SARI ABDULLAH EFENDİ

GÖNÜL MEYVELERİ

Semerat-ül Fuat

ثمرات الفؤاد

Osmanlıcadan Sade Türkçeye Çeviren:

Yakub Kenan Necef Zade

Allahı tanı - Dini bil - Tasavvuf nedir? Tarikatler nelerdir? Ve hangileridir? 27 Velinin hal tercümesi, en güzel fıkraları.

27 Veli arka kapaktadır.

Tevzi Yeri:
NEŞRİYAT YURDU
Yeni Şark Maarif Kütüphanesi
M. HÜSEYİN TUTYA
1967

MESNEVİYİ ŞERH EDEN
SARI ABDULLAH EFENDİ

(Gönül Meyvaları)

SEMERÂT-ÜL-FUAD

Osmanlıcadan bugünkü dilimiz olan sâde Türkçeye çeviren
YAKUP KENAN NECEFZADE

Yayınlayan :

NEŞRİYAT YURDU
Yeni Şark Maarif Kütüphanesi
M. HÜSEYİN TUTYA
1967

Dizgi ve baskı : SIRALAR Matbaası

1 — BU KİTABIN TE'LİFİNDEN MAKSAT

Bir gün bazı dostlarla birlikte Tophanede fakir mevleviler için İskender Paşa tarafından yaptırılan tekkede toplanmış, Mevlânâ Hz. lerinin Mesnevîsindeki hikmetler hakkında konuşuyorduk.

Sohbet o kadar candan idi ki, bu içli toplantının verdiği zevkle hepimize âdeta yeni ve başka bir ruh aşılanmıştı. Kendimizden geçmiş gibiydik.

Ben Mevlânâ'nın ruhundan ve Hacı Bayram Veli'nin sırrından ilham alarak bu eseri yazmağa başladım. Hicri 1033 (1613) yılının Şevval ayının 1. inci günü te'life başladığım bu eseri aynı yılın Zilhacce ayının 2. inci günü bitirdim. Yani 2 ay 2 günde bitmiş oldu.

Muhammed oğlu Abdullah

2 — MÜELLİFİN ŞAHSİYETİ

Sarı Abdullah efendi merhum, gerek yüksek nazarî ve amelî bilimlerde; gerekse teknik ilimlerde devrin malûmat sâhibi bir zat idi.

Mesnevî'yi baştan aşağı şerh etmesi onun derin ve etraflıca bilgi sâhibi olduğunu isbat eder.

Öteki eserleri şunlardır :

1 — Menakib-i Evliya, 2 — Nasihat-ül-Mülûk, 3 — Dürre ve cevhere, 4 — Destur-ül-inşa, 5 — Mirat-ül-asfiya, 6 — Meslek-ül-uşşak.

Geniş ölçüdeki malûmatını belirten başka risaleler de vardır.

Bu eser, rahmetli müellifin kendi el yazısı ile yazmış olduğu nüsha ile karşılaştırılarak meydana getirildi.

Kitabın aslı Osmanlıca olarak 1288 (1868) yılında İstanbulda Matbaa-i Âmire'de basılmıştır.

Sarı Abdullah efendi 1071 (1651) yılı Safer ayının son günü vefat etmiştir.

3 — ÖN SÖZ

Türk Neşriyat Yurdu (Şark ve Yeni Maarif Kütüphanesi) gibi 100 yıllık bir kültür müessesesinin bugünkü sâhibi olup, o müessesenin başına geçtiği günden beri irfan hazinesine bir çok değerli eserler sunan ve bir kaç seneden beri bu alandaki faaliyetini arttırıp Türk Kütüphanelerine özlü eserler kazandıran Bay Mehmed Hüseyin Tutya, şimdi de Mesneviyi şerh eden rahmetli Mevlevi Abdullah efendinin Semerât-ül-fuad (Gönül meyvaları — gönül yemişleri) adlı kitabını Türk aydınlarına takdim etmektedir.

Osmanlılar devrinde yazılıp basılan ve kütüphaneleri doldurup taşan bir çok kıymetli kitaplar gibi bu eser de o derece istifadelidir ki, Hüseyin bey bunu Osmanlıcadan bugünkü dilimiz olan sâde Türkçeye çevirtmeği önemli bir ödev bilmiş ve her okurun faydalanması için bunu gerekli bulmuştur.

Evet bilhassa bugünkü kuşak ve çağ için bunu doğru bulduk ve lüzumlu bir iş gördüğümüze inandık.

Başkaları yazıp yayınladı; biz faydalandık. Biz de bunu basıp çıkarıyoruz başkaları istifade etsinler diye.

Bu münasebetle tarihî bir anekdotu aşağıda yazmağı da uygun bulduk.

İslâmiyetten önce İran'da saltanat süren Sasaniyan hükümdarlarından, adaletile meşhur ve Peygamber Hz. Muhammed (S.A.S.) in :

«Ben, âdil bir padişahın zamanında dünyaya geldim» diye övdüğü Enuşirevan-i âdil, bir gün ava giderken ihtiyar bir köylü bahçıvanın ufak bir ceviz ağacı dikmekte olduğunu görünce hem ceviz ağacının geç büyüyüp, geç meyve verdiğine hem de onun yaşlılığına işaretle aralarında şu konuşma oldu :

Enuşirevan — Sen bunu dikiyorsun ama meyvasını ne zaman yiyeceksin?

Köylü — Başkaları diktiler biz yedik. Biz dikiyoruz ki başkaları yesinler.

1.9.1967 Yakub Kenan Necefzade

4 — BAŞLANGIÇ

Bismillâhirrahmanirrahim

Ulu Tanrıya sayısız ve sınırsız şükürler olsun. O, tektir ve eşsizdir. Nimetleri sayılamaz, ne kadar şükr edilse az, yine de azdır. Ona yapılacak hamd-ü-sena ölçüsüzdür. O, hiç bir şeyle mukayese edilemez. Varlığile de tektir adı ile de. Şefaatları çok hem de pek çoktur.

Onun mevcudiyeti vâciptir. O, cömerttir ve Kerîmdir. O, vardır ve Onun için sona erme yoktur. O, kendiliğinden var olmuştur.

Onun yüksek katına varıp büyük huzuruna arz ederim ki :

Âriflerin kalblerini sır hazinelerile doldurmuş ve âşıkların coşkun denizler gibi olan ruhlarını yıldızlarla aydınlatmıştır.

Onun varlığının vâcip ve Ona şükr etmenin farz olduğuna delil olarak görülmedik, beğenilecek ve fevkalâde, harikulâde güzellikler âlemi olan bu Kâinatı yaratmasıdır.

Onu özleyen ve Onu göreceği gelmiş olanlar, karanlık şekillerin dağılıp, Onun nurlu yüzüne kavuşmağa can atıyorlar.

Âşıklar istiyorlar ki hususi havuzun suyu ile ter temiz sulanıp ilâhî cemal tecelli ederek beşeriyet kaydından çıkıp kurtulsunlar ve Allah sevgisinin masumiyet ve emniyet vâdisine ulaşsınlar.

ŞİİR

Herkesin yaptığı zikir seni övmek içindir ve bu övgü senin hakkın, herkesin de ödevidir.

Senin arşın muazzam bir tahttır, orada firuzeler döşenmiştir.

Değersiz, âdi, bayağı ve aşağılık bir âlem olan Dünya senin inayetinle Cennetin 2. inci katının revnakına mazhar oldu.

İnsanoğlu buraya bir bayrak dikmiş ama sana hamd-ü-sena hususunda âcizdir. Bunu lâyıkı veçhile yapamıyor.

Ey gönül! bu delirme denizinde biz birer su kabarcığı, sen ise bir kan damlası, bir damla kansın.

Ey gönül! biz ve sen lâyıkı veçhile, gerektiği gibi dua edemiyoruz. Biz kim, biz nerede, hamd-ü-sena nerede!

İnsanoğlunun, âcizliğini i'tiraf etmesi bir kusurdur. Bu bakımdan susup konuşmamak daha iyidir.

*
* *

Selâm ve selâvata lâyık, dualara mazhar ve ma'kes, Hak Taalâının sevgilisi, Peygamberler Peygamberi, zâhirle batını, suretle mâ'nayı nefsinde toplayan HZ. Muhammed Mustafa öyle parlak bir mevcudiyettir, o derece tertemiz bir ruhtur ki, Cenab-ı Hak onun için :

«Sen olmasaydın biz bu Kâinatı yaratmazdık.»

«İnsanları ve eşyayı senin için, seni de Kendimiz için yarattık» buyurmuşlardır.

Allah, günün birinde bir gece vaktinde Onu kendi katına çekti. O, da Tanrının nurlu eserlerine erişip ulaştı. İşte Mi'râc budur. O, hüviyetile, şeklile, ve suretile fanî; fakat Rabbin rububiyeti yani Peygamberin Onu tanıması ve Onun da Resulünü sevmesile bakî oldu.

Şİ'İR

HZ. Muhammed (S.A.S.) sâf Felek burcunun incisi, Vefa denizi ve sefa madeni kaynağının cevheridir.

O, gönül mülkü tahtının şahı, su, toprak, çiçek gibi tabiat âleminin ışıldayan güneşidir. Büyük Okyanus onun civanmertlik avucudur. O büyük Okyanus onun Keremile köpüklenmiş ve dokuz kat gök onun muhabbet ateşile parlamaktadır.

Onun derecesi, o kadar yüksektir ki, Mi'raç onun yükseklik payelerinden biridir ancak. Allah Onun gölgesini bizim başımızdan eksik etmesin.

*
* *

O, nübüvvet semalarının güneşine, risaletin (resullüğün) her biri ayın öndürdü (mehtab) gibi parlak allesi efradile evlâtlarına ve eshabına, bilhassa kadr-ü-kıymetleri yüksek ve kendisinden sonra gelen 4 Halifenin temiz ruhlarına selâm ve salâvatlar olsun.

Onların her biri velilik, evliyalık semasının birer yıldızı ve hidayet denilen doğru yolu bulan ve başkalarına da gösteren birer güneş, ay ve yıldız derecesindedirler.

ŞİİR

Onlar gök saltanatının padişahları olup, kuşların şahları onun yanında aşağı derecede kalırlar. Onlar baka bardağından şerbet içtikleri için onlar için zeval yoktur. Onlar güzeller güzelidirler, ay yüzlüdürler.

Onlar, aklı başında kişilere kurtuluş yoluna rehberlik, kılavuzluk edenlerdir. Onlar sadakat ve temizlik tarikının mensuplarıdırlar.

Bu şahları tavsif etmek bizim haddimiz değildir. Biz kim onlar kim?

İlâhi bizi bağışla ve bize merhamet et.

*
* *

Kâne Allahü ve lem yekün maahü şeyün gereğince Allah, tekliği ve eşsizliği sebebile bir çok isim ve sıfatlardan münezzehtir. Bütün İlâhî ad ve Rabbanî sıfatlar Onun birliğinde genleştirilmiş (umumîleştirilmiş) ve adlandırılmıştır.

Vallahü ganiyyüm anil âlemin fehvasınca Dünyanın kuruluş ilmi ve yaratılış takdiri Onun kendisindedir ve kendisiledir.

Küntü kenzen mahfiyyen fe ahbebtü en a'refe fehaledetül halkü lâ arefe gereğince Onun kemali, Onun mutlak hüviyetinde mevcut, marûf ve zâhir olmakla,

Âşık oldu Kendi Kendi üzerine
Ma'şuk oldu Kendisi Kendisine

sözünde olduğu gibi Kendisini eser hâlinde tanıtmak ve göstermek için insanı yaratması ve tabiatı halk etmesi icap etti.

GÜLŞEN-İ RÂZ

Onun fazlı ve faziletile her iki âlem nurlandı. Onun feyzile insanoğlunun toprağı gülşen oldu.

Onun kudretile her iki Dünya (Dünya ve Âhiret) hayretlik derecede meydana geldi.

Var eden de Odur, yok eden de O. Yoktan var eden, vardan yok eden Odur.

Sonra yani Dünya ve Âhiret yaratıldıktan sonra insanı yarattı.

*
* *

Allah ilk önce benim nurumu halk etti. Allah evvelâ benim ruhumu yarattı. Allah ilk önce aklı yarattı. Allah evvelâ kalemi halk etti. Hadisleri mucibince Ulu Tanrı bizzat Kendi Tanrılığından, Kendi mukaddes nurundan Muhammedin ruhunu, Ahmed'in gerçek sırrını halk etti.

HZ. Peygamberin buyurduğu nur, ruh, akıl ve kalem gibi 4 kelime hakikatte bir tek kelime olup beni gören beni ister, arar beni isteyen ve arayan beni görür kelâmında ilduğu gibi Allah âşıkları HZ. Kibriyanın yüz güzelliğinin ışığını hakikat-ı Muhammediyede müşahede etmekle ve her şey, bütün şekiller, ruhlar ondan zâhir olmakla ruh-i aazam diye adlandırılmıştır.

Bu bakımdan bu sıfatlarla sıfatlanan âlem ve âdemin kaynağı, ruh-i aazam ve nûr kendi temiz Zatında kalblerde tecelli ve tezahür ederek mücellâ bir ayna gibi yüzünün güzelliği görünmekte ve zâil olmayan o cemâlden ilâhî aşk galebe çalarak vahdaniyet okyanusundan dalgalanarak Onun ezelî hazinesinden inciler saçılmakla bundan Peygamberlerle evliyanın tam mü'minlerle meleklerin ruhları zuhur etmekle İnnema emrühü iza erade şey'en en yekule lehü kün feyekûn.

Tercümesi :

(Bir şeyi dilediği zaman, Onun buyruğu sâdece o şeye «Ol» demektir; hemen olur.)

Âyeti gereğince «ol» emri gelip çıkınca Cihanın bütün zerreleri cüş ve huruşa gelip Arş, Kürsü, Levh, Kalem, Ruhlar, şekil ve cisimler, cevherler, acaip san'atlar ve tuhaf, garip nakışlar hulâsa büyüğünden küçüğüne, yükseğinden aşağısına ve alçağına kadar her şey ve her şey yoktan var olur ve var olmuştur.

HZ. Adem ilk insan şekil ve suretinde ve Peygamberlerin de birincisi ve en eskisi, en kıdemlisi olarak ve Hak Subhanehu ve Taalâ Muhammedin nurundan ona imdad ve izafe ederek Peygamberliği ilk önce onda belirtti.

Sonra HZ. Âdemin evlâdmdan bazıları Zât-ı Bari tarafından Peygamberler olarak ve ilâhî emirleri ümmetlerine tebliğ için memur edildiler. Bütün bunlar insanlara doğru yolu gösteren birer önder ve lider idiler. Bu rehberlerin hepsinin de tebliğe memur oldukları ilâhî emir aynı idi :

«Ma'budunuz yalnız ve ancak Hak Taalâdır.»

En sonunda HZ. Muhammed (S.A.S.) son Resulullah olarak Allahın emirlerini yerine getirdi ve Elyevme ekmeltü leküm dünüküm ve etmemtü aleyküm nimeti.

Tercümesi :

(Bugün dinimizi size tekmilledim ve size olan nimetlerimi tamamladım) Âyetile gerek din ve gerekse mübüvvet son buldu.

Şİ'İR

Peygamberlik ilk önce HZ. Âdemle zuhur etti ve HZ. Muhammed'le Kemal derecesini bularak sona erdi.

*
.

O hâlde, Küntü nebiyyen ve Âdeme beynel mâ'vettin.

Tercümesi :

(Ben ve Âdem su ile balçık arasında Peygamber olduk) Hadisinden anlaşılacağı üzere HZ. Âdemin topraktan yaradılışın-

dan önce HZ. Muhammed erkeklik tohumu olan sudan halk edilmiş ve yine de Peygamber olup, bütün Peygamberlerle Evliyalar ondan yardım görmüşlerdir. Nübüvvet hükmü onunla sona erdi.

İrtihal ve bu Dünyadan göçüp öbür âleme intikalinden sonra dahi şeriatın esrar ve ahkâmını Velilik nurlarını, Allahın birliğine ait bilgi ve marifetlerini vârislerile Halifelerine bırakmıştır.

Bu, dün böyle idi bugün de, hâlen ve şimdi de böyledir; Kıyamete kadar da böyle olacak, Peygamber efendimizin mirasçılarile halifelerine ve ümmetine olan yardımı devam edecektir.

MESNEVÎ

Her devirde bir Veli vardır. Kıyamete kadar bu sürecektir.

Bu, tecrübe ile sâbittir. İster, Ömerin neslinden olsun, ister Ali'nin zürriyetinden gelsin, yaşayan ve ayakta bir Veli vardır.

İster ona Hâdi de istersen onu Mehdi diye adlandır. Bu, budur ve böyledir.

Hem gizlenmiştir hem de senin gözünün önünde oturmuştur.

*
* *

Bu mübarek zata devrin Kutbu, Büyük lider ve zamanın tek adamı, eşsiz insanı da derler.

İmam Ali (K.V.) in dediği gibi :

Men lem ya'refe İmam-ı zamanühu ve mâte fakadmâte meyyiten cahiliye.

Tercümesi :

(Bir kimse, yaşadığı devrin imamını bilmez ve onu bilmeden ölürse cahil olarak öldü demektir.)

İnsanoğlu kendi ruhunun Tanrı katına ulaşmasını istiyorsa kâmil insan olmalı ve bunun için de Hak yolunu tutması icap eder.

İşte Semerat-ül-fuad (Gönül meyvaları - Gönül yemişleri) adını verdiğimiz bu kitap, bunun için yazılmıştır.

Bu eser 5 bâbdır.

1. inci bâb — HZ. Âdemin Peygamberliği ve insanoğlu hakkında (Bu bâb 3 bölümdür.)

2. inci bâb : Asıl sevgi ve kalbin cilâsı. En büyük lider. (Bu bâb 3 bölümdür.)

3. üncü bâb : Meslek tarikat erbabının çeşitleri ve onların hareket tarzları. (Bu bâb 6 bölümdür.)

4. üncü bâb : Dünyaya düşkün olmayıp, Hak yoluna rağbet etmek.

5. inci bâb : Nakşbendiye, Bayramiye, Halvetiye, Mevleviye, Kiberuye, Kadirlye tarikatları.

Bunların bir kısmı umumiyet itibariyle HZ. Ebubekire, bazıları da HZ. Ali dolayısile Peygamber Efendimize mensupturlar. Bu bakımdan bazı imamlarla sahabelerin, onlara tabi olanların ve bir de Evliyaların menkabeleri de anlatılmıştır.

Son kısım ise İnsan ruhu ile Hayvan ruhuna hasr ve tahsis edilmiştir.

1. inci Bâb — 1. inci bölüm

5 — HZ. ÂDEMİN PEYGAMBERLİĞİ

(Cenab-ı Hak, meleklerin hepsini HZ. Âdem'in hamurunu yoğurup bünyesini tesviye ile meşgul ettikten, onlara bu işin dış keyfiyetini gördürüp suret şeklini verdirdikten sonra Nefahtü fihi min ruhi (Tercümesi : Ona kendi ruhumdan ruh üfledim) buyurarak, kendi ilim, irade ve kudretinin tümü ile bu şekil ve suret keyfiyetinin gerçek ve asıl olan cephesini tanzim etti; İlâhî hakikat dahi bu suretle tecelli etti.)

Ayine-i Hazret-i Üluhiyyet işte budur. Allah bu suretle unsur suretini maddî insan suretine çevirdi.

Sonra da ona Peygamberlik verdi. Aynı zamanda yarattığı insanlardan daha başkalarını da Peygamber ve büyük Evliya tayin etti. Bazılarını da bir takım sebep ve şartlarla, mizaç ve suretlerine göre birer Kâmil insan kıldı. Onların babalarile anneleri gibi. Bazılarını da onlara yardımcı kıldı; halk gibi. Bütün bunlar ilâhî hikmet icabıdır.

Yukarıda görüldüğü gibi arada tabi'î bir takım farklar var. Bu da onların kemal mertebesine ulaşmaları bakımındandır. Çünkü Allah sevgisi için bilgi gerek.

HZ. Âdemin yaratılışı, varlığı ve şahsiyeti zâhirî ve bâtınî bir takım ilâhî sırları cami'dir dediler ve gerçeği bildirdiler. Meleklerden her biri kendilerine öğretilen, bildirilen, açıklanan bilgi isim ve büyüklüklerden başka cüz'î olsun küllî olsun bir ad ve büyüklük bilmiyorlardı. Çünkü melâikeliğin menşe'i budur. Melek olmanın icabı budur; bu, onlara mahsustur.

İşte ey Âdem! Sana da ancak bazı hususî isim ve büyüklükleri bildirdik. Bunları bilesin ve bildiresin diye seni me'mur kıldık. Tabi'î bunları melekler bilmiyorlardı. Yani kendilerine mahsus olandan başkasını bilmediklerinden HZ. Âdemin Peygamberliği onlara tebliğ edildiğinde onlar HZ.. Âdemi takdiste aciz gösterdiler, kusurlarını i'tiraf edip, Sübhaneke lâ allem lena illa ma allemt^e^na. (Tercümesi : Tanrıya taparım. O, münezzehtir. Bize öğretilenden başka bir şey öğretilmedi) dediler.

Enbeühüm biesmaihim diye emr olunmakla HZ. Âdem, Meleklere bilmediklerini bildirdi. Elem ^e^kalle leküm inni a'lemü gayb-üs-semavat-ı vel arz ve âlemü ma tübdune ve ma küntüm tektümun hitabını işitir işitmez Şeytandan maada meleklerin hepisi de Üscüdû li Âdeme fescüdû (Tercümesi : Âdeme secde ediniz ve secde ettiler) hükmü gereğince ilk hareket ve sözlerinden utanarak yüksek saygı ve derin sevgile eğilip itaat ettiler. HZ. Âdemin keramet, saadet ve faziletine; onun varlığını ve değerini, Peygamberliğe liyakatini görüp ikrarda bulunmak suretile şehadet ettiler.

GÜLŞEN-İ RÂZ

(Gök yüzündeki güneşin ışığı ancak 4. üncü kattan toprağa aks eder.)

Melâikenin ma'budu sende aks ettiği içindir ki Melekler sana secde ettiler.

Her bir tenin, bedenin senin yanında bir canı vardır ve bu yüzden sana bağlıdır, seninle ilgilidir. Her birinin canı senin içinde gizli olduğu için senin emrin onları teshir etti.

Sen, Âlemin beynisin. Kendini bil, tanı. Sen cihanın canısın. Kâinat, akıl ve can senin birer sermayendirler. Yer ve gök senin sayendedir.

*
* *

Şeytana gelince onun anasırı ateşle havadan mürekkep olup, cin suretinde asıllandırılmış ve şekillendirilmiştir.

Şeytan bir HZ. Âdemin şekline ve bir de kendi sûretine bakıp onun unsur menşeinde su ile toprağı, balçığı, kendisininkinde

ise ateşle suyu görüp ve bunları birbirlerile mukayese ederek. kendi terkibini daha üstün bularak benim menşe ve terkibim Âdeminkinden daha yüksektir diye değerlendirmek suretile gururlandı. Yükseğin alçağa tevazü göstermesi, üstünün aşağıya boyun eğmesi hikmete aykırıdır dedi.

Şeytan cahillik etti, kötü düşündü. O, bâtıl bir mukayese yaptı. Hz. Âdemin yüksek menşeini, geniş ölçüdeki kabiliyetini, mizaç ve ruhunun gerçeğini kavrayamadı. İn aleyke la'netî ilâ yevmüddin. (Tercümesi : Sana Kıyamet gününe kadar lâ'net olsun) hitab ve i'tabile huzurdan kovuldu. Onun böyle azarlanıp paylanarak kovulması her tarafta duyuldu.

Neuzübillah minel cehlil muba'id vel husbanül müferrik. (Tercümesi : İnsanı uzaklaştıran cehaletle ayrılık yaratan hesap ve tedbirlerden Allaha sığınırım).

Mevlâna Celâleddin Rumî diyor ki :

MESNEVÎ

İlk önce Tanrı nurları önünde bu gibi mukayeseleri yapan Şeytan idi.

Şeytan dedi ki : Âdem topraktan halk edildi. Ben ise ateşten yaratıldım. Fer'i aslile mukayese edip karşılaştırsak görürüz ki O, karanlıktadır ben ise aydınlıktayım. Onun yaratıldığı toprak karadır. Benim halk edildiğim ateş ise parlak ve ışıktır.

İş nesepte, neden yaratıldıkta değil zühd-ü takva'da faziletedir. Bunlar birer mihraptır.

Dünya fâni olduğundan miraslar da fanidir. Asıl miras Peygamberlerin takva sahibi kimselerden mürekkep vârislerine bıraktıklarıdır.

*
* *

6 — İNSANOĞLUNUN YARATILIŞLARI

(İnsanlar sûretçe bir fakat siyretçe ayrıdırlar. Sûret bir şekildir ve zâhirîdir. Siyret ise bâtınî olup asıl önemli olanı da odur. İnsanlığın, insanoğlunun gerçeği başkadır. Bu gerçek te kemalde aranılır. Fark ta bundan ileri gelmektedir.

İster külliyatta olsun ister cüz'iyatta Kemal dereceleri farklıdır. Bu Kemal külliyatta olursa insan baba olur, anne olur yani evlât sâhibi olur. Yok eğer cüz'iyatta olursa baba ve anne olmaz yani evlât sâhibi olmaz yahut geç olur.)

İnsanoğluna asıl yardım eden Kemal dediğimiz haslet, sıfat ve hâsiyettir. Netekim adamlık dediğimiz insanlık ta Kemal derecesile ölçülürse anlaşılır.

Bütün bunlar yaratılış, mizaç dediğimiz karakter, tecrübe, görgü, talim, terbiye, yetişme, gıda ve sağlıkla olur. Bunlar Kemal dediğimiz olgunlukta müessirdir.

GÜLŞEN-İ RÂZ

Mebde ve miad (başlangıç ve son — Dünyaya geliş ve buradan Âhirete göçme) ayrı ayrı isim ve kelimelerdir, zâhiren ama hakikatte birbirine bağlı, birbirile ilgilidir. Mevcudat onunla kaaim ve onunla Sübhanallah denir, yani Allahın yüce ve münezzeh olduğu ifade edilir.

Bir kapıdan girilir öbüründen çıkılıp gidilir.

İnsan baba olur evlâdının geçiminden mes'ul olur. Bir isim vardır bir de müsemma. Sen ismini bildin. Varlığın da onun müsemması, ma'kesidir.

Ey mes'ut adam! Kudretin, ilim ve iradenin zuhuru senin içindir. İşitiyorsun, duyuyorsun, yaşıyorsun, konuşuyorsun ve görüyorsun. Baka'da bulabilirsin ama bunlar senin kendinden değil; Onunladır.

Her şeyin ve herkesin başı, başlangıcı olduğu gibi sonu da vardır. Nasıl ki her zâhirî şeyin ve kimsenin de bir bâtını vardır.

Bu, bir Hak işidir.

* * *

Gıda suretile ve gıda suretinde bitki mertebesinde bir nutfe hâsıl olur. Bitki bozulunca maden mertebesine avdet eder. Hayvan da doğar, ölür. Bitki ve ya hayvan mertebesine rücu eder. İnsana gelince, gıda suretinde nutfe olur ve ana rahminde istikrar bulup sağ ve sağlam olarak insan suretinde zâhir olur.

GÜLŞEN-İ RÂZ

İnsanoğlu doğumundan olgunlaşmasına kadar maden, bitki durumundadır. Sonra ona şırınga gibi rûh aşılanmak, üflenmek ve zerk edilmekle bilgili olur.

Sonra kudret onu harekete getirir ve Hakkın inayetile de irade sâhibi olur.

* * *

Bu işlerde bir gecikme, geri kalma olursa o vakit te bu hâl istenilen kemal'in (olgunluğun) tahakkukuna mani olur.

Şu aşağıdaki hâller bu gecikmeye, geri kalmaya sebebiyet verir hattâ ve hattâ daha doğrusu Kemal derecesine erişmeğe mani olur :

Hava ve heves — Tabi'î istekler — Emel ve arzulardan manevî inhiraf — Şehvete, cismanî lezzete düşkünlük — Nefsanî ve şeytanî duygulara esir olmak — Makam, rütbe ihtirası — Mal, mülk sâhibi olma sevdası — Âhireti hiç düşünmemek — Hased, ahlâksızlık gibi kötü huylar — Bir takım boş hayallere dalma — Uygunsuz ve münasebetsiz düşüncelere saplanmak — Çirkin münasebetsiz san'atlarla meşgul olmak ve saire.

Bunlar çok tehlikeli şeylerdir. Halbuki sırr-ı vücut bir imtiyazdır. Biri Allaha, maneviyata bağlılık ötekisi maddiyata düşkünlük sevgisi vardır. Bir imtiyaz ve meziyet olan sırr-ı vücud ve hikmet-i vücud yukarıdaki kötü tabiatların mevcut olmamasını icap ettirir. O fena huylar gerçek sevgi olan Allaha, ma'neviyata bağlılığa mani olur. Allaha, maneviyata bağlanmak, o kötü tabiatlara meyil etmemek; işte Kemal mertebesi budur. Aksini yapanlar o pâyeyi bulamazlar. Evliya işte bu Kemal (olgunluk) vasfının tahakkuku için çalışmışlar, didinip durmuşlardır.

GÜLŞEN-İ RÂZ

İnsan iyi huyları âdet edinmelidir, kötü huyları değil. Nasıl ki meyvelerin kemale erip tatlılanması ve güzel güzel kokulanması için bir müddet lâzımsa kemale erişmek için de vakit geçmesi lâzımdır.

***

İKİ ÂLEM

Cenab-ı Hak, Dünya nüfusunun çoğalması için Âdemi yarattı ve onu gökyüzü ve yeryüzü nuru ile muttasıf kıldı.

İki âlem vardır : Biri âlem-i suğra (küçük âlem) ötekisi âlem-i kübra (büyük âlem). Bu 2 âlem Allah sevgisinin tecellisidir.

Küçük âlem nedir? İnsanın neş'eti, yaratılışı, doğuşu, meydana gelişi yani başlangıç dediğimiz.

Büyük âlem ne demektir? Her iki Dünya; işte büyük âlem budur. Yani o başlangıçla onun sonu.

Bununla beraber insanoğlunun nefsi bakımından ve kemal devri, olgunluk mertebesi dolayısile başlı başına bir büyük âlem olduğu da unutulmamalıdır.

***

Tenasüh konusuna gelince; dönüş başka tenasüh başka. Dönüş, öldükten sonra Kıyamet günü dirilip hesaba çekilmek, Dünyadaki amellerine göre mükâfat veya cezasını görmek demektir.

Tenasüh ise şekil, kılık, kalıp değiştirmesi demektir. Yani öldükten sonra ruhun bir cisimden ötekine meselâ insandan hayvana veya hayvandan insana geçmesi demektir.

Tenasüh boş bir hayaldir, bir kuruntudur. Ey insanoğlu sen bunu gerçek sanma. Gördüğün değişiklikler ilâhî şüun ve tecelliyattan başka bir şey değildir. Ve bütün bu şüun ve tecelliyat mütenasip olduğu gibi gayri mütenasip ve farklı da olabilir.

GÜLŞEN-İ RÂZ

M'nâca bu tenasüh değildir; buna tenasüh denmez.

*
* *

Tenasuh bir takım filozof ve hükemanın vehim ve hayallerinden başka bir şey değildir. Bütün Peygamberlerle Evliya, tenasüh iddiasını reddetmişlerdir.

Mevlâna Celâleddin Rumî diyor ki :

Şİ'İR

İlk önce cansız bir cisim sonra bitki şekline girdi.

Yıllarca bitki hâlinde yaşadı ve o cansızlık, maden devrini hiç de hatırlamadı. Bitki şeklinden çıkıp hayvani durum olunca o bitki zamanlarını da aklına getirmedi bile.

Bir bahar zamanı isteği ve dileği oldu. Bu sefer de insan kılığına büründü. Onu insan şekline sokan âlim olan, onu bilen ve tanıyan Allahtır. Diyardan diyara dolaştı, hayatı çeşitli safhalar geçirdi. İşte şimdi akıllandı ve sonra da göçüp gitti.

Eğer hırs ve arzudan kurtulsa ne âlâ, ne iyi eder, ne iyi olur. Fakat dalar uyuyup kalırsa işte o fena. Eğer meselâ ateşle uyandırılırsa kendi hâline güler, kendi kendisile eğlenir.

Dünyaya düşkün olanlar bu daldıkları uykuyu daimi sanırlar.

Fakat günü gelip ecel onun yakasına yapıştı mı işte o zaman bütün zan ve şüphelerden sıyrılır, karanlıktan kurtulur ama boşuna vakit geçirdiğinin, beyhude ömür sürdüğünün farkına varır.

Rüyada gördüklerinin hepsi, uyku âleminde ne görmüşsen

Mahşer günü birer birer meydana çıkar. Yani bir rüya âlemi olan Dünyada ne yapmışsan Âhirette tek tek onların karşılığını görürsün.

Dünya yatağında, cihan uykusunda yaptıklarını, gördüklerini uyanıp ayıldığında yani Kıyamet günü meydana çıkar ve meydana çıkacağı içindir ki o rüyayı ta'bir etmeğe hacet yoktur. Sonuç fena olursa neden böyle oldu deme.

Ey Yusuf'un derisini yüzen, postunu soyanlar, ey onun gömleğini parçalayanlar! O ağır uykudan bir kurt olarak kalkarsın. Senin her bir huyunu bilenler gazaplanarak senin vücudunün azasını (organlarını) paralarlar. Kısası izleyenler uyumadıkları için sen : Ben öldüm, kurtuldum deme.

*
* *

Aşağıdaki Hâdisler bu anlama işarettirler :

1 — İnsan sevdiğiyle haşr olur.

2 — Uyku, ölümün kardeşidir.

3 — İnsanlar uyurlar; öldüklerinde uyanırlar.

4 — Yaşadıkları gibi ölürler ve öldükleri gibi haşr-ü neşr olurlar.

Şİ'İR

Dünyada hayır veya şer, iyi ve yahut kötü nasıl ve ne gibi bir tohum ekersen ancak onun verdiği mahsulü alabilir, onu biçebilirsin.

Aklın varsa öyle bir tohum ek ki, rüyanda Cenneti görebilesin. Öyle iyi iş gör ki, mükâfatını alabilesin.

Sözünle hareketin birbirine uymalı ki, iyi muamele görebilesin.

Hiç bir zaman gaflet etme. Gafil davranırsan şehrini düşman alır sen de o kötü isimle kalırsın.

Fenalık edersen rüyanda ya arslan görürsün ya da yılan. Tabi'i bunlardan korkar ve rahatsız olursun.

Ne gibi bir kazaya uğrar, belâ görürsen bu senin işlediğin günahın neticesidir. Bunu böyle bil. Bu, budur. İşlediğin günahın, yaptığın hatanın azabile uykunda, o rüyanda muazzab olursun.

O, belâyı def etmeğe ve yoluna devam etmeğe takatın olmaz, gücün yetmezse pişmanlık duyar, tövbe edersin. Eğer tövbe etmiş olsan o arslanı, yılanı ya hiç görmez yahut görsen bile öldürürsün.

Günah işlemeyi terk et ve tövbekâr ol. Aksi takdirde o gördüğünle, yaptığın kötülük ve işlediğin günahlarla hakir ve zelil olarak kalırsın.

Gerek Dünya ve gerekse Âhirette kurtuluş istersen bir an önce vakit geçirmeden tövbe et. Çünkü zamana itimad etme. Ecelinin ne vakit geleceği belli değil ki, bilinmez.

Perişan olmamak istiyor veya perişan olduğunu göz önüne getirip ondan kurtulmanı diliyorsan tövbe işine çabuk tevessül et. Çünkü son pişmanlık fayda vermez.

Vücudun senin bir mülkündür, bir kal'andır. Bunu elinden kaçırıp kayb etmeden, o kal'ayı kendi elinle yıkmadan, yahut kendiliğinden yıkılmadan yasaklanmış şeyleri yapmaktan çekin. Zira günler çabuk geçer, ecel gelip çatar.

7 — ÜÇ ÇEŞİT İNSAN

Umumiyet i'tibarile 3 çeşit insan vardır. Resulullah böyle buyurmuştur :

1 — Bir kısım insanlar hayvanlara benzerler.

2 — Bazı kimseler de meleklere benzerler.

3 — Bir takım kişiler ise Peygamberlere benzerler.

Şimdi gelelim bunları izah etmeğe :

(Bazıları Dünyaya düşkün olup, Âhireti hiç düşünmezler. Bunların kalbleri bir kın içindedir, kabuk bağlamıştır. Bir Âyet-i Kerimede buyurulduğu gibi bu gibiler Dünya malına âşıktırlar. Âhireti kaale almak hassasından mahrumdurlar. Kalbleri mühürlenmiş, kapanmış ve örtülmüştür sanki.)

Bir kısmı yeter derecede Dünya ile meşguldürler. Bunlar Cennetlik müminlerdir.

Bir takımına mükarrebûn derler. Yakınlar ma'nasınadır. Kime yakınlar? Kime olacak? Allaha.

Bunlar Hak ve hakikat yolunun yolcusudurlar. Bunlar Dünyevî keyf, zevk ve lezzetleri kendilerine haram etmişlerdir. Bunlar i'man ve vicdan sâhipleridirler. Bunlar ilâhî şüun ve tecelliyata şâhit olup, onları müşahade ederler.

Bunlar, Ulu Tanrı katında dereceleri yüksek kimselerdir. Bunların Dünya ile bir ilişkileri yoktur. İlgileri Âhiretledir. Tanrının emriyle halkı islâh ve irşat ederler. Halka doğru yolu gösterirler. Allahın birliğine ve mevcudiyetine kendileri içten inanmakla halkı da inandırmağa çalışır ve inandırırlar.

Hakikat erbabı dediğimiz gerçek kişiler bakın ne güzel söylemişlerdir :

İnsanlar yolcudurlar ve 3 sınıfa ayrılırlar :

1 — Sermayesi dünya malı olup, kazançları günâh ve nedamet olanlar.

2 — Sermayeleri taat ve ibadet olup, kazançları da Cennet olanlar. Bunlar Dünyada yaşarlar ama gerçekte Âhiret yolcularıdır.

3 — Bunlar Allah yolunun yolcuları olup, sermayeleri Allahı bilip tanımak, anlamına gelen marifettir. Kazançları da Allahla karşılaşmaktır.

HZ. Muhammed şöyle buyurmuştur :

Dünyadaki zühd bedene kuvvet, koku ve ruh verir.

Âhiret için zühd kalbe kuvvet, koku ve ruh verir.

Allah katında makbul olmak, Tanrıya ulaşmak ruha kuvvet ve koku verir; ruhu ruhlandırır.

GÜLŞEN-İ RÂZ

Ey insanoğlu merd isen, erkeksen dışarı çık, etrafa dikkatle bak. Önüne çıkan şey iyi ise ona uy, kötü ise onu atla, geç. İyiyi iyi karşıla, kötüyü kötü. Gözün hep yükseklerde; adının hep Hak yolunda olsun. Ulu Tanrının o sonsuz ve muazzam sun'î kudretini gör, onlara dikkatle bak. İlâhî tecellilerin bir sonu vardır sanma. Sakın böyle bir zehaba kapılma. Karşılaştığın her şeyden ibret al.

Gece, cehalet makamıdır. Gündüz ilim makamıdır. Geceni gündüze çevirmeğe bak. Asıl olan budur. Gündüzünü geceye değil.

HZ. İbrahim Habibullah gibi hep hak peşinde koş. Hakkı ara. Onun gibi güneşe, aya ve yıldızlara bak ta aklın nurlansın. Söven, zeval bulan şeyleri sevmende daima HZ. Musa gibi ol da Tanrının Ben Allahım, Allah benim sözümü işit. Allahın, Musa vasıtasile milletine dediği : Beni göremezsin, sözüne muhatab olma. Esasen sen Allahın varlığına, tekliğine inandıktan sonra o söze muhatab olmazsın.

Resul-i Ekrem gibi ol, onun gibi hareket et. Cismanî âlemden çıkıp ruhanî âleme var, oraya geç. Böyle yaparsan gereken yerini bulursun.

Allah isterse koca dağlar parça parça olur, küçülür, ufalır. Hep gerçek peşinde dolaş, ma'na âleminde gez. Bu sayede dilenci bir cezbe ile Şah olur. Daima men reanî (O kimse ki beni gördü — beni gören kimse) Hadîsini söyle.

İşte o zaman Hak sana dilediğini verir ve her şeyi sana olduğu gibi gösterirler.

***

Evliyalar, makam sâhipleridirler. Onlardan keramet sâdir olur. Evliyalar hakkında 2 güzel söz vardır :

1 — Evliyalar benim elbisemin altındadırlar. Benden başkaları onları bilemezler.

2 — Evliyalar, Allahın gelinleri gibidirler. Onları ancak mahrem olanlar görebilirler.

Mevlâna Muhammed Nurullah demiştir ki :

Bu âlem 2 manevî tekerlek üzerinde dönmektedir :

1 — Birisi sağda,

2 — Öbürü Kuzey'dedir. Sağda dönen tekerlek Doğudadır; yani Cemal. Kuzeyde dönen tekerlek Batıdır; yani Celâl.

Bütün eşya ve varlıklar bu 2 burcun mazharıdır.

Doğu burcuna düşenler hakikat-i Muhammediye ve Veraset-i Ahmediye mazharı olan Kâmil mürşide erişip Hakk'ın feyzine vararak, Hakk'ın feyzine nail olup, masivaullahtan kalbi tasfiye ve nefsi tezkiye bulur. Bu suretle beşerî icaplardan sıyrılıp ilâhî tecellilerle nurlanır ve ruhanî olur.

Tek kurtulan takım işte bunlardır. Bunların hayat ve mematları (ölüm, dirim. ve kalımı) ları, bütün kısmetleri ve nasipleri neyse onların hepisini Cenab-ı Hak takdir eder ve melekler vasıtasile Doğu burcundan feyz alırlar.

Batı burcuna düşenler ise cibillî cehalet ve inatları sebebile daima karanlıkta kalıp tasa içinde yaşarlar. Bunlar nefs düşkünleri içinde, küfr içinde yaşayıp yollarını kayb eden sapıklar misilli ve güneşin ışığından nasipsiz yarasalar gibi ziyayı göre-

mezler. Bu yüzden nurani âlemle ruhanî makamdan mahrumdurlar. Bunların da hayat, memat nasiplerini Allah takdir eder ve Melâike elile Batı burcundan verilir.

Tabiatile böyleleri Allahın kahr-ü-gazabına uğrarlar. Bunlar yerin dibine geçirirler.

Ama Doğu burcunda olanlar yukarıda anlatıldığı gibi Allahın lûtfüne, kerem ve inayetine mazhar olup. Onun kahr-ü gazabından masun kalırlar. Bunlar en yüksek kata çıkarlar.

Onlar Allahlarına dönüp Allahlarına mülâki olurlar Âyeti işte onların hakkındadır.

(Ey insanoğlu ve Allahın kulu! Bir mahpus gibi oturup kalma. Vahşet âbâd olan bu âlemden Lâhut âlemine geç. Yerini işte o zaman bulursun ve Hak Halifesi olursun.)

Hubbül vatanı minel i'man (Vatanı sevmek imandandır) Hâdisi bu anlamadır ve Mevlâna bu hususta şöyle yazmıştır :

MESNEVÎ

Hadîste yazıldığına göre, Hak Taalâ halkı 3 çeşit olarak yarattı.

Bunların içinde bir sınıf vardır; bunların akılları, ilimleri ve cömertlikleri vardır. Bunlar Melek gibidirler. Hep secde ederler.

Bunlarda ihtiras, hava ve heves yoktur. Allaha olan aşklarile, Onun mutlak nuru ile yaşarlar.

İkinci tabaka insanlarda bilgi namına bir şey yoktur. Ot yiyip semiren hayvanlar gibidirler. Bunlar, hayvanlar gibi ahırla ottan başka bir şey bilmez ve görmezler.

Üçüncü kısma gelince; bunlar insan olarak doğmuşlardır ama yarı Melek yarı eşektirler. Yarı eşek gibi olanlar daima aşalığa, bayalığa düşkündürler. Yarısı ise yükselmek arzusundadırlar.

O iki grup insanlar harpten, harap olmaktan masun ve emniyettedirler.

Üçüncü takım ise, birbirine zıd iki cereyan arasında azap çekerler.

Bunlar da imtihanda 3'e ayrılırlar. Şeklen adamdırlar ama 3 ümmete bölündüler.

Bazıları mutlak istiğraka daldılar Yani içlerine gömülüp ve kendilerinden geçerek Dünyayı unuttular. HZ. İsa gibi Melâlkeye katıldılar.

Sûretçe, zâhiren ve şeklen insandırlar ama ma'naca Cebrail gibidirler. Bunlarda ne hiddetlenme var, ne hava ve heves ve ne de dedikodu. Bunlar bir köşeye çekilip zühd-ü-takva ile meşgul oldular. Sanki insan olarak doğmadılar.

Ötekiler eşeklere iltihak ettiler. Baştan aşağı öfke, tamamile şehvet. Cebraillik vasfı vardı onlarda ama ne yazık ki gidip kayb oldu. Canları demek olan o vasıf ellerinden çıktıktan sonra cansız kişi ne olur? Ölür değil mi? Ha ölmüş, ha ölmemiş. Eşek gibi kalıp dururlar ve öyle yaşarlar. Canı olmayan aşağılıktır, bayağıdır. Sufûlerden biri bakın ne güzel söylemiştir :

O, hayvanlardan daha beterdir. Çünkü Dünyada karanlık kötü işler görür. Hayvan ise bunu yapmaz.

ŞI'İR

Gerçeği arayan bulanların ve açık açık görenlerin, vicdan sâhiplerinin sözleri hem güzeldir hem de birbirini tutar, aralarında anlaşmazlık yoktur..

ŞI'İR

İnsanlara söyleyeceklerini akılları erecek, kafaları alacak kadar söyle Hadîsi mucibince hareket et.

İnsanlarda yeni bir ruh gör daima. Eskiden söylenmiş sözlere önem ver. Hayvan gibilerin sözlerine kulak asma.

ŞI'İR

Vicdan ve iz'an sâhiplerinin yüzleri birer ma'na ifade eder. Onlarda ne övünme vardır ne de iddia, israr ve inat.

ŞI'İR

Bazı kimseler vardır, bizim içimizde bir takım sırlar vardır derler ve kendilerini dinleyecek İsrafil huylu kimselerin bulunmasını isterler.

Bunlar Padişahlar gibi kibiriidirler. Cihan halkından kulluk, kölelik beklerier. Eğer sen onların önünde iki kat eğilmezsen senin işine bakmazlar.

Durum ve insanlar böyle olduklarına göre sen dikkatle hareket edip, iyiden iyiye düşünerek ve hem kendini hem de böylelerini yoklayarak onların hangi zümreden olduklarını gör, anla ve bunu öğrenip bildikten sonra hacet yüzünü hacetsiz yani kimseye muhtaç olmayıp herkesin kendisine muhtaç olduğu kapıya Onun eşiğine sür, gözünden yaş yerine kan akıt. İçin ateş gibi yansın. Fâtiha sûresindeki şu son Âyeti oku :

«Allahım! Bizi doğru yola, nimete erdirdiğin, gazaba uğramayanların, sapmayanların yoluna eriştir.»

Sonra Âmin deyip Evliya gönlünden Hakka ulaştıran sağlam yolu dile.

Davetine icabet eden yalvarıp dua ederse hâcetini kabul ederim hitabına canla başla kulak vererek mes'ut ve muzaffer ol. Ağlayıp sızlamak, yalvarıp yakarmak gerek. Yoksa ki bu işler bâtıl yol izlemekle olmaz.

MESNEVÎ

(En kuvvetli sermaye, ağlayıp sızlamaktır. Külli rahmet en büyük dadıdır.

Bulut ağlamasa çimen güler mi hiç? Çocuk ağlamasa süt kaynamaz ki. Bir günlük çocuk bunu biliyor da sen niçin bilmezsin? Çocuk bile ağlayayım da sütnineye insaf gelsin, şefkatli olsun der ve böyle düşünür.)

(Bilmez misin ki dadıların dadısı, ağlamazsa bedava sütü az verir.

Tanrı diyor ki : Benim rahmetim o güzel ağlayanlara bağlıdır Ağladı mı rahmet denizi kabarır ve dalgalanır)

BEYİT

Bulut, ay, güneş, Felek yıldızlar işlerile meşguldürler. Her birinin bir vazifesi vardır. Onlar bile Hakka karşı olan ödevlerini yerine getiriyorlar.

Bütün bunlar ne içindir? Eline, avucuna bir ekmek geçiresin ve onu gafletle yemiyesin diye.

Yukardaki beyitin delâlet ettiği ma'naya göre bütün bunlar Allahı tam ma'nasile tanıyıp bilme ve anlama şerefine ulaşmak içindir.

O hâlde gaflet uykusundan uyanıp Allahı tanıma, bilip anlama şerefine nail ol ve Allah sevgisine rağbet et.

Şİ'İR

Bütün bu nimet ve ihsanlar İnsan içindir. İnsanların yaratılmaların'dan maksat ta yukarıda yazılı hasletleri kazanmaları içindir.

*
* *

2. inci Bâb

8 — ASIL SEVGİ VE KALBİN CİLÂSI. LİDER VE KÂMİL İNSAN

Muhabbetullah yahut hubb-i ilâhî denilen Allah sevgisi bütün makâmların en yükseği ve bütün derecelerin en üstünüdür. Bir çok Âyet ve Hadîsler bu gerçeği belirtmektedirler.

MESNEVÎ

(Dünyanın dönüşünü, tabiat işlerinin cereyanını sen aşktan bil. Güneşle ayın, Dünya ile yıldızların hareketi hep bu aşkın dalgalarının hareketidir; başka bir şey değil. Bu aşk olmasaydı Cihan donar, hareketsiz kalırdı.)

Allah sevgisinden önceki her makam ve hâl işte bu sevgiyi elde etmek içindir. O elde edildikten sonraki her hâl ve makam bütün varlıkların başlangıcı olup, bu da Peygamber Efendimize verilmiştir. Yüksek ve alçak bütün yaratıklar onun gerçeğinden dallanmış, dal budak salmış ve o kökten ayrılmıştır.

Resulullah bu ilâhi sevginin sûreti, sembolüdür.

MESNEVÎ

Bir şey dileyeceksen iki elinle dile. Yani hem sevgilin olan Allahı iste hem de ona mülâki olmağa rağbet göster.

Ben bir gizli hazine idim. Beni tanıyıp bileni beni anlayanı sevdim. Beni anlayanı beni sevdi. Beni seven beni tanıyıp bildi.

Bir şeyin zuhüru Allah sevgisile olduğu gibi vüsulü de onunladır.

(Evliyadan Bağdatlı Cüneyd'e ve ma en nihaye, yani son nedir diye sormuşlar. O da hiyerrücü ilel bidayet yani başlangıca dönme cevabını vermiş.)

Şunu da unutmamalı ve iyice bilmeli ki değme her bir gönülde Tanrı muhabbeti bulunmaz. Bir kimseye gerçek insan denmesi işte o gerekli kalbden ibaret olmasındandır.

MESNEVÎ

(Kardeşim! Sen bir fikirsin. Fikirden ibaretsin. Kemiğin, etin ve kanın senin artığındır. Bu düşüncen gül gibi olursa sen gülüstansın demektir. Yok eğer fikrin diken olursa külhanda yanacak odunsun demektir).

(Gönlünde Allah sevgisi olmayan ve nefsani hava, hevesini ilâhi aşk zannederek ben de ârif-i billahım ve muhabbetullaha vasıl oldum diye kendini tanıtması ve gönül erbabı sayması boş ve saçma bir iddiadır.

O, aşk ve muhabbetten hâli karanlık, arınmamış, temizlenmemiş sıkıntılı bir kalbdir.)

Ulu Tanrının sırlarını keşf eden Mevlânâ, Mesnevisinde bakın ne diyor :

MESNEVÎ

(Bir âşıkın kalbinde mal ve makam sevgisi varsa böyle bir kimse ya bu kara toprağa ve suya zebun olmuştur; yahut ta bir takım dedikodular için karanlıklarda, kasvetler içinde bir takım hayallere tapıyor demektir.)

Rabb-i Zülcelâl böyle bir kalbe nazar kılmaz. Çünkü o gerçek kalb değildir. Bu bakımdan öyle bir kalb nur deryası olamaz, olsa olsa mezar olur.

«Ey bana inananlar! Allaha bağlandınız. Onu candan istediniz. Onun yolunda mücadele ettiniz ve felâh buldunuz.»

('Âyeti muktazasınca Tanrının emirlerine uyarak bu fâni âlem yerine baka âlemine önem ver. Vahdete doğru kanat çalarak uç. Bu karanlık âleme gönül verme. Tabiat kuyusundan kurtulman için Kâmil bir Veli ve mükemmel bir mürşit (uyarıcı) vasıtasile HZ. Muhammedin Peygamberlik ışığı ile aydınlan.) Zira Dünya ile Âhiret arasındaki fasıla Kab-ıKovseyin dediğimiz yayın kabzasile ucu arasındaki mesafe kadar kısadır. Olgun, pişkin, yetişmiş bir insan ol ve öyle görün. Hakkın tecellisine mazhar olmağa lâyık sâf bir kalbe sâhip ol.

Nur deryası olan gönül her değme aşağı tabakaya mensup kişilerde bulunmayacağı gibi her değme üst tabakaya mensup kimsede de bulunmaz. Kimde bulunur? İşte onu arayıp bul.

MESNEVÎ

Böyle bir kalb yüz binlerce havas ve avamda bulunmaz da bir tek adamda bulunur. Acaba o kimdir? Hangisindedir böyle bir kalb.

*
***

İşte böyle bir insan Muhammedîye Veliliğinin vârisi olup, bütün kalblere ilâhî sevginin nurunu bahş eder ve ona Liderler lideri denir.

(Nefahat-ül ünsde yazıldığına göre Evliyadan Ebülhasan Neccar şöyle demiştir :

«Güneş benim iznim olmadan doğmaz.»

Bu sözden maksat şudur : Hakikat-i Muhammediyenin güneşi benim müsaademle kalblerde doğar.)

Bir mes'ele daha var. Olabilir ki bir gerçek bir liderin tahtı tasarrufunda olmaz da ona bi'at eden yahut onun tarafından irşad olunan veya irşada (uyarmağa) me'mur bir Kâmilin himmetile de teferrüt edilebilir.

Peki Üveysi hakkında ne dersin diye bir sual soruldukta verilecek cevap şudur :

Feyz almak ve vermekte hased dediğimiz kıskançlık yoktur. O da o liderin yahut ta geçmişteki liderlerden birinden ruhanî terbiye almış olabilir.

Netekim Ebülhasan Harakanî, Bayezid Bistami'den ruhi terbiye almıştır.

Hulâsa mes'ele şahısların çokluğunda olmayıp tarif ettiğimiz kalbin insanda bulunmasındadır.

MESNEVÎ

Mes'ele insan ruhunun tek nefste bulunmasıdır. Hayvanların ruhunda böyle değildir, dağınıktır. İnsan ruhu tek nefste bulununca hayvanlarınki gibi dağılmaz. İşte bu bakımdandır ki, binlerce kişi içinde bir tek kişide bulunur.

BEYİT

Sen dalgalanan denize bak; dalgasına aldanma. Şebnem dediğimiz çiy güneş gibi parlaktır ama zail olacağını bilirsin sen; Bunun gibi Güneşin parlaklığı da gidebilir.

*
* *

(Bilûmum Peygamberlerle Evliyalar ilâhî aşk denilen sonsuz denizin dalgaları olup, Zât-ı Mutlakanın birliğinde gark olmuşlar, dalıp batmış, kayb olmuş, kendilerinden geçmiş gibidirler.)

Bir Âyette işaret olunduğu gibi ilâhî âşıklar HZ. Muhammedin nuru ile aydınlanırlar.

MESNEVÎ

Aşk öyle bir şuledir ki bir kere yandı mı ma'şuk'tan başka her şeyi ve herkesi yakar.

Tanrı aşkının ateşinin pertesi ve cezbesi de böyledir.

MESNEVÎ

Mü'minler sayılı lâkin iman birdir. Cisimleri sayılı fakat canları tektir.

Onlardan ikisini bir arada görürsen hem tek olurlar hem de altı yüzbin, adedieri dalgalar kadardır ve onların sayısı da rüzgârladır. Rüzgâr azaltır ve ya çoğaltır.

*
* *

Bu sözlerden maksat şudur :

Hepisinin canı birdir. Cisimleri ise tek bedenin azası ve kuvvetleri mesabesinde olup birleşirler.

Meselâ HZ. Peygamber (S.A.S.) HZ. Ali (K,V,) hakkında şöyle buyurmuştur :

Senin etin benim etim. Senin cismin benim cismim.

Bu söz işte o birliği belirtmektedir.

KASİDE

Kaddın tubâ-i Cennettir hiraman ya Resuluilah
Cebinin nur-i kudrettir dirahşan ya Resuluilah

Gözün ha-i hüviyettir, kaşın nun-ül-kalem Hakka
Nola yasin okunursa o dendan ya Resulullah

Yüzündür vedduha zâhir, saçın velleyl iza yağşa
Nüfende remz taha oldu pinhan ya Resulullah.

Dehanın mim-i rahmandır, kelâmın nuhyl-l-ilmevta
Seninle zindedir tenlerde her can ya Resulullah.

Ulûma kürsüdür sadrın, fuadın arş-ı Rahmandır
Getirdin ümmete Furkanı burhan ya Resulullah.

Senin nurunla cümle Enbiya bedr-i münür oldu
Özün şems-i Risalettir zehi şan ya Resulullah.

Kudumum rahmet-i Haktır, zuhurun nur-i mutlaktır
Muhakkak davetindir fazl-ı Rahman ya Resulullah.

Dedin çün alben Reanî kad reel hak bu mübeyyendir
Seni gören görür Hakkı nümayan ya Resulullah.

Vücudun ümmete candır, ansır çâr yârındır
Ki onlardır binay-i dine erkân ya Resulullah.

Ebubekr-ü Ömer, Osman, Ali'dir efdal-i ashâb
Ki bulmuşlar seninle izz-ü unvan ya Resulullah.

Ledünnî ilmine sen şehr ve bâbıdır Ali onun
Varan ol baba oldu Kâmil insan ya Resulullah.

Ali nehr-i maariftir ki cümle Evliyaullah
Müselsel çeşmeler oldu feravan ya Resulullah.

Kuva-yı cism-i din oldu sahabi her biri başka
Sen oldun feyz-i Hakla can-ı canan ya Resulullah.

Hüseyn ile Hasan aşkına lütfunden sebil eyle
İçelim tâ kanınca âb-ı hayvan ya Resulullah.

Bu âşık ümmetindendir sana ikrar eder dâim
Kapında bir gedadır eyle ihsan ya Resulullah.

Bu kitabın Osmanlıca müellifi
SARI ABDULLAH EFENDİ

9 — EN BÜYÜK LİDER

(Cenab-ı Hak, Kemalinin cemalini göstermek için «Lekad Haleknel insane fi ahseni takvim» Âyetile beyan buyurduğu gibi insanı en iyi ve güzel bir şekilde yarattı.

Sonra Redednahü esfelessâfilîn» buyurarak tabiat âlemine onu reddetti.)

Daha sonra «İllellezine âmenû ve amelüs sâlihati felehüm ecrün gayri memnun» buyurmak suretile insanı kuyunun dibinden çıkararak ona hudutsuz ecir vermek için iman ile amel-i sâlihi (Dünyada iyi iş görmeği) şart koştu.

Şimdi buna göre tabiatın kuyusundan kurtulan insana ne yapmak düşer? Sınırsız olan Allah sevgisini dilemek ve Hakkın birliğine i'man edip iyi ve hayırlı işler görerek marifetullah dediğimiz Allahı bilme, tanıma hassasına teveccüh etmek düşer. Çünkü kulun saadeti bundadır.

Bu da neyle müyesser olur? Olgunluk derecesine varmakla. Olgunluk, Kemal derecesi denilen kusursuzluk, noksansızlık neyle mümkün olur? Tanrı katı gibi en yüksek payeye ulaşmakla. Buna ulaşmak için ne yapmalı? Beytullah (Allahın evi) demek olan kalbi temiz ihlâs suyu ile yıkayıp Dünya ile ilişikleri kesmek, Tanrıya doğru dönmek, masivaya (Tanrıdan gayri şeylere) iltifat etmemek, Rabb-i Taalâya güvenmek, ilâhî hükümlere boyun eğmek.

İşte yapılacak şeyler bunlardır.

En sağlam köprü, en doğru ve muhkem yol tevhid'dir. Bütün Peygamberlerin dini birdir ve hep tevhide dayanır. Bu Peygam-

berler insanları Allahın birliği hususunda ikaz ve irşada memur edilmişler ve halkı buna davet etmişlerdir.

İnsanoğlunun en yüce mertebe olan Vahdaniyet-i İlâhiye (Allahın bir ve tek oluşu) nun yüksek kadr-ü-kıymetini bilip o sağlam köprüden geçebilmeleri, o doğru yolu tutabilmeleri için Peygamberler ve ya Halife gibi vasıtaya ihtiyaçları vardır. Çünkü bunu kendileri beceremez ve başaramazlar. Nübüvvet, risalet ise son Peygamber olan HZ. Muhammedle nihayete ermiştir. Netekim kendisi de böyle buyurmuştur :

La nebiyyü ba'adî ve ene Hâtemün nebiyyün.

(Tercümesi : Benden sonra Peygamber yoktur. Ben, Peygamberlerin sonuncusuyum).

Evet O, son Peygamberdir; ondan sonra Peygamber gelmeyecek ama onun Peygamberliği, velâyeti, dini devam etmekte ve edecektir de.

GÜLŞEN-İ RÂZ

Bu yolda bir çok Evliyalar gelip geçti, gitti. Kendilerini gösterdiler. Kendi had ve hududlarını bilerek ârifâne sözler söylediler.

Peygamber ise bir güneş gibi zuhur etti. Evliyalar ise ay mesabesinde idiler. Işıklarını güneşten yani Peygamberden alırlardı. Velâyet (Velilik) Evliyada gizli, örtülüdür ama Peygamberlerde aşikârdır. Çünkü O, ona mahremdir.

Evliya, Peygamberlerin izini takip eder. İbadet için tenhaya çekilip sevilir, Hakkın inayetile ve hakkı olarak, haklı olarak birdenbire cezbeye kapılır yani Tanrıyı hatırlamaya dalıp kendinden geçer.

*
* *

Bütün bunlar Allahın inayetile, Peygamberlerle Evliyaya mahsus olup, onların elindedir, halkın elinde değil ve yedullahe fevka eydihim fahvasınca Allahın eli hepsinden üstün ve hepsinin üstündedir.

MESNEVÎ

Pirin eli gayiplerinkinden kısa değildir. Onun eli Allahın kabzasıdır.

*
* *

Şeyh Muhiddin Arabi der ki :

Cenab-ı Hak, birisini Lider ve ya Halife tayin ederse onu bir tahta oturtur ona güzel elbiseler giydirir. Bu elbiseler isimler ve yükseklikler, parlaklıklar elbiselerldir. Ziynet tacı ile taçlandırır. Her manevi haslet onda zâhir olur.

«Cenab-ı Hak ona itaat ve bey'atı emir etmekle herkes istekli ve ya isteksiz ona tabaiyet eder. Yalnız müheynun denilen Tanrı tarafından korunanlar müstesnadır. Çünkü bunlar âbid-i bizzatdırlar yani kendiliklerinden ibadet etmektedirler; âbid-i bil emr değildirler yani emir üzerine ibadet etmemektedirler. Bunlara bi'at edenler hakkında istekli ve ya isteksiz olmak bahis konusu değildir.

Birisi böyle bir Lidere bir sual sorsa o, Allahın ilmine ait bir suale Allahın inayetile cevap verir. Herkes ondan istifade eder. Kendisine bey'at edilen Liderin liderlik şanı budur. Ondan sonra Cinler, başka yaratıklar hattâ madenler yani Allahı zikr eden her şey ve herkes ona bey'at eder.»

GÜLŞEN-İ RÂZ

O, Efendisine mensubiyetle ondan umumî rahmet sâdır olur. O, her iki âlemin Lideri olur. İnsanoğullarından Halife çıkar.

*
* *

Yukarda manevî hattâ maddî tecelliler Peypamber ve ya Evliya hulâsa Liderlerin elindedir dedik. Bu bir sırdır. Makam sa'hibi ârifler bu sırra göz yumarak bu dereceye varamayan halkı davet etmeğe cür'et etmezler. Bazıları davet etse de münasip görmezler. Meğer ki Kemâl bir mürşid (olgun bir uyarıcı) olsun ve olabilsin.

Mevlânâ diyor ki :

MESNEVÎ

"O, nur gibidir. Cebrailin vücudu odur. Veli onun kendisidir. Biz de ondan ışık alırız.

Hakkın nurunun yedi yüz perdesi vardır. Her perde bir kaç tabakadır. Her perdenin arkasında bir kavmin makamı vardır. İmama kadar bu perdeler saf saftır. Son safta olanların, gözlerinin za'fiyetinden öndeki nuru görmeğe takatları yoktur. Ön saftakiler daha beter."

*
* *

O hâlde mes'ut o kimsedir ki, zamanının insanını bile ve tanıya. Onu kendi nefsinde, ailesile çocuklarında ve malında tahkim eyleye.

Bu yolu tutmağa istekli olanların çoğu bu sırdan gaflet edip her Velinin her insanı Hakka irşad edeceğini sanar.

BEYİT

Her yüzü güzel dilber olamaz ve dilberlik bilmez.

Her aynacı İskenderlik bilmez ve yapamaz.

Başına külâhını eğri koyup ta haşin haşin oturan nasıl kalpak (*) giyileceğini ve ne biçim şeflik yapılabileceğini bilmez.

*
* *

Her mahlûk, Allaha mahsus olan isimlerden bir ismin tecellisine mazhardır. Meslek, bir tarikate intisap hususunda şahısta dahi Hakkın eli vardır.

Bu bakımdan maksat ve maksudun ne olduğunu bilmeden hareket eden kuruntu ve hayal ile şaşırır, kalır ve ne yapacağını bilmez.

İnnemel a'amal binniyat gereğince tâlibe terettüp eden ilk vazife şudur :

(*) Burada Külâh ve Kalpak kelimelerini bugün artık şapka diye kullanabilir, yazabiliriz.

Tâbib-i Hak ne demektir? Mürşitten gaye nedir? İstenilen şey nedir? Bütün bunları önceden bilerek maksat ve hedefe doğru yönelmeli.

(Mürşitten ve mürşit talebinden maksat; ben keşif ve keramet sahibiyim. Halk bana rağbet edip hayır duamı alsınlar demek değildir. Zira tâlip böyle düşünürse yolda kalır. Bu gibi düşünce nefsin hava ve hevesi, Allahtan gayri şeylere düşkünlük, zan, hayal ve dedikodu demektir.)

GÜLŞEN-İ RÂZ

Ma'nasız işleri, saçma sapan sözleri bırak. Şeriate aykırı düşen, Vahdet-i vücutta aşırı görüşü bildiren söz ve fi'illeri terk et. Eğlenceli işlere dalma. Nuru boşuna hayal etme. Kuru ve muhal keramet iddia ve ısrarında bulunma. Asıl keramet, Hakka tapmaktır. Ondan başkası riya ve kibirdir ancak.

Bu yolda fakirlik, yokluk babından olan her şey hile ve hakkı olmadığı hâlde talihin yâr olmasıdır.

Mel'un Şeytanın binbir numarası ve oyunu vardır. Bazan duvardan çıkıp gelir, bazan damdan. Bazen gönülde, kalbde yerleşir bazan bedende.

Şeytan senin durumunu, senin gizli taraflarını bilir. Sana kâfirlik, fesat ve isyan öğretir.

Eğer ve şâyet senin kerametlerin egoistlikten, kendini beğenip düşünmekten ileri geliyorsa o hâlde sen bir Firavunsun ve dâvan Allahlık iddiası dâvasıdır.

Çünkü Hakkı dürüst olarak tanıyan hodgâm olamaz.

KASİDE

Yazan :
Bu kitabın Osmanlıca müellifi
Sarı Abdullah Efendi

Şular kim kalini hale değişip tatmadı lezzet
Kanaat ettiler resme son uçları nedamettir.

Dahi zühhad olanların ibadette ricası nefs
Verlle huri kucmağı göre uçmağı Cennettir.

Keramet ehlinin dahi ne dilerse sözü geçe
Tasarruf kıla her şeyde bu da nefse alâmettir.

Harabatuz deyüp bazı acep emniyeye düşmüş
Ki derler kim bize lâzım olan âlemde vahdettir.

Tecelli etmiş eşyaya kamu gördüğümüz evveldir
Bize bu anlayış yeter yolumuz hep selâmettir.

Bunu kale görmekle kişi ehl-i mezak olmaz
Bu ilmin nef'i hiç yoktur görürler sonra âfettir.

Gerektir kim sona evvel tecelli ede ol vahdet
Bulasın aşkını canda göresin özge kudrettir.

Yanasın aşkı oduna Halil âsâ olup teslim
Deyip yanar Kuni berd bunun içi selâmettir.

Komaya gönlüne aşkın sevasın ref'ede külli
Siyamın vasl ile aça bular ehl-i riyazettir.

Ki sende kalmaya kesret gide benlik ile varlık
Hakkın ola kamu varlık murad olan bu vahdettir.

Halâs ola tenezzülden terakkiden fena bula
Ola Hakla ebed kaim keramet bu kerامettir.

İlâhil Abdin ayırma bu uşşakın güruhundan
Senin ifna-yı aşkınla baka bulmak saadettir.

*
* *

Yukarıdaki bütün izahtan ve Kasideden anlaşılacağı üzere tâlibin maksadı fitne çıkaran bir fikir ve fâsid bir hayal olmamalı. Peki, ne olmalı? Mebde ve mi'adı yani başlangıçla sonu (Âlemle Âdemin yaratılışile Ahireti) bilmeli; isteği ve dileği Tanrı aşkı, Tanrı sevgisi olmalı. Hiç bir ferdi hakaret gözile görmemeli. Görünen dış bilgisine mağrur olmamalı.

MESNEVÎ

Şunu bilmiş ol ki mahv lâzımdır nahv değil. Yani insana gereken şey Dünyaya düşkün olmaması, kendini yok bilmesi, kendini daha çok Allahına vermesi, yeter derecede geçimi olmasıdır yoksa sarf ve nahiv (gramer ve söz dizgisi) bilimlerini bilmesi değildir. Böyle olursan suyu tehlikesiz geçebilirsin.

MESNEVÎ

İş kuru kuruya ibadetle, meselâ namaz kılmakla bitmiyor.

İnsan daima kendi nefsinin kusurlarını, aczini ve kabahatlarını i'tiraf etmeli. Şeriatın gerektirdiği şeyleri yerine getirmeli, gece ve gündüz Rabbin Dergâh-ı Izzetine yüz sürmeli, yalvarıp yakarmalı, dua etmelidir.

Tam ma'nasile Kâmil bir mürşitle (uyarıcı) ve mükemmel bir hâdi (doğru yol gösteren) ile görüşmeğe muvaffak olmalı. Nefsini bid'at ehlinden yani aslında dinde olmayan ve sonra âdet yerine geçen şeyleri yapan insanlarla dalâlet ehlinden yani doğru yoldan çıkmış kimselerden korumalı.

(Hulâsa arayan bulur fehvasınca aradığı gerçeği bulmalı. Ne mürid ne de mürşid kendilerini taç, külâh, hırka ve seccadeye tahsis etmemelidirler.)

BEYİT

Eğer onların Kemali tac ve külâhla ise o külâhtan bizde de var.

Buna göre bir insanın, bir müslümanın elbisesi ne olursa olsun iş onda aşk ateşinin, Tanrı sevgisinin bulunmasıdır. Gönül işte o ilâhî aşkın fitilidir. İnsan sûrete değil, siyrete tâlip olmalı.

BEYİT

Yüzük, HZ. Süleymanın yüzüğü olmakdıktan sonra ortasındaki kıymetli taşın ne değeri vardır?

MESNEVÎ

Alçak kişi, iyileşmesi kolay olan hastaya efsun okusun diye fakir ve derviş adamın sözünü, yaptığı konuşmayı çalar.

*
* *

İşte bunun gibi sufi elbisesi giyip te gırtlak uğruna şeklini değiştiren mukallidin sonu yoktur. Her gördüğünü adam sanıp sûrtee tapma; ihtiyatlı davran.

MESNEVÎ

Birçok şeytan kişiler vardır ki yüzleri adama benzer. Bu bakımdan herkese el verme, herkesle dost olma.

Erkek ve mert insanların işleri hem parlak hem de sıcaktır. Alçak adamların iş gücleri ise hile ve hayasızlıktan başka bir şey değildir.

*
* *

İşte gerçek isteklerinin yani Allah aşkı ve sevgisi arayanın bir vazifesi de yukarıda yazılı derkeye düşmemesidir.

MESNEVÎ

Dostum! Sufi için yarın, veresiye gibi şeyler yoktur. Onun işi peşin olmalıdır. Çünkü;

MESNEVÎ

Vaad denilen şey iyidir ama yerine getirilmek şartile. Vaadlar hakiki olmalı ve vaad edilen şey yapılmalıdır.

Kerem ehlinin vaadı bir hazine, kerim olmayan insaniyetsiz kişilerin vaadi ise insanı sıkar, insana azap verir.

Cömertlik hüküm sürer ve yapılan vaadler tutulursa dostluk ve ikram bayrağı dikilmiş, fakirlik ve ihtiyaç Dünyadan kalkmış olur.

*
* *

Meselâ şu İstanbul'da Türk, İranlı, Arap, Rum, Ermeni, Yahudi bunca halk var. Bunların içinde zengini de var fakiri de.

Muhtaç kalan bir kimse bir dilekte bulunsa eli boş dönmeli mi? Yapılacak yardımı vaad ederek yarına havale etmek doğru mu?

Şeyh Alevan Şirazî, aşağıda yazılı Gülşen-i râz tercümesinde mukallid ile muhakkiki şöyle anlatmaktadır :

Cihanda iki türlüdür mürai
Ki eldarlar bular yoksul ve bâyi.
Birisi yürür eski kisvetile
Ki zâhitler olur bu suretile
Avam-ün-nası bular yemek ister
Bularınla işitmek demek ister
Giyerler pâre pâre köhne câme
Dilerler kim sevileler arama
Yeni don giy desen giymez olursa
Bu dediğin söze uymaz olursa
Ki yani Dünya terk etmiş desinler
Cihanda nefsi ürkütmüş desinler
Fitilenirse taramaz sakalın
Ki desinler unutmuş kendi hâlin
Desinler kim Hakka meşgul oluptur
Avam içinde bu makbul oluptur.
İkincisi budur ehl-i riyanın
İşit şimdi alâmetlerin anın
Yerler ardınca daim nik nâmın
Diler makbul ola hâsü ânın
Diler kim gire Sultan sohbetine
Dahi hem vara hatunlar katına
Eğer köhne giyerse kendü zine
Uşanur hâr ala Sultan gözüne
Eğer yeni giyer ise avamı
Uşanur münkir ola der nâmı
Bahalı saf olur diktirir ince

Mutavvak kestirir diktirir ince
Ziyaret olunup izzet bulalar
Duasın alalar hizmet kılalar
Görürler bunları tazim ederler
Önüne, ardına düşüp giderler
Giyerdin ehli her lebs-i helâli
Hak için çuha ve hem sof ve şalı
Riya olur ibadette ve sözde
Yedinde ve giyecekte ve yüzde
İbadette riya şirk-i hafîdir
Riya gaflet denizinin kefidir.
İşittin hâlini ehl-i riyanın
Ki bunlar müşrikidir Kibriyanın
Heman tâlíplere bunu demektir
Garaz din ehli için gam yemektir
Hak ehlinin işit gel vasf-ü hâlin
Ki bunlar arz ederler hakk-ı kemalin
Libası gâh tâc-ü geh abâdır
Gehi destarı ve gâhı kabadır
Değil mahsus bunlar bir libasa
Kabaya, şala ve yahut pilâsa
Olubdur bunların nefsi müsülman
Kamu fi'ili ve kavli din-ü iman
Garazdan, şüpheden pâk-ü-mutahhar
İçi ve dışı şer'ile münevver
Hak onu kullara eyler vesile
Ki rahmet ede halka onunla
Ne kim varsa Veliler ol zamanda
Eli altındadır anın Cihanda
Cihanda gaflet olmaz ana târî
Kim unutturur ana Kirdigârı
Nazar kılmaz Cihanda mülk-ü mâle
Ne takı vardır anın keşf-ü hâle
Başında var anın Rabbanî tâcı
Bu halka yoktur anın ihtiyacı
Anın bir himmeti vardır Cihanda

Ki bir zerre değil kevnin anda
Ulum-ı evvelin-ü-aharîne
Olubdur sinesi anın hazine
Eğer ikrar-ü inkârı bu halkın
Hakikat belki her hâli bu halkın
Cemi'i lû'bete-vü-lehve benzer
Hataya zan ve mekre sehve benzer
Makamı yok anın âlemde malûm
Tek-ü tenha yürür miskin-ü mazlum
Adı halk içre derviş-ü gedadır
Veli ma'na yüzünde Padişahdır
Hak anı nurile pinhan edübdür
Eğer ki sureta insan edübdür
Anı zürekliğile kimde bilmez
Havasına tapanlar ana ermez
Yok anın zâhirinde işbu hâlet
Kim ululuğuna eyler delâlet
Kimse sûretinden nesne duymaz
Anınçin ekser-i halk ana uymaz
Avam-ın-nâs gibidir hem sıfatta
Yemekte, içmede, benizde betde
El ermez anın ayağı tozuna
Ki sürme ola can-ü-dil gözüne
Meğer Hak bildire anı kavline
Kaçan bu perdelerden evvel biline
Sakın nâ ehil ile hem sohbet olma
Bular Vekile murdar olup olma
Cihanda terk-i âdet eyleyerek
Hakka hâlis ibâdet eyliyerek
Var eyle terk-i âdet kıl ibadet
Cem' olmaz ibadetile âdet
Dilersin kim olasın bende-i hâs
Gerek kim ola sende sıdk-ü ihlâs.
Ki ma'na bu arada hatm olsun

(Cezbe Kâmil mürşide kudret verir. Cezbeye rağbet gösteren mes'ut bir insana onun bu rağbeti bile yeter. Bu rağbet bile bir isti'dattır. Can ve Cihan ona kurban olsun.)

10 — CEZBE VE AŞK

Sufîlerçe :

Fahr-ı Kâinat Efendimiz : Cezbe min cezabat-ür-Rahman buyurmuştur.

(Lâkin Simürg, Anka, İksir ve Huma gibi her değme yuvada bulunmaz. Cezbeye benzer hâller vardır ama cezbe olmayıp başka şeydir onlar. Hattâ bazı bilgisizler deliliğe cezbe derler. Bunlar cezbeyi görüp bilmediklerinden böyle söylerler. Kendileri cezbeye tutulma hassasına kaadir olmadıkları için tâlipleri de men etmişlerdir.)

Men lem yezake lem yarefe, (Tercümesi : Tatmayan bilmez) fehvasınca cezbeye tutulup da onun tadını tadan onu bilir.

(Cezbe öyle bir şeydir ki ona tutulan karar kılmaz, teselli bulmaz. Susadıkça içmek ister.)

KASİDE

Yazan :
Bu eserin Osmanlıca müellifi
Sarı Abdullah Efendi

Benim canım sana kurban kabule kıl anı ferman
Ne dirlik var bana sensiz ki sensin cânıma cânân
Eğer sen olmasan hanım benim cismimdeki canım
Gelirmiydi ana revnak olurdu hanesi zindan
Seni zincir-i aşkınla mukayyed olalı gönlüm
Dolaştı zülfüne aklım halâs etme anı bir ân

Gözüm deryasının mevcl vücudum garka verirdi
Eğer sinemde olmazsa bu eşgln ateş-i tâbân
Yakardı suzlş-i âhım ve slnem kordu ve cismim
Eğer bu aynımın dem'l anı eylemese iskân
Dilemez derdlne derman şular kim aynı derdi olmuş
Ne bilsün derdi olmayan, buna derd olduğun derman
Senin aşkın şarabını o vech-i Zülcelâlinden
Feeskeyna edir Ke'esen acep şiddettedir atşan
Eya gayb-i hüviyetten diyen ahbebtü en aref
Halayık içre insanı sen ettin mazhar-ı irfan
Bu gözle kimse görmezse görünür sırrına nurun
Ayan iken göröünmez der sana kimdir eden küfran
Edince cilve nur-ün-nur hafâ sirr-ı sırrımda
Heman baş eğdirip aşka getirdim vechine iman
Bil âşık remzini yârin bu esrar-ı tecelliden
Mürayadır gönül Hakka nazar eder ana sübhan.

*
* *

İşte bu cezbe öyle bir cezbedir ki HZ. Peygamber HZ. Ali'ye onu ört ve gizle diye emir verdiği hâlde HZ. Ali şu cevabı verdi :

Akıl gitti, sabır tükendi, yâr uzaklaştı;
Bu ne aşktır, bu ne derttir ve ne iştir bu?

MESNEVÎ

Neyi dinle. Bak neler anlatıyor- Ayrılıklardan.

Kamışlıktan beni kesip kopardılar. Benim inlememe, benden çıkan sese erkek ve kadın herkes ağlayıp sızladı, inledi.

Ne kadar özlediğimi, ne kadar göreceğim geldiğini anlatabilmem için ayrılıktan parça parça olmuş göğüsler isterim. Beni ancak onlar, öyleleri anlar.

*
* *

Bu cezbe öyle bir cezbedir ki bir gün HZ. Ömer, Mekke'de Tanrı buyruğu ile halkı Hak din olan İslâmiyete dâvet eden

Fahr-i Âlem Efendimizi bu davetten vaz geçirmek hatta men' etmek için yerinden hiddet ve şiddetle kalkıp gitti.

Lâkin Allahın Resulü ve sevgilisi olan Peygamberin yüzünün Kemal derecesine varan güzelliğini görür görmez ve ona bakar bakmaz âyine-i esrar oldu fehvasınca i'man nurunun pertevi ve Tanrı cezbesi Peygamberin bakışı ile kalbinin aynasına aks ederek aşk deryası coştu ve HZ. Muhammed (S.A.S.) in ayağına kapandı.

MESNEVÎ

İşte o zaman hayretten dona kaldı. Aklı, hâli Zülcelâl'in cemalinde gark oldu.

*
* *

Bu cezbe iledir ki damla iken deniz oldu; zerre iken Dünyayı aydınlatan güneş oldu.

Bu cezbe öyle bir cezbedir ki İranın ve Roma ile Yunanın Fâtihi, Arapların hâkimi olan HZ. Ömer, İslâm Peygamberini, halktan ayrı bir hurma ağacının gölgesi altında uyur görünce kafasında tasarladığı şeyi ve söyleyeceği sözü unutarak karanlık yüreği muhabbet ve i'man nuru ile yanıp parladı. Aklını aşk denizine attı. Peygamberin vârisi ve ilâhî adaletin mazharı olarak yüksek himmetten nasibini aldı.

Mevlânâ bu olayı şöyle hikâye eder :

MESNEVÎ

O, kendinden geçerek ve o uyuyanın heybetinden ürkerek ne yapacağını yapabildi ne de söyleyeceğini söyleyebildi.

Çünkü Allahın kudret ve azametine hayran oldu. Sel gelip burada deniz oldu. Tohum olarak geldi, tarlada ekin oldu. Mum da odun da ateşe feda ve kurban oldular. Karanlık ışıklandı. Kendiliğinden ihya olan daima diri kalır.

*
* *

Bu cezbe öyle bir aşktır ki nice İbrahim Ethemler tâc ve tahtlarını yağmaya verdiler. Mansur, beni öldürünüz ve Neslmi ölümümde hayat vardır diyerek darağacını boyladılar.

KIT'A

Senin güneşinden her bir zerre Emel - hak diyor. Her köşede Mansur gibi darağacında sanki biri asılmış.

İşin tuhafı şu ki bir küpten şarap içenlerden herkes sarhoş olduğu gibi gül bir tane lâkin her adımda dikenlerle dolu.

NAZIM

Nice nice Mansurlar, âşıklar saçlarından darağaçlarında asılmışlardır.

Aşk divanında cemal kan pahası ister..

*
* *

Âşık, şehit olarak ölür. O hâlde hakikat yolunun yolcuları için aşk vâcip ve farzdır. Çünkü kulu, Mevlâya ulaştıran aşktır, Mevlânın, kulunu sevmesi için kulun Mevlâsına aşık olması gerek. Bundan başka bir çare yoktur. Bunun ilâcı budur.

MESNEVÎ

Allahın gayb esrarının Kâşifi olan Mevlânamız Celâl-i Rumî dahi Mebde' ve Mi'adın Hâlika karşı olan aşk olduğunu ispat için Mesnevisine cariyesine âşık olan Şahın uyarıcı hikâyelerle başlamış ve onu kendisini bu yolda heder eden Şahın oğlunun ibret alınacak hikâyelerile bitirmiştir.

O hâlde ey sadık tâlip! Asıl maksat ve son gaye muhabbetullah olduğuna göre sen, bunun hangi burçta doğduğunu gör ve onu gönlünün aynasında aks ettirerek tam manasile bir teslimiyetle Tanrının yüksek eşiğinde hakir bir köle ol. Fikrini bozup uzak çöl yollarına düşme.

HÂFIZ

Ey sakî! Haddini bilmez geveze adam kendini çok övüyor. Sen ona bakma; kendi işine bak, işini bırakma. Kadehe şarap koymağa bak.

Şİ'İR

Gulyabaniye uyup pişmanlık ateşine yanma.
Abes işler görüp mülevves renge boyanma.

BEYİT

Bu yolda kırk yara da alsan şimdiden sonra edep gözle.

*
* *

Hak Taalanın inayetinden mahrum olmamak ve uzak düşmemen için Ondan damia yardım dile.

Şayet Hâlıkın aşkından nasibin yoksa mahlûkun aşkına tutul ki bu sözün değerini o zaman ölçebilesin; onun kadr-ü-Kıymetini o vakit anlayabilesin.

Netekim Emir Hüsrev «Bahr-ül-ibrar» adlı eserinde şöyle demiştir :

Şİ'İR

Sende kimya-yi aşk yoksa sürdüğün ömür acıdır. Rahatına düşkün insanlar için aşk bir azaptır. Ona hoş gelmez. Lâkin gerçek âşığa hoş gelir.

Netekim kolye, gerdanlık bazılarına süs bazıları için boyunduruktur.

*
* *

Heyhat! Ne yazık ki bu aşk, bu ilâhi muhabbet, bu cezbe sözle ve yazile anlatılamaz ve gerektiği gibi anlatılabilecek bir konu değildir.

Aşka atılan kimse kendisini o aşkın denizinde batırmalıdır. Şeyh Attar, «Derya-yı ibrar» adlı kasidesinde şöyle der :

ŞI'IR

Aşk cezbesi gelirse akıl kaydından dışarı çıkarsın. Aşk galebe çaldı mı âşık'ın aklı başında kalmaz, başından gider.

Kendinden geçmiş sarhoş içki bardağını tutabilir mi, elinde saklayabilir mi?

Gönlünün aşktan kana batmasını istersen git te bir himmet göster.

Demircinin ateşi körüklemesile deniz kıpkırmızı olur.

Ey aşk yolunu tutan eğer merd isen ölümden korkma; koyun kurbanlık içindir.

Aşk öyle yakıcı bir ateştir ki, bulduğu her şeyi yakar ve kendi rengine çeker.

KIT'A

Aşkın ilâcı, âşıkın dermanı yoktur. Aşk ile can bir arada bulunmaz.

Aşktan başka bir şeyle teselli bulmamak Allah yolunun yolcularına mahsus bir iştir. Bunlar bidayete ermiş ve doğru yolu bulmuşlar demektir.

Âşıkın vücudu aşkla hayat bulduğu için aşksız yaşayamaz ve aşksız dirilmez.

Doğrusunu söylemek lâzım gelirse hayat aşkla kalmdir. Aşksız hayat olmaz. Ölüm demek aşksız olmak demektir.

Ölen hayvandır. Âşıklar ölmez. Aşk, akla cilâ verir. Aşkı olmayan delidir, biçaredir ve zavallıdır.

MESNEVÎ

Aşk hakkında ne yazıp söylesem, ne anlatsam azdır. Aşk geldi mi utanırım ben ondan.

Ben daimi olarak aşkı anlatmak istersem üzerinden yüz Kıyamet geçer yine de bitmez. Halbuki Kıyametin tarihi bellidir. Onun bir haddi, hududu vardır. Aşkın haddi, hududu yoktur. Çünkü aşkı anlatmak demek Tanrıyı vasf etmek demektir.

3. üncü Bâb

11 — MESLEK, TARİKAT ERBABININ ÇEŞİTLERİ VE ONLARIN HAREKET TARZLARI

Dervişlik yoluna tarikata girmek isteyenlere o tarikatın ulu-ları şunları bildirmişlerdir :

Tarikata girmek, dervişlik yolunu güdmek isteyenler; gerçek yola ulaşmak, hakikate erişmek rağbetinde bulunmak dileyenler sülûk erbabı, basiret ehlidirler. Bunlar bilmiş olsunlar ki ul-ül-elbab (akıl sâhipleri) ikiye ayrılır :

1 — Evliyalar. Bunlar hem cezbeye tutulur hem de tarikatı tam anlamile kavramışlardır.

2 — Henüz yolun ortasında bulunanlar.

GÜLŞEN-İ RÂZ

Velinin işi ne zaman biter, bitmiş olur ve bitmiş sayılır? Başlayan bitirir, sonra tekrar başlar ve başlanır. Yani o öldükten sonra da yaşar, baka bulur.

*
* *

Demek ki yukarıda yazılı ve birinci kısma dahil olanlar tekemmül etmişlerdir.

Tarikat erbabı dörde ayrılır :

1 — Salik-i meczup (Cezbeye tutulmuş tarikat mensubu)

2 — Meczub-ı sâlik (Tarikat, dervişlik yolunu tutmuş meczub)

3 — Sâlik-i gayr-i meczub (Cezbeye tutulmamış olan tarikat yolcusu)

4 — Meczub-ı gayri sâlik (Tarikate girmemiş ama cezbeye tutulmuş).

Şimdi bunları birer birer ve etraflıca izah edelim :

1. inci Kısım :

Bunlar önce tarikata intisap etmiş ve sonra cezbeye tutulmuşlardır. Bu suretle önce fanî iken sonra baka bulmuşlardır.

Bunlar mükemmel bir mürşidin irşadile tevbe, züht, tevekkül, rıza ve muhabbet makam ve devirlerini dürüst bir şekilde geçirirler. Kendilerini kurtarıp hakikate erişirler. Sonra da bir kaç gün için yüksek âlemden aşağı âleme intikal ile tâlipleri irşat ederler.

2. inci Kısım :

Bunlar önce cezbeye tutulup sonra tarikat yolundan gitmişlerdir. Bunlar fena denizinde batar, sonra beşeriyet sâhiline red ve iade ile cezbe ile geçen devir ve makamların gerçeklerine, inceliklerine vâkıf olmak için mükemmel mürşidin sohbetine muhtaç olurlar.

Bunlardan 2. inci kısma dahil olan, 1. inci kısma dahil olandan üstündür.

3. üncü Kısım :

Bunlar tarikat makamlarından birinde kalıp cezbeye erişemezler.

4. üncü Kısım :

Bunlar cezbe makamında mağlûp olup, cezbeden sonra sülûklarını düzmemelidirler.

Gerek 3. üncü ve gerekse 4. üncü Kısma dâhil olanların ardından gidilemez. Bunlara iktida edilemez; bunlar örnek tutulamaz. Yalnız şu var ki ehil kişilere kılavuzluk edip yol gösterebilen birer delil olabilirler. Bunlara rehber denilir.

1. inci ve 2. inci Kısma dahil olanlar ise liderliğe lâyık olabilirler.

12 — MECZUBLA MENSUBUN TERCİHLERİ

Bundan önce bahsi geçen 2. inci Kısma dahil olanlar, 1. inci Kısımdakilerden daha üstündür dedik. Bu tercihe sebep nedir diye soruldukta şu cevap verilebilir.

Cezbeden önce tarikata giren bir kimsenin hareketi ağırdır. Tarikat yolunun yukarıda yazıldığı gibi tevbe, züht, tevekkül, rıza ve muhabbet olarak adlandırılan makamlardan her birinde geniş ölçüde bilgi edinmek istemesile vakit geçer. Hattâ o makam ve safhalardan biri belki de hoşuna gider. Orada durup kalır ve geçireceği o ilerdeki üst makamdan mahrum olur. Allahın cezbe inayet ve mededinden mahrum olarak ömrü sona erer.

GÜLŞEN-İ RÂZ

Tercümesi :

Sırata benzediği anın oldur
Ki yollar içre bu bir ince yoldur.
Bu yol kim inceliğinden seçilmez
Kolaylıkla bu yoldan geçilmez.
Kılıç gibi keser kıl gibi ince
Neler görür bu yoldan er geçince.

Ama meczub-ı sâlik bizzat ilâhî cezbenin peykinden (haber getireninden) haber alır almaz sabra mecali kalmayarak:

BEYİT

Hüma-yi evc-i kurbet ol uçup bâlâ-yı vahdette
Sevar ol refref-i aşka anınla hûşuna per ver.

(Diyerek Sırat denilen köprüyü şimşek gibi uçarcasına geçerek Cennete girenler gibi bütün makamların en yükseği olan muhabbet merci'inde karar kılar, Cennette Tanrının ma'nevî görünüşünü görür, baka bulur.)

GÜLŞEN-İ RÂZ

Tercümesi :

Fena olur bular kamu Cihanda
Baka hakkındır ondan sonra anda
Sana bir kurb olur ol demde hâsıl
Ki sen, sensiz olursun ana vâsıl
Kaçan kim gayr götürülse nazardan
Visal olur hemen bil bu haberden.

(İşte böyle bir âşıkın makamı yok ama cezbesi vardır ve o sayede nura gark olur.

Lenerahü min Âyatına (O, Âyetlerimizden görünür) fehvasınca O, bizzat görülmeyince nurunun hakkı için acele et diye seslenip kendi revnak nurunun kesadı tasasına düşer.)

Netekim Mevlânâ da :

MESNEVÎ

Der ki : Bu Cenneti yel gibi geç. Aksi takdirde neyin varsa Kesat olacak.

Sen harman sâhibisin; ben ise salkımları koparıp deren ve toplayanım.

Cennetle Cehennem ondan sarsılıp titremekte; ve ondan bir emn-ü aman vardır ve bundan.

***

Meselâ büyük bir Padişah'ın, makbulü bulunan bir hademesi, kölesi var. Ama öyle bir hademe ki, ne bir iş görür, meşakkat çeker ne de bir zahmete katlanır. Padişah ona yakınlık gösterip onunla hususi sohbette bulunur.

Padişah Ona şahsî sevgisini ibraz ve izhar için ona hazinelerini bağışlar.

Köle bütün bu teveccüh ve iltifatlara karşı canla başla o Padişaha bağlanır. O âdil Hükümdarın iyiliğine, güzelliğine, fazlına ve Kemaline âşık olarak onun ayaklarına kapanır, deli divane bülbül gibi öter, konuşur. Pervane gibi yanıp, tutuşur, kavrulur. Ondan bir türlü ayrılamaz.

Durum böyle iken nâz ve niyaz esnasında Celâl sâhibi Padişahtan, yerine getirilmesi lâzım gelen şöyle bir hitap sadır olur :

Ey benim yolumda sadakat gösteren üstün kulum, kölem!

Benim iradem şu merkezdedir :

Seni saltanatıma vekil ve velâyetime vâris yapmak istiyorum. Lâkin, «marifet-il-malum âlâ mâ hüve bihi» fehvasınca, memleketim hakkında bilgi edinmen lâzım.

Ülkenin her vilâyetini görüp ahalisinin lisan ve törelerini bilmelisin ki ileride hükm ettiğin zaman her birinin isti'dadınca hareket edesin.

«Feevha ilâ abdühu mâ evha» kelâmınca bir çok tavsiyelerde bulunduktan sonra sözüne şöyle devam etmiştir :

Bir gezinti yapar gibi memleketimin her tarafını birer birer dolaş.

Eline «Kad caeküm min Allah nurun ve Kitabün mübin» beratı verilir.

Padişah sözüne şöyle devam eder :

Sakın eğlenmeyip ve vakit kayb etmeden acele et. Vekâlet hükmü gereğince emrimi tebliğe memur ve tercüman ol. Her birine sen kendi dilince ve aklınca anlat ve de ki :

Benim sizlere söylediklerim Padişahın fermanıdır.

Sonra da gel Hilâfet tahtında ve Vekâlet makamında otur.

Şimdi vaz'iyet bu merkezde iken o köle başka bir makama kapılıp aldanır mı? Başka bir şeye kanaat eder mi?

ALEVAN-I ŞIRAZÎ

Melik zadesin sen ve Şehzadesin sen
Geda gibi niçin üftadesin sen

Çü uydun kârban-ı lâ mekâna
Bular Vekile geldin bu mekâna
Bile koşuidu tapınla Melekler
Ki hâsıl ede seninçin dilekler
Bu veçhile ki sen ruşen göhersin
Niçin yoldaşlarından bihabersin
Vatandan gönderildi sana nâme
Ki meşgul olma bu fanî makama
Okudun nâmeyi anlayamadın
Çevirdin yüzünü damlayamadın
Cihan nakşına aldandı olâ mı?
Yere depdin kamu ârı ve nâmı
Sakın gönlünde koma gayri suret
Şü suretten ola sen bi küduret
Gönül gökünde doğar Devlet ay'ı
Meleklerden dola gönlün sarayı
Şü ilm öğrenesin her bir Melekten
Makamın ola âlâ her Felekten
Gözünden götürle gaflet hicabı
Okuma sana ol dem Hak Kitabı
Müzeyyen ede seni hûb ahlâk
Biline ilm-i enfüs ilm-i afak
Sıfatı terk eylersin sıfatı
Heman tebdil edersin zata zatı.

*
* *

İşte sâlik-i meczubun misali dahi Sultanın o kölesi gibidir. Kendi cehdini, hizmet ve emeğini saadetine sermaye yapıp son derece dürüstlükle memleketin bütün makamlarında vukuf sâhibi olmuştur. Padişah onu tecrübe ve imtihan etmiş, gönlünü almış ve yakınlarından daha yakın olan Devletli köle gibidir.

Yalnız aralarındaki fark şudur ki, bu suretle varanların binde biri mutlak vekâlet makamına nail olmayıp kiminin ömrü sona erer, kimi de «Ve faddalna ba'süküm âlâ bâ'zin» rütbesine

bakarak aşağı bir derecede kalır. Az bir mansıba kanaat eden gibi bu dahi yukarda yazıldığı üzere sıfatta kalır.

BEYİT

Bir kıla kılma nazar kalma geru,
Yoksa bağlar yolunu senin o kıl.

MESNEVÎ

Ma'şuk olmayan seyir ve temaşa edilecekse onun adına aşk değil herze sevda denir.

13 — MECZUB OLMAYANLA MENSUB OLMAYANIN KEYFİYETLERİ

Sâlik olmayan meczub dahi meczub olmayan sâlikten üstündür. Zira sâlik olmayan meczub asıl maksat olan Ka'b-ı Kovseyn makamında yakın yere yükselerek Vahdet-i zat hakkında müstehlik olmuştur.

Bunun cezbesi galip olmakla şuur-ı sıfata mani olup en yüksek yere çıkarak fena bulmazdan önce halk ile Hak'dan mahçup olduğu gibi bakadan sonra da Hak ile halktan mahçup olup, «Elem neşrah leke sadrek» (Tercümesi : Ey Muhammed! Senin gönlünü açmadık mı? Elbette açtık) Âyeti mucibince kesreti Vahdette (çokluğu, teklikte, birlikte) ve Vahdeti Kesrette müşahede etmeğe kalbi vaki olmayıp his ve şehadet âleminden kayb olarak Zât-ı Ahediyetin denizinin dibinden baş göstermeyip ve beşeriyetin sâ'hibine de gelmeyip kimse hâlinden haber alınamakla

Aşk denizdir dibi görünmez

Meczub olmayan sâlik kendi vicdanımn isteğile sıfatların tecellisi hususunda tarikatın çeşitli safhalarını geçerek ve türlü türlü devir ve cereyanlar görerek telâşlanır, isti'cal eder «kendi nefsini tamyan Rabbini tanımak, bilmek ister» sözüne uygun olarak Allahın, Allahlık sıfatını öğrenir. Tanrının bütün kudret ve azametini «Senerahüm Âyatena fil âfak ve enfusehüm» Kelâmı ile mütenasip âfak ve enfüse ait bilgileri edinip zulmet perdesini geçer. Lâkin bir Hadîste buyurulduğu gibi zulmet ve nur perdeleri 70.000 olduğundan nuranî perdede kalır. Cezbe-i Rahman ile «Ve yebka vechü Rabbike Zülcelâl vel ikram» bakasından zevk almamıştır.

«Bu bakımdan sâlik olmayan meczubla, meczub olmayan sâlik arasındaki fark şudur ki tarikate girmemiş fakat cezbeye tutulmuş bir kimse, tabi'î ecelile ölürse aşk ateşile yanan vücudunun şu'lesi Vahdet nurunun denizine batar, hakikat-ı Muhammediye ile Mahşer günü HZ. Muhammed ümmetinin altında toplanacakları bayrak altında haşr olur. Hesap vermeden Cennete girer ve Cemalullaha nail ve vasıl olarak «Elhamdü lillâhillezi ezhebe annel hüzün» Âyetini söyler.»

«Gayri sâlik meczubun halka çok bir faydası olmaz ama kendi nefsine faydası olur.

Sâlik-i gayr-i meczub'un ise kendisine faydası olmaz, nerede kaldı ki halka faydası dokunsun.

Böylelerine harabat ehli de denir. Dağınık, perişan, meyhaneye, içkiye düşkün demektir.»

Şeyh Mahmud Şebüsterî, Gülşen-i râz'ında bunların hakkında şöyle demektedir :

MESNEVÎ

Harabatî olmak demek kendisinden geçmek, kendinden kurtulmak demektir. Harabatilik küfrdür ama böyle olan dindar olabilir.

Harabat cihanda misalsizdir. Lâübali aşıkların makamıdır.

Harabat can kuşunun yuvasıdır; Harabat, yersiz yurtsuzların eşiğidir.

Harabatı, harap ender haraptır. Onun sahrasında âlem bir seraptır.

Harabat öyle bir şeydir ki ucsuz bucaksız, hadsız hesapsızdır. Ne başı var ne de sonu.

Yüz yıl harabatî olsan ne kendini tekrar ele geçiremezsin ne başka bir kimseyi.

Onlar başsız, ayaksız, ne üstlerinde var ne başlarında, bir sürü dağınık kişiler olup, ne mü'mindirler ne de kâfir.

Kendinden geçme şarabı başlarına vurmuş ne hayırla işleri var ne de şerle.

Her biri şarabı içmiş. Ama nasıl? Sanki dudaksız, zevk almadan. İsimden ve utanmaktan feragat bulmuş.

Konuştukları şey bunlar :

Macera, eğlence, şaka, saçma sapan ma'nasız sözler.

Hayal ettikleri şey de bunlar :

Tek başlarına yalnız kalmak, nur ve keramet.

Şarabın kokusile sarhoş olup, kendilerini koyuvermişler; bu onlar için bir zevk teşkil etmekte.

Dini vecibeleri sanki rehine koymuşlar. Hareketleri düşe kalka. Gözlerinden yaş yerine kan dökülüyor.

Bir ân, nâz âleminde sarhoşluk yüzünden şatırlar gibi gururlanıyorlar.

Bazılarının yüz karalığından yüzleri duvarda. Bazılarının ise yüzleri kızardığından darağacının başındalar.

Ba'zan cananı dinleme şevkinden âvâre âvâre döner, dönüp dolaşır.

Çalgıcının sazı ve okuyucunun şarkısile kendisine bir âlemden vecd gelir.

O işittiği ne sözdür ne ses; cana can katıyor çünkü her bir perdesinde bir sır gizlidir.

Dervişlik hırkasını başından çıkarıp atmış, her renk ve her kokudan tecerrüt etmiş.

Yıkanmakla siyah, yeşil, mavi hulâsa her çeşit renkten süzülmüş, arınmış ve sâf, tertemiz olmuş.

Birisi saf, tortusuz şaraptan bir kadeh içerek tertemiz bir sufi olmuş.

Mezbeleden pâklanmış; gördüğü yüz şeyden bir tanesini bile söylememiş.

(Şeyhlikten, müritlikten bıkkınlık getirip usanmış.

Bu ne kayt ve kuyuttur, bu ne şeyhlik ve müritliktir?

Bu ne zühd ve takva yeridir. Bu ne dalaveredir?')

14 — TÂLİB İKİ ÇEŞİTTİR.

Tâlib (isteyenler dileyenler) Bunlar 2 kısım olup, bir kısmına tâlib, bir kısmına da matlub derler.

Ayn-ül-Kuzat Hemedanî «Zübdet-ül-hakaik» adlı kitabında diyor ki :

Tâlib, Hak yolunu, Hakkı isteyen demektir.

Matlub ise; gerçek onu ister ve onunla alışkanlık duyar.

Tâlib, «Men talebe şey'en vecede» (Tercümesi : Bir şey isteyen onu bulur ve matlubuna (istediğine) erişir, ulaşır.)

Peygamberler, tâliblerden bir cemaat ile Tanrıyı tâleb etmişlerdir. Bunların baş kaynakları, en başta gelenleri, ilk önce Tanrı tâlibi olanlar HZ. İbrahim Habibullah ile Musa Kelimullahtır.

Netekim Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerîminde şöyle buyurmuştur :

«Ve câe Musa vettahazîullahe İbrahim Halilâ» (Tercümesi : Vaktaki Musa geldi ve Hak Taalâ İbrahimi dost ittihaz etti.)

Bu Âyetteki geldi ve dost ittihaz etti hükmü taleple hâsıl olur.

«Ve mâ ya'lem te'vuluhu illallah» Bu talebe fakr-ü-fena denilir. Bu fakrin evveli «El fakrü fuhra» ve sonu «Iza temmel fakr fehüvallah Taalâ» anlamındadır . .

Matlublar zümresinin başı, kaynağı, HZ. Habib-i Hüda ve Seyyid-i Enbiya ve sened-i esfiya Muhammed Mustafa (S.A.S.) dir.

Onun ümmeti ona tabaiyetle ve «Yuhibbühüm ve Yuhibbunehü» Kelâm-i şerifi vücutlarına asıl düşmüştür.

Musa Aleyhisselâma câ-i hatayi vaki' olup, HZ. Muhammed

Aleyhisselâma «Sübhanellezî ısra biabduhu leylâ» nâzil olmuştur; götürülmüş gelmiş gibi değildir.

Peygamberler, Rabb-i Taalânın esma ve sıfatına and içiyorlar. Cenab-ı Hak ise, HZ. Muhammedin canına, başına ve tüyüne yemin edip «Vedduha velleyli iza seca» (Tercümesi : Kuşluk vaktine and olsun. Sükûna erdiği zaman geceye and olsun.) buyuruyor.

HZ. Musaya ise «Unzur ilel cebel» (Tercümesi : Dağa bak) buyurmuştur.

Hak Taalâ aynı zamanda HZ. Muhammede ümmeti için de tebşirde bulunuyor.

Tâlibin bir gidişi olursa matlubun iki getirişi olur.

Doğrusunu söylemek gerekirse tâlib aynı matluptur. Çünkü tâlibin tâlebine ilâhî irade taallûk etmese tâlibin talebi vücude gelir miydi? Ve eğer gafletten ikaz etmese müteyakkız olur muydu?

«El etale şevk-il-ibrar ilâ likaî. Ve inni ilâ likaihim eşeddü şevka» mefhum-ı şerifi dahi matluplara olan mübeşşerattandır. Çünkü şevk huzur ve müşahededen olur gaybubetten değil.

MESNEVÎ

Bir aşk ve âşık ister bu baştan olsun, ister o baştan. Sonunda o baş bize rehberdir.

15 — TARÎK İKİ NEVİ'DİR

Ey sâdık tâlib! Bunu bilmiş ol ki, hakikat yolunun yolcuları 2 kısım olduğu gibi gerçek yol da 2'ye ayrılır.

Necmeddin Dâye «Bahr-ül-hakayik» adlı tefsir kitabında : «Sıratellezine en'amte aleyhim» (Tercümesi : Bizi doğru yola, nimete erdirdiklerinin yoluna eriştir) Âyetini inceleyerek diyor ki :

Fâtiha sûresinde sırat kelimesinin tekerrüründen anlaşıldığı üzere gerçek yol ikidir. Allah bu tarîk-i hakikatın 2 Kısım olduğuna işaret buyurmaktadır. Şöyle ki, bu 2 yoldan;

Birisi : Kuldan Allahadır.

Ötekisi : Allah'dan kuladır.

Kuldan Tanrıya olan yol korkunç ve tehlikelidir. Çünkü taleb red edilebilir ve yol kapanabilir, kapatılabilir.

Tanrıdan Kula olan yol ise emniyetlidir. Şu şartla ki, Peygamberlerin Peygamberliklerine, gökten inen Kitaplara, şeriatın ahkâmına riayet oluna. Peygamberlerin dâvetini kabul etmeli, Hakka icabet etmeli. Sünnetlere tabi' olmalı. Bid'atten çekinmeli. Dinin emr ettiklerini yapmalı, yasakladıklarını yapmamalı, Dürüst adım atarak übudiyetini ispata muvaffak olmalı.

Sîna yarım adasındaki Tih çölünde Allahın gazabına uğrayıp, helâk olanlar sapıklık yaparak zulmete gark oldular. Onlar en iyi mertebe olan insanlık mertebesinden yüz çevirdiler. İşte Yahudileri ve onların tabiatında olan inatçıları Cenab-ı Hak red ve tard etti. Onlar mel'un oldular. Allahın lâ'netine uğrayan onların kötü siyretleri gibi suretleri de domuz vesair yırtıcı hayvanlar gibi oldu.

Hıristiyanlara gelince; bunlar Tanrının lûtüflerini unutup yanlış ve eğri bir yol tuttular. Beşeriyetin karanlık kuyusuna düştüler. Vahdaniyet-i İlâhiyeti unuttuklarından mel'un Şeytan onları şirkle avladı. «Efe reeyte men-ittahaze ilâhekü hevahü» muktezasınca nefsanî hava ve hevesi, Dünyayı ilâh ittihaz ettikleri için teslis (Tanrının 3 olduğuna inanma) söz ve iddialarile «Nesullahe fenesahüm» (Tercümesi : Onlar Allahı unuttular. Allah ta onları unuttu.) ve kovulmağa müstahak oldular.

Onlar gibi aynen bir de fesat, kötü işler gören kişiler karanlıklar içine düşüp doğru yoldan döndüler ve Allahın gazabına düçar oldular. Bu gibiler selîm kalbden, Cennetten mahrum kalarak elîm bir azaba müstahak oldular.

Aynı zamanda menzillerde kafilelerden ayrılanlar da dalalete düştüler.

Ey Allahım! Bize doğru yolu göster. Tevfik senden, inayet senden, hidayet senden. Biz âciz kullarını yolundan döndürme. Bizi asıl maksada eriştir ve eriştirmedikçe bizi bir menzilde eğlendirme.

KASİDE

Yazan :
Bu kitabın müellifi
Sarı Abdullah efendi

Hüdaya! Kulların sensin ilâhi
Kanın kalmışların yolda penahı
Yuyup götür gönüllerden siyahı
Meded senden, meded Sultanım Allah.

Benim eksikliğim çoktur yolunda
Niyaza el açıp durdum tapunda
Gelenler ağlıyor güler kapında
Meded senden, meded Sultanım Allah.

Yetiş imdadıma al tut elimi
Yetirdim kendimi göster yolumu
Göreyim yüzünü şâd et kulunu
Meded senden, meded Sultanım Allah.

Nizam-ı mülk-i dindir pes şeriat
Ana rah-ı hidayettir tarikat
Bize bildir nedir sırr-ı hakikat
Meded senden, meded Sultanım Allah.

Bakar mı âşık olan Kıl-ü-kale
Değişmiştir makali cümle hâle
Kerem bil lâyık eyle sen visale
Meded senden, Kerem Sultanım Allah.

Geçir bu abdini Yarab sivadan
Fena ile nasib alsın bakadan
Ayırma mahzı fazlında ilkadan
Meded senden, meded Sultanım Allah.

16 — TARÎK NE DEMEKTİR?

Ey tarikata tâlib olan ve hakikate rağbet gösteren kişi!

Mademki insanoğlunu Hakka götüren iyi ve doğru yolun ve Hakka götürmeğe mani' olan kötü ve yanlış youln vasıflarını doğru yolda olanların kurtulup sapıkların mahv olduklarını işittin ve işitmiş bulunuyorsun o hâle «Er-refik sümmet tarik» fehvasınca bu doğru yola ulaşmak için üstün bir kılavuz iyi bir rehber sâdık bir arkadaş; bu derde mütahassıs bir doktor ve İsa nefesli bir kimsenin bulunması gerektiğini bil de sen de ona göre hareket et.

Seyahat kıl, sülûk eyle vücudundan edip uzlet.

Sözüne uy. Hakkı, zaman, cihet, Dünya ve Cennet kaydile taleb etme. «Vefi enfüsüküm efela tubserum» Âyetinde olduğu gibi Allah yoluna ancak gönül kanalile gidilebildiğini anlayıp bilerek şüpheleri atmalısın. Çünkü gönüldür ancak Hakka yakın olan.

Kalb-ül mü'min Beytullah (İman edenin Kalbi Allahın evidir) Gönül Allah nurundan bir vediadır. Netekim HZ. Muhammed şöyle buyurmuştur :

«Evvel mâ halake Allah nurî (Allahın önce yarattığı şey, nurumdur).

HZ. Davud Cenab-ı Hakka şöyle bir soru sordu :

İlâhî! Seni nerede ve ne zaman bulayım?

Kendisine şu cevap geldi : «Ene indel münkesiretü kulubühüm.»

Allahın sevdiği şey kalbdir. «Kalb-ül-mü'min Arşuallah» Mü' minin Kalbi Allahın Arşıdır.

Demek ki, yol gönüldür. Yolcu sensin. Gitmek kendiliğindendir. Gelmek sensiz sanadır. Bilmek, gerçeği anlamaktır. Bulmak şahitler ve açık müşahede ile onu görmektir.

Olmak, ikiliksiz, bitişiksiz, birleşiksiz ve ayrılıksız birliğe yetmektir. Birlik ikiliksizle olur.

GÜLŞEN-I RÂZ

Tanrı hakkında ikilik bahis konusu olamaz. Tanrıda benlik, bizlik, senlik yoktur.

Hulûl ve ittihad mes'eleleri burada muhaldir. Vahdette ikilik aramak doğru yoldan sapmak, eğri yola teveccüh etmek demektir.

Hak yolunda insan benliğini unutup kendinden geçmeli.

Her şey helâk olur, bakî olan Tanrıdır.

Her görünen şey onun aynı, aslı, özü değildir.

Evvelde ve âhırda, zâhirde ve bâtında O, her şeyi bilendir.

MOLLA ABDURRAHMAN CAMİ'DEN

«Deniz, damla, âşık ma'şuk, sakî sarhoş ve sarhoşluk, şarap ve kadeh hepsi birdir.

Ey uzaklara çekilen! Kendinden haberin varsa, meşhedle meşhud ve şâhid, efendile köle birdir.

Her ne kadar âlem Hak Taalâ'ya mahsus olan adların mazharı ise de ism-i a'zam bütün adlar yanında birdir.»

Mutlak varlık sensin. Senin Cihanı kaplayan güzelliğin Kemalini göstermek için binlerce aynada aks ediyor ama ayna birdir.

«Senin güzelliğin bütün güzellerinki ile bir arada ama gerçeğe bakacak olursak eşsiz yegâne güzel birdir.

Dünyadaki bütün bu kargaşalık, kavga, gürültü, patırdı, dâva Cihanda onun aşkı yüzündendir.

Artık hakikat bu zamanda anlaşıldı. Bütün kavgaların, dertlerin çıban başı birdir.»

KASİDE

Yazan :
Bu kitabın müellifi
Sarı Abdullah

Dideniin envarı Hû'dur, aklımın fermanı Hû
Dilimin ezkârı Hû'dur, nalemin efganı Hû.

Gönlümün seyranı Hû'dur cânımın cananı Hû
Sırrımın esrarı Hû'dur mihriinin tâlânı Hû

Âşık-ı sermest olanlar Hû'yladır Hû ile
Savmı Hû'dur, iydi Hû'dur, zühd ile erkânı Hû.

Nakd vârın harc kılmış yoluna dildarının
Vaslı Hû'dur, faslı Hû'dur derd ile dermanı Hû.

Var ise aşktan nasibin, ahdiya Hû de mûdam
Âşina ol bahs-i Hû'ya gör nedir Umman Hû.

ŞI'IR

(Sırr-ı Tevhid ol zaman olur ayân
Kurtula işbu kafesten mürg-i can)
Kıla terk-i gülşen-ü tab'ü havas
Bî hayal-ü-Vehm göre bî kıyas
Âh bu âlemde ne kim var biş-ü kem
Ola yekser garka-i bahr-i kadem
Ey birader kim ki gördü ol Yüzü
Hiç bir şey göremez anın gözü
Kim ki işbu sergüzeşten dem vurur
Âkibet hayran olup, ebkem olur
Ne işaret var burada ne beyan
Zira mahv resm eyler bu ayân

4. üncü Bâb

17 — DÜNYAYA DÜŞKÜN OLMAYIP HAK YOLUNA RAĞBET ETMEK

Bu 4. üncü Bâb şu aşağıdaki yazılan hususlara tahsis edilmiştir :

Dünyadan çok korkup ona düşkün olmamak. Hak yoluna rağbet göstermek. Fukaraya karşı su'i zandan çekinmek.

TAVSİYE

Ey tarikat sâliki ve ey gerçeğe rağbeti olan! Şu güzel söz kulağına küpe olsun.

Ed Dünya mezreatül-Âhire (Tercümesi : Dünya, Âhiretitn ekin yeridir) yani Dünyada ne ekersen Âhirette onu biçeceksin.

KIT'A

Safa vaktinde fırsatı fevt etme. Dünyada çok âfetler vardır. Adam sende; ölümlü Dünya. Safa sürelim deme. Evet Dünyanın ölümlü olduğunu kafana koy safanı da sür. Ama bugünün bir yarım olduğunu bilerek yeteri kadar Dünya işlerile meşgul ol ve Âhireti düşün.

Bu fânî, sonsuz hayatın bir tek sonucu ve hasılâtı var; o da Allahla karşılaşmak; ona erişmek ve ulaşmak.

Bu fâni Dünyaya gönül verme. Dünyanın süsüne, rengine aldanma. Çünkü sebatsızdır bu Dünya, vefasızdır bu Cihan.

MESNEVÎ

Bu Cihan ve burada oturanlar dağınık bir hâlde yayılmışlar. Fakat öbür Cihan ve orada oturanlar daimîdirler.

Bu Cihanın ve bunun âşıklarının sonu yoktur. Lâkin öbür Cihan ve oradakiler daimîdirler.

İlâhi aşk şarabını Vahdet meclisinin sâkisinden iç.

«Va'tecil felvakt seyf-i kaati'.» (Tercümesi : Acele et çünkü vakit keskin bir kılıçtır; çabuk geçer gider.)

MESNEVÎ

Ömrünün ak tarlası boşaldı, ömür tükendi. Avda koşmakla yoruldu.

Eğer ilâhî aşkla kalb huzuruna erdinse bunu zayi edip elinden çıkarma. Bu her zaman ele geçmez. «Li maailah vaktün» buyurulmuştur. Her nefesi ganimet ve pahası ölçülemeyecek bir nimet bil.

Şİ'İR

Geldiğinden bir yere ey hoş nihad
Âdemilik hâsıl etmektir murad
Hâsıl etmezsen bunu sen şöyle bil
Senden alırlar olursun hacil
Bunda her ne şeye lâyıksan inan
Yarın ol kisvette kalırsın heman
Öz taallûk bendeni âzâde ol
Reng-ü bûdan geç fakir-ü-sâde ol
Her ne kim meşgul eder Haktan seni
Putdur ol zinhar oda salsem anı
Niceler dedi benimdir bu mekân
Ana benim dediği kaldı heman
Nideyim hâlinden âgâh olmadım

Nefse uydun aşka hemrah olmadın
Derd hâsıl kıl eğer istersen deva
Derd ile olsun kamu hacet reva
Leyk râzın deme bî derde ey yâr!
Derdi olandan sakılma sen zinhar.

Durum böyle iken o hâlde sen, sana Hakdan inayet buyurulan İnsan sureti hil'atin (hediye kaftan) Kadr-ü-kıymetini bil. Bu fırsat bir daha düşer sanma. Rahatlığı kendine haram et. Doğru yoldan ayrılma, dayan dur.

Nefsani kötülüklerden ve kara, karanlık sıfatlardan kendini çekerek, koruyarak kalbini l'man nurunun yeri yap, öz vatanın olan yere geri dön (Bundan maksat bildiğimiz vatan değildir. Manevî yurt, insanın öz varlığı, yaratılıştan asıl maksat olan keyfiyet, âlem demektir).

«Zâhiri ve bâtıni ilimlerle ilâhi sırları şâmil kâmil bir mürşidi ele getir ki o senin kalbine Rabbani feyzi, Rahmani cezbeyi, aşkla şevki, vecd ile zevki versin. Kâmil mürşidin nişanı budur. Zira yukarıda yazılan böyle bir cevheri kendisinde bulundurmayan hazine boştur. İçinde bu saydığımız cevherler bulunmayan kalb bomboştur.»

MESNEVÎ

İçindeki dalgaların böyle cevherler çıkardığı nur denizine ve onun dalgalarına kul, köle olayım, kurban olayım.

Yenilecek, tadılacak bir şeker bile olsa. Tanrı aşkından başka her şey kendi canını çıkarmak, kendi kökünü kazımak, kendini ölüme sevk etmek ve hayat suyuna elini değdirmemek demektir.

BEYİT

Aynanın arkasındaki papağan gibiyim. Üstad-ı ezel ne söyle demişse ben de onu söylerim.

Olgunlaşmamış bir kimse bu kudrete sâhip olamaz.

Şİ'İR

(Yoktur nasibi aşk-ı hakikatten ey gönül
Şol sâlikin ki mürşidi nâkıs ukul ola
Ey Hâlıkın emanetini zayi eyleyen
Lâyıkıdır ki adın zulumü cühul ola)

((Tarikate mensup bir kimsenin mürşidinin aklında noksanlık varsa o tarikat mensubu gerçek aşktan nasibini alamaz.))

Ey Allahın emanetini kayb eden sana zâlim ve câhil denmesini ister misin? Lâyıkmıdır bu?)

*
* *

İşte bunun içindir ki «Lev lel mürebbi lima arifet rabbi» (Tercümesi : Mürebbi olmasa Tanrı bilinmez, tanınmaz, öğrenilmez) denilmiştir.

MESNEVÎ

Ya baltayı al ve erkekçe vur, HZ. Ali gibi Hayber'in kapısını kır, onu yerinden sök, çıkar, at.

Yahut ta bu dikenle gül fidanını bir araya getir, yârin nurunu ateşle birleştir. Gülle dikeni yârin nuru ile ateşi birbirine kavuştur ki, onun nuru senin ateşini bastırsın. O gül fidanı senin dikenini gülşen etsin.

Sen Cehennem gibisin. O, mü'mindir. Mü'min o ateşi söndürür.

*
* *

(Bu bakımdan ey sâdık aşık! HZ. Muhammedin gerçek verasetile şereflenen Kâmil bir mürşidi buldum mu ona tam manâsile teslim olki onun kalbinde parlayan Rabbanî nur ve ilâhî feyz ile hava ve hevesin ortadan kalkarak ruhaniyete doğru teveccüh edip Tanrısal Kemale müstait olasın.)

GÜLŞEN-İ RÂZ

Tercümesi :

Ko aklını ver elini aşk eline
Kim eline Vadi-yi eymen eline

Senin bu varlığındır hâk-ü hâşâk
Gider yoldan buları cüst-ü çâlâk
Çıkar gel senliği senlik evinden
Ki pertevsin anın bir pertevinden
Arıt pâk eyle anın cilvegâhın
Mısır kıl Yusufa bu nefs bâğın
Gidince sen gelir ol zâhir olur
Bu şartile ki mazhar zâhir olur.
Sana sensiz cemalin ruşen eyler
Kamu dikenlerini gülşen eyler
Mevani' olmayınca aradan dûr
Gönül evine düşmez pertev-i nûr
Bu âlemde mevani' dört olur bil
Buları def' için tedbirler kıl
Ol âri evvel ecnas-ü hadesten
Güzer eyler gel ef'al-i abesten
İkinci ma'siyetten açma gıl yol
Dahi vesvas şerrinden emin ol
Üçüncü işbu ahlâk-ı zemime
Kim âdem benzer anınla lehîme
Budur dördüncü işbu maceradan
Ki pâk eyleye sırrın mâsivadan
Gözünden götrülecek suret-i gayr
Heman dem müntehaya erişir seyr
Ki zâtın pâk ola senden gider şin
Namazın anda ola Kurret-ül-ayn
Heman birlik nasip eder Yaradan
İkilik perdesi gider aradan
Olur maruf-u-ârif şey'i vâhid
Hakikat bir olur meşhud-ü şâhid
Kemali buna değindir Kelâmın
Bu menzlidir makamı her makamın.

*
* *

Ama o kimseler tarikatın piri olan ve gerçek yolun mürşidi bulunan şahısa eriştikten sonra onun mübarek nefsine ve Isa-

betli emrine uymaz ve onu izlemezlerse yoldan geri kalır ve menzil-i maksuduna erişemez; Kemal derecesini bulamazlar.)

(Meğer ki beşer iktizasınca olan cürüm ve hatalarını i'tiraf ederek «Hâsibû kable en tuhasibû» fermanile doğru tariki talep eyleyenler ve yol gösterildikte canla başla tâbi' olarak itaat edeler ve emre teslim olalar.)

MESNEVÎ

Sen HZ. İsmail gibi Allah yoluna başını uzat, koy. Sevinçle Onun hikmeti önünde can ver.

*
* *

(Eğer doğru yolda geri kalanlar, yahut o yola hiç sapmayanlar ve yahut ta o tarikten geri dönenler Tanrı buyruğu gereğince hareket etmez, şeriatın âdabile tarikatın erkânı üzerinden gitmez habîs ve şeni' işlerle nefs hava ve hevesine bulaşırlarsa hem Hak'tan hem de halktan tenkit görür, yalnız ayıplanmakla kalmaz kınanırlar; tekdir edilirler, aynı zamanda bu kötü, münasebetsiz, çirkin ve uğursuz hareketlerinden dolayı o Kâmil mürşitle tarikat ashabının dahi başına kakarlar, azaplanıp paylanırlar. Yani bu suretle kendilerile birlikte mürşide, tarikat mensuplarına ve hatta halka zulüm etmiş olurlar.)

MESNEVÎ

Senin başına ne felâket gelmişse hep o pervasızlığından ve küstahlığından ileri gelmiştir. Dost yolunda kim düşüncesiz ve pervasızca hareket ederse merd adamların yolunu kesen bir haydut olur ve namerd kişi sayılır.

Bu Felek edebie ışıklanmıştır. Edep sayesindedir ki Melek tertemiz ve suçsuzdur.

*
* *

Böyle soğuk ve zâlim insanlara Allah lâ'net etsin. Bunlar kovulmağa müstahaktırlar. Hattâ kâfirler zümresine girerler.

Ey Ulu Tanrım! Sana iltica ediyorum. İnayet sendedir İlâhî! (Müridlik iddiasında bulunup mürşidlerinin bu yüzden ayıplanmalarına sebep olanlara yazıklar olsun.

Mürşidlerin kabahatı ne? Hiç mi hiç. Onlar Hakkı halka ve bu gibi müritlere tebliğ etmek suretile Tanrı yolundaki vazifelerini yapmışlardır.)

MESNEVÎ

(Cenab-ı Hak davet eder. Davetinin kabul edilip edilmemesile onun bir işi yoktur.

O hâlde ahalinin ödevi şudur :

Şeriat ve tarikate aykırı hareket eden bu gibi sütsüzlerin, kovulmuş bu gibi kişilerin uygunsuz gidişlerini pir-i Kâmile isnat ve tahmil etmemelidirler.)

Ey gafiller! Sizin bu çirkin ve uygunsuz hareketlerinizle dine bir halel gelir mi hiç? Şeriati getirenin şanına noksan gelir mi hiç? Şeriate taarruz edenler ya münafıktır ya da kâfir. Evliyaya atıp tutanları da Hak Taalâ ayıplar, azarlar. Azıp kuduranlar Şeytanın hilesine kapılmışlardır.

* * *

MESNEVÎ

Mevlânâ, bir Âyette yazıldığı gibi nehyden (yasak edilen şeylerden) çekinmeyenleri, bilhassa Evliyayı çekiştiren ahlâksızları fil yavrusunu yiyenlere benzetip onları uzun dillilikten, gammazlıktan men' ederek diyor ki :

Gittiğiniz yolun üzerinde fil yavruları var. Onları avlamak istiyorsunuz. Onalr lâtif, zarif ve oldukça yağlı, semirmişdirler. Ama farkında değilsiniz anneleri pusudadır. O, yavrusunun peşi sıra yüz fersahlık yoldan ah vah etmektedir. Onun hortumundan ateş fışkırmaktadır. Ateş püskürür ana fil.

Evliya dahi Hakkın çocuklarıdır.

(Benim ismetlerim onları korur. Onlar benim eczamdırlar. Onlar yüz binlerce de olsa bir bedendirler)

* * *

((Bazı Evliyaullah ilâhi aşka ve Rahmani cezbe ve vecde daldıkları esnada ağızlarından belki de bir takım lâtife yollu sözler çıkar.

Tam o sırada anları muahaze etmeyiniz. Ayıldıkları zaman o söyledikleri sözlerden onlarda hiç eser kalmaz ve yine eskisi gibi şeriate riayet ederler. Sakın onların Evliyalığını inkâr etmeyiniz. Bu hâl çok vaki' olmuştur.))

Mevlânâ, Mesnevîsinde Bayezid Bistamî hakkında şöyle bir hikâye anlatmaktadır :

Bir gün Bayezid Bistamî, ahbaplarile oturup Hakkani sohbetler ederken ağzından şaka yollu bir takım eğlenceli ve gayri meşru kelimeler sarf etti. Vecd hâlinde idi.

Kendine geldiğinde dostları keyfiyeti ona bildridiler. O' da dedi ki :

Bir daha böyle bir şey yaparsam hemen beni pıçaklayınız. Hak, tenden münezzehtir. Ben tenimle nasıl kalabilirim? Bir daha böyle söylersem beni hemen öldürmeli.

Bu vaziyeti yaptıktan sonra bir gün yine cezbeye tutulduğu sırada vasiyet ve tavsiyesini unutarak yine ağzından bir takım sözler çıktı; hem de eskisine nisbeten fazlasile.

Mecliste hazır bulunanlar onun vasiyet ve tavsiyesi üzerine kılıç ve hançerlerile ona saldırdılar, yaralamak kasdile vücudunun muhtelif yerlerine sapladılar.

Sapladılar ama Allahın iznile ona hiç bir şey olmadı. Kendilerini yaraladılar. Zira meşhur bir söz vardır :

Evliyanın, Allahın keremile kudretleri vardır.

MESNEVÎ

((Cin, insana galebe çalıp musallat oldu mu, o insan kendini kayb eder, erkeklik vasfı da kayb olur; o zaman cin ne söylerse o, onu yapar; onu söyler.))

*
* *

Meselâ bir kimse ümmül habais (habislerin annesi) anlamına gelen ve bütün fenalıkların menşei demek olan şarabı içtikten

sonra içki ve alkol başına vurur ve aklı, fikri muhtel olur. İhtiyarı elden gider. Gönlünde ve gözünde haya, utanma, âr kalmaz, kalkar, gider. Pis pis konuşmağa başlar.

Onun bu sarhoşluk hâlini görenler bunu onun kendisine yüklemez, sarhoşluğuna hamlederler ve kabahati şaraba bulurlar.

İşte bunun içindir ki âşıklar böyle demişlerdir :

Allahla, Allaha karşı deli gibi ol. Muhammedle ise edepli ol.

ALEVAN-I ŞİRAZÎ

Dilersin kim sana âsân ola bu
Delil-ü hüccet-ü burhan ola bu
Kulağından sanırlar perdesin çek
Yakin oduna yansın perde-i şek
Nidasın Vâhid-ül-Kahharın işit
Götür setri sözün settarın işit
Sana Hak'dan nida gelür hemişe
Ki mey renglle boyandı bu şişe
Niye kim baktın ise bâna baktın
Kıyamet gününe niçin bıraktın.
Görünür cümle eşyada cemalim
Münezzehtir nakayisten kemalim
Nida eyledim oddan Musaya ben
Ol işitti veli işitmedin sen
Enallah dedim ana ben şecerden
Nida etsem acep midir beşerden
Gönüldür vadi-yi eymen yedinde
İşiden Hak nidasın gülü sende
Gerek tez işit ve gerek işit geç
Ki birden özge yoktur bir dahi iç
Bilen kişi yerin gökün Hüdasın
İşiden kendidir kendi nidasın
Benim demek yaraşır ol Hüdaya
Ki gayr vurmaz kulak işbu edaya
Eğer galp eğerçi hâzır oldur
Kamu gayb-ü huzura nâzır oldur

Gelir Hak nuru bu yüzden zuhura
Bu sen anladığın gayb-ü-huzura
Bu kim sen bir olasın, ol olabir
İkilikten kopar bu zişt tedbir
Senin bu benliğin benzer hayale
Ki düşürür seni türlü vebale
İkilik olmaz anın birliğinde
Ölüm bulunmaz anın dirliğinde
Yine birliğin anın kendi birler
Muvahhidler bu sözü böyle derler
Görünür ol Veli sen göremezsin
Anı pinhan sanırsın eremezsin.

* * *

(Ama bazı kimse cezbe ile aşk ve vecdden haberi olmayıp şekille elbisesini, biçim ve kıyafetini değiştirerek kendilerini ehl-i hâle ve gönül adamlarına benzetip delileri taklidle bâtıl fikiriller gibi hareket ederler de buna benzer şeriata aykırı sözler söylemeğe cür'et ederler.)

Tabiatile onlarda bu kitabın başından buraya kadar yazılan zevk ve hallerden bir eser görülmez. Netice i'tibarile Dünya ve Âhirette cezalarını bulurlar.

Allah ile Resulü ve bütün Evliya bu gibilere düşman oldukları gibi biz de onlara düşmanlık besleriz. Zira onların muallim ve mürebbisi Şeytandır; nefsleri şeytanîdir. Onlardan uzak olanlar Hakka yakındırlar.

ALEVAN-I ŞİRAZÎ

Dışına giydiler köhne palası
İçi dopdoludur Tanrı belâsı
Kabahatlar salarlar mülk-ü-mala
Ki koya halk onu kenduler ala
Salatı dâne savmı dâm ederler
Bununla halk gönlün râm ederler
Damağın dilin el için korudur

Yemez içmez ve bid'atler devridir
Geçerler sadra sıralar gibi hep
Başı aşağı ayrılır gibi hep
Zinalar gizli gözü şişesinde
Olubdur Izz-ü cah endişesinde
Dimağında dolu kibr-ü riyaset
Mürallik dürer fikr-i riyaset
Vera' ehli gibidir halk içinde
Veli din yıkıcıdır delk içinde
Buların içi dışı bir değildir
Bular cahildir ehl-i sır değildir
Diridir nefsi canları olubdur
Buları iki sarhoşluk olubdur
Biri bu kim sıkarlar nefs-i temrin
Hevesten nuş ederler cehl-i hamrin
İkinci bunları esretti dini
Üçüncü Dünyadır bunlara dini
Kimi Şibli dirilür kimi Mısri
Kimi Kerhi dirilür kimi Basri
Kimi davâ kılar nur-i Keramet
Kimisi gayb söyler bi nedamet
Kara göz içleri kalbi füsurde
Bular benzedi koyun başlı kurda
Bunların zemmi ma'siyet değildir
Mefahir gaybeti gaybet değildir
Veli gerçek olur yalancı olmaz
Gönülden bây olur, dilenci olmaz.

*
* *

HZ. Mevlânâ bunlar gibi şekil ve suretini değiştirip zevksiz ve hâlsiz iken aşk ve delilikten dem vuran mukallitleri şarap rengine boyanıp tavus kuşuluk iddia eden çakala benzeterek der ki :

Çakalın biri kendini çeşitli renklere boyayıp tavus kuşu olduğu iddiasında bulunarak öteki çakallara demiş ki :

Bana bakın da bir görün. Renk renk parlıyorum. Bendeki güzellik hangi dilberde var? Gülüstan gibiyim. Çiçek bahçesindeki renk renk çiçekler gibiyim.

Allahın lûtfüne mazhar oldum da böyle oldum. Bana secde edin. Hiç böyle çakal gördünüz mü? Artık bana çakal demeyin. Çakalda böyle güzellik olur mu?

Arkadaşları olan öteki çakallar dediler ki :

Tavus kuşları bahçelerde kendilerini gösterir ve cilvelenirler. Onlar yumuşak, nazlı ve Müşteri yıldızı gibi parlaktırlar. Sen de onlar gibi yap bakalım.

Yapamam demiş. Öyle ise onlar gibi öt demişler. Ötemem demiş.

Bunun üzerine demişler ki :

Ayol tavus kuşlarının giyimleri gökten geliyor. Sen kuru renk iddialarınla bu mertebeye nasıl ulaşabilirsin? Sen tavus falân değilsin o hâlde.

Sen sakalına mücevherat dizen Firavun gibisin. İsayı taşımakla övünen eşek gibisin. O eşek senden daha üstündür. Sen bir çakalsın hiç üşenip te tavusluk taslama.

Tavus kuşlarının yanına gidersen âciz kalır, rezil olursun.

TAVSİYE

Şimdi tarikat erbabına ve hakikat ashabına tavsiyem şudur :

Bu gibi kimselere hiç iltifat etmeyin Sözlerine kulak asmayın. Yüzlerine bile bakmayın. (Hattâ tarikat ehlinden biri bile insanlık hâli şeriate aykırı bi riş yapacak olursa onun kendisini de söz ve hareketini de red ediniz.

Yok eğer o kimse hatasını ikrar ve kabahatini i'tiraf edip tevbe ve istiğfarda bulunursa, yaptığına pişman olup bir daha yapmayacağına söz verir ve eski mevki'ini isterse o zaman Zül-

celâlin emri, Resulullahın sözleri ve Evliyanın tarikat ehline malûm gidişleri üzerine «Lâ yükellifullahe nefsen illâ vus'uha» (Tercümesi : Allah, insana o insanın kudretinin yetebileceği nisbetinde bir vazife verir) Âyet-i Kerimesi gereğince öyle bir insana cezası ne ise çektirilir. «Ettaibü minez zenb kemen lâ zenebe lehü» (Tercümesi : Bir günaha tevbe eden o günahı hiç yapmamış gibidir.) Hadisî gereğince o eski mevki'ine kabul edilir. Aksi takdirde yani o yukarıda yazılı ve yapılması gerekli şeyleri yapmamakta inad ve israr ederse onu reddederler.

MESNEVÎ

Her şeye hak diyen ahmaktır. Her şeye bâtıl diyen bedbahttır, katı yüreklidir.

(Haşa «El beytü Beytullah, ez zeytü zeytullah vel abdü Abdullah» (Ma'nası : Cami Allahın evi, zeytin yağı Allahın zeytin yağı ve kul da Allahın kuludur) gibi hareket etmemeli.)

Yolunu sapıtan adamın bu hareketi bilindikten sonra ona yollle yordamile sükûnetle yaptığı işin, söylediği sözün ve tuttuğu yolun yanlış olduğu anlatılır. Yola gelmezse artık sen bizden değilsin denilir ve kendisine keyfiyet herkese de bildirilir. Kimse onunla görüşmez. Yok eğer yola gelir ve yukarıda yazıldığı gibi yaparsa eski mevki'ini tekrar elde eder. Eskisi gibi meclise girer ve kendisiyle sohbet edilir. «El mazî lâ yüzekkir» (Anlamı : Geçmişten bahs edilmez.)

Allah korusun dinsiz adam dinsizlik girdabına düşerse onun aradan çıkıp kurtulması binde bir bile müyesser ve mümkün değildir. Çünkü meşhur bir söz vardır :

Yahudi I'mana gelmez, Dinsiz tevbekâr olmaz.

Allahın inayetlle pirin himmetinin ölçüsü olmaz. Nitekim aşağıdaki şu 3 Âyet buna delildir ve bunu te'yid ve ispat etmektedir :

1 — «İnnallahe yağfiriz zünubü cemian ümehü hüvel gafurürrahim» (Tercümesi : Allah bağışlayandır, merhametlidir. Bütün günahları af eder.)

2 — «İnne rahmetallah karibün minel muhsinûn» (Tercümesi : Rahmet muhsinleredir).

3 — «Ve ûtül büyute min ebvabiha» (Tercümesi : Bâb-ı rahmete dahil olmak gerektir ki rahmet bulasın).

Doğru yoldan eğri ve yanlış yola düşenleri doğru yola çıkarmak, yolda olanları gidecekleri yere ulaştırmak, her bir sâlik ve mensubun hangi menzilde ve ne hâlde olduklarını bilmek ve Velilik nurile müşahede ederek cümle eşyanın gerçeğini lâyıkı veçhile görmek nur-i velâyet-i Muhammediye ve sırr-ı hakikat-i Ahmediyeye mazhar olan Kâmillere mahsustur. Zira «Kalb-ül-Veli mir'atullah» dır (Velinin kalbi Allahın aynasıdır).

ALEVAN-I ŞİRAZÎ

Yara ki çeşm ile sad pâre eyler
Lebi biçarelere çare eyler
Anın ol çeşme çeşminden olupdur
Ki her bir köşe meyhane doluptur
Cihanı gamzesile kılsa garet
Lebile düter eyler ol amaret
Anın çeşminden eyler sîneler cûş
Anın la'linden olur akl medhûş
Anın la'l-ü lebidir ruh efza
Kim andan ab-ı hayvan oldu peyda
Gözünün lenhasıdır hadd-ı âlem
Lebinin nefhasıdır ruh-i âdem.

*
* *

Şimdi bunu bir misalle anlatalım :

Tarikat bir ağaçtır. Şeriat onun çiçekleri, marifet onun meyvaları, hakikat ise onun lezzetidir.

Önce ağaç dikilir. Sonra o sulanır ve onu sulamakla neşv-ü-nema bulur. Önce fidan sonra ağaç olur. Sonra çiçek açar ve nihayet yemiş verir. Zevk ehli onu yedikte keyf duyar, tad alır.

MESNEVÎ

Boğaz, cisimle ruhu besler, zevklendirir. Her uzvu (organı) ayrı ayrı faydalandırır.

*
* *

Şimdi de başka bir misal verelim :

Meselâ bir bâdemi ele alalım. Şeriat, taze bademin yeşil dış kabuğudur. Onun içindeki kabuk tarikattır. Daha içerideki kabuk marifettir. Bademin kendisi, özü ise işte hakikat odur. Bundan faydalanmak demek yiyip tad almak, zevk duymak demektir.

Bir çok eşyaya bakılacak olursa işte bu suretle 4 şey üzerine kurulmuş olduğu anlaşılır :

«Fa' tebirû yâ ul-ül-absar» (Tercümesi : İbret alınız ey basiret sahipleri.)

GÜLŞEN-İ RÂZ

Eğer bir badem ham koparılıp yahut kabuğu vakitsiz soyulursa o badem çürür, bozulur. Lâkin olgunlaştığı zaman koparılırsa tabi'î o vakit kabuğu atılır kendisi çok hoştur, leziz ve nefîstir.

İşte Şeriat bademin kabuğuna benzer. Tarikat, kabuklu bademin ortası ara yeri sayılır. Hakikat ise bademin ta kendisidir.

Bademin yetişip olması için kabuk şarttır. Şeriat ve tarikat mensubuna halel gelmemeli; halel gelirse ve mensup ona halel getirirse o zaman badem yetişmez, olmaz yani hakikat elde edilemez.

Ârif insan, bir şeye yakîn edip inandı mı işte o zaman badem olgunlaşmaz, soyulmuş olur. Aksini yaparsa iyi olmaz. Aksini yapmazsa gerçek âlemi buldu demektir.

Şimdi bu izahata göre :

1 — Bir kimse zâhiri ikrar ve bâtını inkâr etse inatçı düşman demektir.

2 — Birisi bâtını ikrar ve zâhiri inkâr etse dinsiz sayılır.

3 — Hem zâhire hem de bâtına inanan mü'min ve muvahhiddir (Tanrının birliğine inanmış).

Yalnız şu var ki, tarikate giren âşıklar bununla kanaat etmeyip şeriat gereğince hareket etmelidirler.

HİKÂYE

Bir yaz günü aziz dostlardan birisi arkadaşlarile hem sohbet etmek hemde gezmek için yola çıkmışlar.

Dostlardan ikisi gelirken yol üzerinde bulunan bir bağdan yola taşıp sarkan 2 salkım üzümü koparıp yemişler.

Sonra hep bir arada toplanıp ve meclis teşkilile konuşmağa başlamışlar. Konuşma konusu da Allahı zikr etmekten ibaret.

Fakat sonradan gelip onlara katılan ve yolda bağdan 2 salkım üzüm koparıp yiyenlerde muhabbet nurunun tecelli etmemesi ve kalb aynalarında nefslerinde karanlık bir âlemin husule gelmesi ve bu hâlin onların yüzlerile durumlarında aks etmesi ötekilerin dikkat nazarını çekerek keyfiyet ve hâllerindeki durgunluğun sebebi kendilerinden sorulduksta onlar da verdikleri ifadede hatalarını açıklamışlar.

Arkadaşları bir ağızdan kendilerine şöyle demişler :

Siz bizim aramızda bulunamaz, bu mecliste sohbete iştirâk edemezsiniz. Siz şeriattan çıkmış ve tarikatten düşmüşsünüz. Hemen gidip bağın sahibini bulun, üzümünün parasım vererek kendisine hakkını helâl ettiriniz.

Onlar da kendilerine yapılan bu uyarma üzerine gidip hem üzümün parasını vermişler ve hem de özür dilemişler. Ama yaptıklarına hem mahcup hem de nâdim olmuşlar. Ondan sonra yeniden tarikata dahil olup, şeriat üzerinden hareket etmişler.

HİKÂYE

Yine bir gün bir kaç arkadaş bir gezintiye çıkmışlar. Bazıları kasaptan para ile et satın almışlar; bir takımı alamamış. Alanlar, aldıkları etten arkadaşlarına bir şey vermemişler.

Tarikat Şeyhi mes'eleden haberdar olup demiş ki :

Mü'minler kardeş değiller mi? Neden etten bir kaç lokma vermediniz. Peygamber efendimizin şu aşağıdaki Hadîsini biliyorsanız neden ona göre amel etmediniz?

Gerçek müslüman kendi nefsine lâyık gördüğünü diğer bir müslüman kardeşi için de diler. Hattâ belki de onun nefsini kendinden üstün tutar.

Tarikat icabı da budur.

*
* *

Şimdi gelelim daha başka bir mes'eleye; O, da şu :

Takvadan daha takvah bir makam vardır. Sâdık bir âşıkın gönlüne Hak muhabbetinden gayri her ne hatıra gelirse, gönlü o Hak muhabbetinden başka neyi hatırlarsa tam o esnada hakikat cünbü olur. Bu ma'nevî cenabetlik için Tanrı katında mes'uldür. Ondan temizlenme nasıl olur? Bayağı bildiğimiz cenabet guslü mü? Hayır. O bildiğimiz maddî cünüplüktür. Bu yazdığımız ise manevî cünüplüktür. Bundan temizlenmek için gece gündüz yüzünü yerden ve başını secdeden kaldırmaz, gözünden akacak kanlı yaşlarla içini güsl eder, yani bâtınını temizler. Yolu ve çaresi budur işte.

Çünkü sırat-ı müstakim denilen o köprü, o doğru yol kıldan ince ve kılıçtan keskindir. «İnne ekremeküm indallah etkaküm» (Tercümesi : Tanrı katında en kerîm olanınız en takvalı olanınızdır) buyruğu gereğince bir an bile muhabbetullahdan ayrılmamalı.

«Allahümme yessirlena bihurmeti sırrül enbiya vel Evliya.» (Tercümesi : Allahım! Peygamberlerle Evliyanın sırları hürmetine işlerimizi kolaylaştır.)

*
* *

TAVSİYE

Hak yolunun yolcuları ve Vahdaniyet âşıkları iki veya üç kişi yahut daha fazla olarak bir araya gelip Tevhid ve Zikrullah sohbetine daldıklarında halka temasları neticesinde kalblerinde hâsıl olmuşsa yahut ta masivadan kalblerinde ne varsa onları çıkarıp atmak ve son derece hulus-i niyetle hareket edip küçük büyük demeden herkese tevazu ile muamele etmeli ve birbirlerinin elini sıkıp birbirlerini selâmladıktan sonra Dünyaya ait hiç

bir şey görüşmemeli, sırf Zikrullah ve Muhabbetullah hususunda konuşmalıdırlar.

Herkes bulunduğu yerde oturup içlerinden güzel sesli birisi aşır telâvet ettikten ve Peygamberlerle Evliya menkabelerinden, ilâhiyata ait hususlardan bahs ettikten sonra «Vebteğû min fazlillah» buyruğu gereğince herkes dağılıp işine gider ve ne gibi bir işle meşgul olurlarsa olsunlar gönül hâlinden ve muhabbetullahdan ayrı düşmemelidirler.

Şayet maseva yani Dünya işleri Allahdan gayri hususlar gönlünde galebe çalarsa o zaman elindeki işi bırakıp fakir, zavallı ve âciz insanlarla sohbete koyularak içini tasfiye eder. Kalbindeki masivayı giderinceye kadar gönlü rahat etmez. Yukarıda yazdığımız gibi zikir ve sevgi ile meşgul olur, halktan kimse ile temas etmez, tek başına yalnız kalıp keyfiyeti ailesinden bile saklar.

Eğer tâlip sâdık bir kişi ise o zaman başka; düştüğü durumu ondan gizlemez. Esasen gizlemesi de doğru değildir. Ama ne var ki böyle tâlip de az bulunur.

TAVSİYE

Ehl-i sülûk ve tarikat olan âşıkların yapmaları gereken bir şey de şudur :

İster ahbaplarile birlikte olsun, ister tek başına yalnız bulunsun, yemeğini yedikten sonra Tanrıya dilile ve kalbile şükr ettikten sonra yemek hakkını yerine getirmek üzere içinden Allahı zikr etmeğe başlar. Bu suretle yemekten hâsıl olan kuvveti ilâhî nurla yok eder. Zira her lokma kendi lisan-ı hâlile : «İlâhî sen bizi mü'min ve muvahhid bir kula nasip kıl» diye Dergâh-ı Hakka niyaz eder.. Aksi takdirde o yemeğin gerçeğine zulm etmiş olur. Yemek te ona teşekkür etmez ve şöyle der :

Allahım! Sen, Kur'anında «Külû veşribu ve lâ tüsrifû» buyuruyorsun. Yani (Tercümesi : Yiyiniz içiniz, israf etmeyiniz.)

Bu adam bir zâlimdir. Beni zayi etti.

O lokma, ondan Tanrı huzurunda hak talep eder.

Ama şimdi siz diyeceksiniz ki canım efendim yenilen şey ya sebze ve meyvedir, bitkidir yahut ta hayvanîdir; meselâ et. Peki onların dili yok.

Benim buna cevabım şudur :

«Ve inne min şey'in *illâ* yüsebbihu bihamdihi» Âyetini bilmiyor musun? Onlar bile hamd ederler ve diyorlar. Hem öyle ki onların yaptıkları şükrü avamdan olan inkârcılar bile işitirler.

Bu gibi hâller Peygamberlerden sâdır olsa ona mucize, Evliyadan sâdır olsa keramet denir.

Peygamberler, inkârcıları yola getirmek üzere mucize göstermeğe me'murdurlar. Fakat Evliya keramet göstermeğe me' zun değildirler; belki O, gizleyip örtmeğe me'murdurlar.

Kerametlerini göstermeğe harîs olan onların katında makbul değildir. Meğer ki icap ede. O, da ancak Rabbin emrile olur.

GÜLŞEN-İ RÂZ

Hakkın kudretile Evliyaullah, hayvanlarla nebatları ve cansız cisimleri konuşturmağa kaadirdirler.

Evliyaların menkabeleri bu gibi olay ve misallerle doludur.

MESNEVÎ

Seller, ırmaklar Onun muradile akar. Yıldızlar Onun isteği gibi olur. Ölüm ve kalım, dirim, her şey Onun iradesiledir.

HİKÂYE

HZ. Muhammed (S.A.S.) İslâmiyetin zuhurunda ve ashabının çoğalmadığı o ânlarda Hanane adlı sütuna (direğe) dayanarak mesçitte ashaba hitaben ilâhî bilgileri ve şer'î ahkâmı beyan buyururdu.

Lâkin Müslümanlık kuvvetlenip müslümanlar da sayıca çoğaldıktan ve küfrün çirkin karanlığından kurtulup i'manın nuru ile aydınlandıktan ve hayat bulduktan Resulullah Efendimiz de minbere çıkıp vaaz, irşad ve ikaza başladıktan sonra bir gün o direk ağlaya ağlaya dile gelerek dedi ki :

Ey Allahın Resulü! Senden ayrılığa dayanamıyorum.

Sütunun bu feryad-ü-figanını, âh-ü eninini işiten herkesin ciğeri delindi.

Peygamber Efendimiz o direği derhal yere gömdü ve onun Cennette mu'teber bir ağaç olmasına dua etti.

GÜLŞEN-İ RÂZ Tercümesi :

Dedi ol direk için kim Peygamber
Bihişt üzre olasın bana minber.
Direk çün anı işitti avundu,
İniltisini kesti ve söndü
Ger al direğin olurasaydı cam
Niçin ederdi ol bu figan?
Resulün mucizatıdır ve lâkin
Getirmek gerek iman bu mü'min.

MESNEVÎ

Peygamber, Kıyamet günü halk gibi haşr olması için o sütunu yere gömdü.

HİKÂYE

Bir gün mel'un Ebucehil avucunun içinde bir kaç tane küçücük taş parça ve kırıntıları (çakıl taşı) tutarak Fahr-i Kâinat Efendimizin huzuruna girerek dedi ki :

Ya Muhammed! Sen Hak Resulüm diyorsun. Melekût âleminden Arştan ve Haktan bahs ediyorsun. Dâvanda sâdık isen benim avucumun içinde ne var, onları bil bakalım.

Fahr-i Âlem Efendimiz ona şu ince ve derin ma'nalı cevabı verdi :

Senin avucunun içindekileri mi haber vereyim; yoksa avucundaki çakıl taşları Allahın inayetile benim Peygamberliğime mi şahadette bulunsunlar?

Resul-i Ekrem sözünü bitirir bitirmez verdiği işaret üzerine Ebucehil'in avucundaki taşlardan her biri : Eşhedü en lâ ilâhe

illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve Resulühü diye tasdikte bulundular.

Bir çok kişiler bu mucizeyi görür görmez hemen İslâm dinini kabul ettiler. Yahudi tiynetli ve inatçı Ebucehil ise inanmadıktan başka üstelik : Bu bir sihirbazlıktır diyerek büsbütün kâfir oldu.

Mevlânâ, Allahım bizi doğru yola sevk et sözünü ve yukarıda yazılı olayı Mesnevîsinde şöyle anlatmaktadır :

MESNEVÎ

Taşlar Ebucehil'in avucundaydı. Dedi ki : Bunlar nedir? Çabuk söyle bakayım ey Ahmed! Mademki gökten haber veriyorsun. Resul isen bil bakayım elimde saklı olanları.

HZ. Muhammed (S.A.S.) dedi ki :

Onların ne olduğunu mu söyleyeyim; yoksa onlar benim Hak Peygamber olduğumu mu söylesinler?

Ebucehil dedi ki : Avucumdakilerin senin Hak Peygamber olduğunu söylemeleri nâdir bir olaydır. Elimdekileri belki bilebilirsin ama onların dile gelmesi ve senin Resullüğünü tasdik etmeleri birincisinden daha zordur.

Peygamber dedi ki :

Evet ama Hak Taalâ ona daha kaadirdir.

Bunun üzerine her bir taş hemen :

Lâ ilâhe illallah Muhammeden Resulullah dediler ve yarılıp delindiler.

Ebucehil taşlardan bu sözleri işitir işitmez onları hiddetle yere attı.

*
* *

Yukarılarda dediğimiz gibi Peygamberler mucize ve Hak Evliyaları Keramet gösterirler. Zaten Evliyalar Hakikat-i Muhammediyenin vârisleridirler. İnanç sâhibi insanoğlu bunları bilmeli, kat'iyen inkâr etmemeli ve cehalete tabi' olmamalıdır.

TAVSİYE

Tanrı sevgisi yolunun sâdık yolcuları geçimlerini sağlamak üzere «El - Kâsibü habibullah» (Tercümesi : Çalışıp kazananlar Allahın sevgilileridir.) sözü gereğince meşru Dünya işlerile uğraşıp maişetini te'min etmekle beraber evine döndüğünde niyazla da meşgul olmalı ve bunun için vecde dalmalı.

Bir vecd vardır bir de tevacüd. Aralarındaki fark şudur :

Vecd'in izahı : (Hak veya mürşid tarafından kalbe nazar kılındıkta insanın içi ferahlar. Elinde olmayarak o hâlin verdiği zevk içinde bulunur. Demek ki, Hak tarafından dâvet ve kabuldür.)

(Tevacud ise : Gönülde olan ağırlığı sıkıntıyı gidermek üzere bir takım niyazlar, ağlayıp sızlama, yalvarıp yakarma ile vecde varmağı isteyip dilemek ve talep esnasında Rahman cezbesi gelip zevke erişmek.)

(İnsan tevacüde varmağı halkın yanında istememeli. O zaman bu, bir gösteriş olur ki, haramdır. Bu, ancak bir köşede kendi başına kalmak suretile olmalı. Fukara ile toplu bir hâlde bulundukları vakit dahi caizdir.

Ama dostlarım bana şevk ehli desinler diye tevacüd etse işte bu, bir riyadır. Riya ise ayrılığı ve küfrü, şirki icap ettirir. Allah göstermesin doğrusu böyle bir durumu. Bu dediklerimiz ortada olanlar içindir.)

Ehl-i Fena, muhlisîn diye de adlandırırlar. Bunlar Dünya işlerile meşgul olsalar bile kalblerini bir ân dahi muhabbetullahtan hâlî görmezler.

Nefahat-ül-ünsde şöyle yazılıdır :

Ebu Said'e demişler ki, falân adam suyun üzerinde yürüyor. O, da kuş, kaz, ördek te böyledir dedi.

Falân adam havada uçuyor dediler. Ebu Said, karga ve arı da öyledir dedi.

Falân adam bir lâhzada bir şehirden başka bir şehire gidiyor dediler. O, da Şeytan da böyledir. Bir nefeste Doğudan Batıya gider dedi.

Peki bunlardan Ehlullah kimlerdir diye soruldukta Ebu Said şu cevabı verdi :

Halkla temas eder, alış veriş yapar ve bir lâhza bile olsun Tanrıdan ayrılmaz, hep onu hatırlar, zikr eder, unutmaz. İşte Velilik mertebesi budur.

Kendisine tasavvuf nedir diye sordular. Cevaben dedi ki :

İnsanın her bildiğini unutması, dedikoduyu bırakması ve Hak-dan ne gelirse onu kabul etmesi. İşte tasavvuf budur. Allah Bes Ve masiva heves. Venkati' bihinnefes. Allahla Kul arasındaki perde yer, gök, arş ve kürsü değildir. Belki senin düşüncen, tasavvurun, zannın ve benliğindir. Ara yerden kalk ve Tanrıya ulaş.

*
* *

Tâlipler gönül beklemeğe me'mur iken gönül onları beklemeğe me'mur olur.

Sülûk üzere olanlar çok çalışıp mücadele eder ve bu makama nail olmağa gayret gösterir. Dünyaya ve Şeytana ait işlerle ilgilenmeyip kalbinde muhabbtullahdan başka bir şey kalmaz, bulunmaz.

4 çeşit hâtır (*) vardır :

1 — Rahmanî hatır : Tâlipte muhabbetullah zuhur eder, ruhî ve cismanî kuvvetler şükûnet bulur. O zaman ilâhî tecelli nurunu saçar, kalb tasfiye olur.

2 — Nefs hâtırı : Dünya ve nefs sevgisi zâhir olup, cismanî kuvvetlere galebe çalar.

3 — Şeytanî hâtır : Şehvet ve günah suretinde zâhir olur.

4 — Melekî hâtır : İbadet eden kimsenin yaptığı ibadetten maksadı Cennete girmek ve orada köşk, huri ve saire gibi Cennet nimetlerine nail olmak. Yani ilâhî tecelliden gayri şeylere kavuşmaktır, onun ibadetten maksadı. Bu bir Âhiret sevgisidir, ruhanî kuvvete galebe eder ve taat ibadet şeklinde zuhur eder.

(*) Hâtır kelimesi şu ma'nalaradır : Anma, düşünme, akla getirme, gönül, nefs.

Şİ'İR

Biz harâbat ehliyiz. Cam-ı Cemi göz önüne getirmeliyiz. Dostu düşünmeğe dalarız. Her iki âlemden de feragat etmişiz. Cennette tecelli etmezse Cennetin nimetlerinden bıkkınlık getiririz. HZ. İbrahim gibi ateşin içine girsek onun hayalile güllük, gülüstanlık içinde oluruz.

*
* *

İşte bunun içindir ki, Allah âşıkları muhabbetullahdan başka öteki 3 hâtırı terke çalışıp, sevgide sebat eder ve istikrar bulurlar. Bunlara ehl-i fenâ derler.

Fenâda dahi bir mertebe vardır. Bayezid Bistami'ye vaki olduğu gibi bunların dahi sırrı sorulsa sevgiliyi görme arzusundan dahi geçer, çünkü onlara göre Allahı görme dileğinde bulunmak isneyniyetten (ikilikten) hâli değildir. Fenâ âleminde hakiki muraddan gayri bir şey kalmaz. Âşıkın kendisi mahz-ı fenâ olunca aynı aşk oldu demektir.

HZ. Ali'nin güzel sözü vardır; der ki :

Gerçek demek işaretsiz, temassız olarak Zât-ı Kibriyayı, Onun münezzeh olduğunu keşf etmek, Ona hamd etmek demektir.

Şİ'İR

O, tektir, sayısı yoktur, sayılmaz. Samed'dir. Yani münezzehtir, doğmaz ve doğurmaz. O, niyazda bulunmaz, ona niyazda bulunulur. Ona bu sıfatlardan gayri bir sıfat vermek rezillik ve yüzsüzlüktür.

O, tektir; akıl onu almaz. Bu gerçekleri kavramak lâzımdır.

*
* *

Nişaburda oturan Muhammed Ebu Nasır Habibi, Mervede oturan Ebu Said Ebül Hayr'e bir mektup yazarak şu suali sordu :

Eserler mahv olur mu?

O da şu cevabı verdi :

Herkesin gözü yaşlandı, yaşardı ama göz ağlamadı.

Aşkta göz sensin. Benden bir eser kalmadı. Bu aşk nedir ve nedendir? Ben ma'şuk olduğum için âşık kimdir?

MUHAMMEDİYE

Ayıra Hakkanî vücud andan sana keşf ola hâl
Kim odur mezkûrü, zikrü, zakirü ezkârı Hak.

TAVSİYE

Şu noktayı da belirtirim ki, Hak yolunu güdenlerin durak ve konakları ya tevekkülle yahut da kesb iledir.

Tevekkül ehl-i fenâdan gayriye câiz değildir. O da zamanede nâdir olan, eşi az bulunan ehl-i fenâ. «En - nâdir kel ma'dûm» denilmiştir. (Tercümesi : Nâdir olan yok, hiç bulunmaz gibidir.)

Tevekkül kimin hakkıdır? Tarikate dâhil olduktan sonra kendisini ölmüş, ölü bilip ve içindeki istek ve iddiaları atıp fenâ âlemine girmeli, zâhiren ve bâtinen bütün varlığını Kâmil Pîre teslim etmeli.

Kendisini kayıtlarından, ayağını bağlayan karısı ve evlâdı bulunmamalı.

İşte o zaman Cenab-ı Hak cânibine tevekkül eder, bütün ilişiklerden tecerrüd eder.

Tabi'î bugünkü gibi işler öyle sanıldığı gibi kolay değildir.

MESNEVÎ

Tevekkülden daha iyi bir kesb (çalışıp kazanmak menfaat elde etme, bir meşguliyet) yoktur. İnsanın kendisini Tanrısına teslim etmekten daha sevimli, aziz bir hareket yoktur.

*
* *

Çalışıp kazanan Allahın sevgilisidir fehvasınca kesb en yüksek bir makamdır.

Resul-i Ekrem Efendimiz bile önce deveyi bağla sonra Allaha tevekkül et buyurmadı mı?

Bu izahattan anlaşıldığı üzere sebebe başlanır ve ona nail olmak için müsebbibe tevekkül edilir.

Sâdık âşıkların esbaba başlamaları kendi nefsleri için değil sırf müsebbibe ubudiyyet (kulluk) içindir. Bütün hareketleri

Rabbi içindir. Kul daima kendini yaratana, kendi yaradanına muhtaçtır.

Resulullah Efendimiz şöyle buyurmuştur :

Her Peygamberin birer san'atı vardır. Benim ise iki san'atım vardır :

1 — Fakr (yoksulluk, muhtaçlık, eksiklik, azlık);

2 — Cihad. Bu ikisini seven beni sever. Bu ikisine düşman olan, bana düşmandır.

*
* *

Bunlardan 1. incisi bâtınî, 2. incisi zâhiri san'attır.

Peygamberlerin san'atlarına gelince :

HZ. Zekeriya biçici, hasatcı, doğramacı idi.

HZ. Davud ilk önce ekinci idi. Sonra Tanrının mucizesile zırhçı oldu.

HZ. Süleyman zenbil örerdi.

HZ. İbrahimle, HZ. Musa çoban idiler.

HZ. İdris terzi idi.

HZ. Salih ticaretle meşgul olurdu.

*
* *

Bir gün HZ. Ömer, teftişlerinden birinde bir cemaate uğradı. Onların bir işle meşgul olmadıklarını görünce :

Siz kimsiniz ve ne yaparsınız? diye sordu.

Onlar, biz mütevekkilleriz diye cevap verdiler.

HZ. Ömer onlara şu karşılığı verdi :

Siz mütevekkiller değil yiyiciler, bedavacılar, lüpcülersiniz. Çünkü mütevekkil o kimseye derler ki, tohumu toprağa eker, sonra da tevekkül eder.

*
* *

Sahabelerin de her birinin bir san'atı, işi ve mesleği vardı.

*
* *

Alaüddevle Semnani diyor ki :

Çok tuhaftır doğrusu. Halk, âlim dervişleri muhtaç bilirler. Elbette onların muhtaç ve yoksul olmaları gerekir. Lâkin halk bilmez ki Cenab-ı Hak fakirlerini aç bırakmaz ve ahaliye muhtaç etmez. Dünyanın yaratılışından maksat onlardır. Tanrı onları nasıl olur da halka muhtaç bırakır. Evet onlar muhtaçtırlar ama kime? Allah Taalâya ancak. Onlar hep Hak Taalâ ile meşguldürler.

Mecdeddin Bağdadi'nin yıllık sofra masrafı 200.000 dinar idi. O, fakirlere 500.000 altınlık emlâk vakıf etti.

*
* *

MESNEVÎ

Dünyadan maksat kumaş, gümüş, evlâd ve kadın değildir. Dünyadan yani yaratılıştan gaye Allah hususunda gaflet etmemektir.

*
* *

Demek ki insan, Allahla meşgul olmakla beraber bir iş güçle de meşgul olmalı. Lâkin bazı kimseler çalışmaz ve bunun adına zühd koymuşlardır.

Bunlar Şeytana uymuşlardır. En sefil insanlar, en bayağı kişiler işsiz güçsüzlerdir.

«Evliyai tahte kabai» (Tercümesi : Hak Taalâ, Evliyasını birer perde altında gizlemiştir.)

Yine Evliyalar hakkında şu kelâm vardır :

Lâ ya'rüfühüm gayri (Tercümesi : Onları benden başkası tanımaz.)

Nur-i Muhammedi ile nurlanmayan kimse Evliyaullahı idrâk edemez. Onların hakikatlerni o nurdan gayrini görmez ve anlamaz. Onun içindir ki, Allah âşıkları riyadan feragat etmişler ve uzaklaşmışlardır.

İşte bu gibi güzel ahlâkla muttasıf olup birlik ve dirlik eden yüksek zümre hakkında Ayn-ül-Kuzat Hemedani «Zübde-tül-ha-

kalk» yani gerçeklerin özeti, özü adlı eserinde bu hakikatleri belirtmektedir.

Ey Allahım! Sen lûtf-ü-Kereminin zerresini biz âciz kullarına nasip et. Bizde liyakat yok. İhsan ve hidayet senden. İnayet senindir. Kerem ve rahmet senden.

TAVSİYE

Kâmil mürşide insan nasıl teslim olur? Hakikat erbabı bunu şöyle açıklamışlardır :

Bir ölü, ölü yıkayıcıya nasıl teslim edilirse bu da onun gibidir.

Hak yolundan gidenlerin bir Kemalleri de şudur :

Bunlar fenâyı ihtiyar edip mahv-i vücutta sâdıt kadem ve Baka Billah azimkârdırlar. Bu yüzden çeşitli keramet göstermişlerdir. Nice nice tâlipler onların sayesinde bidayet bulmuşlar. Allahın feyz ve cezbesine varmışlardı. Kendi mevcudiyetlerine hiç önem vermemişler, hattâ kendilerini en aşağı mertebede görmüşler, Hak Dergâhında kendilerini çok hakir görmüşler, özel deyimi ile ölmeden önce ölmüşlerdir. Ama menfî değil müsbet tarafından.

Böyleleri beşerin gerektirdiği şeylerden kurtulmağa liyakat kazanmışlar.

(Tarikat erbabından bir kimse bir tâlibi, Hakkın birliği yolunda irşad eder, uyarırsa tarikatten olan o kimse o tâlibin rehberi olmakla rehber tâlibi terbiye ile (yetiştirmekle) mükelleftir.)

Rehber onu şu aşağıda yazılan kötülüklerden alıkoyar :

(Günahlarına tevbe ettirir. Dünya düşkünlüklerile nefsanî lezzetler ve şeytanî şehvetlerinden onu kurtarır. Hattâ Âhiret lezzetlerinden bile onu vaz geçirtir. Nihayet bu suretle o tâlip kendini aradan çıkartır.)

MESNEVÎ

Sırası gelince rehber, tâlibi gönüle götürüp Hakka teveccüh etmesini ona öğretir ve bunun için ona telkinatta bulunur.

MESNEVÎ

İşte o sırada sessiz ve sadasız, alış satış olmadan gökten sofra iner.

Şİ'İR

Can bir kula dönmüştür inceldi üzülmezse
Dergâh-ı Hakka doğru tuttum bir ulu meydan
Canını feda kılan kişi erişir Hakka
Hak yoluna can verdim can oynadım aldım can.

*
* *

Çünkü gerçek peşinde koşanın kalbini ilâhi feyz ışıklandırır ve bu suretle Hak birdenbire onun gönlünde tecelli eder.

Rehberin vazifesi de bunu ona bildirip açıklamasıdır. Yani böyle bir hâlin zuhuru demek Allahın kudretile nur-i Muhammedinin mürşidin aynasından doğması demektir.

Evet mürşid, tâlip olan müridine bunu söylemeli ki, o da yanlış bir iş görmesin.

İşte bunun içindir ki Mevlânâ :

Gönül, Allahın baktığı yerdir diyor.

*
* *

Bu, mürşidin sâyesindedir. Tâlibin bunda hiç bir medhaliyeti yoktur. Tâlip dahi kendinde vaki' olan Rabbanî kemalâtı mürşidden bilip kendisine bir kıymet vermemelidir. Kendisini daima yoklukta bilmeli.

Âşık Paşa der ki :

Her ne kılsa Şeyh emrile kıla, Şeyh emrile döne hâlden hâle
Her ki Şeyhi seve dostu ola, sevmeyenler Şeyhini düşman bile

MESNEVÎ

Kulun bu Dünyada ölmesi ve dirilmesi, varlığı, yokluğu Tanrı sayesindedir.

Dünyada iken Ona bağlan ki Âhirette de Onun sayesinde kurtulasın.

Evliyalar, Hak Taal'ânın güneş nurunun gölgeleridirler.

Bu vadide böyle bir kılavuzun olmadan yürüme. HZ. İbrahim Halil gibi sönenleri, batanları sevmem de.

Gölgeden git, güneşi bul. Şems-i Tebriziye bağlan.

*
* *

«Mürşidin kudret eli her yerde hazırdır. Cihanın her köşesinde binlerce tâlip mürşidden yardım isteseler Cenab-ı Hak o Kâmil kuluna fazilet kemalinden kutsal bir kuvvet ihsan buyurarak bir ân içinde hepsinin ahvalinden haberdar olup, cümlesine imdad eder ve her biri faydalanır.»

«İşte Onun sırrı, hakikat-i Muhammediyeye mazhar olan bir nurdur. Âlem ve âlemdekiler Onun katında birer zerredirler.

Zerrenin olmaz vücudu bî vücud-i âftab.

O, öyle bir sâkidir ki onun şarabından bir katra içen her iki Dünyada mutlu olur.»

ŞI'İR

Bu humdadır piyale vech-i bâki
Sakahüm Rabbühüm der ana sâkî
İçersen ondan iç gel ki arîdir
Seni senlik hudusundan arıdır
Mülevveslikten ol dem pâk olursun
Cemi' korkudan bi bâk olursun
Müheyyadır ol Hakkani meclis
Gani olur ana ererse müflis
Gönül iklimine vurur kadem evvel
Vücudun eyleyip anda âdem evvel
Güzer kılar tabiat zulmetinden
Halâs olur ikilik şirketinden
İkilikten geçip birliğe bir gör
Hak olup Hakla halkı o ne eder
Cenabeyne çü Hakkın vâsıl olur
Dilekler türlü hâsıl olur
İçi ve dışı nuru ile donanır

Hakkın rahmetlerin görüp kıvanır
Çekilir gözüne kühl-i cevahir
Hakkı görür gönül gözile zâhir.

*
* *

TENBİH

Allah korusun; eğer tâlibe rehber olan kimse Şeytana kapılıp ve nefsine aldanıp benlik iddiasına başlar ve tâlipte zuhur eden hâl bendendir; o bana müracaat etmekle onda bu hâl hâsıl oldu derse; maazallah işte o fena; o zaman onun için fena olur. Bu sakat düşünce yüzünden Allah onu red ve tard eder. Allah onu mürşid gönlünden düşürür. Baş aşağı düşerek yerin dibine gider.

Bu yolda niceleri böyle olmuşlardır.

KASİDE

Yazan :
Müellif Sarı Abdullah

Günahımdadır efganım derunum yandı âhımdan
Vücudummuş günahım tevbe Yarabbi günahımdan

Çıkar eflâke efganım Melekler inler âhımdan
Boyandı karaya ruy-i Cihan dûd-i siyahımdan
Usandım varlığımdan şerm edip hâl-i tebahımdan
Vücudummuş günahım tevbe Yarabbi günahımdan

Dilâ noldum diye sorup beni yoklarmısın bir gez
Feza-yi sadre od düştü gamınla her gün âhımdan
Rücu et tevbe kıl ey dil! Ki bin kerre günahından
Vücudummuş günahım tevbe Yarabbi günahımdan

Hicab olur gönül Hakka şu bir kılca sana senlik
Gider ol kılı gözünden ki ref' ola bu ikilik
Behey âşık ikilikle nice mümkün olur birlik
Vücudummuş günahım tevbe Yarabbi günahımdan

Gönül âyinesin eyler mükedder zenb ile dirlik
Maası zulmetinde hud mukarrerdir mukadderlik
İkilik cürm imiş bildim ilâhî isterim birlik
Vücudummuş günahım tevbe Yarabbi günahımdan

Mücellâ göz gider gönlün senin hüsnü dilârâya
Görür kendini ol mahbûb girmez kimse araya
Zehi izz-ü saadet kim bu ma'nayı dil araya
Vücudummuş günahım tevbe Yarabbî günahımdan

Kıyas olur mu kim hergiz vücut üzre günah ola
Vücudu terkin vurmayan işi âhır tebah ola
Halâs eden bizi kayttan meğer ol Padişah ola
Vücudummuş günahım tevbe Yarabbî günahımdan

Eğer ister isem yârı vücudun aşka yok bârî yarı
Zülâl-i şevk-i âbından sana yarı kıla bâri
Visali galip olmuştur komaz hiç faslına bari
Vücudummuş günahım tevbe Yarabbi günahımdan.

*
* *

Benlik, kendini beğenme, kendini düşünme. Şeytana ait sıfatlardandır.

Resul-i Ekrem zamanında Saad oğlu Abdullah isminde bir Vahy Kâtibi vardı.

Bu adam bu ödevini yaptığı sırada benlik iddiasında bulundu. Nur-i Muhammediyi kendinden kıyasla bâtıl hayaller kurdu. HZ. Osman'dan önce Vahy kâtibi o idi.

Bir gün Mü'minûn süresi nazli oldu. HZ. Peygamber ona yaz diye emir verdi. Muhammed Aleyhlsselâm daha okumadan ve ona dikte etmeden o, yani Vahy Kâtibi Saad oğlu Abdullah birdenbire «Fetebarekâllahü ahsen-ül hâlikin» diyerek ve benim kalbim dahi Vahy yerl imiş sözünü ilâve edince hemen Kâtibin kalbinde Iman nurundan zerre kalmadı. Müşrlk oldu; zulmetin küfrüne düştü. İyi hizmetleri kötülüğe döndü. Şeytanın aldatmasile gurur duydu. Fakat birdenbire alt üst olarak ve tevbe dahi et-

meye lüzum görmeden ve vakit bulamadan Medine'den Mekkeye giderek orada öldü.

Mevlânâ Mesnevisinde bu hususta şu kıt'ayı yazmıştır :

MESNEVÎ

Peygamberlere Vahy gelip ona yaz der demez o, da bir küstahlıkta bulundu.

Peygamber onun bu sözüne ve hareketine çok müteessir oldu. Allahın kahr-ü gazabı o adama isabet ederek hem kâtipliğinden oldu, hem de dininden. Halk içinde namusu on paralık oldu. Şaşılacak şey şu ki tevbesi de kabul edilemezdi. Çok ah-ü zâr etti ama ne fayda.

Şİ'İR

Ondan artık vâkıf-ı esrâr yok
Ondan artık Dünyada yâr yok
Gece ve gündüz Onun esrarıdır
Her ne görürsen Onun envarıdır
Ey Hudavend-i zemin-ü âsmân
Padişaha! Âşkâra ve nihan
Rahmetin deryasına yoktur kenar
Fazl-ü İhsanın için ey perverdigâr
Âlimâ! İlm-ü Kemalin hakkıçin
Mâlikâ! İzz-ü Celâlin hakkıçin
Ahmed-ü Muhtar'ü İsa hakkiçin
Nuh-ü-İbrahim-ü-Musa hakkiçin
Enbiya-vü Evliya, Kur'an hakkı
Encüm-ü eflâk, çar erkân hakkı
Âşık-ı sâdıklarından kıl bizi
Hizmete lâyıklarından kıl bizi
Kulluğundan gafil etme bir nefes
Ey kamu düşmüşlere feryad res
Koma kim kul olalım nefsimize
Himmet-i âlî nasîb et gel bize
Sana âsândır kul âzâd eylemek

Kaygılı gönülleri şâd eylemek
Kullarından say bizi ya Zülcelâl
Kulun olmaktır Kemal-i ehl-i hâl
Bu duamız müstecap et ya Mücîp
Lûtfün izhar et peldidâr-ı Habib.

TAVSİYE

Ey Allah âşıkı! Lâkin Şeytana uyup ta nefsine düşerek halk arasında meşhur olmak gibi ham bir hayale kapılma. Böyle bir hâl insanı kemale varmaktan mahrum eder.

MESNEVÎ

Sen yaptığın hizmetle övünüp gururlanarak suç bayrağını kaldırdın.

Sen kendini Allahla konuşur sandın. Sen, Allahın seninle konuşmasına lâyık mısın hiç? Ey gafil!.

Niceleri senin gibi iddiacı oldu da sonra her şeyden ve herkesten ayrı düştüler.

Nefs o kadar uğursuz ve tehlikeli bir kuvvettir ki, tarikat ehlini günahla kandırmak için elinden geleni yapar, köşeden bucaktan çıkar. Ümitsizliğe düştü mü zühd, riya yoluna sapar. Onu kılıçla öldürsen bile binbir hile ile binbir köşeden çıkıp efsunlar okur, insanoğlunu büyüler.

MESNEVÎ

Nefs, uyuşmuş bir ejderhadır. Onu ölü zannetme.

*
* *

Cüneyd Bağdadi'nin fakirlerinden biri bir gün efendisinin huzuruna saygı ile çıkarak dedi ki :

Ey müşkülleri hal eden azizim! Bana bir müşkül ârız oldu. Mes'ele şu :

Halktan uzaklaşıp köşemde sessiz sadasız otururken kabız oluyorum. Kabızlıktan kurtulmam için kırlara çıkıyorum. Tecelli-

ye mazhar olarak habızlığım geçtikten sonra sevinçle yerime gelerek tekrar kabız oluyorum...

Şeyh Cüneyd Bağdadî, tebessümle şu cevabı verdi :

Senin sevinip açılman nefstendir. Hakkın tecellisi değildir. Rabbanî tecelli mekâna tahsis olmaz. Rahmanî olsaydı zindanla saray bir olurdu. Odanın bir köşesinde halkla teması kesip oturmak zorluk çekmek demektir. Kabızlık budur. Nefs seni aldatamıyor sen de kırlarda dolaşıp açılıyorsun. Nefs seni tedricen mağlûp etmeği tasarlamıştır.

Senin yapacağın tek şey şu olmalıdır :

Hak subhanehü ve Taalâdan tevfik ve hidayet iste.)

Şİ'İR

Halâs olan bu halkın şöhretinden
Halâs olur bu nefsin âfetinden
Çekilir halktan uzlet kılar cân
Derun-i dilden eyler zikr-i subhan
Şeriattir, tarikattır hakikat
Şeriat olmasa olmaz tarikat
Olursa aşk-ı Hak dillerde hâkim
Karar etmez o mülkte nefs-i zâlim
Hicab-i nur-ü zulmanî komaz ol
Sürer onu bir iki üç demez ol
Hüdaya! Kıl müyesser anı câne
Ki aşk içre ola ol câvîdane
İlâhî rahmetin nurun bize saç
Bu nefs-i şuma kılma cânı muhtaç
Ayırma cânı Şeyhin himmetinden
Müşerref olalım hoş sohbetinden.

5. inci Bâb

18 — TARİKATLER SİLSİLESİ NAKŞBENDİYE — BAYRAMİYE — HALVETİYE — MEVLEVİYE — KAADİRİYE — KİBERUYE

Silsile beyanında

KASİDE

Çün Habibullah olur gözden nihan
Silsile iki oluptur ba'dez ân
İkisinden işitildi feyz-i Resul
Çar yârin her biridir kabul
HZ. Bubekr sıddık yâr-i gar
Hal-ü hayret ana oldu hoş nisâr
Çün delildir ehl-i aşka Murtaza
Ol rızasile buluptur hem rıza
Can feda kılmıştır bunlar iptida
Bunların oldu makamı münteha
Oldu ashab sâbıkun-üs-sâbikûn
Ümmet içre oldu onlar rehnümun
Feyz-ü hâli onlara verdi Hüda
Onlara kıldı meşayih iktida
Evliya ser çeşmesidir bu turab
Feyz-i ilm-i men ledünhü beth-i bâl
Akdı andan nehri ilmin bâkiran
Ehl-i aşka hoş delil oldu ayan
Azın kıldı Murtaza çün ez Hicaz

Pes Iraka geldi kıldı keşf-i râz
Aşkla çok keşf-i esrar eyledi
Hem velâyet sırrın izhar eyledi
Oldu pes Selman Hasan Basrl mürid
Mah-i kişver her biri mihr-i ferid
Seyr kıldı mülk-i Şarka sırr-ı Hak
Evliya-i ehl-i İslâm masadak
Pertev-i nur-i hidayet cam-ı aşk
Her birinden zâhir oldu hâl-i aşk
Hem şeriat hem tarikat marifet
Ehl-i İslâm buldular çok menfaat
Yoktur tafsile hergiz ihtiyaç
Can-ü dil derdine kıldılar ilâç
Seyr kıldı mülk-i Ruma ser aceb
Oldu rum ehli tamam ehl-i taleb
Kangı yerde sırr-ı aşk etse karar
Ruz-ü-şeb revnak bulur ol diyar
Buldu âşıklar hidayet hem sürur
Hane-l diller tamamen doldu nur
Sâlik-i meczup olurlar âşıkan
Mahzen-i genc-i maarif ârifan
Ehline derler onun Kutb-ı zaman
Cezbe vü feyz-ü hidayettir nişan.

19 — AŞERE-İ MÜBEŞŞERE VE ASHAB

Ey sâdık âşık! Benim gibi hakîr ve âciz bir Kul, Ulu Tanrının inayeti ve Muhammed Mustafa Sallallahü Aleyhi ve Sellemin lûtüf ve himmetile Aşere-i mübeşşere ile Ashabın adlarını aşağıda sıra ile yazıyor ve Çehar yâr-i güzin (4 Halife) nin menkabelerini de muhtasar olarak kayıt ve zikr ediyorum :

Bunlar Allahın sevgilileri, Peygamber ahvalinin mahremleri, muhacirlerle ansarın en ileri gelenleri, Hakka teveccüh edenlerdir. Bunlar ilim madenleri ve bilim hazineleridirler :

Ebu Kahafe oğlu Ebubekir — Hattab oğlu Ömer — Affan oğlu Osman — Ebu Tâlib oğlu Ali.

Cerrah oğlu Übeyde — Ebi Vakkas oğlu Saad — Avf oğlu Abdurrahman — Avam oğlu Zübeyr — Abdullah oğlu Talha — Zeyd oğlu Saad.

* * *

Değil yalnız bir çok âlimler hattâ bütün Ümmet-i Muhammed bilir ki, Ashabdan bazıları daima mescitte ve Peygamberin yanında ibadetle meşgul olup Dünya ile ilgilenmediler ve alış verişte bulunmadılar. Cenab-ı Hak şu aşağıdaki Âyeti ile onların sadakat ve vefalarını beyan buyurmuştur :

«Ve lâ tatrudüllezine yed'une Rabbihim, bil gadat vel i'şa».

Ebu Abbas diyor ki :

HZ. Peygamber Ashab-ı soffayı (Peygamberin yanında oturup kalkan bazı fakir ashabı) da Cennetle tebşir buyurmuştur.

Bunların sayıları hakkında ihtilâf vardır. «Keşf-ül mahcub»

adlı kitabın yazarı Ebülhasan Ali bini Osman bini Celâbî Gaznevî'ye göre bunlar şunlardır :

Bilâl Habeşî — Mes'ud oğlu Ebu 8bdullah — Selman Farsî — Ebu Übeyde Amir bini Abdullah bini Cerrah — Ebu Mes'ud Abdullah bini Mes'ud Herli — Ebül Yakzan Ammar bini Yâser — Atebe bini Mes'ud (Abdullahın kardeşi) Esved oğlu Mikdad — Eret oğlu Hubab — Sinan oğlu Süheyb — Ömerin kardeşi Hattab oğlu Zeyd — Ebu Kîse — Hasîm Advî oğlu Kenane — Hüzeyfe Yemanî oğlu Sâlim — Muhsin oğlu Akkaşe — Rebi' Karî oğlu Mes'ud — Ebuzer Gaffarî Safvan bini Beyza — Âmir oğlu Ebu Derda Avîm — Abd Münzir oğlu Ebu Lebabe — Münzer Cehnî oğlu Abdullah — Hâris oğlu Maaz — Hallad oğlu Sâib — Vedia oğlu Sâbit — Ebu İsa bini Arîm bini Sâlim — Sâlim bini Amîr bini Sâbit — Ömer oğlu Ebül Beşer Ka'ab — Yasar oğlu Vehbib — Enis oğlu Abdullah — Ömer Eslemî oğlu Haccac.

Şeyh Abdurrahman Muhammed Selmî'nin de bu hususlarda bir eseri vardır. İsteyenler o kitaba müracaat etsinler.

HZ. EBUBEKİR MENKABELER

HZ. Ebubekir Abdullah bini Osman Sıddık muamelât ve hakaikde zâhir nişaneler sâhibi ve kerametler göstermiş bir zat olup, namazı yavaş sesle kılardı. HZ. Ömer ise yüksek sesle kılardı.

Resulullah, ona namazını niçin yavaş sesle kılıyorsun diye sorunca şu cevabı verdi :

Ben yavaş sesle kılıyorum. Çünkü ister açık sesle okuyayım ister kapalı, ister yüksek kılayım ister yavaş kaazi-ül-hâcât olan Allah işitir. O, haberdardır, gören ve bilendir.

Bu sefer Resul-i Ekrem HZ. Ömere niçin yüksek sesle kıldığını sordu. O da Şeytanı kovmak için cevabını verdi.

Muhammed bini Müslim Zührî diyor ki :

HZ. Ebubekir, Halife olur olmaz minbere çıkıp şu hutbeyi okudu :

Ey ashab! Resulullaha yemin ederim ki ben Emirliğe haris olmadım. Kat'iyen haris te değilim. Ne gece ne gündüz, ne bir saat ne bir dakika bunu hiç düşünmedim. Aklıma bile gelmedi. İçimden Halifeliğe hiç rağbet etmedim. Ne gizli ne açık Allah'tan Hilâfet istemedim. Bunda benim ne menfaatim var? Bundan bana bir safa ve rahatlık yoktur ki.

KISSADAN HİSSE

Bu kıssadan alınacak hisse şudur :

Allah, hâsve hâlis kulunu sadakatin kemaline ve temkin mahalline eriştirirse o da Allah'tan gelecek emire boyun eğerek fakirlik emri sâdır olursa fakir, Emirlik emri gelirse Emir olur. Kendi bildiği gibi hareket etmez..

HZ. EBU HAFES ÖMER BİNİ HATTAB

HZ. Ömerdeki keramet, feraset, fatanet ve salabet meşhurdur.

HZ. Ömer, tarikatte o kadar işaretlerde bulunmuştur ki, sayılamaz. Bir misâl verelim. Şöyle demiştir :

Bir köşeye çekilip oturan, fena arkadaşlardan kurtulup rahat eder.

KISSADAN HİSSE

Uzlet 2 kısımdır :

1 — Hakla teması kesip bir köşeye çekilmek ve kendi âlemine dalmak. Kendi yaptıklarını kendi kendisine muhakeme etmek. Eğer kötü işler görmüşse bu yüzden halkı mutazarrır etmemek. İyi işler yapmışsa halktan ona zarar gelmemek.

2 — Halkla temas eder ama gönlü Allahla olur.

İşte HZ. Ömerin o kıssasından alınacak hisse de budur.

HZ. EBU ÖMER OSMAN BİNİ AFFAN

Genel olarak fazilet ve menkabeler sâhibidir.

Abdullah bini Riyah ile Ebu Kattade diyorlar ki :

Biz ikimiz de ihtilâl günü Osmanın yanında idik. Onun maiyetinde 400 silâhlı Köle vardı. Bunlar asîlerle savaşa giriştiler.

Osman dedi ki : Hangi kölem silâhını bırakıp dövüşmekten vaz geçerse ben onları azat edip serbest bırakacağım ve onlar da kölelikten kurtulacaklar. Benim bir korkum yok.

Yanından ayrıldıktan sonra yolda İmam Hasana rastladık. Tekrar ve bu defa üçümüz birden HZ. Osmanın huzuruna çıkarak İmam Hasan dedi ki :

Emir veriniz bu belâyı def' edelim.

Osman ona şu cevabı verdi :

Ey kardeşim mesabesinde olan Ali'nin oğlu, Peygamberin gözünün ışığı Fâtımanın evlâdı Hasan! Git evinde otur, rahatına bak. Beni de kendi hâlime bırak. Ben müslüman kanının dökülmesini istemem. Alnımın yazısı ne ise o olur. Allah ne istiyorsa o olur.

HZ. Osman'ın bu karşılığı onun kaza ve kadere razı olduğunu gösterir.

Netekim HZ. İbrahim de mancınıkın kefesine konulduğu zaman Cebrail gelerek bir isteğin varmı? diye sorunca HZ. İbrahim de işi Allaha havale etti.

İmamı Hasan da Cebrail gibi hareket etti. İbrahim ateşten kurtuldu. Osman helâk oldu. Demek ki mukadder böyle imiş. HZ. İbrahimin kurtuluşu bakaya ve HZ. Osmanın öldürülmesi fenâ'ya işarettir.

KISSADAN HİSSE

Ey sâdık âşıklar? Malda, vücutta, hayada, teslim ve rızada HZ. Osman gibi olunuz.

HZ. EBÜLHASAN İMAMI ALİ - YEL - MURTAZA BİNİ EBU TA'LİB

HZ. Ali'nin Hak yolunda eriştiği mevkie kimse ulaşamamıştır. Kimse onun gibi konuşma yapamamıştır. Sözleri o kadar ince ve ma'nalıdır. Bütün Evliyalar, Peygamberlerin eserlerini izleyenler bizim bu iddiamızı tasdik ve te'yit etmişlerdir.

İmam Ali Evliyaların hem başı, birincisi ve hem de sonuncusudur. Bütün temiz yürekli insanlar tarikatte belâya düşmekle,

cefa ve mihnet çekmekle beraber HZ. Ali bizim İmamımız ve muktedamızdır dediler.

Bir gün birisi HZ. Ali'nin huzuruna girerek dedi ki :

Ya Ali! Bana bir nasihatte ve tavsiyede bulun.

HZ. Ali ona şu cevabı verdi :

En ehemmiyetli işini karına ve çocuklarına sarf etme. Çünkün onlar Allaha dost iseler Hak Taalâ dostlarını zayi' etmez. Eğer onlar Tanrıya düşman iseler ne diye Allah düşmanlarını merak eder durursun.

*
* *

Bilmez misin, işitmedin mi? HZ. Musa, HZ. Şuaybin kızını en zor hâlet ile koyup Hakka teslim eyledi.

HZ. İbrahim, karısı Hacer ile oğlu HZ. İsmaili ekilmemiş bir tarlaya sürüp itti. Onların kendileri gönüllerini Hakka bağlayıp işlerile meşgul olarak bu Dünyada da öbür Dünyada da bahtiyar oldular.

KISSADAN HİSSE

Muradına ermeyip te bütün işlerini Hakka teslim edenler, Peygamberlerle Evliyanın gittikleri yoldan gitmişlerdir demektir.

Bir gün HZ. Ali'ye şu suali sormuşlar :

En iyi ve temiz kazanç nedir?

O da şu cevabı vermiş : «Gana-ül-Kalb Billâh» (Tercümesi : Kalbin Hakla zengin olması).

Şİ'İR

Ebubekir, Peygambere sâdık bir arkadaş oldu ve Âyette kendisinden bahs edildi.

Ömere Faruk deniliyor, çünkü Hakla bâtılı ayırdı.

Osman dürüst bir insandı, işleri açıktı. Peygamberin 2 kızını aldığından kendisine Zinnureyn dediler.

Ali'ye iyi huylu beğenilmiş, seçkin ma'nasına gelen Murtaza adı takıldı. O can dalgası ve Allahın arslanıdır.

20 — ÜVEYS KARANÎ

HZ. Muhammed (S.A.S.) zamanında bulunmuş fakat Peygamber Efendimizle görüşememiştir.

Bir gün HZ. Resul-i Ekrem HZ. Ali'ye dedi ki :

Ya Ali! Üveys Karanî adında Kâmil bir şahıs vardır. Rabia ve Mazar Kabilesi efradı sayısınca Kıyamet günü ümmetime şefaat edecektir. Sen onu git bul, görüş ve selâmımı söyle. Ondan şefaat dile.

Peygamberin vefatından sonra HZ. Ali (K.V.) Mekkeye gidip onu Vecd ahalisinden birine sordu. (*)

Necdli adam : Evet bizde böyle birisi vardır. Adı Üveysdir. Ama delinin biridir. Hep çöllerde dolaşır, şehre gelmez, kimse ile konuşmaz. Ne yer ne içer. Halk sevinip gülse o ağlar. Halk kederlenip ağladığı vakit o güler. Tuhaf bir adam doğrusu.

HZ. Ali : İşte benim aradığım da odur dedi. Şimdi çöldedir haberini verdiler. Bunun üzerine İmam Ali devesini çöle sürüp onu gördü. Baktı ki namaz kılıyor. Bekledi. Namaz bittikten sonra HZ. Ali onu selâmlayarak İslâm Peygamberinin selâmını ve ümmetini ona emanet ettiğini bildirdi.

Bir müddet görüştükten sonra Üveys ona dedi ki :

(Ya Ali! Buralara kadar gelmek suretile zahmet ettiniz. Artık dönünüz. Kıyamet yakındır. Kıyamet yolculuğunun yolluğunu hazırlamakla meşgulüm. Gidip de dönmemek var.)

(*) Başka bir kaynakta Üveys Karanî'nin Yemenli olduğu yazılıdır.

Birbirlerini kucakladıktan sonra ayrıldılar. Üveys Karanî'yi kimse bir daha görmedi. Halkın gözüne görünmedi. Yalnız Hirem bini Hayyan bir gün onu görüp tanıdı.

Sıffın savaşında HZ. Ali'nin yanında Muaviye ordusile harb edip şehid oldu. Namuslu yaşadı, geçindi ve şehid olarak öldü anlamına gelen «Âşe hamiden ve mâte şehiden» sözü onun ve onun gibilerin hakkındadır. Selâmetlik yalnızlıktadır anlamına gelen ««Es selâmetü fil vahde» sözü onun ve onun gibilerin hakkındadır.

Her kimin kalbi yalnız ve boş ise başka endişelerden masun olur ve hattâ başa geçer. Bütün durumlarda halktan ümitsizliğe düşen her âfetten selâmete çıkar. Yüzünü herkese karşı kapayıp örter. Meşgul olanlar uzlete bile çekilseler bu hâl onun için bir feragat sebebi teşkil etmez.

21 — HİREM BİNİ HAYYAN

Bu zat safa mahzeni, Sıdk-ü-Vefa madenidir.

Ümmetin güneşi, din ve milletin mumu olan ve etrafa ışıklar saçan Üveys-i Karanî'yi görmek üzere bulunduğu yer olan Karan'a gidiyor. Mekke'ye gitti deniliyor. Mekkeye geliyor; yine yok. Kûfe'ye gitti diyorlar. Kûfe'ye geliyor. Orada da onu bulamayınca bir müddet oturup Basra'ya gidiyor. Bir gün Fırat nehri kenarında onunla karşılaşıyor.

Birbirlerini selâmlarken Üveys ona : Merhaba ya Hirem deyince Hirem'in de ona sen beni nasıl da bildin, nereden tanıdın demesi üzerine Üveys şu cevabı verdi :

Arefe ruhî ruhek (ruhum ruhunu bildi, anladı, tanıdı) dedi.

Bir müddet gizli görüştükten sonra Hirem ona şu sözü söyledi:

(Masiva fikrinden kalbini hıfzetmek üzerine vâcip olsun.

Bu sözün iki ma'nası vardır :

1 — Mücahede ile kalbin Hakka tabi' kıl.

2 — Müşahede ile kendini kalbine bağla.)

KISSADAN HİSSE

İnsanoğluna terettüp eden vazife şudur : Bunu yapmalı ki işini bitirmiş sayılsın.

(Şehvetten kesilmeli. Uygunsuz düşüncelerden kurtulmalı. Gözünü, aklını, fikrini, benliğini daima Hakkın Âyetlerine (*) samimiyetle bağlanmalı. İşte kalb ancak o zaman muhabbetullah nurunun tecelli etmesi yeri olur.)

(*) Âyet Kelimesinin 2 ma'nası vardır : 1 — Kur'anın her bir sûresindeki her bir cümle. 2 — Alâmet, nişane, delil.

22 — EHL-İ BEYT, 12 İMAM, HZ. PEYGAMBERİN EVLÂTLARİLE TORUNLARI

İmam Ali'nin 36 evlâdı vardı. Bunların 18'i erkek ve 18'i kız idi.

Şeyh Şerefeddin Übeyd'e göre 19'u erkek, 18'i kız idiler ve kalanlar şunlardır :

İmam Hasan — İmam Hüseyin Muhammed Hanefiye — Ebubekir — Ömer — Osman — Avn — Cafer — Abdullah — Abbas.

Bunlardan Ebubekirin adı Muhammed Agardır. Ali'nin oğlu Ömer, Kerbelâ'da şehid olanlardan biridir.

İMAM HASAN

Peygamberin ciğerinin bağı, Ali-yel Murtazanın gönlünün reyhanı ve Fâtıma tüz-Zehranın Kurre-tül-ayın İmam Hasan, Hicretin 3'üncü yılında doğdu ve 50 inci senesinde şehiden vefat etti. Çünkü onu zehirlediler.

Oğulları bunlardır :

Zeyd — Hasan Müsenna — Talha — İsmail — Abdullah — Hamza — Yakub — Abdurrahman — Ömer — Kasım.

Bunlardan Abdullah ile Kasım Kerbelâda şehid olmuşlardır.

Seyyidler Ziya ile Hasan Müsennanın neslindendirler.

İmam Hasanın bir sözü :

Dışınızı muhafaza ettiğiniz gibi içinizi de hıfz ediniz. Size vâcip olan budur. Çünkü Hz. Yezdan içinizi biliyor.

Mu'tezileler cihana yayılıp Kaderiler galebe çalınca Hasan Basri İmam Hasan'a şu mektubu yazıp gönderdi :

Ey Peygamberin torunu Ali'nin oğlu ve Hâşimîlerin gözlerinin nuru!

Hak Taalânın rahmetile berekâtı ve Âyetlerinin selâmı üzerinize olsun.

Siz bütün Haşimiler denizlerde sefer eden gemiler gibisiniz. Sizler parlak yıldızlar ve doğru yolun rehberlerisiniz. Siz ümmetin imamsınız.

Hakka inananlar HZ. Nuhun gemisinden nasıl kurtuldularsa size bağlananlar da öyle kurtulurlar.

Kaderilerle olan anlaşmazlığınız hakkında siz ne buyuruyorsunuz? Düşüncenizi bildirin ki biz de ona göre hareket edelim. Siz Peygamberle Hadice torunu, Ali ile Fâtımanın oğlusunuz. Sizin nesliniz kurumaz ve tükenmez. Size ilmi Allah öğretmiştir ve sizi koruyan odur. Halkı gözeten sizsiniz.

İmam Hasan da ona şu cevabı yazıp yolladı :

Kaderiyeden olanlar kendilerini bizim ümmetimizden sanarlar. Benim re'yim kimlerle, kimlerin üzerindedir bilir misiniz? Hayrın da şerrin de kaderinin Tanrıdan olduğuna inanmayanlar kâfirdirler. Günahları Allaha havale kılıp yükleyenler fitne ehli ve fesat erbabıdırlar.

(Takdiri inkâr kader mezhebi ve günahları yaradandan bilmek cebir mezhebidir. Kul, kudreti nisbetinde muhtardır. İslâm dini kaderle cebir arasındadır.)

KISSADAN HİSSE

(Bir gün Arabın biri İmam Hasan'ın yanına gelerek ona ve babasile annesine küfür etti. İmam Hasan ona dedi ki :

Ey Arab! Sen ya açsın ya susuz ya da sende bir fevkal'âdelik var.

Arab tekrar fena sözler söyledi. İmam Hasan, kölesine :

Şuna biraz para getir, ver dedi ve Araba :

Beni mazur gör. Bundan başka ve bundan fazla yanımda param yok. Olsaydı daha fazla verir, esirgemezdim dedi.

Arap ona şu cevabı verdi :

Mürüvvetini gördüm ve mazeretini işittim. Ben senin iyi tabiatını ve yumuşak huyunu denemeğe geldim. Senin Peygamber evlâdı olduğuna şehadet ederim.)

İşte insan, şef, şeyh, imam vesaire halkın cefasına kızmamalıdırlar. Halkın birini methetmesi ve ya zem etmesi onların yanında birdir ve bir olmalıdır.

ATTAR'DAN Şİ'İR

Hasan imam olunca herkes onun imamlığını iyi karşıladı. Herkesin ona teveccühü vardı. Çünkü yakışıklıydı, o iyi huylu ve halîm idi. O tamamile bir lûtuf, cömertlik ve ilim örneğiydi.

Işıldayan ay onun yüzündeki nurdan kamaştı.

Dudağı Kevser havuzunun yerine kaayim idi. Peygamberin içtiği suyun çeşmesiydi orası.

O suyu zehirlediler, o dudak zehirden morardı. Kalbini ve ciğerini o zehirle kanattılar.

İçirdikleri zehirle ciğeri parça parça oldu. Mermer taşlar bile tasadan kan oldu.

Onun kemalini biz biliyoruz ama onu methetmek hususunda dilimiz kısadır ve kalemimiz âciz kalır.

Onun varlığı gerek Dünya ve gerekse Âhiret için bir ziynettir. Onun bir eşini aramak ister misin? İşte kardeşi Hüseyin!

İMAM HÜSEYİN

Peygamber Hanedanının ışığı, Dünya ile ilişiği olmayan, ehl-i belânın Kıblesi ve Kerbelâ şehidi Hüseyin.

Künyesi Ebülhasan ve lâkapları da şehid ve seyyidtir.

12 imamın üçüncüsü olup öteki dokuz imam bunun zürriyetinden meydana gelmekle kendine Eb-ül-Eimme (İmamların babası) da denilmektedir.

Hicretin 4 üncü senesinde Dünyaya geldi ve 61 inci yılında Muharrem ayının 10 uncu günü Kerbelâda şehid oldu.

Abdülmuttalibin oğlu Abbasın karısı Ümmül Fazl İmam Hüseyinin sütninesiydi.

İmam Hüseyinin 4 oğlu 2 kızı vardı. Erkek evlâtlarından 4 ünün adları şunlardır :

Ali Ekber - Ali Asgar - Zeynelâbidin - Abdullah.

Bazılarına göre bunlardan başka Muhammed yahut Ömer ve bir de Cafer adlarında 2 oğlu daha vardı.

Oğullarından Ali Ekberle Ali Asgar ve Abdullah Kerbelâda şehid oldular. Zeynelâbidin o gün çadırda hasta yattığından öldürülmekten kurtuldu ve Peygamber zürriyeti bu suretle devam etti.

MERSİYE

Ali-yyel Murtazanın oğlu İmam Hüseyin gibi bir zat her iki Dünyada da yoktur. Dedesi Hz. Muhammed Mustafa onu omuzuna almış ve babası Ali onu kucağında büyütmüştür. Cebrail onun beşiğini sallamıştır.

«Ravza-tüş-şüheda» ve «Şevahid-ün-Nübüvve» adlı eserlerde ve daha bir çok kitaplarda yazıldığı gibi Peygamber Efendimiz, torunu Hüseyinin başına gelecekleri keşfetmişti.

MERSİYE

Hz. Hasanla Hz. Hüseyinin sıfatları marifet ehlince malûmdur.

Birisi parlak bir yıldız, ötekisi ışık saçan bir cevherdir. Birisi, HZ. Muhammedin nur-i didesi, ötekisi o İslâm Peygamberinin can ışığıdır.

Birinin yüzü ayın bedir hâlindeki ziyasından daha saf; diğerinin saçı Kadir gecesinden bir nümunedir.

Birisi Kemal semasının ayı, öbürüsü Cemal bostanının servisidir.

İmam Hüseyinin şu sözünün güzelliğine bakınız :

«Eşfak-ül ihvan dînek» (Tercümesi sizin en müşfik dostunuz dininizdir).

KISSADAN HİSSE

İmam Hüseyinin bu sözü güzel olduğu kadar çok da doğrudur. Evet insanın en şefkatli can yoldaşı, arkadaşı dinidir. Kurtuluş dine uymakta, ölüm dine aykırılıktadır.

İşte akıllı insan böyle yapar. Dine tabi'olur.

Nitekim en iyi kardeş de odur ki sırf şefkate bağlanmayıp öğüt vere ve karşısındaki de o öğütü dinliye. Onun aykırı gidişine ve sözüne mani' ola, karşısındaki de onu dinliye.

HİKÂYE

Bir gün gurbete düşmüş bir adam İmam Hüseyinin huzuruna dâhil olarak dedi ki :

Ya Ibn-ür-Resulullah, fakirim, çoluk çocuk sahibiyim. Ailem de var. Hatta bu gecelik bile yiyeceğimiz yok.

İmam Hüseyin dedi ki :

Biraz bizimle otur, bekle. Şimdi elimde avucumda bir şey yok. Rızkımız gelir, yoldadır. İnşaallah gelir de seni zaruretten kurtarırım.

Çok geçmeden bir adam geldi. 5 kese içinde 5,000 dinar getirdi ve bunları size Muaviye yolladı ve selâm gönderdi dedi.

İmam Hüseyin Muaviye tarafından gönderilen adamın yanında o dervişe işaretle bu paraların hepsini al. Biraz beklediğin için kusura bakma dedi ve şu sözleri ilâve etti :

Biz belâ, musibet ehliyiz; muradımızı kaybetmişiz. Dilediğimiz gibi yaşarız. Özlendiği gibi yaşamağı başkalarına bıraktık.

İşte kereme ve el açıklığına ne büyük örnek. Ne büyük fazilet.

MERSİYE

Benim büyük babam, mahlûkatın en hayırlısı ve Peygamberlerin en faziletlisidir.

O, yüksek izzet güneşi ve bütün temiz insanların ışığıdır.

Babamın menkabelerini sayarsam beni ayıplama.

Âlicenaplık makam ve derecesinin, âlicenaplık sıfat ve yazısının incisi, Hel Eta burcunun bedridir.

Annem, kadınların en hayırlısı, Mustafanın has oğluyum. O, benim için Hüseyin benim vücudumun bir et parçasıdır dememiş miydi?

Kardeşim Hasanı soracak olursan o, dinin şahı değil midir? O. da Mustafanın torunu ve Ali'nin gözünün nurudur.

Amcam Cafer Tayyar cennet bağında Kibriyanın âşiyanına kadar daima uçmakta ve dolaşmaktadır.

Büyük amcam Hamza şehidlerin başıdır.

Böyle bir haseb, neseb, asalet şu Dünyada kimde vardır?

Ey katı yürekli zâlimler! Sizin ahlâk sıfatlarınız da şunlardır.

Vefasızlık, nifak, hile ve cevr-ü-cefadır.

Benim oğullarımı, akrabamı, sevgililerimi öldürdünüz. Ne istediniz onlardan? Bu ne âdet, ne harekettir ve ne azgınlıktır bu? Neden böyle kudurdunuz, niçin bunu yaptınız?

Şimdi de beni katletmeğe çalışıyorsunuz. Beni öldürmek ve onları şehid etmek; bu hangi din-ü-mezhebte ve hangi millette vardır? Sizlerden başka kim yapar bunu?

Benim azizlerim susuz şehid oldular. Ben de onların arkasından işte susuz olarak gidiyorum.

Kıyamet günü Cenab-ı Hak benimle sizin aramızda hakemlik edecek, hâkim olarak hüküm verecektir.

Hz. Seyyid-üş-şüheda İmam Hüseyinin Yezidîlerin elinden çektiği cevr-ü-sitem nice nice kitaplarda mufassal olarak yazılmıştır.

Şİ'İR

Âl-i Ahmedin kanını dökmek, Muhammedin oğlunun üstüne gam toprağı dökmek ne kolay bir iştir ne de iyi bir iş.

İMAM ZEYNELÂBİDİN

Nübüvvetin vârisi, ümmetin ışığı, halkın ziyneti ve mürşitlerin ziyası Ebu Muhammed Ali bini Hüseyin bini Ali bini Ebi Tâlib 4 üncü imamdır. Künyesi Ebu Muhammed ve lâkabı Zeynelâbidin olup Hicretin 36 ıncı yılında doğdu ve 75 inci senesinde vefat etti.

9 oğlu ve 9 kızı oldu kendisinden sonra bâkî kalanlar şunlardır :

Muhammed Bakir - Abdullah - Zeyd-i şehid - Ömer Eşref - Hüseyin Asgar Ali Asgar.

Bir gün İmam Zeynelâbidine dediler ki :

Dünya ve Âhirette en mes'ut insan kimdir?

O da şu cevabı verdi :

Bâtıla rıza göstermeyen, hiddetine galebe çalıp Haktan yüz çevirmeyen kimsedir.

HİKÂYE

(Kerbelâ faciasını müteakip hasta İmam Zeynelâbidinle Ehl-i beyt kadınları ağlaya ağlaya çıplak develer üzerinde güneş altında bin bir hakaretle Şama götürdükden sonra onları Yezidin huzuruna çıkardılar.

Yezid onlara :

Ey Zeynelâbidin ve ey Ehl-i beyt nasılsınız, geceyi nasıl geçirdiniz? Diye sordu.

İmam Zeynelâbidin ona şu cevabı verdi :

Kavminizin cefası yüzünden bizim sabahımız da Musanın ve milletinin Firavundan görüp geçirdiği sabah gibidir. Firavun onların evlâtlarını öldürüp karılarını alıp götürdü. Ne gündüzümüz gündüzdür ne de gecemizi biliyor ve anlıyoruz. Bu hâl bizim hakikat-i belâmızdır. Ulu Tanrının nimetlerine şükür ve belâlarına sabrediyoruz.)

Şİ'İR

Yürekleri sızlatan bu acı her yıl tazeleniyor.

Şafak vakti Muharrem ayının hilâline bir bak, kana bulanmış.

(Ey Fırattan su içemeyip susuz ölen! Bir tek gözünü aç ta bak. Senin mezarına göz yaşlarından Dicleler akmaktadır.)

HİKÂYE

Emevî Halife ve hükümdarlarından Hişam bini Abdülmelik bini Mervan bir sene Hacce gitti. Beytullahı tavaf etti ama Hacer Esvedi fazla kalabalıktan öpemedi. Minbere çıkıp hutbe okudu.

O esnada İmam Zeynelâbidin de gelip Beytullahı tavaf etti. Hacer Esvedi öpebilmesi için onu tanıyan halk saygı ve sevgile yolu açmak üzere bir kenara çekildiler.

Şamlılardan birisi bu hâli görerek gidip Hişama şöyle anlattı :

Ya Hişam! Sen Hacer-i Esvedi öpemedin. Kimse sana aldırış etmedi, yol vermedi. Fakat birisi geldi. Elbisesi güzel kokuyor, yüzü ay gibi parlıyordu. Sanki güneşin ışığı vurmuş. Halk ona saygı ve sevgi göstererek ona yol verdiler o, da Hacer-i Esvedi öpebildi.

Hişam, anlamamazlıktan ve bilmemezlikten gelerek kimdir bu adam? Ben tanımam dedi.

Mecliste hazır bulunan ve Sultan-üş-şuara diye anılan şâir Ferezdek :

Ben onu tanıyorum deyince Hişam : Peki, kimdir söyle bakalım ey Eba Feras dedi.

Ferezdek, can kulağile dinleyiniz diyerek Ehl-i beyti, Âl-i Muhammed ve Âl-i Ali'yi metheden bir kaside okudu.

Okuduğu bu kaside için Ferezdeke kızan Hişam onu zindana attırdı.

Bunu duyan İmam Zeynelâbidin Ferezdeke derhal para gönderdi ve selâm yolladı.

Ferezdek selâmı kabul lâkin hediyeyi red ediyorum. Çünkü vaktile dalkavukluk yaptım. Para hatırına yalan şi'irler yazdım. Geçmişteki bu günahımın affı için sizi meth zımnında yazıp okuduğum o kaside eski günahımın bir kefaretidir. Yazıp okuduğum o kaside sizi övme yolunda denizden bir damla ve güneşten bir zerredir diye haber yolladı.

İmam Zeynelâbidin tekrar o parayı yolladı, selâm söyleyiniz ve deyiniz ki :

Biz, senin hanedanımıza olan bağlılığını bilmez değiliz. Lâkin hediyeyi geri göndermeni de doğru bulmaz ve iyi karşılamayız.

İMAM MUHAMMED BAAKIR

Resul ve Fatima-tüz Zehra bahçesinin nuru İmam Muhammed Baakır bini Zeynelâbidin 5 inci İmamdır.

Künyesi Ebu Cafer, lâkabı Baakır olup, doğumu Hicretin 57 inci senesine, ölümü de 114 üncü yılına rastlar. Annesi İmam Hasanın kızı Ümmi Abdullah Fâtımadır.

Medinede Dünyaya gelip Meşhede yakın bir mahalde gömülüdür.

Oğullarının adları; Cafer Sadık - Abdullah - Ali İbrahim.

HİKÂYE

İmam Muhammed Baakır gençlik günlerinden birinde Câbirin yanına gidip selâm verdi. Câbir de selâmına mukabele etti. Fakat çok yaşlanmıştı ve gözleri artık iyice görmediğinden onu tanıyamadı. Sen kimsin? Diye sordu.

Ben Alinin oğlu Hüseyinin torunu Muhammed Baakır der demez Câbirin gönül gözü aydınlandı. Gönül bahçesi gülşen oldu. Bülbül gibi konuşup ötmeğe başladı ve dedi ki :

Ey Beni âdemin efendisinin oğlu! Gel uzat ta elini öpeyim.

İmam, elini uzattı. Câbir bir taraftan onun elini öpüyor, bir yandan da kokluyor ve yüzüne sürüyordu.

Câbir, ayağını da uzat, yüzümü süreceğim dedi fakat İmam, yok; işte bu olmaz diyerek ayağını çekti.

Câbirin gözlerinden buluttan yağmur yağarcasına göz yaşı döküldü. Hem nasıl? Bir sel gibi. (Öyle bir göz yaşı akıntısı ki onunla susuz gönlü sulandı. İç ve dış bahçesinde çiçekler açtı.)

Câbir dedi ki :

Ey İbni Resulullah ve Kurre-tül-aynı Habibullah! Resulullah olan ceddin Muhammede selâm oku.

İmam Muhammed Baakır : Alâ Resulullah selâmün ve rahmetullah ve berekâtühu dedi ve bunun sebebini sorması üzerine Câbir dedi ki :

Ya İmam! Bir gün Ceddin Peygamberin huzurunda iken bana şöyle buyurdu :

Ya Câbir! İnşaallah çok yaşarsın da torunumun torunu Muhammed Baakırı görmek sana nasip olur. O, hikmetin nuru ve faziletin kemalidir. Ona benden selâm söyle.

Bunun üzerine İmam Muhammed Baakırın içinden ve dışından bir nur fışkırdı.

İMAM CAFER SÂDIK

Mustafa milletinin sultanı, Nebevî hüccetinin burhanı, Seyyid-ül-Enbiyanın ciğerinin köşesi, evliyaların gözlerinin ışığı ve sâdık âşık Ebu Abdullah Cafer Sadık bini Muhammed Baakır 6 ıncı imamdır.

Bütün ilimleri mükemmel bilirdi. En büyük şeyhler onun müridi, zevk erbabile şevk ashabının önderi, Allah âşıklarının rehberi, âbidlerle zâhidlerin muktedası idi.

Hicrî 80 inci yılda Medinede doğup Hicrî 148 inci yılda yine orada vefat etti.

7 erkek evlâdı olup adları şöyledir :

İmam Musa Kâzım - İsmail - Abdullah - İshak Mü'lenem Muhammed Me'mun - Abbas Ali Arîz.

Vefatından sonra hayatta kalanlar şunlardır: Musa Kâzım - İsmail - Ali - Muhammed ve İshak.

Bunlardan İshak Fahr-i Kâinat Efendimize çok benzerdi. Hatta Süpyan bini Ayniye, hadisleri ondan nakletmiştir.

İmam Cafer Sâdık bir müddet halka hiç görünmedi. Süfyan Serrî onun evine gidip dedi ki :

Ya Hz. İmam! Halk sizi görmek istiyor. Sizin hasretinizi çekiyor. Onları mahrum etmek reva mıdır? İmam da şu cevabı verdi :

Yüzümü gösterme zamanı geçti artık. Dostlar değiştiler, başka türlü oldular. Ortalıkta fisk-ü fücur hüküm sürüyor. Ahbaplar müfsit oldular.

KIT'A

Bu kıt'ayı kendisi söylemiştir.

Vefa gitti, kayboldu. Mürüvvet bozuldu. Onların kalbleri akreb gibi oldu.

*
* *

Abbasiler İmam Cafer Sâdıka su'ikasd yaptılar ve bu yüzden şehld oldu.

Bir gün İmam Cafer Sadık'ın, talebesinden İmam Ebu Hanife ile aralarında şöyle bir mübahase oldu :

Cafer Sadık — Akıllı adam kime derler?

Ebu Hanife — Hayr ile şerrin arasındaki farkı temyiz eden.

Cafer Sadık — Hayr ile şerrin arasındaki farkı temyiz etmek kolay bir iştir.

Asıl akıllı ona derler ki hayrın hayrını ve şerrin şerrini bilip anlayarak hayrın hayrını yapsın ve şerrin şerrinden kaçsın.

İmamı Cafer Sadık şöyle demiştir :

Tevbesiz ibadet doğru değildir. Çünkü Hak Taalâ, Kur'anında : «Ettaibunel âbldûn» buyuruyor (Ma'nası :

Tevbe edenler ibadet ederler.)

Mü'min ona derler ki, nefsle dura; ârif ona derler ki Hakla dura.

Nefsile mücahede eden keramete erişir. Hak için mücahede eden Hakka erer.

Kimler Tanrı katında makbuldürler? Her müşkülü Rabbani ilham ile keşf edenler.

Rabbani ilhamdan gayri istidlal ile bilenler makbul değildirler.

5 kimseden çekinmek gerek :

1 — Yalancı. Çünkü yalancı daima konuştuğu yalanla gurur duyar.

2 — Ahmak. Zira fayda ile zararı temyiz edemez. Fayda zannile sana zararı dokunur.

3 — Aç gözlü, hasis. Çünkü zaruri zamanda senden yüz çevirir.

4 — Ahlâksız. Zira ihtiyaç vakti seni zayi eder.

5 — Fâsık ve fâsid. Zira seni bir lokmaya satar, belki de bir lokmadan aza seni değiştirir, bırakır, gider.

Ya İmam! Bir lokmadan az ne demektir? Diye sordular. O, da tamahdır cevabını verdi.

Yine Hz. İmam dedi ki :

Allahın Dünyada da cenneti ve cehennemi vardır. Dünyadaki cennet, sıhhatle âfiyettir. Dünyadaki cehennem ise sıhhatsızlık ve âfiyetsizliktir.

Cennet odur ki kendi işini Hakka tefriz edesin. Cehennem odur ki Hak muradını bırakıp nefsin arzusu üzerine gidesin.

Gerçek zikr etmek odur ki Hak sevgisile herşey unutula. Muhabbetullah her şeyle değiştirilir, her şeyden üstündür.

Hak zikr edilirken tevbe zikr etmek Haktan gafil olmak demektir. İnsan, Hakkı zikr ederken Muhabbetullaha dalıp beşerî sıfatlardan hiç bir şey kalmamalıdır. Tevbe nefse özürdür. Tecelli-i Cemalde özür bertaraftır.

İMAM MUSA KÂZIM

Nübüvvet bûstanının (bostanının) gülü, velâyet denizinin incisi, Ali'nin temsilcisi, Nebînin vârisi Ebu İbrahim İmam Musa Kâzım bini Cafer Sâdık. 7 inci imamdır. Künyesi Ebu İbrahim ve lâkabı Kâzımdır.

Ona Kâzım denmesinin sebebi halîm bir kimse olup hiddetini yenerdi.

Hicretin 128 inci yılında Mekke ile Medine arasında Ebu Enam adlı yerde doğmuş ve Hicretin 186 ıncı senesinde Harunürreşidin zindanında zehirle şehid edilmiştir, Bağdatta defn edildi. Onun sülbünden 60 erkek ve 36 kız evlât Dünyaya gelmiştir.

(23 oğlu kendisi hayatta iken ölmüşlerdir. Kendisinden sonra yaşayanlar hususunda ihtilâf vardır.)

5 evlâdından bir çok seyyidler doğup 4 ünden çok, birinden az evlât kalmıştır.

İmam Musa Kâzımın pek çok kerametleri vardır.

İMAM RIZA

Muhammed Mustafa bağının ağacının dali, Ali-yel-Murtaza bostanının meyvası Ebülhasan İmam Aliyel-Rıza bini Musa Kâzım. 8 inci İmamdır.

Künyesi Ebülhasandır. Hicretin 153 üncü senesinde Medinede doğarak 218 inci yılında İranın Horasan eyaletinin Tûs şehrinde zehir verilerek şehid edilmiştir.

Onun ilim menkabelerile yüksek faziletine ait şeyler o kadar çoktur ki sayılamaz.

İran şâirlerinden İbni Yemîn'in onun hakkında şi'irleri vardır.

İMAM MUHAMMED TAKİ

9 uncu İmam olan ve 8 inci İmam Rızanın oğlu olan Muhammed Taki Habibullahın Kurret-ül aynı ve Esadullabın ciğerinin köşesidir. Aynı zamanda Cevattır, Kani'dir ve Takîdir. Saydığımız bu 3 kelime onun lâkabları olup künyesi Ebu Caferdir.

Hicrî 195 yılında Dünyaya gelerek 220 yılında Abbasî Halifesi Mu'tasam Billah zamanında zehirlenerek şehid olmuştur. Kabri Bağdattadır.

Halife Me'mun, kızı Ümmül Fazl ile onu evlendirmiştir.

Hz. İmamın 2 erkek evlâdı vardı : 1 — Ali-yel-Hâdî 2 — Seyyid Musâ. Seyyid Musanın sulhünden gelenlere Razavî derler.

İmam Muhammed Taki çok genç yaşında Yahya Eksem ile ilmî ve dinî bir mübahasaya girişip herkesi hayretler içinde bırakmıştır.

İMAM ALİYYEN NAKİ

Nübüvvet gülzarının gülü ve risalet çiçek bahçesinin goncasıdır.

10 uncu İmam olup kendisine Ebülhasan İmam Ali Hâdi Nakî bini Muhammed Taki derler. Künyesi Ebülhasandır ama 4 üncü Ebülhasan derler ona. Şöyle ki :

1 inci Ebülhasan Hz. Alidir.

2 inci Ebülhasan Ali bini Hüseyindir.

3 üncü Ebülhasan Ali bini Musa-r-Rızadır.

4 üncü işte şimdi yazmakta olduğumuz Ali-yen-Nakî'dir. Hâdi de derler.

Hicretin 210 uncu yılında Medine'de tevellüt 253 senesinde

Abbasî Halifesi Muntasır devrinde Bağdadın kuzeyinde Samerra (*) şehrinde vefat ve orada defn edilmiştir.

3 oğlu oldu. Hasan, Hüseyin ve Cafer.

Nesli işbu Hasan vasıtasile devam etmiştir. Künyesi Ebu Abdullahtır.

İMAM HASAN ASKERİ

Ahmed - Muhammed bağının nuru ve ağacı İmam Hasan Zeki Askerî bini Ali Hâdi Naki'nin künyesi Ebu Muhammed olup lâkabı Zeki ve Askerîdir.

11 inci İmamdır. Hicrî 231 tarihinde Medinede Dünyaya gelmiş ve 260 tarihinde Serre men Rea'da vefat ve orada babasının kabri yanında defn edilmiştir.

İMAM MUHAMMED MEHDİ

12 inci imam ve bu 12 imamın sonuncusudur. 11 imamın varlık bağının taze nihalidir.

Bu zat babası İmam Hasan Askerînin tek oğludur. Künyesi Ebülkasım olup lâkabları şunlardır :

208 Hicrî yılında Serre men Rea' (Samerra) da tevellüt etmiş ve 261 tarihinde 53 yaşında gözlerden kaybolmuş, gizlenmiş ve ne olduğunu kimse bilmemiştir.

Hülâsa bu 12 imamın her biri dini mübinin parlak birer ışığı ve mü'minlerin gözlerinin nurudur.

Bir şâirin dediği gibi vücutları sayılı ve varlıkları belli lâkin canları, ruhları birdir.

Bunların birbirlerinden hiç farkları yoktur. Onlarla görüşüp konuşan sâdık âşıkların kalblerinde nur-i Muhammedi parlamıştır ve parlamamış hiç bir ferd yoktur.

Evliyadan İbrahim Edhem, İmam Muhammed Baakırla konuşmuş. İmam-ı aazam Ebu Hanife, İmam Cafer Sadık'tan ders almıştır.

(*) Samerra kelimesinin aslı Serre men rea'dır. Gören sevindi demektir.

Muhammed bini İdris Şafi'î, İmam Musa Kâzımla buluşmuştur.

Hatta İmam Şafi'i Ehl-i beyti sevme hususunda o kadar ileri gitmiştir ki o devire mahsus zihniyet yüzünden rabibilik isnadile hapise atılmış; o da bir Arapça beyit söylemiştir ki tercümesi şudur :

Eğer Âl-i Muhammed ve Âl-i Ali'yi sevmek râfizlik ise insanlar da cinler de benim râfizîliğime şehadet etsinler.

*
* *

Ey iyi düşünen ve hüsnü niyet sâhibi olanlar!

Eğer Hâtem-ül-Enbiyaya sadakat ve samimiyetle iman etmişsen bu 12 İmamın da onun vârisleri olduğuna i'tikat et. Onlar hakkında sakın ha bir şüpheye düşme.

İmam aazam Ebu Hanifeye şöyle bir sual sormuşlar :

Peygamberden sonra en faziletli kimseler kimlerdir? O da şu cevabı vermiş.

Yaşlılarda Ebu-bekirle Ömer; gençlerde Osmanla Ali; kadınlar içinde Ayşe ve kızlardan da Fâtıma-tüz-Zehra.

NESİMÎNİN BİR KASİDESİ

Sensin ol zat-ı mutahhar ya Muhammed Mustafa
Sensin ol Şâh-i Velâyet ya Aliyyel Murtaza
Ol Hasan hulk-i rızadır server-i leşker küşa
Hem Hüseyin-i Kerbelâdır nur-i ayn-i Mustafa
Şah Zeynelâbidindir mazhar-ı sırr-ı Ali
Hem Muhammed Bakır oldu ehl-i fakra pişva
Cafer-i Sâdık kim oldur pişvay-i Evliya
Musa-yi Kâzım hakikat din yolunda rehnüma
Şah-ı Sultan-ı Horasandır Velâyet madeni
Hem Takiyy-ü la Nakidir kıblegâh-ı Enbiya
Ol Hasan-ül askerîdir kıble vü imanımız
Mehdi-yi sâhib zamansın ya Aliyyel Murtaza
Çün Nesimîdir hakikat bendeyi lütfü Hüda
Destgir-i Şahmerdan Evliya vü Enbiya

Bunlar bir şey değil; ilâçla tedavi olur dedi ve Şerik-ül-ulema Kadı olup İmam a'azam onunla teması kesti.

İşte böyledir bu işler ve Dünyanın hâli. Bazısı teklif-i kazaya adem-i rıza gösterir bazısı da kazaya (*) rıza gösterir.

BEYİT

Ebu Hanife kaza etmedi öldü.
Sen kaza etmezsen ölürsün.

* * *

Davud Tâî, İmam A'azamdan ders alıp fıkıh âlimi oldu ve bir gün Ebu Hanifeye gelerek : Ne yapayım, nasıl bir işe başlayayım? Dedi.

Ebu Hanife ona şöyle dedi :

Öğrendiğin ilme amel et. Amelsiz ilim ruhsuz ceset gibidir.

Pek doğru; insan öğrendiğini tatbike koymalı ve icra etmeli. Mücerret ilimle kanaat eden âlim olmaz. Esasen bilgin dediğin mücerred ilimle kanaat etmez. Nasıl ki hidayet dediğimiz doğru yola erişmek için mücahede gerekirse ilim için de amel icap eder. Mücahedesiz müşahede olmadığı gibi amelsiz ilim de olmaz. İlim ona derler ki amel edile ve ondan fayda sağlana.

BEYİT

Okuma öğrenme içindir. Bilgi edinme görme müşahede içindir. Göz, görme ve müşahede, tatbik ve icra amel olmadıktan sonra bilgi neye yarar?

İMAM MÂLİK

Ümmetin ve milletin rehberiydi. Huyu iyiydi. Güzel işler görürdü. Şeriatın nurile aydınlanmış ve etrafa ışık saçardı.

(*) Kaza kelimesinin anlamları : 1 — Tanrı yazısının oluşu; 2 — Kadılık; 3 — İlçe; 4 — Kötü olay; 5 — Zamanında yapılmayan dinî bir ödevin sonra yapılması.

İmam Gazali, «İhya-ül-ulûm» adlı kitabında diyor ki :

İmam Mâlike demişler ki :

İlim taleb etme hususunda ne dersiniz? O da şu cevabı vermiş :

İyidir, güzeldir. Ama şu noktayı da düşünmeli ki sabahladığın ândan gecelediğin âna kadar ilimle uğraşmak iktiza eder. Yani Allaha ibadet etmeli; cömert olmalı ve kalbi masivadan tahliye etmeli.

İmam Mâlik, din ve ilim tebliğinde çok titizdi. Meselâ bir Hadîsi anlatmadan öce abdest alır, sakalım düzeltir, koku sürünür ve sonra Hadîsi anlatırdı.

Neden böyle yapıyorsun diye sorduklarında şu cevabı verdi :

Peygamberin Hadîsine hürmet etmeği severim dedi. Sonra şöyle ilâve etti :

İlim bir nurdur. Allah onu istediğine inayet eder.

İmam Gazâli diyor ki :

İmam Mâlikin bu saygısı Celalullah marifetindeki kemal kuvvetine delildir. Onun bu hareketi ilimde muradının ancak vechullah olduğuna delâlet eder.

Halife Mansur zorlama suretile boşama ve boşanma hakkında Hadîs rivayetinden ve naklinden İmam Mâliki men' etmişti.

Bakayım emrime itaat ediyormu diye birisini onun yanına gönderdi ve bu konuya dair sual sordurdu. Kendisi de gizlice, kendini tanıtmaksızın kalkıp gitti.

O adam suali yavaşça sordu. İmam Mâlik yine bildiği gerçeği söyleyince Halife Mansur onu kırbaçla dövdü.

Dürüst bir zat olan Hz. İmam yine de bildiğinden şaşmadı ve gerçeği söylemekte ısrarla dedi ki :

Hadîse sadık olan yalan söyleyemez ve söyletilmemeli de.

Yine Abbasî Halifelerinden Mehdi, İmam Mâlike dedi ki :

Senin kendi mülkün olarak oturacağın, oturduğun bir evin var mı?

İmam Mâlik cevaben dedi ki :

Hayır yoktur. Lâkin Abdurrahman oğlu Rabia'dan işittiğim şöyle bir hadîs vardır :

İnsânoğlunun evi kendi nesebidir.

Bu, onun zühdüne delâlet eder.

İmam Mâlikin ilmi, fazlı her tarafa yayılmış; bir çok dostlar elde etmişti. Kendisine bir çok hediyeler gönderilir fakat o, bütün bunları hayır işlerinde sarf ederdi ki buna fi sebibullah denir. Yani Allah yolunda demektir. Çünkü İmam Mâlik Dünyaya rağbet etmezdi.

İmam Gazali der ki :

Zâhidlik demek mal, mülk, eşya ve para fakirliği demek değildir. Zühd asıl feragat demektir. HZ. Süleyman bile onca servet ve saltanatile zâhid idi.

İmam Mâlikin Dünyayı hakîr gördüğüne en büyük misâl şudur :

Kendisi diyor ki : Bir gün beni Halife Harunürreşid çağırdı. Gittim, bana dedi ki :

Çocukların senden istifade etmek isterler. Sen ise gelmiyorsun.

Kendisine şu karşılığı verdim :

Ya Emirülmüminin! Siz ilmi aziz ederseniz izzet bulursunuz. Tezlil ederseniz zillet görürsünüz.

İlim, tâbibin ayağına gitmez. İstekli olan kendisi ilim öğrenmek için âlime gelir.

MUHAMMED BİNİ İDRİS ŞAFİ'Î

Zamanının büyüklerinden olup, bütün bilim ve tekniklerde şöhret kazanmıştı. Onu herkes tanırdı. Meşhur zâhidlerdendir. Menkabeleri sayısız ve fazaili sonsuzdur.

Medinede İmam Mâlikin talebesiydi. Irak'a geldiğinde İmam Muhammed bini Hasanla bazı mes'elelerde ihtilâfa düştü.

Tabiatında uzlet galebe çaldı. Şeriatın gerçeğine düşkündü. Ledün ilmine rağbet gösterdi. Bir çok ileri gelenler ona iktida ettiler. İmam Ahmed Hanbel dahi ona tabi' oldu.

İlk zamanlar Sufî oldu. Tabiatında umumiyet i'tibarile hu-

şunet vardı. Selim Rai'ye takarrüp ettikten sonra gerçeği aramağa koyuldular.

Şöyle derdi :

«Eğer bir âlim her hangi bir mevzuda te'vil tarafına sapar ve kaçarsa bilmiş ol ki onda iş yoktur, ondan hiç bir fayda gelmez.»

Şeriat dairesinden tecavüz etmek için ruhsat talep etmek, avam derecesindedir. Mücahede ise havas mertebesidir.

Yine derdi ki : «Bir kimse Hak muhabbetile Dünya sevgisini kalbinde temerküz ettirdiğini iddia etse o adamın yalan konuştuğuna emin olunuz.»

Hamidî diyor ki : «Bazı Yemen büyüklerile Yemen'e giden İmam Şafi'î Mekke'ye de geldi. 10.000 dirhem parası olmuştu. Mekke dışında bir çadır kurup o parasının hepsini Mekkeli fakirlere dağıttı ve para tükenmeden oradan kalkıp gitmedi.»

İmam Şafi'î bir gün kamçısım elinden düşürdü. Birisi yere eğilerek alıp verdi. İmam Şafi'î o adama hem özür diledi, hem de 50 dinar verdi.

İmam Şafi'îye: Riya nedir diye sormuşlar. O, da şu cevabı vermiş :

Riya bir fitnedir.

Yine kendisine şöyle bir sual sormuşlar :

Sabır, muhabbet ve temkin bu 3 şeyden hangisi daha efdaldır?

O, şu karşılığı verdi :

Temkin, Enbiya derecesidir. Muhabbetten sonra olur. Zira, imtihan olunsa sabr eder ve sabr eylese temkin bulur.

Görmez ve bilmez misin Hak Taalâ Enbiyadan İbrahime, Musaya, Eyyuba imtihandan sonra temkin verdi. Süleymana da imtihandan sonra mülk verdi. Demek ki, temkin, derecelerin ef-

...nlar Kur'an-ı Kerimde yazılıdır.

...fla Eyyuba mihnetten sonra temkin verdi.

Şİ'İR

Bütün bu varlıklar senden peyda olmuştur.
Zayıf toprak senden kuvvet buldu.
Kâinat senin ilminin ve âleminin altındadır.
Biz seninle kaaimiz; sen ise bizatihi (kendiliğinden) kaaimsin.

İMAM EBU MUHAMMED AHMED HANBEL

Bu zat sünnetlerin Şeyhidir. Bid'at denilen ve dinin esasında olmayıp sonra çıkan, çıkarılan kötü âdetleri kahr etmiştir.

O, Peygamber Hadislerinin hâmilidir. Şeriat-i Muhammediyede Kâmildir. Takva sâhibi olup, Hanefilerle Şâfi'iler onu mübarek tutmuşlardır.

Beşer Hâfî, Sırrı Sakatî gibi bilginlerle tanışmış, keramet sâhibi, zeki ve malûmatlı bir zat idi.

Bugün bile bazı kimseler ona ve onlara töhmette bulunurlar. Halbuki din usulünde onun ve onların i'tikatları ulemaca beğenilmiştir.

Mu'tezileler galebe çalınca Kur'an mahlûktur desin diye İmam Ahmed Hanbeli zayıf ve yaşlı olmasına rağmen kendisine hücum edip, ellerini bağlayarak kırbaçla dövdüler. Hem kaç tane? Tam 1.000 kırbaç. Lâkin O, keramet gösterip elleri çözüldü. Bunun üzerine adamlar daha ileri gidemediler. Lâkin ne yazık ki, HZ. İmam o darbe ve yaraların te'sirile vefat etti.

Ölmeden önce bir cemaat kendisini ziyaretle size bu muamelede bulunanla hakkında ne dersiniz diye sordular. O da şu cevabı verdi :

Ne desem gerektir? Onlar kendilerini hak ve bizi bâtıl bildiler. Beni Hak üzerine dövdüklerini sandılar. Beni yaraladıkları için Kıyamet günü onlara düşmanlık göstermiyeceğim.

Onun bu sözü, kendi yüksek şahsiyetini belirten bilim ve keremine muazzam bir örnek teşkil eder.

Kendisine bir mes'ele sorulduğu vakit muamelâttan ise cevap verir, gerçeğe dair ise Beşer Hâfîye havale ederdi.

şunet vardı. Selim Raî'ye takarrüp ettikten sonra gerçeği aramağa koyuldular.

Şöyle derdi :

«Eğer bir âlim her hangi bir mevzuda te'vil tarafına sapar ve kaçarsa bilmiş ol ki onda iş yoktur, ondan hiç bir fayda gelmez.»

Şeriat dairesinden tecavüz etmek için ruhsat talep etmek, avam derecesindedir. Mücahede ise havas mertebesidir.

Yine derdi ki : «Bir kimse Hak muhabbetile Dünya sevgisini kalbinde temerküz ettirdiğini iddia etse o adamın yalan konuştuğuna emin olunuz.»

Hamidî diyor ki : «Bazı Yemen büyüklerile Yemen'e giden İmam Şafi'î Mekke'ye de geldi. 10.000 dirhem parası olmuştu. Mekke dışında bir çadır kurup o parasının hepsini Mekkeli fakirlere dağıttı ve para tükenmeden oradan kalkıp gitmedi.»

İmam Şafi'î bir gün kamçısını elinden düşürdü. Birisi yere eğilerek alıp verdi. İmam Şafi'î o adama hem özür diledi, hem de 50 dinar verdi.

İmam Şafi'iye : Riya nedir diye sormuşlar. O, da şu cevabı vermiş :

Riya bir fitnedir.

Yine kendisine şöyle bir sual sormuşlar :

Sabır, muhabbet ve temkin bu 3 şeyden hangisi daha efdaldır?

O, şu karşılığı verdi :

Temkin, Enbiya derecesidir. Muhabbetten sonra olur. Zira, imtihan olunsa sabr eder ve sabr eylese temkin bulur.

Görmez ve bilmez misin Hak Taalâ Enbiyadan İbrahime, Musaya, Eyyuba imtihandan sonra temkin verdi. Süleymana da imtihandan sonra mülk verdi. Demek ki, temkin, derecelerin efdalidir.

Bütün bunlar Kur'an-ı Kerimde yazılıdır.

HZ. Yusufla Eyyuba mihnetten sonra temkin verdi.

Şİ'İR

Bütün bu varlıklar senden peyda olmuştur.
Zayıf toprak senden kuvvet buldu.
Kâinat senin ilminin ve âleminin altındadır.
Biz seninle kaaimiz; sen ise bizatihi (kendiliğinden) kaaimsin.

İMAM EBU MUHAMMED AHMED HANBEL

Bu zat sünnetlerin Şeyhidir. Bid'at denilen ve dinin esasında olmayıp sonra çıkan, çıkarılan kötü âdetleri kahr etmiştir.

O, Peygamber Hadislerinin hâmilidir. Şeriat-i Muhammediyede Kâmildir. Takva sâhibi olup, Hanefîlerle Şâfi'iler onu mübarek tutmuşlardır.

Beşer Hâfî, Sırrı Sakatî gibi bilginlerle tanışmış, keramet sâhibi, zeki ve malûmatlı bir zat idi.

Bugün bile bazı kimseler ona ve onlara töhmette bulunurlar. Halbuki din usulünde onun ve onların i'tikatları ulemaca beğenilmiştir.

Mu'tezileler galebe çalınca Kur'an mahlûktur desin diye İmam Ahmed Hanbeli zayıf ve yaşlı olmasına rağmen kendisine hücum edip, ellerini bağlayarak kırbaçla dövdüler. Hem kaç tane? Tam 1.000 kırbaç. Lâkin O, keramet gösterip elleri çözüldü. Bunun üzerine adamlar daha ileri gidemediler. Lâkin ne yazık ki, HZ. İmam o darbe ve yaraların te'sirile vefat etti.

Ölmeden önce bir cemaat kendisini ziyaretle size bu muamelede bulunanlar hakkında ne dersiniz diye sordular. O da şu cevabı verdi :

Ne desem gerektir? Onlar kendilerini hak ve bizi bâtıl bildiler. Beni Hak üzerine dövdüklerini sandılar. Beni yaraladıkları için Kıyamet günü onlara düşmanlık göstermiyeceğim.

Onun bu sözü, kendi yüksek şahsiyetini belirten bilim ve keremine muazzam bir örnek teşkil eder.

Kendisine bir mes'ele sorulduğu vakit muamelâttan ise cevap verir, gerçeğe dair ise Beşer Hâfîye havale ederdi.

Bir gün birisi ona ihlâs nedir diye sordu. Şu karşılığı verdi :

Amellerin âfetlerinden halâs olmaktır. Yani amel, riyasız olmalıdır.

Peki tevekkül nedir diye sorulduktа dedi ki :

İnsanoğlu, nasibinde Hakka i'timad etmeli.

Rıza nedir diye sordular. Şu cevabı verdi :

İşleri Allaha bırakmaktır.

Muhabbet nedir diye sorulunca dedi ki :

Bunu Beşer Hâfîye sorunuz. O, hayatta iken ben muhabbetten cevap vermem.

23 ve 24 — NAKŞBENDİYE TARİKATI, SİLSİLESİ

Nebiyye Zişan, müşriklerin eziyeti y zünden Tanrının emrile HZ. Ebubekirle Medineye doğru Mekkeden hicretle yolda bir mağaraya sığındıklarında HZ. Peygamber dizi üzerinde oturup kalben zikre daldı ve gözlerini meçhul bir noktaya dikerek HZ. Ebubekire şöyle buyurdu :

Ya Ebabekir! Hak Taalâ halka umumî olarak sana da hususî surette tecellisini tebşir buyurdu.

İşte 2 kişi arasındaki bu telkin ile Nakşbendiye tarikatı onlara müteselsil olur.

BEYİT

Allah, kendi feyzinden Peygamberin gönlüne ne döktü ise O, da şefkatile hepsini Ebubekirin kalbine döktü.

RUBAÎ

Hacelerin (Efendilerinin, Pirlerinin) izinden gitmek isteyenler başlarını edeple onların yollarına koydular.

Onların silsilesi bize hem marifeti ve hem de nesep ilmini malûm etti.

*
* *

Bu bakımdan Nakşbendiye tarikatı HZ. İbni Ebu Kahafe Ebubekir Sıddıkdan HZ. Selman-ı Farsîdir.

Selman Farsî, İran'ın Isfahan şehrine bağlı Ramhürmüz köyü abalisindendir. 250 yaşında öldü. Hattâ daha fazla yaşadı derler. HZ. Osman zamanında vefat etti. Bazılarınca HZ. Ali'den tarikatı öğrenmiştir.

Malikî mezhebine mensup Ali bini Muhammed Sabağ Mekkî 12 İmamın menkabelerine ait «Fusul-ül-mühimme fi marifet-il-Eimme» adlı eserinde Selman Farsî, HZ. Ali'nin kapıcısıydı diyor.

Nakşbendiye tarikatı silsilesini zikr etmeğe devam edelim.

(Selman Farsî'den Kasım bini Muhammed bini Ebubekir Sıddık. Kendisi tabi'înin büyüklerinden ve 7 meşhur fıkıh bilginlerinden biridir. Künyesi Abdurrahmandır.

Kasım bini Muhammedden İmam Cafer Sadıktır. Kasım bini Muhammed İmam Cafer Sadık'ın annesinin büyük babasıdır. Kasımla konuşmuş fakat emanetin sırrı ve imametin (imamlığın) şerefi İmam Muhammed Baakırdan miras olmuştur.)

(Cafer Sadıktan Şeyh Ebu Yezid Bistamîdir. Lâkabı Sultan-ül ârifîn olup, adı Tayfur bini İsa bini Âdem bini Süruşandır. Kendisi İranın Horasan eyaletinin Bistam şehri ahalisinden olup, mezarı da oradadır. İmam Cafer Sadıkın ruhaniyetinden terbiye görmüştür. Bazılarınca O, Cafer Sadıkın ölümünden sonra Dünyaya gelmiştir diyorlar. Bazıları ise Cafer Sadıkı görmüştür diyorlar.

Bayezid Bistamî'den Şeyh Ebül-Hasan Harakanîdir. Hasan Harakanî dahi Bistamî'nin ruhaniyetinden terbiye görmüştür. Çünkü onun vefatından sonra doğmuştur.)

Gerek İmam Cafer Sadıkla Bayezid Bistamî ve gerekse Ebülhasan Harakanînin vefat tarihleri hakkında ihtilâf vardır.

Ebülhasan Harakanî'nin ismi Cafer oğlu Ali'dir.

Ebülhasan Harakanîden Şeyh Ebu Ali Faremdîdir. Tasavvufta bunun intisabı 2 tarafadır. Birisi Ebülkasım Güryan"den Cüneyd Bağdadiye; ötekisi de Ebülhasan Harakanî'dir.

(Ebu Ali Faremdiden Hoca Yusuf Hemedanî'dir. Hoca Hasan Endakî. Hoca Abdullah Berkî. Hoca Ahmed Yesevî, Yusuf Hemedanînin hulefasıdır. Ahmed Yesevî, Yusuf Hemedanînin 3. üncü Halifesi olup, Mansur Ata, Abdülmelik Ata, Selman Ata, Tâc Hoca ve Said Ata ve Hakim Ata, Hoca Ahmed Yesevî'den olup, Zengi Ata ve sair Atalar gelenekle Ahmed Yesevîye mensupturlar.)

(Hâce Abdülhâlik Gücdevanî, Hâce Yusuf Hemedanînin 4. üncü Halifesi olup, Hâcegân tabakasının başı ve önderidir.

Nakşbendiye tarikatinde bunları HZ. Hızır Aleyhisselâma müntesep ederler.

Hâce Süleyman Herminî Hâce Ahmed Sıddık. Hâce Evliya-i Kebîr. Hâce Habbaz. Bunlar Abdülhâlik Gucdevanî hulefası olup, her birinden nice hulefa kol salmış; dal, budaklara ayrılmıştır.

Abdülhâlik Gucdevanîden Hâce Ârif Rivkerdir ve onların halifesi Hâce Mehmed Ebhir Fagnevîdir.

Bunlar zikri cehr ile (açık ve yüksek sesle) yapmağa başlamışlar Nakşbendiyede bundan önce cehrî zikrin gayrisini etmiştir.

Emîr Kelan ve Emîr Hurd Âbkinevî bunların halifesi olup, her birinden bir çok hulefa kollara ayrılmıştır.

Hâce Âriften bir halife de Hâce Ali Ramtenî'dir. Bunlara intisap eden Hâcegân, Azizân diye lâkaplanmışlardır. Başka bir Hâce Hurd. Hâce İbrahim. Hâce Muhammed Kelan. Hâce Muhammed Baverdi. Hâce Muhammed Hallaç. Bunların halifesi olup, kollara ayrılmışlardı. Hâce Ali'den bir halife de Hâce Muhammed Babay-ı Semasî olup, Azizan (azizler - sevgililer) diye lâkaplananların hepsi bunları ihtiyar etmişlerdir.

Hâce Mahmud Semasî, Hâce Sufî Suharî ve Mevlânâ Danişmend bunların hulefasıdır. Hâce Muhammed Babanın bir halifesi de Seyyid Emir Kelâldir.

Emîr Hamza. Emîr Şah. Emîr Ömer. Emîr Burhan ve Mevlâna Ârif Dikkeranî Emîr Kelalin hulefasıdır. Bundan maada, Şeyh yadigâr. Şeyh Cemaleddin Dehestanî. Emir Kelan Vâşi. Şeyh Şemseddin Kelâl. Mevlânâ Alaeddin Kenserunî. Şeyh Muhammed Halife. Şeyh Eymen Kerminî. Hâce Muhammed Abkinî. Hâce Derazunî. Mevlânâ Bahaeddin Tavasî. Baba Mübarek Kerminî. Mevlânâ Celâl Keşî. Şeyh Bedreddin Meydanî. Hâce Süleyman Kerminî. Bunların hepsi Seyyid Emîr Kelâl'in hulefasından olup, her birinden nice şubeler yürümüştür.

Hâce Bahaülhakveddin Muhammed Nakşbendin Pîri Seyyid Emîr Kelâldir. Küçüklüğünde Hâce Muhammed Babanın da nazar-ı şerifine mazhar olmuştur. Ama hakikatte Üveysi olup ve

Abdülhâlik Gucdevanî ruhaniyetinden terbiye bulmuştur derler. Türk Şeyhlerinde de bazılarına mülâkî olup, Nakşbendiye tarikatında da bunları Hâce-i büzürk ve Hâce-i Nakşbend demekle lâkaplandırmışlardır.)

İşbu beyit onların methi hakkındadır.

BEYİT

Esası Mekke ile Medinede kuruldu ama en son Buharada gelişti.

*
* *

(Hâce Alaeddin Attar, Hâce Bahaeddinin 1. inci halifesi olup, Seyyid Şerif Cürcani Hâce Alaeddine bağlamışlardır. Mevlânâ Abdurrahman Camî dahi Mevlânâ Sadeddin Kaşgarî ve Nizameddin Hamuşdan Hâce Alaeddine mensup olup, Hâce Bahaeddine müteselsil olur.

Hâce Bahaeddinin ikinci halifesi Hâce Muhammed Parsa'dır. Nakşbendiyenin en ileri gelenlerinden olup, bir çok eseri vardır. Fasl-ül-Hattab adlı kitap onundur.)

Bunların da bir çok halifeleri olup, çeşitli kollara ayrılmışlardır.

(Hâce Alâeddin Gucdevanî. Hâce Efdal Hâlidî. Hâce Misafir Harezmî. Şeyh Hüsrev. Mevlânâ Muhammed Faganezî. Mevlânâ Seyfeddin Menarî. Mevlânâ Seyfeddin Buharî. Şeyh Seraceddin Kelâl Yermestî. Şeyh Şadî. Derviş-i Nikruz. Şeyh Abdullah Huvendî. Mevlânâ Abdülaziz. Hâce Ali Damad. Mevlânâ Aziz Buharî. Şeyh Muhammed Derzi-i Tavasî. Ebubekir Efsahi. Hâce Mahmud Kasr-i Muganî. Şeyh Kutbüddin ve Mevlânâ Lütfullah. Bunların cümlesi Hâce Bahaüddin Nakşbendin ashabından olup, her birinden nice âsâr zuhuru gelmiştir.)

(Hâce-i büzürk (büyük) Bahaüddinin bir halifesi de Mevlânâ Yakub Çerhî'dir. Zâhir ve bâtın ilimler sâhibi olup, eserleri de vardır. Tebareke sûresinden Kur'anın sonuna kadar bir tefsir de yazmıştır.

Hâce Nasireddin Übeydullah Ahrar, Mevlânâ yakınlarının halifesi olup, Hâcegân tabakasının rabıka-i intizamı onlara müteselsildir. Hâcegân arasında bunlara Hâce-i ahrar derler.

BEYİT

Ona doğru her yönelen tâlip daha ilk adımda muradına ermiştir.

İşbu beyit onları meth etme zımnında söylenmiştir.

Hâce Nasireddin Übeydullah Ahrarın oğulları bulunan Hâce Muhammed Yahya ve Hâce Muhammed Emin, bunların her biri tarikat sâhibi olmuştur.

Şeyh Ayan Kazrumî, Mevlânâ Seyyid Hüseyin, Mevlânâ Kasım, Mir Abdülevvel, Mevlânâ Cafer, Mevlânâ Burhaneddin, Mevlânâ Lütfullah, Şeyh Rahmetullah, Mevlânâ Sultan Ali, Mevlânâ Ebu Said Evbehi, Hâce Ali Taşkendî, Mevlânâ Musa, Mevlânâ Nureddin Taşkendî, Mevlânâ Zade-i Etrarî, Nasireddin Etrarî, Hindîr Hâce-i Türküstanî Şeyh Habib Taşkendî, Mevlânâ Necmeddin ve Abdülvahab Semerkandî, Abdullah Serenli, Hâce Muhammed Emin Bulgarî, Mir Kannad Herevî, Hâce Mustafa Rumî, Mevlânâ İsmail Ferketî, İsmail Kamerî, İsmail Şemsî, İsmail Şirvanî ve Fahreddin Ali Vaiz. Bunların hepsi Hâce Übeydullah Ahrar'ın eshabı olup, her biri birer mümtaz şahsiyettir.

Übeydullah Ahrarın bir halifesi de Şeyh Abdullah İlâhî'dir. Simav Kasabasında doğmuştur. Emir Ahmed Buharî Şeyh Abdullah İlâhî'nin hulefasından olup, İran'dan Anadolu'ya gelerek Hâce Ahrarla sohbet etmiştir.

Sadattan yani Peygamber evlâdından olup, Hüseynî neseptir. Hicrî 922 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir.

İstanbulda Sultan Muhammed Gazi Cami'inin batı tarafında gömülüdür.

ŞİİR

Nakşbendiye, muhtar, serbest ve müstakil bir cennettir.
Bu topluluk Velâyet saadetine ermişlerdir.
Onlar gönüle nakış ile bağlıdırlar. O nakıştan başka bir şey görseler onu bırakmazlar, gönüllerine girsin diye.

Onlar gönüllerine nakşullahı nakşetmişler ve ondan başka her şeyden bıkkınlık, usanç getirmişlerdir.

*
* *

Yukarıda da yazıldığı gibi Hâcegân tarikatı tamamile Hâce Abdülhâlik Gucdevaniye müntehi olur.

(Abdülhâlıkin intisabı ise Hâce Yusuf Hemedaniye olup, onlar da Ebu Ali Faremi'den terbiye bulup, Horasanın büyük meşayihinden (şeyhlerinden) olmuştur.

Onların da tasavvufta intisapları iki cihetten olup, bir ciheti Ebu Kasım Gürgâni, Ebu Osman Magribî, Ebu Ali Kâtip, Ebu Ali Rudbari, Seyyid-üt-tarife Cüneyd Bağdadi ve Sırrı Sakati'den bu suretle HZ. Ali'ye müteselsil olur.

Öbür ciheti de Ebu Ali Faremdi, Ali bini Cafer Ebülhasan Harakani, Bayezid Bistami, İmam Cafer Sadık, Kasım bini Muhammed bini Ebubekir Sıddık ve Selman-ı Fârsi'den Ebubekir Sıddıka müntehi olur.)

Bütün bu uzun tafsilâttan maksat ve anlatmak istediğimiz şudur ki :

(Nakşbendiye ile Halvetiye birdir ve HZ. Ali, HZ. Muhammedin son Halifesi olmakla zahiren ve bâtinen onlara müntehi olur.

Ötekiler de yani Silsile-i Cüneyde Ebu Ali Faremi'den öteye Ebülhasan Harakani Bayezid Bistani'nin, Bayezid Bistani de İmam Cafer Sadıkın ruhaniyetinden terbiye bulmakla bunlar dahi HZ. Ali'ye müntehi olurlar)

MESNEVÎ

Ayrılık hayvanlık ruhunda vardır. Nefs-i Vâhid yani birlik ise insanlık ruhudur.

BEYİT

İyilerle düşüp kalkmadıktan sonra ismin ne önemi var ve yapılan işten ne hayır gelir?

İMAM AAZAM EBU HANİFE

İmamların imamı, Sünnîlerin lideri, fıkıh ilmi bilginlerinin şerefi ve âlimlerin izzetidir.

Adı, lâkabı ve künyesi şöyledir :

Ebu Hanife Numan bini Sâbit Harraz.

Onun mücahede ve ibadette dürüst adım atışı ve tarikat usulünde büyük bir şan-ü şerefi ve şöhreti vardı.

İlk zamanlar halktan uzaklaşmış ve bir köşeye çekilmişti. O kadar temiz kalbli bir zat idi ki hiç bir makama göz dikmemiş ve bir şef olmak sevdasına düşmemişti.

Bir gece rüyasında baktı ki Hz. Resul-i Ekrem mezarındaki kemiklerini toplayıp aralarında bir takım seçmeler yapıyor.

İmam-ı aazam korkarak uykudan uyanıyor ve gördüğü rüyayı İbni Siyer'in ashabından birine ta'bir ettiriyor ve ta'birci diyor ki :

Sen şeriat ilminde ve sünnetin hıfzında yüksek bir dereceye ulaşacaksın. Doğruyu kötüden ayıracaksın.

İmam-ı aazam, Peygamber efendimizi bir daha rüyada görünce ta'birci bu sefer de şöyle dedi :

Ey Eba Hanife sen artık uzletten vaz geç ve halka karış. (*).

Ebu Hanife, İbrahim Edhem ile Davud Taî'nin, Beşer Hâfî ile daha başka meşhurların hocası olup bilginler arasında o bir âlem olmuştur.

Abbasilerden Ebu Cafer Mansur Denanekî'nin Hilâfeti zamanında 4 büyük din ve şeriat âlimi vardı ve bunlardı :

Ebu Hanife - Süfyan - Müs'ir bini Kiram ve Şerik-ül ulema.

Bunlardan birinin kadı olması gerekiyordu. Halife Mansur bunların 4 ünü de çağırdı. İmam a'zam onlara hitaben şöyle dedi : Ben zekâmla sizlerde bazı şeyler keşf ettim. Söyleyeyim mi? Dedi. Onlar da : Hay hay buyurunuz dediler.

(*) Başka bir eserde ona bu sözün ta'birci tarafından değil, HZ. Peygamber tarafından söylendiği yazılıdır.

Ebu Hanife sözlerine şöyle devam etti :

Allah a'lâm. Ben hile ile belâ kazayı üzerimden def ederim.

Ey Süfyan sen kaçacaksın. Ey Müs'ir sen çıldıracaksın. Sen, Şerik-i Ulema' Kadılığı kabul edeceksin.

Gerçekten Süfyan kaçtı ve yolda bir gemiye rastlayıp gemicilere dedi ki :

Aman benim kadılık uğuruna başımı kesecekler. Beni saklayınız.

Gemiciler de onu gizlediler.

Mansur ile İmam a'zam arasında şu konuşma oldu :

Mansur — Senin Kadılığı kabul etmen gerek.

Ebu Hanife — Ben Arap değil, mevalîyim (yabancı - aslen İranlı). Arap büyükleri benim vereceğim kararları kabul etmez, hükmüme razı olmazlar.

Mansur — Kadılıkla nesebin ne ilgisi ne münasebeti var? İlim bahis konusudur. Sen bilginlerin başısın.

Ebu Hanife — Ben Kadılığa lâyık değilim. Bu sözümde doğru konuşuyorsam lâyık değilim. Yalan ise bu da kadılığa lâyık değildir.

Bir yalancıyı kadılığa tâyin edip müslümanlara nasıl musallat edersin?

İmam-ı A'azam Ebu Hanife, nezaketle özür dilemesi sayesinde kadılıktan kurtuldu.

Bunun üzerine Müs'ir birdenbire Mansurun yanına gidip elini tuttu ve ya Mansur! Sen nasılsın, çocuklarınla hayvanların nasıldırlar diye saçma sapan ve bir Halife - Hükümdara hitap edilemeyecek tarzda konuşmağa başlayınca Mansur :

Bu adam meğerse deliymiş. Bunu çıkarın götürün dedi.

Mansur bunun üzerine Şeriki ulemaya Kadılık teklifinde bulundu. Şerik-i Ulema :

Ey Halife! Ben sevda hastalığına müptelâ ve meraklı bir adamım. Dimağım da hafiftir (Beynimde hiffet) vardır.

Mansur, ona şu cevabı verdi :

BEYİT

Süslü, oyalı, nakışlı sarayda oturanın bağa, bostana, gülüstana ne ihtiyacı vardır?

***

Dünyada ehemmiyeti ve değeri olan şey ad değil, o, adın delâlet ettiği ma'nadır.

(Tarikate sülûk eden kalbini masivadan tasfiye ve tahliye edip Allah ile meşgul olmalı ki, tecelli-i Rabbaniye mazhar olsun.)

RUBAÎ

Bak bakalım bir, Haktan gayri olan ne kalır ve ne kaldı?

Allahtan başka herkes ve her şey fanî olup, bâkî olan ancak Odur.

BEYİT

Aşıkların sevinci onun gamıdır. Onların ücreti, hizmeti, işleri ve mükâfatları hep budur.

((Bahaeddin Nakşbendiye demişler ki :

Silsileniz nereye erişir?

Şu karşılığı vermiş : Silsile ile kimse bir yere varamaz.

Şunu da belirtelim ki, Nakşbendiye kelimesindeki her harf ile Halvetiye kelimesinin her harfı bir ma'na ifade etmektedir.

Yalnız şu var ki, yeni Türkçe (lâtin) harflerinde her sadasız harf, mevcut fakat bu, eski harflerde mahdut olmakla bu iki kelimedeki harflerin ifade ettikleri ma'naların hepsi izah edilemez.)

((Meselâ Nakşbendiyedeki N harfi masivayı terk etmek demektir.

B harfi Bakabillah demektir.

N harfi Vahdettin tecelli nurudur.

Halvetiye'ye gelince :

H harfi yine kalbi masivayan tahliye etmek anlamınadır.

L harfi zikrin lezzeti ma'nasınadır.

V harfi ahde vefa ve gayr-i rizadan vikaye (korumak) demektir.

T harfi temkin'e delâlet eder.

Y harfi kolaylık anlamınadır.))

25 — HALVETİYE TARİKATI SİLSİLESİ

Resulullah Efendimiz HZ. Ali ile birlikte bir gün kapısı kapalı bir odada yalnız ve kendi başlarına oldukları bir sırada bunu ona telkin etmiştir. Halvet, yalnız başbaşa kalmak demektir.

Bütün tarikatler onlara müteselsil olmuştur.

HZ. Risaletpenah, İmam Ali (K.V.) ye şöyle buyurmuştur :

Ali bendendir. Ben Alidenim.

Ya Ali! Harun Musaya ne idise sen de bana osun ve öylesin.

Ben, ilmin şehri ve Ali onun kapısıdır.

Şİ'İR

Ka'abenin canı ona mahremdi Yezdan'ın sırrı ona mahremdi.

O, nâzil olan yazının yazarı idi. O, onun evrak hazinedarı idi.

O, Peygamberin hem vasisi hem damadı hem de amcasının oğlu idi.

Peygamber ona bakmakla neş'eleniyordu.

FERİDEDDİN ATTAR'IN BİR KASİDESİ

Mustafa dedi ki : Haydar benim canımdır.
Murtaza dedi ki : Nebi benim i'manımdır.
Mustafa dedi ki : Haydar temiz olarak doğmuştur.
Murtaza dedi ki : İlmimi bana veren odur.
Mustafa dedi ki : Ben ilmin şehri, Ali onun kapısıdır.
Murtaza dedi ki : Ey mahlûkatın eşrefi.
Mustafa dedi ki : Ey Allahın arslanı!
Murtaza dedi ki : Ey yüzümün nuru!

Mustafa dedi ki : Benim gözüm onun gözüdür. Onu görmekle zevk duyuyorum.

Murtaza dedi ki : Onun bayramı, sevinci benim bayramımdır, sevincimdir.

Mustafa dedi ki : Benim şeriatımın ışığı.

Murtaza dedi ki : Benim sevgim.

Mustafa dedi ki : Dinin şeriatı olmuştur.

Murtaza dedi ki : Gönlüm gerçeği görüyor.

Mustafa dedi ki : Şeriat bizim canımızdır.

Murtaza dedi ki : Tarikatımız ondandır.

Mustafa dedi ki : Ali, umumî ziyadır.

Murtaza dedi ki : Benim adım Velidir.

Ali'yi İmam ve mukteda bil.

Veliye Emirül-müminin de.

Bütün Evliyanın rehberi odur.

Bütün sâf ve temiz insanların üstünü odur.

Bu sözü o dille Attar söyledi.

Bütün bu ve bu gibi incileri Attar dedi.

Sen Hak adamı isen sus ta bu sözleri can kulağile dinle. Çünkü bu dil başka dil; bu söz başka sözdür.

Mustafa, Peygamberlerin sonuncusu; Ali Velâyetlerin sonudur.

Allahım! Bana inayet buyurdun da ben bu işi yapmağı becerdim ve bitirmeği başardım.

(Esadullah Galip Ali bini Ebu Tâlip (K.V.) den Sırr-ı hakikat-i Ahmediye, Hasan Basri HZ. lerinin mübarek alnında parlamıştır.

Bir şube de Kâmil bini Ziyaddan müteselsil olup, Şeyh İsmail Kayseri. Şeyh Muhammed Mabekil. Şeyh Davud bini Muhammed. Ebül Abbas bini İdris. Ebülkasım bini Ramazan. Ebu Yakub Taberi. Abdullah bini Osman el Mekki. Ebu Yakub Nehcurî. Ebu Yakub Susî. Abdülvahid bini Zeydden bu suretle onuncu bi'atte Kâmil bini Ziyad'e müntesep olup, Ahi Ali Lâlâ. Şerefeddin bini Celâleddin ve Necmeddin Muhammed Esferainî İsmail Kayserînin hulefasındandır. Mâlik bini Dinar ve Rabia Adviye Hasan Basri'den feyz almışlardır.)

Nur-i Muhammedi Habib Acemîde zuhur edip ondan Davud Taî ondan Marûf Kerhî de zâhir olup, İmam Ahmed Hanbel onlarla sohbet etmişlerdir. Sehl bini Abdullah tesettürü dahi Maruf Kerhi ile sohbet edip büyük Evliyalardan olmuştur.

Seyyid Ebülvefa ikinci hırkada onlara mensuptur. Maruf Kerhiden Sırr-ı hakikat-i Muhammediye Sırrı Sakatide tulû (doğmak) edip Ebu Said Harraz ve Hüseyin bini Mansur Hallac onlarla sohbet ve tahsil-i fenâ ve ferdiyet etmişlerdir. Sırrı Sakatîden sonra Cüneyd Bağdadîde Hakikat-ı Muhammediye parlayarak onun zatı isti'dadı haddinden fazla kemalât ile zâhir olup Nakşbendiye ve Halvetiyenin şefleri olmuşlardır.

Şİ'İR

Cüneyd Bağdadinin makamı yükseldikçe yükseldi ve mezlyetleri arttıkça arttı.

*
* *

Hallac Mansur onların zamanında dar ağacında idam edilmiştir.

Ebu Said Ebülhayr, Ebülabbas Amüll vasıtasile Cüneyde mensuptur. Ebu All Kâtlp. Ebülkasım. Ebu Muhammed Ruyem kalblerini Cüneydin ışığlle ışıklandırmışlar ve bunlardan maada bir çok kimse tarikatte tekemmül etmlşlerdlr.

Ahmed Gazali ile Muhammed Gazali adlarındaki iki muhterem kardeş o iki himmet sâhlbi insanla Ebu All Rudbarl, Ebu All Kâtlpten Cüneyde intisap etmlşlerdir.

Ebu İshak Kazruni. Ebülhasan Ellan yâr. Abdullah Hafif Şirazi ise Ebu Muhammed Ruyem vasıtasile Cüneyde mülhak olurlar.

Ebu Bekir Hatib ile Ebu Kasım Hatib, Ebu İshak Kazrunlye münteseptir.

Cüneyd'den bir kol dahi Ebubekir Şlbli'den zuhur ederek, Ebülfazl Abdülvâcld; ondan Ebülferec Tarsusî. Ebülhasan Ali Kureşl, Ebu Said Mahzumî, Abdülkaadir Gllani. Yunus Fazl Mekkî. Ebu Medln. Muhlddin Arabî. Sadreddin Konyavî. Saldüddln

Fergani bu suretle ve bu silsile ile on birinci bey'atte Cüneyd Bağdadide toplanır. Saadi ve Rüfaî de onlardandır.

Cüneydden sırr-ı hakikat-i Ahmediye Mümşad Dinuriye intikal edip, ondan Muhammed Dinuri, ondan Muhammed Bekri, ondan Vecihüddin Kaazi, ondan Ebünnecip Suhreverdide zahir olup, Şahabeddin Sühreverdi, Ebünnecibin akrabası olup, onlardan tarikatte tekemmül etmişlerdir.

Şehabeddinden de bir kol üreyerek Zeynüddin Hâfî, Abdullah Musri, Yusuf Kurani, Hasan Şemsiri, Bedruddin Mahmud Isfahani, Abdüssamed Naziri ve Ali bini Bezgaş Şirazi vasıtalarile Şehabeddin Sühreverdiden Ebünnecipte toplanırlar.

Ebunnecipten Ammar dahi bir kol olup, Necmeddin Kübra Şehid onlardan tekmil-i tarikat edip, Necmeddin Bağdadi, Necmeddin Dâye, Sadeddin Hamevi, Hâce Feridüddin Attar, Mevlânâ Celâleddin Ruminin babası Sultan-ül-ulema Baha Veled ve bunların emsali büyük şeyhlerden Necmeddin Kübra Şehidden tekmili tarikat etmişlerdir.

Kemale erme Veraseti bu suretle Kutbüddin Ebheriye ondan da Rükneddin Muhammed Secasiye intikal edip Şemseddin Tebrizi bunların işaretile Konyada Mevlânâ Celâleddin Rumi'yi irşad edip Mevlevî tarikatı toplanır.

Evhadeddin Kirmani, Veciheddin Isfahani dahi Rükneddin Secasi ile sohbet etmişlerdir.

Sonra bu Kemal veraseti Rükneddin Secasi'den Şehabeddin Muhammed Tebrizi'ye ondan Cemaleddin Tebrizi'ye ve ondan da İbrahim Zâhid Gilâniye intikal ederek Halvetiye ile Bayramiye tarikatleri İbrahim Zâhid Gilânide toplanır.

Halvetiye kolu Ahi Muhammed Halveti Hâce İzzeddin Halvetî, Sadreddin Hıyavi Hayyami dahi derler.

Seyyid Yahya Şirvani'den sonra nice şubeler olup hulefaya izin olmakla Halvetiye kolu hepsinden çoktur.

Bayramiye tarikatı İbrahim Zâhid Gilâni'den Şeyh Safiyeddin Erdebiliye, ondan oğlu Şeyh Sadreddin Erdebiliye, ondan Hâce Abdullah Erdebiliye ondan Ebu Hâmid Aksarayi ve ondan Hacı Bayram Ankaraviye intikal etmiştir.

(Bunların her biri Derya-yi Muhammedîden sâhil-i şahadete çıkarılmış birer inci olup, hep Vahdet denizinde yüzmüşler ve nur-i Muhammedi ile haşr-ü-neşr olmuşlardır.)

BEYİT

Bu temiz tâife ile ihtilâfa düşen açılmadan ve derilmeden kökünden kopan çiçek gibi olur.

*
* *

Tekrar şu noktayı belirtiriz ki, bütün bu tarikatler HZ. Peygamberle HZ. Ali'ye müntehi olur. Hepsi de HZ. Peygamberin nuru ile nurlanmışlardır. Bi'atleri 31. incide HZ. Muhammede ulaşır.

Dünyada ve Âhirette saadet onların ve onlara bağlananlarındır.

BEYİT

Bir ân için bile olsa onların bu tarikat yolunu tutan bir kimse onlardan bir türlü ayrılamaz.

*
* *

(Seyyid Yahya Şirvanîden 4 kol ayrılıp her koldan nice halifeler çıkarak dört bir tarafta **Zikrullah** kelimesini ilân etmişler ve pek çok eserler bırakmışlar, çevrelerini etkilemişlerdir.

Seyyid Yahya Şirvanînin bir halifesi Mevlânâ Alaeddin Rumî, ondan Şeyh Hamza, ondan Şeyh Hüsameddin ve Kemal halife birer kol olup yine Seyyid Yahya Şirvanîden Şeyh Ömer Ruşenî, ondan Şeyh İbrahim Gülşenî başka kol olup hâlâ onlara Ruşenî derler.

Dede Ömer Ruşenî'nin Diyarbakır ve Erzurumda tarikatı devam edip Şeyh Hacı Erzurumî Ömer Rüşenîye mensuptur.)

Seyyid Yahya Şirvanîden bir halife de Şeyh Pîri, ondan İbrahim Kayserî, ondan Alaeddin Uşakî (Kabaklı Alaeddin olarak meşhurdur), ondan Şeyh Ahmed Saruhanî (yiğit başı olarak maruftur) ki onunda çok hulefası zuhur edip Hacı Karaman Saruhanî ve Kasım Sârendî yiğitbaşıdandır.)

(Ümmi Sinan Kasım Efendidendir. Muhiddin Karahisarî dahi Kasım Efendidendir. Ramazan Efendi Muhiddin Karahisarî hulefasından olup, nuranî bir pîr idi. Onun İstanbulda Bazürgân (bezirgân) tekkesi meşhur idi. Kabri oradadır.

Ümmi Sinan'dan çok hulefa ayrılıp Hüsameddin Uşakî Ümmî Sinan halifelerinden olup, Müslihiddin efendi ondan hilâfet almıştır. İçi ve dışı kuvvetli bir kimse olmakla Edirneye gönderilmiş ve ömrünün sonuna kadar orada oturmuştur. Halâ onlara Uşşakî tarikatı derler.)

(Kasım Paşada gömülü Şeyh İbrahim Muabbir dahi yiğitbaşıya mensuptur. Hüsameddin Uşakî de Kasımpaşa'da medfundur.

Seyyid Yahya Şirvanî'den bir halife de Pîr. Muhammed Erzincanî'dir. Onlardan bir çok halifeler ayrılmıştır.)

Çelebi Halife HZ. leri Sultan 2. inci Beyazıd zamanında İstanbula geldi. Padişahın vezirlerinden Mustafa Paşa, Çelebi Şeyhe bağlanarak bir kiliseyi cami'e çevirip ona ve onun müritlerine tahsis etti.

O esnada İstanbulda veba hastalığı çıktı. Padişah, dua etmesi için Çelebi halifeyi Mekke ve Medineyi ziyarete memur etti. Çelebi halife Üsküdara geçer geçmez duasının bereketile hastalıktan eser kalmadı. Geriye dönmesi kendisine tebliğ edildikte biz yolumuzdan dönmeyiz diyerek Mekke ve Medineye doğru yoluna devam etti ve Şam'a yakın bir yerde Allahın rahmetine kavuştu.

(Hareketinden önce Mustafa Paşa tekkesinde Sünbül Sinan efendiyi halife nasp etti.

Merkez efendi ondan, Yakub efendi ondan, Necmeddin Şeyh Hasan efendi ondan halife oldu.

Bir çok kerametler göstermiş, sulbünden pek çok evlâd Dünyaya gelmiştir. Bu çocuklarının sayısı 19 dur. Fakat İbrahim Edhem gibi onların hepsini terk ederek Diyarbakır ve Bağdad yolile Hacce gitti. Oradan Yemene geçti. Dönüşte Yemende Yerim adlı yerde Hakkın rahmetine kavuştu. Kabri bir ziyaretgâh olup, bir çok dertlere devadır.

Adlî efendi halife olup, meczub meşrep ve ehl-i bezl bir sevimli zat idi.)

Sünbül efendi, Yakub efendi, Adlî efendi Mustafa Paşa Cami'inde defn edilmişlerdir.

Kasım efendi, Şeyh Sinan efendi Sofyalı Balî efendi, Kastamonulu Şaban efendi ve daha birçok Osmanlı vâizleri Pîr Muhammed Erzincanîye mensupturlar.

HACI BAYRAM ANKARAVÎ

Bu zat kendi zamanında başka halife çıkarmadı. Onun böyle bir âdeti yoktu.

Vefatından sonra 6 kişi ehl-i fenâ olarak zuhur edip bugüne varıncaya kadar bir çok şubelere ayrılmışlardır.

Hacı Bayram Sultandan bir kol, İnce Bedreddin ve Kızılca Bedreddin ve Uzun Salahaddin ki bunlar Ebu Hâmid ile İran'dan gelmişlerdir.

Bunların tarikatinde koyun zikri denmekle maruf bir nevi Zikrullah olur. Sesi kulağa ve işitmeğe bağlıdır. Bir kol Akbıyık, Elmeczub. Bir kol Ak Şemseddin. Bir kol dahi Ömer dede Bersevîdir ki, Emir Sekinî demekle tanınmıştır.

Eşref Zade ilk önce Hacı Bayram Veliye bağlanmıştır. Hacı Bayram Veli bu Eşref Zadeyi Kadirî Şeylerinden Şeyh Hüseyin Hamevîye gönderdi. Keyfiyet «Müzekki-en-nüfus» adlı kitapta yazılıdır.

Sonra tekrar Hacı Bayram Velinin yanına gelerek dedi ki :

Bunca zamandır beni niçin böyle gezdirdiniz?

Hacı Bayram Veli ona şu cevabı verdi :

Seni son derece zühd, takva ve riayette gördüm. Yanımdaki dervişler böyle değillerdi. Senin meşrebine muvafık kimse yoktu. Hüseyin Hamevî, ma'na cihetinden bize mensup ve sizin de meşribinize uygundu.

Eşref Zadenin ilâhiyata ait bir divanı vardır.

Emir Sekinî ile Akşemseddin arasında bir az dedikodu oldu. Tâç ve hırkasile ateşe girdi. Hırka ve tâç yandı, kendisine bir şey olmadı. Bu olaydan sonra bir daha tâç ve hırka kabul etmeyip melâmet (özel giyim ve tekke gibi törenleri kabul etmeyen)

tarikatını tuttu. Hâlâ ve hâlâ o tarikate mensup olanlar; bundan önce geçtiği gibi «Evliyaî tahte kabaî la ya'rifehüm gayri» (Tercümesi : Benim Evliyalarım benim hırkamın altındadırlar. Onları benden başkası tanımaz) zümresine dâhil olmuşlardır.

Zübde-tül-ârifûn Şeyh Mahmud Üsküdarî, Üftade efendidendir ve onlar Hızır efendidendir. Akbıyık El meczuptan Hacı Bayram Sultana mensupturlar. İbrahim Tenurî-el-Kayserî, Akşemseddindendir. Şeyh Muhammed Şamî, Şamî Akşemseddin kolundandır. İbrahim Tenurî'nin «Gülzar-ı ma'nevî» adlı manzum bir kitabı vardır ve tarikat ehlince pek tutulmuştur ve makbuldür.

Bayramiye mensuplarınca Âşık Paşa ve Gülzar-ı manevî revaç bulmuştur.

Sair hulefanın Bursa, Bolu, Ankara ve Lârende de pek çok müritleri vardır.

Emir Sekinî'den sonra nur-ı Muhammedî Bünyamin Eyaşi HZ. lerinde tecelli etmiştir.

Ondan Hâce Alâeddin Aksaraî'ye, ondan İsmail Kemal Ma'şukî'ye ve ondan da Ahmed Sârban Hayraboluluya intikal ederek onlardan da iki kol devam ederek bir kolu vizeli Alâeddin efendi, ondan Gazanfer efendi ve ondan da iki kola ayrılarak bir kolu Vizeli Bâlî efendi, öbürü de Kasımpaşada medfun Emir efendiye intikal etmiş; sonra da Nureddin Zadeden tac kabul etmiştir.

Sarban Ahmed efendiden sırr-ı hakikat-i Muhammediye Şeyh Hüsameddin Ankaravîde, parlayarak onlardan da iki kol sürerek biri Şeyh Hasan Kabaduz Bursavî ve diğeri Bâlî efendi ve Hoca Ali Rumî Hayyat'dır.

Bütün bu saydığımız zevat Hak yolunun mürşidleri olup, vecd ve cezbeye varıp dalarak Allahın birliğine iman ve i'tikat etmişlerdir. Allah sevgisine tutulmuşlar melâmet yolundan gitmiş ve Kabâ (hırka) altında bir takım dal budak salmışlardır.

Bu zatlar benlik iddiasında bulunmamışlar, nameşru hiç bir iş yapmamışlardır. Zâhirî gözler onların değerlerini takdir edemezler.

Bunlar şöhret elbisesini çıkarıp melâmet ihramına bürün-

müşlerdir. Halkla temas etmekle beraber kalbleri Dünyalıkla meşgul olmamış ve kendilerini Allaha vermişlerdir. Kalblerini nefsanî duygulardan tasfiye ve tahliye edip Allahla baş başa kaldıklarındandır ki, Halvetiye denilmiştir. Gönüllerinde Muhabetullah yazıldığı ve nakş edildiği için Nakşbendiye olarak adlandırılmışlardır.)

ŞEYH ATTAR KASİDESİ

Eğer sen kurtarıcıyı biliyor ve tanıyorsan kurtuldun demektir. Yoksa ki denizde helâk olursun.

Sen bu yolda kurtarıcıyı tanıyor ve biliyorsan her iki Dünyada da muradına erersin.

Sen bu yolda kurtarıcıyı bil. Bu yoldan dışarı çıkarsan orada yırtıcı hayvanlar olduğunu anla.

Sen Hak adamı ol. Hak dini güd. Ahmed - Muhammedin dostu ol. Senin kurtarıcın onlardır. Yani Allahdır, Peygamberdir ve İslâm dinidir.

Muhammedî olan can-ü gönülden onu seviyor demektir.

Bu dediklerimi tut, yap ve bu işi bugünden yarına bırakma.

Şİ'İR

Elâ ey tâlib-i cûya-yi esrâr
Maani kulzumu derya-yi envâr
Hidayet bilesin kaal ile olmaz
Mücerret hırka ve şâl ile olmaz
Zuhur-i cân-i cezbe feyz-i Haktır
Keramat-ü kef-i burhanı çoktur
Maarif güldürür çiçekleri kaal
Velâyet feyz-i ma'nadır dahi hâl
Bulanlar hâli kaale kalmadılar
Bu kil-ü kaale hem aldanmadılar
Sakahüm Rabbühüm hamrın içen can
Olanlar Evliya bezminde hayran
Şarab-i aşkıla mutad olanlar
Zuhur-i feyz ile dilşad olanlar

Anı aldatamaz merd-i fusunsâz
Sema-i harf-ü-savt-ü lahn-ü âvâz.
Gerek tâliplere feyz-ü hidayet
Zuhur ede bedende bi nihayet
Tulu' ede gönül mülkünde ol nur
Ola arş-i ilâhi beyt-I ma'mur
Gehi hayran-ü mest ola gehi şevk
Zuhur ede maarif feyz ola zevk
İradet gösterenler ola meczup
Şu cezbe ki ola âlemde mahbub
Eğer buldunsa muhkem tut eteğin
Ziyaretgâhı edin onun yatağın
Cihanın terki vur terk etme anı
Ele girmez bilirsin her zamanı
Safa bulsun dil-ü can ol nazardan
Keremler hâsıl etsin gerçek ordan
Muradını bulup kılsın kararı
Kafesten kılmadan bülbül firarı
Şarab-ı can-ı aşk-ı kâr-i merdan
Derunu nûş eden cân ola hayran
Ol içmekten ne leb vardır ne hud kâm
Ne sâki var, ne mey vardır ne hud câm
Şarab-ı aşk ile mest olmasa cân
Bulur mu derdine âlemde derman
Bu hâldir canların daim ümidi
Bu, aşüfte kılıptır Bayezidi
Tasarrufta olan ferdaya salmaz
Velâyet nakd-i ma'nadır dahi hâl
Heman tek müşteri ol cân ile al
Nişanı kim budur kutb-i zamanın
Muhabbet eylesin mest ola cânın
Ola humhane-i Vahdette mihman
Budur ahır nişan-i Kâmil insan
Hidayet isteyen kılsın Iradet
İradetten nedir hasıl hidayet
Bu sözler sırrıdır feyz-i kadimin

Bunlardır katresi bahr-i azimin
Dil-i ârifdir ol derya-yi mevvaç
Kenarı nutk-u harfidir hem emvaç
Maarif bahş oluptur Evliyadan
Halas etmiştir ol cânı havadan
Anınçin nazme geldi bunca güftar
Hakayik dürlerinden nice esrar
İlâhi kıl bize aşkı kılavuz
Uyup aşka varıp sırrın duyaruz
Olalım aşk ile âlemde handan
Maarif feyz ile lûtfünden Ihsan
İşitenler ola hayran-ü medhûş
Görenler câm-i aşka ola bihûş
Burada kalsın işbu dürr-i şehvar
Kılalım bahr-i aşka yine reftar.

26 — HASAN BASRİ'NİN MENKABELERİ

Hasan Basri HZ. leri : İşte hamiyeti, merdliği huy edinmiş bir zat, ilim ve irfan ka'âbesi, işte tahammülle dindarlığın örneği bir yüksek şahsiyet.

Onun menkabeleri çok ve yüksek ahlâkına misal teşkil eden hususlar sayısızdır.

Annesi, HZ. Peygamberin zevcelerinden Ümmi Selmenin azatlısı idi.

Bir gün küçük Hasan Basri'nin annesi bir işle meşgul iken Hasan Basri ağlamağa başladı. Ümmi Selme hemen memesini onun ağzına dayadı. Onun emzirdiği bir damla süt Hasan Basri'ye çeşitli zâhirî ve bâtınî bilimleri öğretti.

Hasan Basrî Dünyaya geldikten sonra onu Resulullahın mübarek huzurlarına götürdüler. Hasan Basrî güzel yüzlü bir çocuktu. HZ.. Peygamberin mübarek nazarları da ona ilişince büsbütün güzelleşip Hasan diye adlandırınız emrini verdi.

Ümmi Selme onun büyütülüp yetiştirilmesini kendi üzerine aldı ve onun hakkında hep şu duayı ederdi :

İlâhî! Sen bu çocuğu âleme İmam ve beni âdeme mukteda kıl.

Hasan Basrî bir çok ashab ve sahabe ile görüştü. İlk zamanlar kuyumculuk eder, Rum diyarına seyahat ederdi. Onun için kendisine Hasan lü'lü (inci Hasan) da derlerdi.

Fakat sonraları kendini hep ilme verdi. HZ. Ali'ye bi'at ettikten başka iç temizliğini de ondan öğrendi. Yalnız abdest almağı değil.

Hasan Basrî bir gün bir cenaze ile mezarlığa gidip ölü gö-

müldükten sonra hüngür hüngür ağlamağa başladı. Sebebi sorulduktа dedi ki :

Ey insanoğulları! Evveliniz ve âhırınız kabirdir. Dünyanızın sonu mezardır. Âhiretin başı mezardır. Mezar, Âhiret menzillerinden bir menzildir sözü boşuna mı söylenmiştir?

Şİ'İR

En sonunda bu Dünyadan göç edilecektir. Bir fert bile ölümden kurtulamaz.

Gönül ehli Âhirete, gönül ehli olmayan Dünyaya düşkündür.

Dünyalığın en sonunda heba olacak ve fânilik yolunu tutacaksın.

Git bizim kadehimizden doldur da iç. Bu söylediğim sözlerin ma'nalarını kavra.

*
* *

Durum bu merkezde olduğuna göre gaflet uykusundan uyan. Sana gereken işle uğraş asıl.

Hasan Basri'nin ağlaya ağlaya söylediği bu sözler üzerine etrafında bulunan ve cenazeye gelenler de onunla birlikte ağlamağa başladılar.

Şİ'İR

Merd dediğin kişi tek renkli olmalı, iki renkli değil. Yani olduğu gibi görünmeli ve göründüğü gibi olmalı.

İnsan dediğin fânîliğini unutmamalı. Öyle iş görmeli ki, sonunda beklediği nura kavuşmalı.

Dünyaya bıkkınlık getirip sırlara akıl erdirmeli.

İnsanoğlu gerçeği idrak etmeli. Hakka vâsıl olmalı vesselâm. Bütün bunlar insanın kendi elindedir.

*
* *

Bir gün Hasan Basri, arkadaşlarile görüşürken onlara sız HZ. Peygamberin ashabına benziyorsunuz dedi.

Bunu işiten dostlarının bir kısmı bu müjdeye sevindiler. Bazıları da güldüler.

Hasan Basri de gülerek şöyle dedi :

Mahsus söyledim. Siz onlara nasıl benzeyebilirsiniz? Eğer siz onları şimdi görseydiniz onlara deli derdiniz. Onlar sizi görselerdi sizlere müslüman demezlerdi.

ŞI'İR

Ey benim ma'şukum! Bu işler kolay değil; öyle senin bildiğin gibi değil.

İnsan bu uğurda canını vermeli.

*
* *

Hasan Basri diyor ki :

Koyun sürüleri insanoğlundan daha iyidir. Zira bir tek çoban bir kaç koyun sürüsünü tek başına güdüp gidecekleri yere götürüyor da insanlar nefsanî muratları için Cenab-ı Hakkın fermanını dinlemez olmuşlardır.

(Bir kimsenin beni şarap içmeğe davet etmesi Dünyaya düşkünlüğe çağırıp tahrik etmesinden daha iyi ve daha üstündür.

Çünkü «Hubb-üd-dünya re's-i küllü hatietün» (Tercümesi : Dünya sevgisi bütün hata ve kötülüklerin başıdır.))

Yine Hasan Basri diyor ki :

İnsan husumet beslememelidir. Cennete girmek, ebedi hayata kavuşmak oruç, namazın çokluğu ile değil; iyi niyet sâhibi olmakladır.

BEYİT

Günde 100 defa namaz kılmak ve bütün ömrü boyunca oruç tutmak kâfi değildir.

*
* *

Hasan Basrî diyor ki :

Hikmetsiz, ma'nasız ve zararlı söz sarf etmek bir felâkettir. Düşünmeden susmak bir gaflettir. Uzlet eden selâmete erer. Şehvetine galebe çalan kurtulur.

Hasetten el çeken mürüvvet sâhibi olur. İbret almadan bakmak eğlencedir, zillettir.

Tevratta yazıldığı gibi kanaat eden muhtaç olmaz. Bir kaç gün sabr eden mes'ut olur. 1,000 miskal Allah yolunda olmak, 1.000 miskal namazla oruçtan daha önemli ve değerlidir.

İçile dışı bir olmayan münafıktır.

Harîs adam öldüğünde 3 hasretle yanıp tutuşarak gider :

1 — Topladığına, biriktirdiğine doymaz.

2 — Umduğunu bulmaz,

3 — Öbür Dünya için bir yolluk tedarik etmez. Yani Dünyada hayır iş görmez.

Hasan Basrîye bir gün dediler ki :

Falân kimse can çekişiyor.

O da şu karşılığı verdi :

Öyle demeyin. Böyle konuşmayın. O dediğiniz adam 70 yıldır can çekişiyor. Şimdi ise kurtuluş arar ama ne vakit halâs bulacak? İşte bunu Ulu Tanrıdan başka kimse bilemez.

Hafif yükü olan kurtulur; yükü ağır olan helâk olur.

Allah-i azîm-üş-şan kimlere mağfiret eder bilir misin? Dünyayı kendilerine tevdi edilmiş bir emanet bilip o emaneti sâhibine teslim ederek hafif yükle gidenlere.

Akıllı adam Dünyayı harap ve Âhireti ma'mur kılar.

Akılsız kişi bunun aksine hareketle Âhiretini viran ve Dünyasını i'mar eder.

İnsanın nefsi bir hayvan gibidir; ağzına gem vurmalı.

Eğer sen kendinden sonra Dünyanın âkibetini bilmek istersen bir kimseye öleceği zaman bak. Bak ta Dünyanın ne hâle geldiğini gör. Sen de kendini onunla mukayese et.

Bir çok insanlar vardır ki Dünya sevgisi için Tanrıya taparlar. Bunlar puta tapanlar gibidirler. Bunlar Dünyaya esir ve paraya kul, köledirler.

Ey cemaat! Sizden öncekiler Kur'anı Hak Taalânın bir emirnamesi bilerek gece düşünür, gündüz ona göre amel ederlerdi. Siz ise Kur'anın ma'nasını halka ders verirsiniz fakat ona amel etmezsiniz.

Allah hakkı için söylüyorum ne bir kimse altın ve gümüşle Tanrı katında aziz oldu ve olur; ne de altını ve gümüşü olmayanı Allah hor görür.

ŞI'IR

Bir geçmişe bak, bir bugüne, geleceği onlarla ölç. Böyle yaparsan dinî sırlar sana aşikâr olur.

Sen burada öbür Dünyaya ait işleri gör; yoksa sonra seni maden gibi kalıpta eritirler.

*
* *

Senin önünde başkasının veya başkalarının sözlerini gelip anlatanlar sonra da senin lâflarını onlara nakl ederler.

Bu giblierle kouşmağa değmez ve onlarla sohbet yakışık almaz.

SAADÎ'DEN BIR ŞI'IR

Senin yanında başkalarının ayıbını sayıp döken şüphesiz senin ayıplarını da başkalarına anlatacaktır.

*
* *

Dostlarımız bize aile ve evlâdımızdan daha aziz ve daha yakındırlar. Çünkü gerçek dostlarımız din dostu; aile ve çocuklarımız ise Dünya dostudurlar ve aynı zamanda tabiatile din düşmanıdırlar.

Cenab-ı Hak lâkin ne buyuruyor :

«İnnema emvalüküm ve evladüküm fitnetün» (Tercümesi : Mallarınızla evlâtlarınız sizin hasımlarınızdır; birer fitne ve fesat kaynağıdırlar.)

BEYİT

Velinin oğlu gönlünden doğandır
Anı sanma ki tahtına ağandır.

*
* *

Babanla annen için hazırladığın nimetten mes'ul olursun ama misafirler için tedarik ettiğin nimetten mes'ul olmazsın hususile ki Allah dostu ola.

Her kıldığın namazda kalbin Hak dergâhında hazır değilse ukubete yakındır.

Kendisine huşu' nedir? diye sorulduktа şu cevabı verdi :

Daima kalbin hazır olup onun üzerine hizmette bulunmaktır.

Kendisine dediler ki :

Birisi var. 20 yıldır bir köşeye çekilmiş ve halka karışmıyor.

Hepsi birden kalkıp onun yanına gittiler ve o adama dediler ki :

Neden toplumu terk etmişsin? Niçin bir köşeye çekilmiş ve insanlarla temas etmiyorsun?

O adam şu cevabı verdi :

Meşgulüm; lûtfen beni mazur gör.

Hasan Basrî sordu : Ne ile meşgulsün?

O kimse şu karşılığı verdi :

Hiç bir nefes yoktur ki Haktan bana nimet erişmeye. Benden ise her nefes ona ma'siyet (günah) erişir.

İşte ben o nimetin şükrü ile meşgulüm. Ondan sonra ma'siyetin özrüne meşgul olsam gerek.

Hasan Basrî ona şu cevabı verdi :

Doğru düşünüyor ve doğru söylüyorsun. İyi hâlin var. Bunda sebat et.

Bir bayram günü Hasan Basrî bir takım kimselerin gülüp eğlendiklerini gördü. Hasan Basrî dedi ki :

Hayret doğrusu. Bunlar, sonlarının neye ve nereye varacağını bilmiyorlar. Gülüp eğleniyorlar. Bunlar. denizde gemileri parçalanıp bir tahta üzerinde kalanlara benzerler.

Hasan Basrî bir gün arkadaşlarile dolaşırken baktı ki birisi mezarlıkta oturmuş yemek yiyor.

Hasan Basrî onu bu hâlde görünce :

Bu adam münafıktır dedi.

Arkadaşları neden? diye sorunca şu cevabı verdi :

Ölüleri gözünün önünde gördüğü hâlde iştiha ile nasıl da yiyor? Demek ki Âhireti ve ölümü inkâr ediyor. Böyle bir kimse münafık değildir de nedir?)

Hasan Basrî böyle münacaat ederdi :

((İlâhî nimet verdin; şükr edemedim. Müptelâ kıldın sabr edemedim. Şükr etmediğim için nimetini keseceğine eksiltmedin. Sabırsızlığımdan bana belâ vereceğine vermedin. Ya Rab! Bu ancak sana mahsus bir kerem ve inayetten başka bir şey değildir.))

Şİ'İR

Ey her var yoktan münezzeh olan Allah! Ey her türlü dedikodudan arıklanmış olan Allah!

Sen cisme topraktan kudretinle nakış verdin, biçim, şekil verdin. Ruhu ateşle yelden meydana getirdin.

Ey insanoğlu sen bu işlerin künhüne varamadın ve varamadan öldün.

Ey Dünyada kendine mağrur olan kişi! Onun künhüne varabildiğini nasıl ispat edebilirsin?

Hasan Basrî'nin vefat ettiği gece gök kapıları açılıp münadiler şöyle nida ettiler :

Hasan Hakka vasıl oldu. Hak ondan razı oldu.

27 — HABİB ACEMÎ'NİN MENKABELERİ

Gayret kubbesinin velisi, Vahdet perdesinin seçilmişi, şüphesiz bir iman ve i'tikat sâhibi, gösterişi sevmeden bir köşeye çekilen işte HZ. Habib-i Acemî budur.

İlk zamanlar servet sâhibiydi ve faizcilik yapardı.

Şİ'İR

Dünya malına düşkün olanın sonu ölüm olmakla beraber üstelik bir de ceza görecektir.

Ukbayı düşünen de sonunda ölecektir ama ceza görmedikten başka mükâfatlar görecek ve ebedi saadete nail olacaktır.

Dünyalığı olanın kadr-ü kıymeti yoktur. Dertsiz Allah âşıkları arasında o, dertlidir; ama belki de farkında yahut farkında değildir.

Bu alçak Dünyanın murdar, leş malından, bu pislikten kendini çek, kurtar ki sadeften cevheri çekip çıkarabilesin.

Derviş insanlar Meleklerden daha üstündürler. Aynı zamanda onlar Cihan mülkünün zübdeleridirler.

Yukarıda anlattığımız gibi bu zat ilk zamanlar faizci idi. Fakat sonraları pişman olarak kendisine borçlu olanları aramağa çıktı. Günlerden Cuma günü idi. Çocuklar oynuyorlardı. Habib Acemîyi görür görmez birbirlerine şöyle bağırdılar :

Aman çabuk olalım, kaçalım. Tefeci Habib Acemî geliyor. Aman sakın ha onun ayaklarının tozu üzerimize bulaşmasın, konmasın. Sonra ileride biz de onun gibi oluruz.

Bu sözler onun çok ağırına giderek ağlaya ağlaya şu münacatta bulundu :

ŞİİR

İlâhi! Suçumu bağışla. Âlemde yaptığım çok hatalı işlerim vardır.

Benden hatâ senden âtâ Rabbim.

Cennet, senin lûtüf ve keremine nisbetle bir darı tanesi gibidir.

Sen ne istersen onu yaparsın. Sultan sensin. Benim yaralarıma ancak sen derman olabilirsin.

Ulu Tanrım! Ben sana teslim olmağa geldim. Fermanına boyun eğdim.

*
* *

Sonra Hasan Basri'nin yanına gidip yerlere sürünerek tevbe etti. Hasan Basri ona bir bakış baktı ki Habib Acemi kendinden geçti.

ŞİİR

Tab'ımın bülbülü onu konuştu, ondan bahs etti. Gözlerim onu görünce görür oldu.

Ondan nutuk işidip ben de dile geldim. Canıma bunca sırları koydu.

Tanrı nurile gönlüm aydınlandı. Muhammedin nurile de kalbim neş'elendi.

*
* *

Sonra Hasan Basri'nin yanından ayrılarak yolda borçlular onu görünce kaçıp dağıldılar. Habib Acemi onlara dedi ki :

Ne diye kaçıyorsunuz? Şimdiye kadar siz benden kaçıyordunuz. Bundan sonra benim sizden kaçmam lâzım.

Yoluna devamla bir az önce gördüğü çocuklara uğradı. Çocuklar dediler ki :

Habib tevbekâr olmuş. Aman eteğiniz ona sürülmesin; uzaklaşalım.

Bu sözler üzerine Habibin büsbütün içi yandı, yüreği sızladı. Her tarafta dellallar dolaştırarak bağırttı :

Her kimin Habibe borcu varsa Habib alacağından vaz geçti. Aldığı faizleri de geri verecektir.

Böyle de oldu. Dediğini yaptı. Sonra günün birinde birisi çıkıp geldi. Artık dağıtacak parası ve malı kalmamıştı. Ona da karısının çadırını verdi. Başka birisine gömleğini verdi.

Fırat nehri kıyısında bir tekkeye girip bir ân bile ibadet ve taattan geri kalmadı. Hasan Basrî ile de daima sohbet ediyordu.

Ümmî olduğundan Kur'an okumasını bilmiyordu. Çok keramet-ler gösterdi. Bunlar yazılsa bir kitap olur.

*
* *

Bir gün İmam Ahmed Hambel ile İmam Muhammed İdris Şafi'i birlikte giderlerken Habib Acemî ile karşılaştılar.

İmam Hambel bu Habibe bir şey soracağım dedi. İmam Şafi'i: Bunlar tuhaf bir zümredir; akıl almaz. Bunların gerçekleri bilinmez dedi.

BEYİT

Zahirî bilimlerden kaalden başka bir şey değildir. Bâtınî bilgilerden ise hâlden gayri bir şey değildir.

*
* *

İmam Şafi'î, İmam Hanbele sorma demesine rağmen İmam Hanbel, Habib Acemî'ye şöyle sordu :

Bir kimse 5 vakit namazından birini kılmasa ve hangisini kılmadığını bilmese ne yapmalıdır?

Habib Acemî derhal şu cevabı verdi :

Bu gibiler kalb-i Haktan gafildir. Ceza olarak 5 vakit namazın hepsini kaza etmelidir.

İmam Hambel hayrette kaldı. İmam Şafi'î de dedi ki :

Ben önceden söyledim. Bunları imtihan etmek câiz değildir.

Başka bir eserde yazıldığına göre İmam Hanbel bu suali Habib Acemî'ye değil de Şeyban-i Raî'ye sormuş ve o cevabı almıştır.

*
* *

Habib Acemî'nin bir cariyesi vardı. 30 yıl hiç yüzüne bakmamıştı.

Bir gün yüzü örtülü cariyeye : git haber ver de cariyem buraya gelsin dedikte O, Habib Acemî'ye :

Senin cariyen ben değil miyim? dedi.

Habib Acemî ise şu karşılığı verdi :

30 seneden beri Hak'tan gayrisini görmedim. Sana nasıl bakabilirdim, seni nasıl tanıyabilirdim?

Habib Acemî her zaman böyle derdi :

Allahım! Her kimin kalbi seninle hoş değilse gözü kat'iyen parlamaz, ışıldamaz.

Her kimin seninle ünsü yoksa hiç bir fertle ünsü olmaz.

BEYİT

Şaşı gözlünün her iki âlemde de işi mühmeldir.

Dünya halkile sırdaş olan, nefsinde Şeytanla oyun arkadaşlığı eder.

Subhanî sırları işiten ise gerçekte insaniyet yolunu tutmuş demektir.

Ma'na ehlile dost olan iyice bilmiş olsun ki öylesi Attar olur.

*
* *

Kendisine Rıza nedir diye sordular. Şu cevabı verdi :

Gönlünde nifak tozunun bir zerresinin bile bulunmamasıdır.

*
* *

Ne zaman onun yanında Kur'an okunsa ağlardı.

Bir gün dediler ki :

Ey Habib! Sen İranlısın. Ana dilin Farsça olduğundan Kur'an anlamazsın. Ne diye ağlıyorsun?

Cevaben dedi ki : Kendim İranlıyım. Dilim Farsçadır fakat kalbim Arabîdir.

ŞİİR

Evet senin dilin dininin lisanı olabilir; lâkin ma'nasını da anlamayabilirsin. Bunun aksi de vârittir.

Git te Kur'anın gerçek anlamını kavra. İşte o zaman Dünyayı da dini de idrâk edebilirsin.

*
* *

Bu şi'irde açıklandığı gibi ve Habib Acemi'nin dediği gibi mes'ele Kur'anın diline değil dinin gerçeğine vakıf olmaktır ve dâva da budur.

*
* *

Dervişin biri dedi ki :

Habib Acemi'yi gördüm. Mertebesi yüksek bir zat. Kendi kendime şöyle düşündüm.

Bu zat bir İranlı iken nasıl oldu da bu mertebeye erişti?

Birden bire kulağıma şöyle bir ses geldi :

O, İranlıdır ama Habibdir (sevilmektedir).

Esasen adı da Habib değilmi ya?

28 — İBRAHİM EDHEM'İN MENKABELERİ

Dünya ve din Sultanı, Uzlet âleminin muazzam bir varlığı, Devlet saray ve teşkilâtının hazinesi, insan toplulukları ülkelerinin şahı, zamanın müttakisi ve devranın sıddıkı : İbrahim Edhem işte böyle bir zat idi.

Cüneyd Bağdadî onun için ilimlerin anahtarıdır demişti.

Bir gün İbrahim Edhem, İmam-ı Azam Ebu Hanifenin yanına geldi. Ebu Hanifenin adamları ona hor bir gözle baktılar. İmam-ı A'azam kendi adamlarının ona hor gözle baktıklarını görünce ona fevkal'âde hürmet gösterdi.

Gittikten sonra adamlarına bu adam kimdir ki ona bu kadar saygılı davrandın diye sorunca İmam A'azam şu cevabı verdi :

Bu zat daima Hakla meşguldür. Biz ise başka işlerle uğraşıyoruz.

BEYİT

Ledunnî yani Tanrı bilgisine ait sırlar ondadır. O dervіştir ama Hak sırlarının sâliki (mensubudur).

*
* *

İbrahim Edhem ilk zamanlar Belhde Padişah idi ve nice memleketler onun emri ve hükmü altındaydı.

*
* *

Şİ'İR

O, âdil, akıllı ve zeki bir Hükümdardı. Hiç bir şey ve hiç bir kimse ondan zarar görmemişti. Kalbi kara ve karanlık değildi.

Ava çıktığında muazzam ve pür silâh bir malyet ona refakat ederdi.

Bir gece tahtında uyur ve istirahat ederken kulağına bir ses geldi. Bir tıkırdı, bir ayak sesi. Bir adam sarayın damında dolaşıyordu.

Hükümdar İbrahim Edhem kim o? diye bağırdı.

Damdaki adam yabancı değiilm dedi.

İbrahim Edhem ne arıyorsun; orada ne yapıyorsun diye sorunca adam :

Devemi kayb ettim. Onu arıyorum dedi.

Hükümdar :

Kayb ettiğin deve saray damında mı aranır diye sorunca adam şu karşılığı verdi :

Ya öyle mi? Ey gafil! Sen de Allahı atlas elbiseler içinde, altın taht üstünde mi arıyorsun?

ATTAR'DAN ŞİİR

Uykuya dalmayıp uykusuzluğu tercih eden Hak Devletinde kemal bulmuş demektir.

Uykuda olan Devlete konamaz. Uyanık olan rahmet bulur.

Uykuya dalan gaflete düşmüş demektir. Uyanık olan ismet içindedir.

Gitte uyanık kalmağı tercih et. Uykuda iken ne konuşabilirsin?

Halkla âşinalık eden belâdan kurtulamaz.

Her zaman için emniyette olmak istersen canın vücuttan ayrılması gibi sen de halkın arasından çık.

Sen git Tanrı ile dost ol bu bir. İkincisi de ma'na erbabının huzurlarında bulun. Çünkü onlar nur denizi gibidirler.

Dini de Dünya ve Âhireti de anlamak istersen fazilet ehlini tanı.

İşte o zaman muradına erersin ve istediğin olur.

Damdaki adamın bu sözleri İbrahim Edhem Şahı çok korkuttu. Derin bir düşünceye daldı.

Sabah oldukta saray erkânını, devlet ricalini topladı. Birdenbire korkunç bir adam çıka geldi. Hiç bir kimse sen kimsin, nereden geliyorsun, neistiyorsun, kimi görmek dilersin diye bir sual sormağa cesaret edemedi. Adam doğrudan doğruya İbrahim Edhem Şahın toplantıya başkanlık ettiği oturum salonuna girdi.

Hükümdarın ona dileğin nedir? diye sorması üzerine adam dedi ki :

Ben, bir yolcuyum. Yükümü buraya indirmeğe ve kendim de kalmağa geldim. Çünkü burası da bir handır.

İbrahim Edhem Şah dedi ki :

Be adam burası benim sarayımdır. Burası han değil, kervansaray değil.

Adam ona : Burası senden evvel kimindi diye sordu :

Padişah : Babamdan kaldı deyince, Adam; ondan önce kimindi? sorusunu sordu. İbrahim Edhem :

Kimin olacak? Büyük babamın idi dedi.

O korkunç adam bu sefer şu sözleri söyledi :

Gördün mü ya? Birisi gelir birisi gider ve öyle bir yere saray değil han, Kervansaray derler.

BEYİT

Niceler dedi : Benimdir bu mekân
Ona benim diyen kaldı heman.

*
* *

Bu sözleri söyledikten sonra gözden kayb oldu.

İbrahim Edhem hayretler içinde kaldı. Sabrı tükenip çöle açıldı. O heybetli kişinin arkasından koşup ona yetişti ve sen kimsin? diye sorunca Ben HZ. Hızır'ım cevabını aldı.

Bu söz üzerine İbrahim Edhemin aklı başından gitti; kendisini ateş bastı. Hızır Aleyhisselâma :

Sultanım! Bir az durunuz da evime kadar gidip geleyim diye ricada bulundu. HZ. Hızır dedi ki :

«El ecelü a'cel min zâlike» (Tercümesi : Ecel bundan daha yakındır. Gaflet ve durma zamanı değildir. Uyanma ve uyarma vaktidir) demekle İbrahim Edhem kendine geldi.

Şİ'İR

Ben bu müddet zarfında senden gafildim. Hattâ belki din ilminde de cahildim. Artık ne emir buyursan yerine getireceğim.

Sana yakın olmakla sana daha çok inanacağım.

Ben seni rehber biliyorum. Ma'nalarda muktedasın sen.

İlâh' beni halktan uzaklaştır da, Evliyanın hırkalarının altına gireyim.

Dünyada onların yanında onlarla birlikte bir köşeye çekileyim ve bu suretle muradıma ereyim.

*
* *

Diyerek saltanattan, tâc ve tahtından feragat etti. Malyetinden ayrıldı.

Hâfifden kulağına şöyle bir ses çalındı.

Ecel gelmeden uyan!

İbrahim Edhem kendini unutup bütün varlığı ile gerçek matluba tâlip oldu.

Sonra Nişabura giderek orada bir mağaraya kapandı. Gece gündüz Hakka dua, niyaz ve münacaatla meşgul oldu.

Perşembe günleri dağda odun keserek Cuma günü getirip şehirde satmak suretile geçimini sağladı. Cuma namazını kıldıktan sonra yine mağaraya çekilip kapanırdı.

Tam 9 yıl bu yolla mücahedeye devamla sonra çöle düşüp Mekkeye vardı ve İmam Muhammed Bakır'la mülâkat ederek büyük Evliyadan biri oldu.

BEYİT

Eğer sen Hak adamı, Allah âşıkı isen Dünyayı terk et ki her iki âlemde de bedbaht olmayasın.

*
* *

İbrahim Edhem dedi ki :

Biz dervişlik istedikçe zenginlik önümüzü alıyor. Başkaları servet sâhibi olmak diledikçe dervişlik buluyorlar.

*
* *

Bir gün birisi İbrahim Edhem'e 1.000 dirhem getirdi. O, kabul etmeyip dedi ki :

Şu hakîr şeyle ismimi dervişler defterinden sildirmek mi istersin?

İbrahim Edhem bir gün dedi ki :

Şehveti isteyen sadık değildir. Ihlâs Hakka sıdk-ı niyettir. Ârif'in alâmeti şudur :

Hâtırı düşünce ve ibret, kelimeleri Hakka hamd-ü-sena; âmeli taat ve ibadet; bakışı sun'u kudrette ola.

Hak tarikine sülûktan sonra nefsine her şeyden fazla güç gelen şey Kitab okumaktır. Onun için kitab okumaktan vaz geçtim.

BEYİT

Müftünün yanında ne zamana kadar sarf ve nahv dersi okuyacaksın? Hallaç Mansur gibi mahv denizine git.

*
* *

3 şey vardır ki tarikat mensubunun, Hak yolunu tutanın kalbinden çıkmadıkça Devlet yani varlık kapısı açılmaz, gerçek kapı açılmaz.

1 — Her 2 Dünya, Devletini (varlığını) verseler sevinmiye. Çünkü mevcudat ile şâd olan harîstir. Harîs ise mahrumdur.

2 — Dünya ve Âhireti elinden alsalar buna tasalanmaya ve Muhabbetullah ile olan sevinci tasaya dönmeye ve kedere çevrilmeye. Zira şekli değiştirilmiş insan habîstir.

3 — Meth edilmeğe ve okşanmağa aldanmamak. Halkın methine aldanan himmetsizdir, himmetsiz olan ise daima mahcup mevkiindedir. Yüksek himmet imandandır. Hak âşıkı yüksek himmet sâhibi olmalıdır.

*
* *

Ashabından birisine dedi ki :

Velâyet mertebesine nail olayım dersen Dünya ve Âhiretten bir zerreye rağbet etme. Devamlı olarak Hakka teveccüh et. Mâsivadan fâriğ ol. Helâl lokma ye. Yoksa ki Hakka varmak, gece kalkıp namaz kılmak ve gündüz oruç tutmakla olmaz.

*
* *

Abbasi Halifelerinden Mu'tesem Billah; İbrahim Edheme :

Sizin san'atınız nedir; ne iş görürsünüz? diye sordu : O, da şu cevabı verdi :

Dünyayı istemek ve ukbaya rağbet etmekten feragat ettik. Seçip güttüğümüz meslek ve izlediğimiz yol şudur :

Bu cihanda Zikrullah, öbür Cihanda likaullah (Allahı görme). Allahı zikrle meşgul olanların başka bir mesleğe, san'ata ihtiyaçları olmadığını bilmez misiniz?

*
* *

Bir gün İbrahim Edheme :

Sen kimin kulu, kölesisin? diye sordular. O, da bu soru karşısında derhal kendine bir titreme gelerek yere düştü, bu yere kapanma neticesinde yüzü toz toprak içinde kalarak şu Âyeti okudu :

«İn küllü men fis semavat-i vel arze illa Alerrahmani abden»

Neden ilk önce bunu okumadın diye sordular.

Dedi ki : Abdullah değilim demeğe kaadir değilim. Abd-i fakirim desem korktum ki kulluk, kölelik hakkını isteyeler.

*
* *

İbrahim Edhem bir gün Fena erbabından bir takım âşıkların cem'iyetine varıp yanlarında sohbete dâhil olmak ricasında bulundu. Henüz sende Pâdişahlık havası vardır diye sohbetlerine karıştırmadılar.

İbrahim Edhem dedi ki :

İlâhî! Dünyayı terk ettiğim ve kendimden geçip gerçek âleme daldığım hâlde bana yol verilmezse bilmem ki başkalarının hâli kim bilir nasıl olur.

Meded senden ey Kerîm olan Allah!

*
* *

İbrahim Edhem; İmam Mehmed Baakır'dan, İmam Zeynelâbidin'den ve İmam Hüseyin'den, İmam Ali'ye müntesep olup, İbrahim Edhemden Şakik Belhî ve Huzeyfe tül-Mer'aşî tekmil-i tarikat edip Şakik'ten Şeyh Hâtem Asam ve Şeyh Ahmed Hazrevî ve ondan Ebubekir Verrak ve Muhammed Fazl Termedî ve ondan Muhammed bini Ali Hakîm Termedî kolu yürüyüp Hâce Ebu Ali Cürcanî ve Ebu Sehl Sa'luk ve Ebu Zer'a-yi Erdebili ve Muhammed Zücacî ve Ebu Nasr Kabanî ve Ebülkasım Nasrâbadî ve İsmail Nasrâbâdî ve Abdurrahman Selmî ve Hüseyin Sabakî- Hakîm Termediden tarikatı tamamlayıp Edhemiye tarikatı bu suretle müteselsil olur.

29 — ZİNNUN MISRÎ MENKABELERİ

Zinnun Mısrî melâmet ehlinin önderi Kıyamet toplumunun ışığı, yalnızlık mertebesinin burhanı, Tevhid marifetinin Sultanıdır.

Adı Sevban bini İbrahim. Künyesi Ebülfeyz ve lâkabı Zünnün yahut Zinnun'dur.

Tevhid sırlarile mücahedede zamanında eşsiz bir şahsiyetti. Bazı Mısırlılar ilk önce onu zındık sandılar. Halbuki o Melek gibi bir zattı. Bir takım Mısırlılar da onun hakkında şüphe ve hayret içinde kaldılar. Hayatı boyunca Mısırlılar onu inkâr edip durdular. Ölünceye kadar kimse onun yüksek şan-ü-şerefini anlamadı, bilmedi. İşin tuhafı son zamanlara kadar bir çok Evliyalar onu takdir edeceklerine kendisine bir takım isnadatta bulundular.

Ezelî böyledir böyle zamanın hâli.

Halbuki insana terettüp eden vazife Evliyayı inkâr etmeyip onları takdir etmektir.

Şİ'İR

Hakka doğru yönel. Kalbindeki buğzu at, çıkar. Böyle yaparsan Kıyamet günü Likaullaha nail olursun.

Evliyalar hakkındaki husumeti içinden at, çıkar. Aksi takdirde bu seferde yolundan kalırsın, yolundan olursun.

Senin i'mansız olmana yazık doğrusu. Rahmanın kovduğu Şeytan gibi olursun.

Evliyasız kimseler fisk-ü-fücur ehlidir. Cehennemin dibine düşeceklerdir.

Kardeşim! Bundan başka bir yol yoktur. Bundan gayri bir yol tutarsan yolun çıkmaza sapar.

Bütün dervişler bu yoldan gittiler. İşte Hasan Basriler ve Bayezid Bistamiler. Kendileri silsile silsile gittiler. Sen ise bu kafileden geri kaldın.

*
* *

Zinnun Mısri bir gün gemide giderken birinin mücevheratı kayb oldu.

Gemide bulunanların hepsi sen çaldın diye onu incittiler ve tahkir ettiler.

ŞİİR

Âlimin kalbini kıran her iki âlemde de kendini rezil etmiş olur.

Nahak yere kimseyi incitme. İncitirsen Dünya ve Âhirette yüzün kara olur.

Alimleri sevindirmeğe çalış ki, Cennetin kapıları yüzüne açılsın.

Bunu bilmiş ol ki bir kalb kıran bütün gönülleri yaralamış olur.

*
* *

Hem mücevheratın kayb olmasına hem de gemidekilerin kendisine yaptıkları hakarete çok müteessir olan Zinnun; ey gerçeğe vâkıf olan Rabbim diye başlayarak içinden niyaza koyuldu.

Birden denizden bir çok balık, başlarını suyun yüzüne çıkararak her biri ağzında tuttuğu mücevheratı Zinnun'un ayaklarına serptiler.

Bu hâli ibretle seyr eden Zinnun ağlamağa başladı ve bu cevahirlerden birisini, mücevheratı kayb olana verdi.

Gemidekiler hayretler içinde kalarak ve «El üzrü makbul inde kiram-in-nâs» yani kerim kimselerin yanında mazeret kabul edilir fehvasınca mahcubiyetler içinde özür dilediler. İşte bu sebepten kendisine balık sâhibi ma'nasına gelen Zünnün dediler.

*
* *

Zünnünun bazı hikmet sözleri :

En zor şey insanın nefsini görmesidir.

Kul üzerine Allahın gazabının alâmeti fakirlik isabetinden korkmaktır.

Muhabbetullahın nişanesi Habibullahın ahlâkına mütabaat etmektir.

(Halkla temasta gereken şey tamah düşüncesile hareket etmemek ve mâsiva fikrini çıkarıp atmaktır. Bunun aksini yapanlar Allahı sevemez, Allaha âşık olamaz ve kendilerini Allaha sevdiremezler.)

Her şeyin ukubeti vardır. Muhabbetin ukubeti Haktan gafil olmaktır.

(Ârif kişi her saat mütevazi olur, muti' olur. Çünkü her saat ilâhi sırların marifetine daha yakındır. Ârif Rabbanî nurlara bağlıdır. Güneş, kendisini ışığı ile gösterir.)

Zâhidler, Âhiretin Padişahlarıdırlar. Ârifler ise zâhidlerin Padişahlarıdırlar.

Tevbe 2 kısımdır :

1 — İnabet tevbesi.

2 — İsticabet tevbesi.

İnabet tevbesi ne demektir? Kulun, Mevlânın cezası korkusile tevbe etmesidir.

(İsticabet tevbesi ise Hakka karşı utandığından tevbekâr olması demektir.)

Her bir azanın (organın) tevbesi vardır :

Kalb, gönül tevbesi şehveti terk niyetidir.

Göz tevbesi, harama karşı gözü yummaktır.

Kulak tevbesi, adam çekiştirmekten ihtiraz etmek ve onu dinlememektir.

Ayak tevbesi, yasak edilen şeyler için gitmemektir.

Ağız tevbesi, haram yemekten kendini alıkoymaktır.

Tenasül âletinin tevbesi fuhuştan uzaklaşmaktır.

Sâdık ona derler ki, dili hak söz konuşa ve sevap lâkırdı ede. Sâdık, Tanrının kılıcıdır. Kılıca karşı kim durabilmiştir? Kılıca karşı duran iki parça olur.

Gönlün gerçeği nefsi unutmaktır.

İnsanoğlu ezelî kısmetine razı olmalıdır.

Sabır, yakin yani emin olunan, kanaat getirilen şey'in semeresidir.

İhlâsın âlameti 3 tür.

1 — Her eşyadan kesilip Hakka bakmak.
2 — Her işten kesilip Hakka rücu etmek.
3 — Her hususta Hakdan meded ummak.

30 — DAVUD TÂÎ MENKABELERİ

Kimdir bu Davud Tâi? Bu zat bilim ve görüş ziyası, yaratılıştan münevver (aydın), tarikatın âmili, icracısı, tarikatı yürüten, yönelten, gerçek bilgin ve gerçeğin bilgini, Allah adamı.

O Evliyaların efendisi ve temiz kişilerin başlıca nümunesi idi. Tam 20 yıl mütemadiyen İmam-ı A'zam Ebu Hanifeden ders almış, ilim öğrenmiş, Fazl bini Iyaz ve İbrahim Edhemle sohbet etmekle beraber Habib Acemîden ebedî feyz alarak en yüksek pâyeye ulaşmıştır.

ŞİİR

O hem âlim, hem de muallimdi. Bir güneş gibi parlıyordu.

O, ilimlerde vâris idi. Yıldızlara ait bilgiler hususunda Lokmanın hikmetleri vardı onda.

O, tasavvufu çok iyi biliyordu. Ma'naların inci ve elmaslarını yarmış, delmişti.

Onun tarikate intisap etmesine sebep şu beyittir:

Hangi yüz ve yüz suyu, hangi ahunün gözü toprağa dökülmemiştir?

BEYİT

Şu tozlar kim döner yollarda durmaz tünd-i bâd ile
Kimi Kayser, kimi Hüsrev, kimi İskender-ü Cemdir.

*
* *

Davud Tâî, ma'na âlemine daldı. Sabr-ü kararı elden gidip hayretler içinde kaldı.

BEYİT

Sâdık âşıkın âlameti sararan yüzü ile içindeki sızıdır.

Âşık olup aşktan yüreği yanan bir kimsenin yüzü sararır ve sararmalıdır da.

İmam Ebu Hanife, Davud Tâî'de bir sarılık görüp sebebini sordu. O, da hakikatı şöyle anlattı :

Kalben Dünyadan feragat ettim. İçim yanıp sızladı. Bu derdin devasında zafer bulmadım. Hiç bir kitapta ma'nasına rastlamadım. Ona fetva verir bulmadım.

Şİ'İR

Davud Tâî, İmam A'azam'a selâm vererek dedi ki :

Ey İslâm dinini nizamlayan, ey irfan nuru! Bana bir nasihat ver. Beni din ehline bağla.

HZ. İmam da ona şöyle dedi :

Oğlum! Bir köşeye çekil; halktan uzaklaş.

Şİ'İR

Sen kalk git Hakkı talep et; ondan sonra huzura kavuş, mes'ut ol.

Şİ'İR

Davud Tâî bunu işittikten sonra söz budur işte. Doğrusu da bu; böyle yapmalı.

diyerek bir köşeye çekildi. Bir müddet sonra İmam-ı A'zâm gelerek dedi ki :

Ey Davud! Yalnız bu kadarla da olmaz.

Ey canım sevgilim! Gel; sensiz ve seninle sohbet etmeden olmuyor. İmamların arasına karış, onlarla birlikte oturup onların konuşmalarını dinle. Lâkin sabır edip konuşma ve söze karışma. O zaman onlardan daha çok ve daha iyi bilirsin.

BEYİT

O zaman şüphesiz ma'naları kavrar ve İbrahim Edheme yakın olursun.

Davud Tâî de onun bu dediğini yaptı. Tam bir sene İmamların yanında oturup onları yalnız dinledi. Hiç bir söze karışmadı, bir şey söylemedi. Hattâ o kadar sabr etti ki sorulan sorulara bile cevap vermedi ve sene sonunda bu bir yıl bana 30 yıl hükmüne geçti dedi.

BEYİT

Merd kişiler gibi susup oturursan sırlardan noksanın kalmaz, her şey sana keşf olur.

Sonra da kendi nefsine hitaben şöyle konuştu :

ŞI'İR

Ey yari Git âlimlere yaklaş; sonra da Melaike ile bir arada otur. Yani esasen bilginlerle bir arada bulunmak demek Meleklerle birlikte oturmak demektir.

Sen gittiğin ve güttüğün yolda bir âlim bulur ve onunla karşılaşırsan sana gerçekleri bildirir.

Eğer onun evine gider ve ona bağlanırsan şüphesiz her 2 Dünyada da bir makam elde edebilirsin.

diyerek ve Habib Acemi ile mülâki olup kalb evi nur-i Muhammedînin ziyadesile parlayarak bütün kitaplarını Dicle nehrine atıp halkla teması büsbütün kesti ve bir köşeye çekildi.

ŞI'İR

Ateşten, azaptan, azadan kurtulman için sûreti bırakıp siyrete, ma'naya ve ilme önem ver.

«Ma'na ilmi içinde hâkim olunca kitabla kâğıdı, defterle kalemi bir tarafa attım.

Vakıa sûreta ilim sûret ehlinden iyidir ama ma'na ilmi daha iyidir, kat kat iyidir.»

Ma'na ilmi aşk pazarında yani Hak yolunda, gerçek yolda, Allah sevigisi yolunda aşk esrarının düğümünü çözdü, aşk esrarının ucunu buldu.

Bir gün Abbasi Halifesi Harunürreşid, İmam Ebu Yusufla birlikte Davud Tâî'yi ziyarete geldi.

Kapıyı açmadılar. Kapıyı açması için Davud Tâî'nin annesine ricada bulundular. O, da oğluna söyledi. Davud Tâî :

Benim Dünya ehlile bir işim ve münasebetim yoktur diyerek gelenleri kabul etmedi.

Şİ'İR

Kardeşimi Dünya adamının hâline bir bak ta gör. Bak, bak; yolundan çıkmış, şimdi de yalvarıp yakarıyor; ağlayıp sızlıyor.

Dünya adamlarile hiç dostluk etme. Âriflerin tarafına gidip onlarla dost ol.

Dünya adamlarını hiç gidip görme, sakın ha! Çünkü onlar sonra seni yere düşürüp atar ve yerden yere vururlar.

Dünyaya tapanlar karışık, bulaşık adamlardır. Dünya kepçesinde alt üst olmuşlardır onlar.

Dünyaya düşkün olanlar kendilerini düşünürler, riyakâr olurlar. Bu hâl onlara tatlı gelir ama hiç bir lezzet bulamazlar. Âriflerin yanında hiç bir yüz bulamazlar.

Harunürreşid ile İmam Yusuf bir türlü çekilip gitmediler. Bin bir ricada bulundular. Davud Tâî'nin annesi :

Oğlum! Sana verdiğim süt hakkı için müsaade et diye vesatet ve şefaatte bulundu. Davud Tâî :

Ey ma'budum olan Ulu Tanrı! Anne hakkına riayet senin emrin icaplarındandır. Benim razı olmam onun muvafakatiledir. Yoksa ilâhi sen de bilirsin ki, benim bu adamlarla hiç bir alış verişim yoktur.

İçeriye girdiklerinde Harunürreşid'in eli Davud'un eline dokunmakla Davud dedi ki :

Ya Halife! Ne yumuşak elin var! Allah vere de Cehennemde yanmaya.

Davud Tâî, zulümden el çekip adaletle iş görmesi hususunda ona çok nasihatlarda bulundu. Harunla İmam Yusuf çok ağladılar, feryad-ü figan ettiler.

Şİ'İR

HZ. Ömer gibi âdil olmalısın. Şeytanın havasına uymamalısın.

Ömer Faruk gibi işini bilir, hesabını tutar, onun adaletine mahsuben hareket edersen Kevser havuzundan içeceğinl içersin.

Dünyada dost edinmek istersen âdil ol. Aksi takdirde bizden hiç bir yardım göremezsin.

Halka kerem ve adaletle muamele et ki adın iyi insanlar arasına geçsin.

Çünkü Dünyada daimî olarak kalacak olan kerem ve adalet sâhiplerinin islmlerdir.

Saltanat sürmek istiyorsan âdil ve keremkâr ol. Padişahlığın nişanesi ancak budur.

Verdiğim öğüdü tutmaz ve yapmazsan sonun kötüdür; yanar kavrulursun.

Harunürreşid bundan sonra dediğini yapacağına dair Davuda söz verip veda' ederken ona bir kese altın verdl ve helâldir, kabul et ricasında bulundu. Davud Tâî dedi ki :

Kabul edemem. İhtiyacım yok. Helâl mirasım olan evlmi sattım. Bugüne kadar onunla geçindlm. Şimdilik nafakam müemmendir.

Bittiği gün hayatıma son vermesi için Allaha tazarru'da bulundum.

Harunürreşidle İmam Ebu Yusuf, Davud'un yanından ayrıldıktan sonra İmam Yusuf onun vekilharcı olan dervişe dedi ki :

Bu aziz zatın buradaki masrafı günde ne tutar?

Vekilharç 2 denk, 2 yük diye cevap verdi.

İmam Ebu Yusuf hesap edip son gün mihrabda otururken

Davud Tâî bugün Tanrının rahmetine kavuştu dedi. Varıp gittiler, vefat etmiş buldular.

İmam Yusufa bunu nasıl keşf edip bildin diye sorunca şu karşılığı verdi :

Nafakasını hesap ettim. Bugün bitip tamamlanmıştı. Bu suretle onun duası Zat-ı Bâri yanında müstecap olmuş oldu.

Ölüm keyfiyetini annesinden sordular. O da böyle anlattı.

Oğlum namazı ve niyazile meşguldü. Sabaha karşıydı. Başını secdeye koymuştu. Ben de işimle meşguldüm. Döndüğümde sabah namazının vaktidir, ezan okunuyor diye haber verdim Baktım ki cevap vermiyor, ses çıkarmıyor, meğerse temiz ruhu Arş-ı Âlâya uçmuş.

31 — MARÛF KERHÎ'NİN MENKABELERİ

Tarikat erbabının kendisine uyup izledikleri bir zattır. Marûf Kerhî, HZ. Celâlin harimine mahremdi. Hakikat ashabına rehberi ve Şeylik esrarının ârifiydi.

Künyesi Ebu Malıfuz, babasının adı da Firuz idi. İmam Ali bini Musa-ı Rızanın elinde müslüman olmuş ve onun kapıcısıydı.

Zaman muhiplerinin seyyidi ve âriflerin zübdesiydi. Zaten ârif olmasa maruf olmazdı ki.

İlimde, fende, fetva ve takvada büyük şöhret kazanmıştı.

MANZUME

O kadar dindar ve ârif bir Şeyh idi ki onun gibisine tesadüf edilemezdi. Man'a ilmine vukufu her tarafa yayılmış; evi müritlerile dolup dolup boşalıyor ve taşıyordu.

Bir Allah vergisiydi onun bu bilgileri ve pâyesi. Haktan gayri olanı o toprağa gömdü ve ayaklar altına aldı. O, asıl şeriatı ma'na ilminde buldu. O, cüziyatı ma'na uğrunda terk etti.

*
* *

Maruf Kerhînin annesi de babası da hıristiyan olduklarından bir papazı kendisine muallim tayin ettiler. Tahsil için yanına gönderdikleri râhip üçlü Tanrıdan bahs etti.

Marûf Kerhî : Hâşâ - Hüvallahü Ahad (Allah) birdir dedi. Papaz dediğinde bu da söylediğinde dayatıp durdular. İşte bunun üzerine Hak Taalâ onu takdir edip sevdi.

MANZUME

Allaha ortak koşmak, ikilikten bahs etmek şirktir. Vaz geç sen bu işten de muvahhid ol. Tek Tanrıya inan.

Allahtan gayri olan şeyi bırak ta merteben yüce olsun.

İnci, denizin kenarında karada bulunmaz. İnci ele geçirmek istiyorsan denizin dibine dal.

*
* *

Papaz, Marûf Kerhî'yi çok dövdü. O, da yukarıdaki sözleri söyleyerek onun yanından kaçtı.

Marûf, rahibin yanından ayrıldıktan sonra vücudunu bir nur parçasile örtülü, sarılı gördü. Annesile babası onu çok aradılar, merak ettiler, keşke bulunsa da o hangi dini seçmişse biz de onu kabul ederiz dediler.

*
* *

Marûf Kerhî, rahibin yanından kaçtıktan sonra hemen İmam Rızanın nezdine vararak İslâmiyeti kabul etti. Bir kaç gün sonra da anne ve babasının yanlarına gitti. Onlar da verdikleri söz üzerine Müslümanlığı kabul ettiler.

Marûf Kerhî daha sonra Davud Tâî ile görüşerek Muhammedin nurundan kalbinin fitilini yakarak içi aydınlandı.

MANZUME

Bu Çarh-i Feleğin mihnetlerinden çık kurtul da Marûf Kerhî gibi ol.

Uyuşukluktan, uykudan, duygusuzluktan kendini kurtar.

Bak Marûf Kerhî'ye. Onun bildiğimiz ma'nada mekânı yok ama ma'nevî mekânı var.

Cam var fakat bizim anladığımız ma'nada değil.

*
* *

Sırrı Sakatî diyor ki :

Bir bayram günü idi. Yolda Marûf Kerhî'yi gördüm. Baktım ki hurma tanelerini topluyor. Bunları ne yapacaksın? diye sordum. Dedi ki :

Demin yolda bir takım çocukları gördüm. Yeni elbiselerini giyinmişler; ellerinde de oyuncaklar var oynuyorlar.

Bir de baktım ki, bir kenarda çocuğun biri ağlıyor. Niçin ağlıyorsun? diye sordum. Bana şu cevabı verdi :

Ben hem öksüzüm hem de yetim. Ne babam var ne de annem. Ne öteki çocuklar gibi yeni elbisem var ne de oyuncağım.

Topladığım bu hurmaları gidip satacağım ve parasile o çocuğa oyuncak ve elbise alacağım ki o da oynasın, sevinsin, o da gülsün.

Marûf Kerhî'den bu sözü işittim ya. Şimdi bu, bana terettüp eden bir vazife oldu diyerek gidip o çocuğa hem elbise aldım hem de oyuncak.

Şİ'İR

Gönül ele getir; kimseyi incitme ki senin de gönlün sırlar mahzeni olsun.

Bir gönül 100 Ka'âbeden daha iyidir. Gönül yapmak Ka'âbe inşa etmekten daha önemlidir.

Çünkü gönül gayb sırlarının menzilidir.

Bilmiyorsan bilmemek ayıp değil bil, öğren.

*
* *

Marûf Kerhî'nin bazı hakimâne sözleri :

Âlicenaplık 3 tür.

1 — Vefakâr olup ona aykırı hareket etmemek.

2 — Övünmemek,

3 — İstenmeden vermek.

Velinin âlameti 3 tür.

1 — Düşüncesi Hak ola,

2 — Kararı Allahla ola,

3 — Meşguliyeti daima Hakta ola.

Reisliğe âşık olan ebedi felâh bulmaz.

Şİ'İR

Baka istiyorsan fenâyı talep et. Yani kendinden geç; Dünyaya düşkün olma.

Fenada da bakayı dile.

Benlik sevdasından vaz geç. Burada kendini görme; orada Allahı talep et.

32 — SIRRI SAKATÎ'NİN MENKABELERİ

Sırrı Sakatî, nefsini öldürmüş, gönlü zinde, HZ. Melekût yolunun yolcusu, izzet-i ceberutun şâhidi idi.

Bir çok ilimleri, rûmuz ve kemalatı dolayısile zamanının hârikül'âde bir şahsiyetiydi.

Bağdatta ilk önce Tevhidin sırlarını bahis konusu eden o idi.

Kendisi Marûf Kerhî'nin dayısiydi. Dükkânın içine bir perde germiş; onun arkasında namaz ve niyazla meşgul olurdu.

MANZUME

O, ilâhî irfanı biliyordu. Hak esrarına vakif idi. Hakka ait 30.000 sır biliyordu.

Kendinden geçmiş, kendisini kayb etmişti. O, öğrendiği sırları gaipten öğrenmişti; sonra da içinden dışına taşıyordu.

O, külhan iken âşıklar ortasında gülşen oldu.

* * *

Bir gün Lübnan'dan birisi gelip Sırrı Sakatî'ye dedi ki :

Falân adam sana selâm söylüyor.

Sırrı Sakatî dedi ki :

Ben onun selâmını kabul etmem, red ediyorum. Çünkü o, dağ başında oturmuş hiç bir işle meşgul değil.

Allah adamı dediğin çarşıda alışverişle meşgul olur ve bir lâhza bile Hak'tan fâriğ olmaz.

MANZUME

İnsanoğlu her hâl ve kârda Hakka dalmalı, hiç bir şey düşünmemeli. Ne bir şeyden korkmalı ve ne de sevinmeli.

BEYİT

Nasıl ki aynanın iyi göstermesi için onu cilâlamak lâzımsa insan da içini gerçekle, Hak aşkile, Tanrı sevgisile cilâlamalı.

MANZUME

Rabbim! Ben günahkârım, beni afv et. Bütün mekruh hareketlerimi sil, yok et.

Ben kendi elimden günahkâr oldum. Senin affın benim bu canıma ve tenime merhem oldu.

Evet ben suçluyum; beni lûtfünle halâs et.

Zamanenin elinden günahkârım. Beni bu günahtan dışarı çıkar.

Ben konuşmalarımla da kabahatli ve kusurlu oldum. Lûtfünle beni bağışla.

Cihanın kayd ve kuyudlarından günahkârım. Beni bu kayd ve kuyudlardan kurtar.

Günah benimledir; af ise seninledir. Bütün âriflerin canları hep bunun içindir ki af etmen için ağlamaktadırlar.

*
* *

Sırrı Sakatî bir gün dedi ki :

(Ben, bir şükür mes'elesinden dolayı 30 yıldır af talep ediyorum.

Bu nasıl şey, ne biçim iştir? diye soruldukta şu cevabı verdi :

Bir zaman Bağdat çarşısında bir yangın oldu.

Benim dükkâmmın yanınayıp kurtulduğunu haber verdiler. Ben de şükr ettim.

Sonra şükür etmekle hatâ ettiğimi anladım. Demek ki bu hareket ve sözümle başkalarının zarar ve ziyanma acımadığımı göstermiş oldum. Allah katında utandım doğrusu.

İşte istiğfar etmem bu yüzdendir.)

*
* *

Yine onun sözlerinden :

Dünyada her şey fazlalıktır. 5 şey müstesna :

1 — Açlığı giderecek kadar ekmek,
2 — Susuzluğu giderecek kadar su,
3 — Mahrem yerlerini örtüp kapayacak kadar giyim,
4 — Oturabilecek bir ev,
5 — Âhirette işe yarayacak bir işi Dünyada görmek.

İlerleme için nefsin ayıplarını görmeli.

En büyük kuvvet ve kudret nefse galebe etmektir.

Kendini islâh edemeyen başkasını islâh edemez.

Dil, kalbin tercümanıdır.

Yüz, kalbin aynasıdır. Kalbde gizli olan yüzde meydana çıkar.

Kalb 3 çeşittir :

1 — Yüksek heybetli ve sağlam dağ gibidir; yerinden oynamaz.

2 — Muazzam bir ağaç gibidir. Bazı bazı rüzgâr estikçe yerinden kımıldar, oynar.

3 — Kanat kökü gibidir. Rüzgâr ne taraftan esse ona tabi olur.

*
* *

İyi insan o kimseye derle ki, halka kin bağlamaz, halka eziyet etmez; kimseyi incitmez ve halktan mükâfat beklemez.

En kuvvetli insan, hiddetine yenilen değil, hiddetini yenendir.

Kâmil insan kime derler? Dini şehvetine galip gelene derler.

*
* *

«Sırrı Sakatî bir gün sabır hakkında beyanatta bulunurken ayağını akrep soktu.

Neden def etmezsiniz? diye sorduklarında şu cevabı verdi :

Konumuz sabırdır, sabırsızlık göstermeğe utanırım.»

33 — SEYYİD EBÜLKASIM CÜNEYD BAĞDADÎ MENKABELERİ

İşte Şeyhlerin efendisi, sırların kaynağı olan ve nurların doğduğu şahıs.

Yalnız bu kadar mı? O, zamanın kutlu, devranın merkezi, tarikatın Sultanı ve o devir İmamlarının İmamı idi O.

Künyesi Ebülkasım, lâkapları ise 3 tür :

Kavarirî - Zücac ve Harraz.

Bir cemaat rehberiydi O. Tarikatle aşkta ve hakikatte en yüksek mertebeye varmış, havasın da avamın da makbulü bir zat idi.

MANZUME

O, asrın Velisi ve Cihanın Sultanıdır. İhsan menba'ı ve sâdıkların nurudur.

Yıllar yılı gönül adamlarına sırdaş oldu. Şahsen de makamca da mümtazdı.

O, sâliklerin canına irfan yazdı. O, dinin büyüğü ve Cihanın insanıydı. Kendi yolunun sırlarına vakıftı.

Yüzbinlerce seçkin kişiler bile onu görmeğe şitâp eder ve gördüklerinde hayretler içinde kalırlardı.

Halk onun feyzinden fayda sağlar ve ârifler ona tutkun olmuşlardı.

Sana benim bunları söylemekten maksadım onu iyice tanıman içindir.

Cüneyd Bağdadî diyor ki :

(Biz tasavvufu dedikodu ve kavga gürültü ile bulmadık. Peki ya ne ile ve nasıl bulduk? Ne ile ve nasıl mı? 1 — Geceleri yatıp uyumamakla; 2 — Aç kalmakla; 3 — Dünyadan el çekmekle; 4 — Muhabbetullahdan gayri ne varsa onu terk etmekle bulduk. Yine dedi ki :

30 yıldır Hak Taalâ Cüneydin dilile Cüneyde söyler, ortada Cüneyd yok. Halk ta bunu bilmez.)

*
* *

Buna benzer bir sözü de Bayezid Bistamî demiştir. Netekim onun sözü şudur :

30 yıldır Hakla konuşuyorum. Halk beni kendilerile söyleşir sanar.

*
* *

Cüneyt Bağdadî dahi o zamanki ülema gibi giyinirdi. Bir gün ashabı kendisine niçin sırmalı ve nakışlı bir elbise giymiyorsun dediler.

O da şu cevabı verdi : Eğer iş dediğiniz gibi elbiseyle olsaydı demirle ateşten yapılmış elbise giymem gerekirdi.

(Her saat insanın kalbine şu nîda gelir.

«Leysel i'tibar bilhırka belil i'tibar bil harfe.» (Tercümesi : İ'tibar hırkaya değil, mesleğedir. Sûrete i'tibar yok, i'tibar siyretedir.))

MANZUME

Sûrete, şekle, biçime, cisme bakma. Ma'naya nazar kıl. Altın madenini bulmanın yolu budur.

Sûrete bakma, sûret bir deriden ibarettir. Gerçeğe bakacak olursak sûretimiz etten başka nedir ki? Başka bir şey midir? Hayır; değil mi?

Sûrete bakarsan ma'nayı idrâk edemezsin. Sûrete önem vermezsen İsa olursun. Ma'naya i'tibar edersen dini anlamış olursun, Şah olursun. Hakkı tanır ve hakikati anlamış olursun.

Sûret bir puttur ve ondan nefret edilir.

*
* *

(Bir gece Cüneyd Bağdadî bir dervişle giderken köpek havladı. Cüneyd lebbeyk, lebbeyk yani geliyorum, hazırım, davetine icabet ediyorum dedi.

Derviş : ya HZ. Cüneyd! Ey benim Sultanım! Bu ne hâldir? deyince O, şu cevabı verdi :

Köpeğin böyle kuvvetle ulumasını Hakkın kahrinden görüp lebbeyk dedim.)

*
* *

Onun bazı güzel sözleri :

İnsan, siyretle insandır sûretle değil.

Hakdan gafil olmak ateşte olmaktan beterdir.

Allahı bilmeyen şâd olmaz.

Tasavvuf nedir? Tasavvuf demek, Hak Taalâ seni senlikten öldürüp kendisile diriltε.

Marifet, Hakla meşgul olmak demektir. Ârif ve maruf Haktır. Muhabbet, Allahın emanetidir. Muhabbet dürüst oldukta şart-ı edep sâkıt olur.

Muhabbet yolunda can fedakârlığı yapılmadıkça kul, Mevlâya erişemez.

BEYİT

Bu yolda her şebnem yüz ateş denizidir. Ne yazık ki bu muamma çözülemez ve anlatılamaz.

34 — MANSUR HALLAÇ OĞLU HÜSEYİN'İN MENKABELERİ

Allah yolunda maktul düşmüş, Allah âşıkı, medenî cesaret sahibi bir yiğit, ma'na âleminde dalgalı denizlerde batmış bir erkek ve merd aslan. İşte Hüseyin bini Mansur Hallac budur.

Künyesi Eb-ül-Mugayyis'tir. Kendisi hallaç değildir. Bir gün tanıdığı bir hallacın dükkânına gidip onu bir işe yolladı. Arkadaşı dönüşte :

Ya Hüseyin! Sen beni angarya bir işe yolladın ben kendi işimden kaldım. Bak bu pamuklar atılacaktı; ben de nafakamı çıkaracaktım.

Hüseyin Mansur'un bir işaretile ve onun kerameti eseri olarak pamuklar ayıklanmış ve atılmış oldu. O günden sonra bu yüzden kendisine Hallac Mansur dediler.

Kendisi aslen İranın Fars eyaletine bağlı Beyza şehri ahalisinden olup, Bağdad'a gelmiş ve Abbasîler devrinde idam edilmiştir.

Ebu Abdullah Hafif diyor ki :

Hüseyin bini Mansur âlim-i Rabbanî idi.

Şeyh Şibli diyor ki : Biz Mansurla tek bir vücut, tek bir kişi gibiydik. Halk bize deli adını taktı. Biz de kurtulduk ama sonra Hüseyini akıllıdır diye astılar.

Şİ'İR

Gel de âşıkların hallerini, onların canlarını nasıl feda ettiklerini anlat.

Gel, sâdıkları çağır ve sadakatinden onlara bahs et. Mansurun hâlini âşıklara söyle.

Sırlara sen kendin vakıf isen, uyanık sarhoşların evine gelme.

Belki de senin âhın onları sarhoş etmiştir. Eğer böyle ise onlarla ilgilisin demektir.

Bizim gibi sâlih (dürüst, dindar, lâyık) olmayanın Evliya yanında yeri yoktur.

*
* *

Anlatıldığına göre Hallac Mansur gece ve gündüz 400 rek'ât namaz kılardı. Kendisine :

Siz bu dereceye ulaşmış iken bunca zahmete katlanmakta ne ma'na var, bu, neyi ifade eder? diye soruldukta şöyle dedi.

Allah dostlarına ne rahatlik te'sir eder ne de zahmet, meşakkat ve sıkıntı. Çünkü Hak dostları fâni sıfattırlar.

BEYİT

Hak yolunu tutanların namazile sâdıkların niyazı bizim yanımızda olsun. Yani biz sâdık Allah âşıkları olduğumuz için niyaz da ederiz, çokça namaz da kılarız.

*
* *

Mansur, arkasına giydiği hırkayı tam 20 yıl çıkarmadı.

*
* *

Bir gün birisi onu ziyarete gidiyor. Etrafında bir akrebin dolaştığını gördü. Sokacak diye korktu.

Hallac : Korkma, o benim nedimimdir. 12 yıldır etrafımda hep böyle dolanır.

BEYİT

Mansur'a söyle de ruhu benimle safa etsin.

*
* *

Mansurun güzel sözlerinden bazıları :

Mürid, kendi tevbesi sayesindedir.

Murad, Hakkın ismeti sayesindedir.

Dünyayı terk nefsin zühdüdür.

Âhireti terk, kalbin zühdüdür.

Kendini terk etme ise, canın zühdüdür.

*
* *

Kendisine sabır nedir diye sordular. Cevaben dedi ki :

İnsanın elile ayağını kesip sonra da darağacına asarlar.

Mansur bu sözü ile kendi âkibetini önceden keşf ettiğini ispat etmiş oluyor.

Mansurun böyle kerametleri pek çok olup, halk hayretler içinde kalmışlardı.

*
* *

Günün birinde onun En-el-Hak (Hak, benim. Ben Hakkım) sözü ortalığı velveleye verdi. Bir bomba gibi patladı. Kendisine En-el-Hak deme Hüv-el-Hak (Hak, odur. O, Haktır) söyle dediler.

O, ise şu cevabı verdi :

Evet Ondan gayri ne vardır? Ben Hallac Hüseyin Mansur kayb olmuşumdur; Okyanus kayb olmaz ki.

*
* *

Onun bu gibi sözlerini Cüneyd Bağdadi'ye anlatıp bu söz te'vil götürür mü? Başka anlamda kullanılabilir, başka bir ma'na verilip yorumlanabilir mi? diye sordular. O, da şu cevabı verdi :

Te'vil günü değil, onun Kerbelâsı günüdür. Onu kendi hâline bırakınız.

MANZUME

Ey En-el-Hak sözünde nur-i zat olan sen!
Ey Hallaca bu hayatı veren sen!
Ey onun cismine nazar kılan sen!
Sen onun adına kendin En-el-Hak dedin.
Ey Mansurun varlığını, mevcudiyetini, hayatını alan! O sarhoşluk kadehine nur verdin.

*
* *

Bir çok inkârcılar, sayısız bilginler ve bir hayli ikrarcılar toplu bir hâlde Mansura saldırıp çeşitli hakaretlerde bulunmakla beraber onun sözlerini Abbasi Halifesi Mu'tesem Billâha bildirerek katlini istediler.

MANZUME

Her tabakadan insanlar sultana hücum ettiler.

Zamanın Şeyhi böyle yaptıktan sonra artık ben ona ne diyeyim?

Halkla bizim aramızda bir tartışma konusu oldu bu ma'na.

O Hak cânibinden En-el-Hak dedi.

İlim adamları bile onun aleyhindedirler. Şeyhler de toplandılar. Bu sözü kendi kulaklarile onun ağzından duydular.

Herkes onun kanının dökülmesine fetva verdi. Ama bu suretle onun, döktükleri kanı ile bir gülüstan meydana getirdiler. İşte bunun farkında değillerdi.

*
* *

Halifenin emrile Mansur bir yıl zindana atıldı. Halk yine de onu zindanda ziyaretle onunla konuşuyor ve müşküllerini hal ediyorlardı.

Bununla beraber sözleri arasında yine de te'vil edilemeyecek şeyler de söylüyordu.

Bunun üzerine Halife :

Bundan sonra kimse onu ziyaret etmesin diye emir verdi.

Bir defa İbni Âtâ ve iki kere de Abdullah Hafifî onu görmeye gidip :

Ey Mansur! Söylediğin söz için özür dile de kurtul dedi. Mansur şu cevabı verdi :

Sözü kim söylerse o, özür dilesin dedi.

Onun bu cevabını duyan İbni Âtâ :

Biz dahi nice defa Mansur olmuşuz diye ağlayıp sızladı.

*
* *

Mansurun hapise atıldığı gün; gece gelip onu hapishanede buldular. İkinci gece geldiklerinde ne onu buldular ne de zindanı. Üçüncü gece geldiler, baktılar ki Mansur orada, zindan da yerinde.

Kendisine sordular : Bu ne iştir, ne hikmettir? Evvelki gece siz yoktunuz. Dün gece de siz yoktunuz; üstelik hapishane de

yerinde değildi. Bu gece geldik; sizi gördük ve hapishaneyi de yerli yerinde bulduk.

Hallac Hüseyin Mansur şu cevabı verdi :

Evvelki gece Hazrette idim. Onun için yoktum. Dün gece Hazret buradaydı. Bu gece ise beşeriye ve uyanıklığa red ve iade ettiler ve bu sözü söylediler :

Şeriatı muhafaza edip işinizi görün.

Ben de o sözleri şimdi size söylüyorum.

*
* *

(Hüseyin Mansur zindanda iken gece gündüz 1.000 rek'ât namaz kılardı. Peki dediler. Hem En-el-Hak dersin hem de 1.000 rek'ât namaz kılarsın. O halde bu namazları kimin için kılıyorsun?

O da dedi ki : Bunu biz biliriz ne yaptığımızın, ne söylediğimizin farkındayız.)

*
* *

O zindandayken 300 kişi daha hapisteydi. Hüseyin Mansur onlara ben sizi buradan kurtarayım mı? diye sordu. Onlar da : Sen önce kendini niye kurtarmıyorsun? diye sorunca O, cevaben dedi ki :

Biz Allah mahpusuyuz.

Sonra bir işaretle ve Keramet göstererek önce onların bağları çözüldü; sonra bir çok kapılar açılarak o 300 mahpusun hepsi de çıkıp kurtuldular ve peki sen niye gitmiyorsun? dediklerinde o da :

Hak beni azarlar. Ben onun emrile buradayım. Ben gitmem dedi.

Halife onun bu sözünü işitince :

Bu adam büyük bir baş belâsıdır. Ona adam akıllı bir dayak atın emrini verdi.

(Mansura 300 kırbaç dayağı attılar. Her kırbaç vuruluşunda Hatiften şöyle bir ses geliyordu : «La tahaf ya ibni Mansur.» (Tercümesi : Korkma ey Mansurun oğlu).)

*
* *

Onu darağacına doğru götürürlerken Hallac Hüseyin Mansur etrafına bir bakındı, bir şey gördü ve bir şey duydu. Ne görse beğenirsiniz? Tam 100.000 kişi toplanmış. Ne duydu dersiniz? Onlar En-el-Hak diye bağırıyorlar.

Tam o sırada dervişin biri :

Ey Hüseyin bini Mansur! Aşk nedir? diye sordu. O da dedi ki:

Bugün, yarın ve öbür gün görür, aşkın ne olduğunu o zaman anlarsın.

Hakikaten o gün Mansuru darağacında astılar. Ertesi gün yaktılar ve üçüncü gün de küllerini savurdular.

MANZUME

Aşk ne idi? Ne miydi? Gönül sultanının Kıblesi ve gönül sultanının Ka'âbesiydi.

Senin maksadın da maksudun da aşktır. Senin âbidin de mabudun da aşktır.

Bir çokları aşk yüzünden çıldırmışlardır. Aşk bir çok evleri yıkmıştır.

Bütün Peygamberlerin tacıdır aşk. Bilumum Evliyanın sıdkıdır aşk.

(Muhammede kendi sırrını aşk söylemiştir. Kendi sesini ondan duymuştur.)

Gizli olanı da aşk söylemiş, Subhanî olanı da.

Aşk : Ben sana iman edeyim; sonra da ma'nada can vereyim dedi.

Aşk, Ali benden geçti, benim başımdan geçeni o söylesin dedi.

Aşka geldin mi Mansur'u gör ve Musa gibi Hakkın nurunu Tûr-i Sinada gör.

Aşka geldin mi, serden geç ki, ma'nayı anlayabilesin.

Aşka tutuldun mu ölümde bile hayat bulursun.

Aşka giriftar ve müptelâ olunca yüzündeki suret perdesini at.

Aşkta bize dost, yâr ve yardımcı olmayanı görmeğe hiç ihtiyaç hissetmem.

*
* *

Mansur oğlu Hüseyin Hallac darağacının önünde Kıbleye yöneldi.

Ne hissediyorsun diye sorduklarında dedi ki :

Âşıkların mi'racı darağacının başıdır.

Şeyh Şibli, onun karşısına geçip Kur'an okuyordu.

Kendisine ya Mansur! Tasavvuf nedir diye sordular. Dedi ki:

Tasavvufun en önemsizi, küçüğü, muhtasarı işte benim görmüş olduğunuz bu hâlimdir.

Pekâlâ! Tasavvufun en yükseği nedir? diye soruldukta şu karşılığı verdi :

Onu görmek için size yol yoktur.

ŞI'İR

Dertli adamın hâlini ne bilirsin? Çünkü dert görmedin ki. Dertsiz adam görmedin ki.

*
* *

Mansur asılırken halk onu taşa tuttu. Şibli de ufak bir toprak, çamur, kil parçası vurdu. Mansur derin ve acı bir âh çekti. Şibli:

Ey Mansur halk taş atıyor bir şey demiyorsun da sıra bana gelince benim vurduğum ufak bir toprak, çamur, kil parçası için âh ettin. Buna sebep nedir?

Mansur şu cevabı verdi : Onlar cahil kimselerdir. Hâlden anlamazlar. Ama hâlime vakıf olan senin gibi bir bilginin bu hareketi içime dert oldu.

MANZUME

Avam cahildir. Âlimi de âlim olmayanı da üzer incitirler.

Avam, ma'na keyfiyetini bilmez, anlamaz. Onlar takvadan da hâriçtirler.

Avam, kendiliğinden tevhidi bilmez. Avam, yalnız dışa bakarak hüküm verir. Bâtınî ilme akıl erdiremez.

Avam, irfanın ne demek olduğunu ne bilir? Sarhoşların (*) zavallıların hâlinden ne anlar?

(*) Burada ve bundan önce geçen sarhoş kelimesi bildiğiniz ma'naya değildir.

Onlara dair başka daha ne söyleyeyim? Onlardan ma'na ilmini beklemek abesle uğraşmak demektir.

*
* *

İlk önce onun ellerini kestiler. Mansur dedi ki :

Allah adamları onlardır ki Arşın başından hirhmet külâhım çeken sıfat elini kese.

Sonra onun ayağını kestiler. Mansur gülerek şöyle dedi :

Ben bu ayakla Dünyayı dolaştım. Ama bir ayağım vardır ki onunla 2 âlemi de gezerdim; ona fenâ gelmez.

Elleri kesildikten sonra Mansur elinin kanını yüzüne sürdü. Niçin böyle yapıyorsun? dediler. Çok kan zayi ettiğimden tabiatile yüzüm sararacak. Mansur korktu demesinler diye yüzümü kırmızı kana buladım, suratımı kırmızı görünüz, dedi.

Peki kolunu neden kana buladın? diye sorunca şu cevabı verdi :

Abdest aldım. Bu ne biçim abdesttir denilince karşılık olarak şunu söyledi :

«Rek'atan fil aşk lâ yasah vüzu'hüma illâ biddem.» (Tercümesi : Aşk içinde 2 rek'ât namaz vardır. Onun abdesti kandan başka bir şeyle sahih olmaz.)

Mansurun yere dökülen kanından kendiliğinden En-el-Hak ibaresi yazıldı.

Mansurun gözlerini oydukta halk ağlamağa başladı ve bu hâl, Kıyametten bir âlâmettir dediler.

Mansurun dilini kesecekleri sırada durunuz bir iki şey söyleyeceğim dedi ve şöyle söyledi :

(Yüzünü göğe doğru kaldırarak) :

Ey Rabbim! Bana bu Cevr-ü-cefayı senin için ederler. Onları rahmetinden mahrum etme. Bu Devletten nasipsiz kılma. Hamd olsun benim elimle ayağımı senin yolunda kestiler. Başımı da bedenimden ayıracaklar. Darağacında senin celâlini müşahede edip canımı sakınmam.

*
* *

(Netekim akşam namazı vaktine doğru başını da kestiler. Kesik başı bile gülümsüyordu ve ruhunu Hakka bu suretle teslim etti. Mansurun her azasından En-el-Hak sesi geliyor ve halk kaynaşıp duruyordu. Her azasından En-el-Hak sadası çıktığından ertesi gün onları ateşte yaktılar. Halbuki küllerinden bile bu En-el-Hak nidası geliyordu. Bunun için bir kısmını savurdular rüzgâr alıp götürdü; bir kısmını da Dicleye attılar.)

GÜLŞEN-İ RÂZ

En-el-Hak, sırları mutlak surette keşf eder.

Haktan gayri kim ve ne En-el-Hak diyebilir?

Âlemin bütün zerreleri Mansur gibidir. Sen ister sarhoş bil ister mahmur.

Onlar daima oturup niyazdadırlar, ibadet ve taattedirler. Ayakta iken de böyledirler.

Her şeyin sana kolay gelmesi için sen de böyle yap.

Kulağındaki pamuğu çıkar da Tanrı sesini duy.

Devamlı olarak Hak canibinden nida gelmektedir. Neden işi Kıyamete bırakıyorsun?

Yüreğinde şüphesi olmayan çok iyi bilir ki, birden başka tek varlık yoktur. Tanrı birdir, tektir, eşsizdir, ortaksızdır. Vahdet işi söz götürmez.

Hüseyin Mansur, idamdan önce bir dervişe şu vasiyette bulundu :

Benim külümü Dicleye dökecekleri vakit Diclenin suları kabaracak, taşacak ve Bağdadı su basarak batacak. Bundan korktuğum için sen benim bu hırkamı al, sakla da hemen o ânda Dicleye at ve böyle bir felâketi önle.

Gerçekten de öyle oldu, dediği çıktı.

Akıl bu hâller karşısında hayretten dona kalır. Allah rahmet etsin.

MANZUME

Benim ma'na âleminden 100.000 hazinem var. Mansurun ruhuna onu saçıp, serper ve dağıtırım.

Mansur gerçeği söylemişti. Gerçek uğrunda da serden geçip kellesi gitti.

O, bu sözleri kendi ihtiyarile söylemiyordu. Ona söyleten vardı ve söyleten O idi; Onun lûtfü onun varlığında tecelli etmişti.

Mansur benim canımda, içimde yerleşti. İşte bunun için zâhidle müftü bizden uzaklaştılar.

Bizim durumumuz onların sözlerile bağdaşamaz. Zâhid bizdeki ma'nayı işitmiyor, işitemez; duymuyor, duyamaz.

*
* *

Bazılarınca Mansur'un katline Cüneyd Bağdadî fetva vermiştir. Mevlânâ, Mesnevîsinde Zünnun Mısrî hikâyesinde aşağıdaki beyti yazıp fetva başkasınındır diyor.

MESNEVÎ

Kalem, gaddarın elinde olduğu için Mansur darağacında idam edildi. Zâlim eline düşünce şüphesiz böyle olur.

35 — AYN - ÜL - KUZAT HEMEDANÎ MENKABELERİ

Vücutları, şekilleri aydınlatan, ruhların anahtarı, Samadanî rahmete vâsıl olmuş bir zat : Ayn-ül-Kuzat Hemedanî.

Künyesi; Eb-ül-fazail. İsmi Abdullah bini Muhammed'dir. Ayn-ül-Kuzat, onun lâkabıdır. Arapça ve Farsça bir hayli eseri vardır. Farsça «Zübde-tül-hakayik» (Gerçeklerin Hülâsası) adlı bir eseri vardır. Aşk esrarına ait o kadar hakikatler beyan etmiştir ki, onun bu kitabının aşk bölümü derecesinde ondan daha önemli ve değerli bir eser te'lif edilmemiştir ve edilemez.

Onun bu kitabı sâdık bir arkadaş ve konuşan bir eserdir.

Ayn-ül-Kuzat Hemedanî, İmam Ahmed Gazalîden tahsil ve terbiye görmüştür.

Ayn-ül-Kuzat, Zübdetül-hakayik adlı kitabında şöyle diyor :

(Ben ve babam şehrin ileri gelenlerinden bir cemaatle Mukaddem Sufî adındaki dervişin evinde toplanır konuşur, sema' ve raks edip keyf çatardık.

Ebu Said Termedî ilâhiyat okur; babam da çok ağlar ve şöyle derdi :

Hey gidi Dünya! Bir zamanlar İmam Ahmed Gazalî de giyinir, gelir ve ruhaniyetile bizimle beraber raks ederdi.

Ebu Said Termedî, gönlüm ölümü arzuluyor dedi. Ben de Farsça «Bemir» yani öl der demez Ebu Said hemen yere düşüp kendinden geçti ve öldü.)

O sırada Müftü de oradaydı. Bana şöyle hitap etti :

Mademki sende diriyi öldürme kudreti var o hâlde ölüyü de dirilt bakalım dedi.

Ben; hangi ölüyü kasd ediyorsun? diye sordum. O da Mahmud Fakîh dedi.

Bunun üzerine ben:

Allahım! Fakîh Mahmudu dirilt yollu münacatta bulunur bulunmaz, Fakîh Mahmud dirildi.

Bunun üzerine Hükümdara bir mektup yazarak Ayn-ül-Kuzat Allahlık davasında bulundu diye iddia ederek katlime ferman verdiler. Senden de fetva isterlerse ver dedim.

BEYİT

Mansur gibi sen de git darağacını boyla da Hakkı gör.

Mansur gibi sen de gidip Hakka sır söyle ve Vahdet ehlile konuş.

Git Mansur gibi âşık ol, kendinden geç ki, ilâhî sır sana ruşen ve mekşuf olsun.

Git Mansur gibi Mansur ol, hayatından ve gününden vaz geçip ma'nen nur ol.

Git Mansur gibi Hakkı ifşa et, sırları, ma'naları söyle.

Git te zamanın Musası gibi Tûr dağına çık.

Git Mansur gibi ol ve Tanrı katına ulaş.

diyerek Mansurun başına gelen benim de başıma gelecek, o zamana kadar bekleyeceğim. Esasen bunu arzu ediyor ve bu iş ne gün olacaktır diye düşünüyor; çabuk olmadığına üzülüyorum dedi.

Sonunda o da şehid edildi. Aşağıdaki Kıt'a onundur.

KIT'A

Şarap kadehini doldur ve canımı al. Beni sarhoş et, kendimden geçeyim ve beni her iki Dünyadan al.

Ayıklık kederli bir haldir. Kârda zarar vardır, Gam, kâr ve ziyan elinden beni alıp kurtar.

RÜBAÎ

Bana dedi ki : Benim senden razı ve memnun olmamı istiyorsan ben seni öldürünce ah vah etme.

36 — ŞEYH MECDEDDİN BAĞDADÎ MENKABELERİ

Al sana bir şehid daha. Aşk meydanında muhabbet kâsesinden şehadet şerbetini içenlerden biri daha.

Adı Mecdeddin, künyesi Ebu Said'dir. Bağdatta doğdu.

Muhammed Harezmşah, Bağdattaki Halifeden mütehassıs bir doktor istedi. Halife de Mecdeddinin babasını gönderdi. Çünkü o devrin en hâzık doktoruydu O. Kendisine tababetteki maharet ve isti'dadı dolayısile, 2. inci Câlimîs diyorlardı. Harezmşah onu pek beğendi ve Mecdeddin'in babası da çok şöhret buldu.

Mecdeddin, Necmeddin Kübradan ders aldı. İçi temiz ve dışı güzel bir kimseydi.

*
* *

(Bir gün Necmeddin Kübranın meclisinde sema' vardı. Mecdeddin coşarak soyundu ve bir liğeni başında tuttu. Necmeddin ona bakarak şöyle dedi :

Dervişler tarikatını icra ettin. İmanın sağlamdır. Bu yolda can feda etmemeğe çare yoktur. Bizim de başımız kesilir ve şehid ediliriz. Harezm (*) ülkesi sana kan pahası (diyet) olmak üzere harap edilecek ve ahalisi kılıçtan geçirilecektir. Necmeddin Kübra, Cengiz istilâsını bu suretle keşf etmiş oldu.)

Bu söz üzerine Mecdeddin, Necmeddinin ayaklarına kapanıp Feleğin neler yapacağını öğrendi ve kendi nefsine şöyle hitap etti :

(*) Bir çok kitaplarda Harzem yazılmaktadır. Yanlıştır. Doğrusu Harezm'dir.

MANZUME

Git de Allahın hükmü hilâfına bir iş görme. Görürsen bıkkınlık getirme.

Git bu damlayı denize yama. Git semavî belâyı satın al da kendi belândan bir sonuç alabilesin.

Ondan gelecek belâ iyidir. Sensiz belâ senin kendindendir.

İlâhî! Bu sözüm iyi de olsa kötü de olsa sen beni tanır ve benim işimi bilirsin.

İlâhî! Beni imandan ayırma ve bana fenalıkları yaptırma.

***

Muhammed Harezmşahın annesi Şeyhleri sayıp seven bir kadındı. Mecdeddin Bağdadî'yi arada sırada ziyarete giderdi.

Sultan Muhammed Harezmşah içkiye düşkün bir Padişahtı. Hasım ve muhalifleri intikam almak için fırsat kolluyorlardı.

Bir gün çok içmişti.

Gelip kendisine şöyle dediler :

Senin anneni İmam Ebu Hanife mezhebi üzere Mecdeddin nikâhladı ve onunla evlendi.

Mecdeddin Bağdadî 24 yaşında çok yakışıklı ve Melek huylu bir gençti. Hükümdar iftiracıların yalanlarını sahih sayarak gazaplandı ve Mecdeddini yakalatıp Ceyhun nehrine attırdı.

Mecdeddin şehid edilmeden önce şu aşağıdaki Rubaiyi okumak suretile âkibetini belirtti ve bildirdi.

RUBAÎ

Okyanusta çırpınacağım. Ya batacağım yahut ta inci bulacağım.

Senin işin tehlikelidir ama yapacağım. Senin için ya yüzümü kızartacağım yahut ta boynumu (yani ya yüzüm kana bulanacak yahut ta boynumu vuracaklar.

***

Mecdeddin'in bu hazin âkibeti Necmeddin Kübra'ya haber verildiğinde «İnna lillah ve inna ileyhi racüûn» Âyetini okuyup çok müteessir oldu.

İşbu Âyeti okuduktan sonra oğlum Mecdeddin şehadet şerbetini mi içti? diyerek secdeye vardı ve şu aşağıdaki şi'iri

okuyarak bir hayli müddet başını secdeden kaldırmadı.)

Ey Rabbim! Artık bu Cihanın bana bir külhan olduğu sence malûm oldu.

İlâhî! Benim intikamımı onlardan al. Onların hepsi avam ve cahildirler.

Allahım! Onların hepsini alt üst et. Çünkü onlar senin yolundan ayrılmış; senin dininden çıkmışlardır.

Sonra başını secdeden kaldırıp şu bedduada bulundu.

Mecdeddinin kanının pahası için (diyet) Sultan Muhammed Harezmşahın mülkünün elinden gitmesini dilerim.

BEYİT

Allah adamlarının canına kasd etmek bir cürümdür. Bu bir cehalettir ve insana zarar verir.

*
* *

(Hükümdar olayı haber alır almaz aklı başından gitti. Neden sonra ayılarak gözlerini açtı ve bu işin sonunun neye varacağını anladı.

Öyle bir nedamet getirdi ve ah çekti ki müthiş. Ufak bir altın liğenin içine çil çil altın doldurup bir kılıç ve kefenle birlikte Necmeddin Kübranın yanına geldi. Özür diledi. Sonra da dedi ki :

Diyet istiyorsan işte altınlar. Kısas istiyorsan işte kılıçla kefen ve işte boynum.

Necmeddin Kübra «Kâne zâlike fil kitab mestura» (Tercümesi : Bu iş Kitapta yazıldı) Âyetini okudu.)

MANZUME

Ey zâlim git; onun adaletinden mahrumsun. Senin yüzüne fazilet kapısını kapamışlardır.

Git ey zâlim! Leken senin alnındadır. Cezan da oraya yazılmıştır. Cehennem ateşi seni bekliyor.

Git ey zalim! Şarapla makamının sarhoşusun. Ömrünün gemisi harap olmuştur.

Sen kendini hayvan şekline sokup adamlık biçiminden çıkmışsın. Hükümdarlık beratını sen kendi kendine fesh etmişsin.

Ey zalim! Evliyalar çevresinden uzaklaş. Sen hayasızın birisin bu âlemde.

(Ne ettinse sen kendine ettin. Çünkü bizdeki gerçeği anlamadın, bizim ma'namızı bilmedin.)

*
* *

(Mecdeddin'in diyeti senin, senin gibilerin ve daha başkalarının başlarıdır. Aynı zamanda o diyet senin memleketindir. Bizim başımız da bu yolda fedadır.)

*
* *

Çok geçmeden Allahın hikmeti ve takdir-i ilâhî neticesi Cengiz zuhur ederek Harezm ülkesinden başka birçok yerleri zapt etti. Binler ve binlerce insanı öldürdü. Bir çok şehirleri yakıp yıktı. Muhammed Harezmşah öldürüldü, Necmeddin Kübra şehid edildi.

Cengiz puta tapardı. Yıkılan, yakılan yerler İslâm ülkeleri ve öldürülenler, kılıçtan geçirilenler müslüman idiler. Yukarıda dedik ya Takdir-i İlâhî ve Hikmet-i İlâhî icabı idi bu.

MANZUME

Bu Dünyada ne yaparsan yap 100 deve yükü malın, paran da olsa; mülkler yaptırıp Sultan da olsan, Hindistan gibi geniş bir ülkeye Padişah da olsan, İskenderle Feridun gibi tac ve tahtın olsa; Keykâvus gibi saltanat sürsen, Rüstem gibi kuvvetli de olsan sonunda bu Cihandan çırçıplak gideceksin.

En sonunda yok olacaksın. Vücudunun bütün azası yok olacaktır.

Bunları bil ve gör de kendini düşün, Âhiret yolculuğunun, yolluğunu tedarik et.

37 — ŞEMSEDDİN TEBRİZÎ MENKABELERİ

İlâhî aşktan hisse alıp muhabbet şarabı içenlerden, şehidlik şerbetini ağzına dayayanlardan biri de ruhların aziz ve hayırlılarının hulâsası, başlı başına bir ışık olan ve ziyaların sırrı bulunan Şeyh-i metin Şemseddin Tebrizî'dir.

MESNEVÎ

Şeyh Şemseddinin sözü, konusu konuşulunca onun kendisi ortaya çıkınca başka bir güneş gökte zuhur etti.

Onun adı bahis konusu edilince ondan söz açmak, onun nimetlerini zikr etmek bana vâcip oldu.

Şemseddin Tebrizî ilk önce sepet ve zenbil ören Tebrizli Ebubekir ile Şahabeddin Suhreverdi ve Baba Kemal Hucendî ile sohbet edip sonra da Rükneddin Secasî'den tarikatını tekemmül ettirdi, fenâyı tahsil etti ve benzersiz bir zat oldu.

Rükneddinin işaretile Konyaya gelerek şekerciler hanına indi orada kaldı ve Mevlânâ hakkında tahkikata girişti.

Kendisine, Mevlânâ Celâleddin Rumi; kalenderlere huşumet gösterir ve ağır muamelede bulunur dediler. O, da bir Kalender gibi giyinerek Şekerciler hanının önünde Mevlânânın dersten evine dönmesini bekledi.

Ey Cihanın zarifi! Sana selâm olsun. Derdimin devası nedir? Fehvasınca Mevlânânın önüne çıkarak onun bindiği hayvanın dizginini tutarak sordu :

Ey Müslümanların İmamı! HZ. Muhammed (S.A.S.) mi büyüktür, yoksa Bayezid Bistami mi?

Mevlânâ diyor ki : Bu sualin heybetinden sanki yedi kat gök birbirinden ayrılıp yere dökülüp düştü. İçimden beynime doğru bir ateş çıktı. O ateşten bir duman peyda olarak Arşa yükseldi.

Mevlânâ, Şemse şu cevabı verdi :

HZ. Muhammed (S.A.S.) insanların en büyüğüdür. Bayezid Bistami de kim oluyor?

MESNEVÎ

O muhammed ki Peygamberlerin en hayırlısı ve övünülenidir. O Muhammed ki, Rabbil Âlemin'in nurudur.

O Muhammed ki sun'I ilâhinin Âyetidir ve Izzetin, şan-ü-şerefin, büyüklüğün güneşidir.

O Muhammed ki, Allahın habibi olup, Vahdet ehli arasında Şah idi.

*
* *

Şems Tebrizî tekrar sordu :

Peki; iyi ama HZ. Peygamber «Mâ arefnâke Hakk ma'rifetek» buyuruyor; Bayezid Bistami ise «Subhani ma a'azame şa'ni ve ehe Sultan-üs-Salâtin» diyor.

Mevlânâ diyor ki : Ben Şemse cevaben dedim ki :

Bayezid Bistamî'nin ateşi bir damladan, bir yudumdan teskin bulup susuzluğunun giderildiğinden dem vurdu. Ama İslâm Peygamberlerinin ise susuzluğu üzerine susuzluğu hem de büyük bir susuzluğu vardı. Onun mübarek göğsü «Elem neşrah leke sadrek» (Tercümesi : Ya Muhammed senin gönlünü açmadık mı? Elbette açtık.) hitabile «Arzullah Vâsia» mefhumu üzere feza açıklığında oldu, fezaya açıldı. Şüphesiz susuzluktan dem vurup her nefes fazlâlık ve yakınlık rica etti.

FERİDEDDİN ATTAR'DAN ŞI'İR

O, Tanrı sırlarının sırrı idi. Onun ihsan buyurduğu nurların nuru idi.

Mustafa, Dünyada Peygamberlerin sonuncusu oldu. Murtaza, Velilerin sonuncusu oldu.

Bayezid Rabbenel âlâ dedi ama onun anlamlarını Cafer'den işitti.

Enbiya olsun, Evliya olsun her ikisi de birdirler. Şüphesiz her ikisi de Hakkın nurlarıdırlar.

O Muhammed, beşerin ve beşeriyetin en iyisiydi. Senin gibi bu hırkaya bağlanıp kalmamıştı.

Şems bu sözleri işitir işitmez korkunç bir haykırış haykırdı ve yere yuvarlandı. Mevlânâ, hayvanından yere inerek o ayılıncaya kadar onun başını dizine koydu. Öğrencilerinden birine işaretle Şems-i Tebrizi'yi alıp Mevlânânın evine götürdüler.

Evde Mevlânâ ile Şems bir havuzun kenarında oturup konuşmağa başladılar. Mevlânânın yanında bir takım kitaplar vardı. Şems onların hepsini bunlar da nedir diyerek havuza attı.

Mevlânâ : Ahi Aman; ya derviş ne yaptın? O kitaplarda babamın faydalarından çok menfaatler vardı dedi ve gücendiğini belirtti.

Tebrizli Şems, suya attığı kitapları birer birer havuzdan çıkardı.

Mevlânâ kitaplara hayretle baktı. Neden? Ne görse beğenirsiniz? Ne gördü dersiniz? Bir tek kitap bile ıslanmamış.

Mevlânâ : Bu ne sır ve hikmettir, bu ne hâldir diye sordu. Şems buna zevk ve hâlet derler, sende bu zevkten lezzet var mıdır dedi.

Mevlânâ uykudan uyandı. Yani daldığı gaflet uykusundan ayıldı ve gerçeği anladı. Tam 3 ay her ikisi baş başa yalnız kaldılar. Oruç tuttular, konuştular, kat'iyen dışarı çıkmadılar ve kimseyi de yanlarına almadılar.

***

Bir gün Şems-i Tebrizi, Mevlânâdan bir sevgili ricasında bulundu. Mevlânâ gidip zevcesini getirdi. Şems; bu, benim can kız kardeşimdir; bize genç, güzel ve hoş görünen erkek ola dedi. Mevlânâ bu sefer oğlu Sultan Veled'i getirdi. Şems, bu da benim şerefli ve muhterem oğlumdur; bir miktar içki olsaydı keyf eder, zevk alırdık dedi. Mevlânâ eline iki testi alıp yahudiler mahallesine giderek şarap aldı.

ŞI'İR

Ey âşıklar, ey âşıklari Kadehi kayb ettim. Kadehlere sığmayan şarabtan içtim.

Tanrıya ait şarapla sarhoş oldum. Git de polise haber ver. Hem onun için hem de senin için çeşni getirdim. Gelin de tadın. diyerek sema'a başladı. Şems şöyle dedi :

Biz Mevlânın mütavaat kuvvetile içkisinin kuvvetini denedik. Övünülerek anlatılıp tarif edilmesinden daha da fazlaymış meğer.

BEYİT

Ey Doğu ile Batının Hükümdarı, senin gibi birisi bu Dünyada daha yaratılmadı.

*
* *

Ne yazık ki, bir takım taklitçiler, derviş adı altında çeşit çeşit fenalığa başladılar. Hâşâ ve hâşâ Mevlânâ ve Şems gibilerin bu Dünyadan aldıkları zevki onlar alamadılar.

((Hâşâ ve hâşâ; Evliyaullah olanlar bu biçim kötülükleri irtikâp ederler mi hiç? Şems-i Tebrizî, Mevlânâyı imtihan için onun bazı mahçubiyetlerini gidermek istemiş ve bunun için onu irşad etmiştir. Yoksa ki onlar ne şarap içtiler ve ne de başka bir kötülüğe niyet ettiler. Ne yazık ki, bir takım mukallitler nefslerine tabi' ve esir olarak Mevlânâ ile Şems de böyle yapmışlardır isnad ve iftirasile meyhaneden dışarı çıkmazlar.

Aman dikkat edin, iyi düşünün ha. Sakın gaflet edip yanılmayın, ister Şems olsun ister Mevlânâ bu gibi şeylerden yalnız münezzeh ve uzak değil, üstelik bizârdırlar))

MESNEVÎ

İşte bunun içindir ki bir çok kimseler doğru yollarını şaşırıp kayb oldular. Pek az kimse Dünya ile ilgisini kesmiş ve kendini Allaha vermiş insanların hallerini anlayabildiler.

*
* *

Allahın Velileri zaruret hâlinde bu gibi kötü işler görseler bile tebdile kaadirdirler. Taklid ile tahkikin arasında gökle yer arasındaki fark kadar bir fark vardır.

Mevlânâ diyor ki :

MESNEVÎ

Bu; senin bildiğin, anladığın, gördüğün zahirî kadeh ve zâhiri şarap değildir. Sen zâhirî görüyorsun. Bu, o değildir.

Ey ayıp arayan, ayıp gören şeyh, bu düşünceleri kafandan çıkar, at. Asıl Şeyhin kendisi sarhoştur ama farkında değil.

Mutlak nur başka şeydir. Güneşin nuru bir pisliğin üzerine düşse o nur kirlenir mi hiç? Kirlenmez tabi'î.

Sizin O bildiğiniz şarabı içen kötü adam olur. Bizim bildiğimiz bu şarabı içen ise nur olur hem de Rabbanî nur. Onu içen hased tevhid eder; bunu içen nur meydana getirir .

Şems Tebrizî bazı muhaliflerin kendisine bir su'i kasd tertiplediklerini his ederek Anadoludan Halebe gitti. Bu ayrılık uzun sürmekle Mevlânâ oğlu ile bir kaç dervişi oraya gönderdi ve tekrar gelmesi, geri dönmesi ricasında bulundu.

Sultan Veled, Şems'i Halep'te buldu. Baktı ki bir hıristiyan çocuğile oturmuş satranç oynuyor. Sultan Veled ona dedi ki :

BEYİT

Ey vefa ve cömertlik madeni! Senin aziz canına yemin olsun ki, artık sensiz sabrımız, tahammül ve takatımız kalmadı. Ey aziz şahsiyet gel.

Şems döndü ve satranç oynadığı o hıristiyan çocuk ta Şemsin yüksek değerini anlayarak hemen orada müslüman oldu.

Demek ki mekruh olan satranç bir bahane imiş. Allah adamlarının mekruh olan bir şeyi yapmalarında da bir hikmet ve maslahat varmış. Hem de nasıl bir hikmet? İlâhî bir hikmet.

BEYİT

Her yolunu şaşırmışı yoldaş bilme, uyuyan gafilleri haberdar sanma.

*
* *

Şems Tebrizî «Merecel bahreyni yeltakiyan» (Tercümesi : Acı ve tatlı sulu 2 denizi birbirine kavuşmamak üzere salıvermiştir. Aralarında bir engel vardır. Birbirlerinin sınırını aşamazlar) Âyeti gereğince Fars denizile Rum denizi birbirine ulaştı.

Mevlânânın öteki oğlu Alaeddin Muhammed, Şems'in Konya' ya avdetinde orada değildi. Başka bir yere gitmişti. Dönüşte bir takım kimseler ona şöyle dediler :

(Dinsiz, mezhepsiz, imansız bir Kalender; babanı baştan çıkardı. Halk annenle kardeşin hakkında kötü şeyler söylüyor.

Alaeddin Muhammed, Şems'i öldürmeği kafasına koydu ve bu iş için 7 tane haydut arkadaş buldu. Bir gece Şems, Mevlânâ ile görüşürken geldi; kapının dışarısında durup, Şems'e gel diye işaret etti. Şems dahi :

Ya Mevlânâ! Beni öldürmek için çağırıyorlar dedi. Mevlânâ «İllâ lehül halk vel emr tebarekallahü Rabbil âlemin» Âyetini okudu.)

(Şems dışarı çıkınca Alaeddin Muhammedle pusuda gizlenen 7 şerir arkadaşı kılıç ve hançerle Şems'in üzerine atılarak onu şehid ettiler. Şems Allah diye öyle bir bağırış bağırdı ki kaatiller yere düşüp bayıldılar.

Mevlânâ o hâin ve kaatil oğlu için :

«İnnehu leyse min ehlî» (Tercümesi : O, benden değildir dedi)

O, 7 kaatil az bir zaman sonra her biri bir felâkete uğramak suretile öldüler. Alaeddin Muhammed de tuhaf bir illete tutularak öldü ve babası Mevlânâ onun cenazesinde bulunmadı. Şemsin öldürüldüğü yere koşanlar, yerde bir kaç damla kandan başka bir şey bulamadılar ve görmediler. Bazılarınca Şems Tebrizî Konya'da Baha Veledin yanında gömülüdür) (*)

(*) Bazılarınca da Şems-i Tebrizî, Tebriz'de gömülüdür. Çünkü O, Konya'da öldürülmedi.

Yine bir takımlarınca, Sultan Veled, Şemsi, rüyasında bir kuyu içinde gördü. Ertesi gün o yere gidip Şemsin ölüsünü o kuyuda buldu ve oradan çıkartarak Emir Bedreddin medresesinde defn ettirdi.

(Bir kısım Mevlevîler de şöyle diyorlar :

Şems, Mevlânâyı değil, Mevlânâ Şems'i irşad etti. Mevlânâ mürid değil, mürşiddir. Şems ise mürşid değil, müriddir ve Mevlânâ'nın halifesidir.)

MESNEVÎ

(Önder olan Şeyh müridi imtihan etmişse eşektir.

Din yolunda onu imtihan edersen ey inanmayan kişi, sen imtihan edilmiş olursun)

*
* *

(Şu yukarıdaki Mesnevîden anlaşıldığı üzere HZ. Şemseddin Muhammed Tebrizî o zaman mevcut olan büyük rehberin işaretiie gelip Mevlânâyı irşad etti. Lâkin Mevlânânın yüksek şahsiyeti Şemse galip geldi ve Şems ona bağlandı. Yani Şems ilk zamanlar Mevlânâya rehber oldu ama sonra ona tabi' oldu. Şems, Mevlânâdan bi'at ve iradete gelmişken Mevlânâyı tecrübe ve imtihan etmek hadd-i tarikatten hariçtir. Çünkü küçüğün büyüğü denemesi câiz değildir.)

MESNEVÎ

(O, yani büyük rehber nur gibidir ve aklı, zekâsı da onun Cebrailidir. O büyük rehberden aşağı olan Veli feyz almak hususunda ona kandil gibidir. O veli bu mertebeden aşağı olsa bizim ışığımızdır.

Bu sözler, Tebrizli Şemse işarettir. Kandilden maksat kendisi ve ışıktan maksat Şems'dir ve mertebesinin Şemse galip olduğunu belirtiyor.)

38 — SEYYİD İMADEDDİN NESİMÎ MENKABELERİ

Aşk ve muhabbet yolunda baş ve can oynatan bir Pîrdir Seyyid İmadeddin Nesimî. Garib bir adamdı. İşleri de acaipti. Sultan Hüseyin Baykara aşk ve şevkle yanarak yetişen Allah Velileri hakkında bir eser yazmış ve adını «Mecalis-ül-uşşak» koymuştur. Ben de oradan Seyyid İmadeddin Nesimî'nin menkabelerini alarak buraya aktardım.

BEYİT

Mansur gibi sen de git nimetlerin darağacına çık ki, Keremde mutlak cömert olasın.

*
* *

Seyyid İmadeddin Nesimî'nin bütün ilimlerle, fenlerle büyük bir mahareti vardı. Onun içinden dışına vuran rahmet damlaları bir tufan mesabesindeydi. Onun gönül denizinin dalgalarından tuhaf tuhaf kelime ve ibareler coşup kaynıyor ve taşıyordu. Bunlar kıyıya atılmış, sâhile dökülmüş birer inciydi. Bunların gerçek anlamlarını kavrayamayan rakipleri; Rabbin sırlarını ifşa etmek, kâfirliktir diyerek onu muahaze ettiler.

ŞİİR

Onlardan zuhur eden ma'nanın sen ancak kapısını çaldın; Mansur onun halkasıydı sen ona bak.

*
* *

Seyyid İmadeddin Nesimî, Halepte otururdu. Onu çekemeyenler çoktu. Onu oğlancılıkla suçladılar. Şeriata aykırı bir ta-

kım eğlenceli sözler söylediğinden onu dinsizlikle de itham etti-ler. Fakat O, konuşmasını bilen, bazı o eğlenceli ve ona buna nahoş gelen lâflarını te'vil etmesini bilerek ve güzel güzel konu-şarak düşmanlarını susturuyor ve kendişi de rahat ediyordu.

Şİ'İR

Ben yersiz bir hazine, bir nimetim; bir varlığım; hiç bir yere sığmam. Cisim ve canımdan üstünüm; cisim ve cana sığmam.

Ben güneşim, değirmenin çarkıyım. Ben gökyüzüyüm hiç bir hana, kervansaraya, hiç bir yurda ve yolcu konağına sığmam.

Ben fasîh bir mantıkım, ben Mesih'im (İsa) nın arkadaşı-yım; ben Vahy tercümanıyım fakat hiç bir duaya sığmam.

*
* *

Yukarıdaki bu şi'ir Seyyid İmadeddinindir. Tesadüfen onu güler yüzlü bir oğlan okudu. Bunu dinleyen cemaat o genci ten-kitle bu kimindir? diye sordular. O, da kendisinin olduğunu söy-leyerek katline hükm olundu.

Darağacına götürülürken Seyyid İmadeddin Nesimî geldi. Bu gencin okuduğu şi'ir onun değil benimdir. O, kendisine mal etti dedi ve şu şi'irini de okudu :

Şİ'İR

O haberi nutuk hâlinde dile getiren benim.

Ay gibi parlak ve güzel yüzlülerin saçile yanağı sözdür; ben onun tercümanıyım.

Gözlerden gaip olup da daima huzurda olan benim.

Gözlerden gizlenen o zâhiri vücut benim.

*
* *

Bunun üzerine o oğlanı serbest bırakıp, Seyyid İmadeddin Nesimî'nin derisini yüzdüler. Bu esnada tabi'i çok kanı aktı. Yü-zü sapsarı kesildi. Neden sarardın diye sorulunca şu cevabı verdi:

Aşk nurundan doğan güneş battığı vakit sararır.

Şİ'İR

Bir cefakeş âşıkım ey yâr senden dönmezem
Hançerile yüreğimi yar senden dönmezem
Ger Zekerya tek beni baştan ayağa yarsalar
Başıma koy erre ey neccar senden dönmezem
Ger beni yandırsalar toprağımı savursalar
Külüm ottan çağırır Settar senden dönmezem.

BAŞKA BİR Şİ'İR

Cealna Rabbeküm Şana yazıldı bunda bir nâme
Ki meşhur oldu esrarım Cihanda hâsile âme
Yığıldı Şeyh-ü zâhitler ki yani soyalar meni
Muradım bu idi Hak'tan eriştim ben bugün kâme
Yığıldı kadıvü müftü ki yani yazalar fetva
Tutuştu od ile defter bulaştı kan ile hâme
Gel ey bâd-i saba tezden elin öp benden ol yârın
Benim ahvalimi söyle ne hacettir dahi nâme
Ki birdir suret-ü ma'na senin zatında ey ârif
Çıkardın came-i takva yeniden giydin ol câme
Yakın bil ruz-i Mahşerde tutarsın dâmenin muhkem
Diyem ey bivefa diller yetirmedin beni kâme
Cihana doldu âvâze be şark-ü-garb be bahr-ü ber
Ki soydular Nesimî'yi dağıldı cümle ahtame.

***

Seyyid İmadeddin Nesimi öldürülürken ona karşı müthiş düşman olan birisi şöyle dedi :

"Bunun kanı bir kimsenin vücudunun her hangi bir tarafına sıçrayıp bulaşsa orasını kesmeden temizlenmez. Kesmeli başka çare yok.

Şu Allahın işine bakınız ki, tesadüfen bir damla kan o münafık adamın parmağına sıçradı. Kimsenin görmemesi için orasını gizledi ama yine de ne yapsa ve ne yaptıysa meydana çıktı. Bunun üzerine o habis ve menhus, mel'ul herif bu sefer de :

Adam sende; gusül ile de temizlenir deyince Seyyid İmadeddin Nesimi şu şi'iri söyledi :)

MANZUME

Cânıma senden ne kim gelse ciğerler ağrımaz
Hak bilir bir nûş için bir niş vururlar ağrımaz
Aşinalıktan mıdır ya Hakkı sövmekten midir?
Cismimi ser ta kadem bin gez yararlar ağrımaz.
Hak şarabın içenin yüreği sendan olur
Bin çekiç sendana vursan döğmesinden ağrımaz
Şişemi ben taşa çaldım Hakkı izhar eyledim
Andan ahvel ağrıdı, ârif basarlar ağrımaz
Değme namerdin kaçan meydanı benden yahşıdır
Er bilir meydan-ı kadrin er kaderler ağrımaz
Zâhidin bir parmağın kessen döner Haktan kaçar
Gör bu gerçek aşkı sertapa soyarlar ağrımaz.

İlâhî aşka kurban gidenlerin en başında, ön safında bulunan Mansur Hallac oğlu Hüseyin, muhabbet meydanında deneme nişanı ve hedefi için bir taş dikti.

Onu takiben şehid olan âşıklar şu aşağıdaki beyti okuyarak muhabbet cangâhında aşk topu gibi başları Hak aşkı yolunda vuslat suyuna susuz gittiler.

BEYİT

(Nice başlar top olmuşlar bu meydan-ı muhabbette
Vurup çevkân-ı zülfile çalar divan-ı aşkında.)

MESNEVÎ

Âşıkın yanıp yakılması senin için iyidir, iyi olur. Onun göz yaşı senin için bir ırmaktır, bir dere olur.

Ateş sen isen ben pervane gibi o ateşte kararsızım.

Hâlis altın yanmaktan korkar mı hiç? Bu da onun gibi.

Mansur'un gönlündeki nur sen kendindin. Ondan En-el-Hak zuhur etti.

Bu âlemde senden başka kimse yoktur ve bu gerçek bana sâbit olmuştur.

Ey beni okuyan ve dinleyenl Her aşk iddiasında bulunanı dâvasında sâdık sanma. Gerçek âşıklar yıldızlar arasındaki Pervin (*) gibi az bulunur. Bunların hareketlerl aşk gereğincedir. Her takild eden tahkike erişseydi Dünyada Mansurlarla Nesimîlerden geçilmezdi.

MESNEVÎ

(En-el-Hak, Mansurun dudağında bir nurdu. Firavunun dudağındaki Enallah ise bir zorbalıktı, isyandı.

Asa, Musanın elinde mucize oldu lâkin sihirbazın elindeki asa boşa gitti, bir hiç oldu.)

Bu bakımdan hâl ehlini, gönül adamlarını, Hak âşıklarını taklide yeltenmek kötü bir âdet olmakla beraber boşuna bir çabadır ve yollarını şaşırır, apışıp kalırlar.

İnsana o zevki Cenab-ı Hak lûtüf buyurmalıdır.

MESNEVÎ

Bin yıl bu yolu izler, böyle hareket edersen Kılavuzsuz kayb olur gidersin.

Neden? Çünkü hakikat erbabının etekleri temizdir ve ma'siyet (günah) la tozlanmamıştır. Mukallitler ise ma'siyet denizinde gark olmuşlar; baştan aşağı kirlidirler.

MESNEVÎ

Bir köylü bir hocayı binbir rica ile şehirden köyüne davet eder. Halbuki bu samimi bir davet değildi. Köylü onu kandırıp aldatmıştı.

Zavallı saf hoca inanmış ve onun rica ve sözlerine itimad

(*) Pervin yıldızının bir adı da Süreyya'dır.

ederek ailesi ve çocuklarile birlikte şehirden kalkıp köye gitti. Köylü, hocayı bilmezlikten ve tanımazlıktan geldi.

Zavallı hocanın bu yüzden başına neler geldi neler! Sonunda hile meydana çıktı.

Mevlânâ, Mesnevisinde bu hikâyeyi anlatarak bu, aşk şarabından kendinden geçme davasıdır der.

MESNEVÎ

Boşu boşuna dervişlik lâfı ettin. Bir hay huydur gitti.

Nice böyle yüzbinlerce denemeler olmuştur. Bu da onlardan biridir.

Hak yolunda sarhoş olan (kendinden geçen) Kıyamet günü ölüleri uyandıracak olan İsrafil adlı Meleğin çalacağı boru ile ayılmaz da ufak bir şeyle meselâ bir rüzgârla kendine gelir.

Eğer kötüleri deneme icap etmeseydi her yalancı pehlivan Rüstem olurdu.

Herkes ben olgunlaştım diyebilir ama insan, pişkinleri, pişkinler de yâr'ı ararlar. Bu işler böyledir baba.

Hak şarabı yalandan olmamalı. Ayol sen ayran içmişsin Hak şarabını değil.

Ey sahtekâr! Hileyi, ihtirası nasıl gizleyebilirsin?

Sen Mansur gibi hallaçlık ediyor ve bu iddiada bulunuyorsun ama dostların pamuğunu tutuşturuyorsun.

Sen kendini yolcu sayma; sen bir yol kesensin.

Sen kendini Cüneyd Bağdadî ve Bayezid Bistami diye tanıtıyor, onlar gibi oldum zannediyorsun. Heyhat!

Sen kendini Hak âşıkı yaptın. Halbuki Hak âşıkı değil Şeytan âşıkısın ve bu işte aldandın tabi'i.

Kıyamet günü ilk önce âşıkla maşuku getirirler.

Sen bunca Evliyanın yanlarında hiç bulunmadın mı? Onların yüzlerce kerametini ve büyüklüklerini, büyük işlerini görmedin mi?

Sen hayallere dalmış, hiç bir şey içmemişsin. O hâlde gerçek sarhoşlar gibi gösterme kendini.

Ey akılsız adam! aklın başına geldiği vakit pişman olacak tarzda sarhoş olma.

İçtikleri zaman yorgun akılların hasretini çekenler gibi ol.

*
* *

Bu bakımdan Ey Hidayet yolu isteyip arayan! Eğer tahkika (gerçek olup olmadığını araştırma, gerçeği ispatlama) ulaşmak istersen Muhammedin şeriatına uygun ve Ahmedin sünneti üzerine züht ve ibadete koyul. Çünkü tahkike ancak böyle varabilirsin. Çünkü Allah böyle buyuruyor :

Canın boğazına gelip can verinceye can çekişinceye kadar Rabbine ibadet et. Yani ilk önce hâlis ibadet ve dürüst işlerle dışını süsle, sonra da içini tasfiye et ki temizlenip pâklansın ve saf olsun.

Hak Taalâ seni tahkik ehline sevk eder ve onlarla mülâkat ettikten sonra tahkike erişip ihtiyar elinden giderek İlâhî aşk nasıl dilerse sana öyle hükm eder.

«Allahümme yessir lena zalikel tahkik bi fazlike ya vedud.» (Tercümesi : Ey çok aziz ve mihriban olan Allah! Kendi fazlın hürmetine bu tahkik keyfiyetini bize kolaylaştır.)

Yalnız şu var ki, ibadette dahi niyetin hâlis olması gerekir. Zira hâlis bir niyetle ibadet etmeyip kalbin Dünyanın pisliklerile ve kafan red edilmiş fikirlerle mülevves ise; üstelik ve aynı zamanda ibadetten murad halka gösteriş ise işte o zaman bu makbul sayılmaz ve yasak edilen günah olan şeyden el çeklimemiş olur; sonuç olarak kıldığın namazın, tuttuğun orucun, okuduğun duaların sana zerre kadar menfaatı olmaz, hayrı dokunmaz.

MESNEVÎ

Riya ile Subhanallah demenin külhan karundan başka bir şey olmadığını bil.

*
* *

Meselâ sarhoş iken namaza yaklaşmayın, namaz kılmayın diye bir Âyet vardır değil mi? İyi ama bu, evet böyle olmakla beraber nice kişiler vardır ki bir şey içmemiş, sarhoş olmamışlardır

ve namaz kılıyorlar ama Dünyaya olan bağlantı ve düşkünlüklerinden dolayı gaflet içinde bulunup bu gafletle gururun sarhoşu olmuşlardır. Bunlar ne namazda okuduklarını anlar ne de namaz kıldıklarını bilirler. Bir de üstelik ben namazımı hiç terk etmiş adam değilim diye böbürlenirler.

Halbuki Allahın buyruğu ve Peygamberin emri gereğince, namaz kılan mütevazı olmalı ve namaz esnasında tevazü göstermeli; kendisini küçük ve hakir görmelidir. Çünkü kimin huzurunda olduğunu idrak etmelidir. Evet kimin huzurunda olacak? Ulu Tanrının!

Ve bir de şu mes'ele var : Yine bir Âyet mucibince namaz insanoğlunu kötü ve yasak edilmiş şeylerden alıkoyar.

Bu, yalnız namaz hakkında değil oruç, zekât, Hac ve bütün öteki ibadetler hakkında da böyledir. Yani esas olan şey iyi niyettir. Çünkü insan hâlis niyet sâhibi olmalı ki erbab-ı tahkik olmağa lâyık olsun.

EBİ SAİD EBÜLHAYR (Eb-ül-hayr) DEN BİR ŞİİR

Senin yüzünü göreli beri ne oruç tutuyorum ne de namaz kılıyorum.

Seninle birlikte olursam her niyaz bana câizdir. Sensiz ise ne namazın bir önemi var, ne orucun değeri ne de başka bir ibadetin hükmü.

MANZUME

Gel imdi sen dahi eyle namazın
Ki makbul ola onda her niyazın.
Dışın Kıbleye döndürmek müsülman
Değil ol kapıya erkân-ı iman.
İçi kılmayacak onun namazı
Kaçan işitilir dilde niyazı
Hemen zâhir ibadet şeriat işinden
Haracın götürür kulun başından
Teveccüh olmayınca kulda kâmil

Şeriat ehli tutmaz onu Kaabil
Eğer cismin namazın kıldın ise
Anın erkân ve şartın bildin ise
Namazın öğren ol ruh-I revanın
Ki gözkusudur ol Şah-ı CIhanın
Nedir şartı, nedir rüknü bil Imdi
Onun Ile ona Kulluk kıl imdi
Salat-I cân o kim götürüle şahld
Cemali canıma ola müşahld
Göresin cân gözile ol cemali
Yıkaya varlığını canın visali
Bilesin cân gözü hem nur-i haktır
Cemal pertevinden bir varaktır
Anın Ile gören oldur cemall
Bu yolda bilen oldur kal-ü-hâll
Senin gönlün cilâlı düştüğünden
O nur Idi çu aksi düştü senden
O gördü lâkin anı sen sandım
O nurun şevkinin oduna yandım
Bu menzilde henüz fâni değilsin
Gönüller derdi dermanı değilsin.
Çü cân oldu cemaline musalli
Cemali canına kıldı tecelli.
Pes ondan iste nur erkânı onun
Ki her rüknü duyaserin Hüdanın
Göresin serteser ahkâmı şer'in
Sabat aslına iletir seni fer'in
Görürsün onukile ol yüzü sen
Bilirsin pertev imiş nur-I Hak'tan
Pes ol aslı koyup fer'e uyanlar
Onlardır az ve bön yolda kalanlar
Pes anı tut ki, yolda kalmayasın
Visaline düğünü almayasın
Atasın ardına iki Cihanı
Gör yine canına sırr-ı nihanı
Ki senliğin yıkanmazsa özünden

Fena bulma yesersin kendizinden
Eğer varlık ile gülsün sen ey cân
Visali kanı sen ya kam cânan
O menzilde bu ilhamı bulanlar
Onlardır kendisin yavi kılanlar
Ki mahv ola özünden külli kesref
Kabul ede onu derya-yi Vahdet
Vücudu defterini gark edenler
Anın ile ana ansız gidenler
Yıkaya ol âreda nam-ü şânı
Yıkaya ondan götüre ad ve sanı
Bilen adını onun bula maksud
Bile ne verdiğin ol kula ma'bud
Hakkın lûtfün bula kim bulsa anı
Yetire kim ki yavi kılsa anı
Okuna varlığından sırr-ı Şâhî
Ola ol defter hükm-i ilâhî
Nice kim Hak Resule kıldı buyruk
Ki hükmümden onu görmeyim ayrık
Tutan elinde benim kudretmidir
Olan dilekte benim hikmetimdir
Gel ey âşık bu yolda fanî ol sen
Bu derya mevcinin ummanı ol sen
Ki senin mevcin ola gevşer efşan
Bula ondan niceler derde derman
O deryadan bizi ey Hak ayırma
Muhalif yellerle yoldan ayırma
Anın serinde sen ver cana temkin
Tereddütler ile gösterme telvin.

Ey âşık tâlip ve sâdık ragıp! A benim efendim; ben tahkikçi ile taklidçiyi nereden bileyim ve nasıl tanıyıp ayırd edeyim diye sorarsan ben de sana cevap olarak diyeceğim ki ;

Ben şimdiye kadar verdiğim bilgilerle bunu açıkça izah ettim hem de etraflı olarak. Sen bunları dikkat gözile okur ve can

kulagile dinlersen hakikat erbabını âlametlerile tanır ona göre amel edersin. Sen lâfla Bayezid Bistanilikten, Mansurluktan dem vuranların sözlerine hiç kulak asma ve önem verme. O kuru iddiaların sonu yoktur.

BEYİT

İnsan dediğin Şahı tanımalı. Şahı yüz çeşit elbise ile de görse tanımalı.

BEYİT

(Söyletirsin dillerinde lâf çok
Zerre kadar birisinde hâl yok.)

* * *

Tanrı Elçisi Muhammedin güzel bir tebliği vardır : «El mü-minü mir'at-i ehih-ül mü'min.» Tercümesi : Bir mü'min, kardeşi olan mü'minin aynasıdır.)

Sen bu buyruğu kafana yerleştirir, bu fikri benimsersen kalb aynan hiç bir zaman paslanmaz. Paslanmadı mı sende bir şüphe kalmaz ve tam manasile iman sahibi olursun.

Buna dair Mevlânânın Mesnevîsinde şöyle bir hikâye vardır :

Bir kimsenin 3 oğlu vardı. Babaları ölüm hâlindeyken bazı kimseleri yanına çağırarak dedi ki :

Ben öldükten sonra bütün metrukâtım evlâtlarımın içinde en tenbeli, gevşeği, ihmalcisi (*) hangisi ise ona verilsin. Mirasımı ona bırakıyorum. Vasiyetim budur.

Babaları öldükten sonra çocuklar kadıya gidip keyfiyeti anlattılar ve şâhitleri de gösterdiler.

Kadı da dedi ki : Pek âlâ; her biriniz de akıllısınız. Kâhiliniz kimse söylesin. Her biriniz kehâletinizden haber verin ki kâhil olan meydana çıksın da ben de ona göre ve şeriat üzerine hüküm vereyim.

(*) Kitabın aslında Kâhil kelimesi var. Bazı lûgatlarda karşılığı tenbel, gevşek, ihmalci kelimeleridir. Bazı lûgatlarda ise Kâhil evlâttan maksat olgun, erişkin evlâttır deniliyor.

MESNEVÎ

Her birinizin kâhilliğini göreyim, anlayayım da şüphem kalmasın.

Ârifler her 2 Dünyadan daha kâhildirler. Ekinsiz harman toplarlar.

Bir kimsenin hüviyeti, mahiyeti dilinden, konuşmasından bellî olur.

Tencerenin içindeki yemeğin mahiyeti kokusundan anlaşılır.

Esen rüzgâr, gülşenden mi yoksa külhandan mı estiğini bellî eder.

Bir şeyin yalan mı doğru mu olduğu da anlaşılır, meydana çıkar.

Çocuklardan biri dedi ki :

MESNEVÎ

İnsanoğlu, dilinin altında gizlidir. Dil, ağızda bir perdedir.

Kapı açıldı mı yahut perde kalktı mı evin içi görülür, bellî olur.

Evet o evin içinde gevher mi vardır yoksa buğday mı; altın, hazine ve mücevherat mı vardır orada yoksa yılanla akrep mi? Kapı açıldığı, perde kalktığı zaman anlaşılır bunlar.

Ve o birinci çocuk sözlerine şöyle devam etti :

Ben, insan konuşmasından anlarım. Konuşmazsa iki üç gün sabr edip tavr-ü-hareketlerinden teşhis ederim.

Öbürü ise konuşmazsa onu her hangi bir vesile ile konuşturur ve bu suretle temyiz ederim dedi.

Kadı dedi ki; senin verdiğin misâl neye benzer bilir misin? Sana bir misâl vereyim :

Bir anne çocuğuna şöyle nasihatte bulunur :

Eğer rüyanda tehlikeli ve korkulu hayaller görürsen korkma, sağlam yürekli ol. Sana hücum edemez. Sen ona saldırırsan, O sana hücum etse bile yorulur ve geri döner; sen de kurtulursun.

Bunun üzerine çocuk annesine dedi ki :

Peki anneciğim iyi ama ya senin bana verdiğin öğüdü rüyada gördüğüm hayalin annesi de ona vermişse? O hayal bana tekrar saldırırsa ne yapayım?

Bunun gibi karşındaki senin hileni anlayıp nutka gelmezse o vakit nasıl fark edersin?

MESNEVÎ

Dedi ki : Senin hileni o, önceden keşf edip konuşmak istemezse onun sırrını nasıl öğrenebilirsin, doğrusunu söyle. O da dedi ki : Ben susar, sabrederim. Çünkü sabır her müşkülü halleder.

Gönülden gönüle, kalbden kalbe bir pencere vardır.

*
* *

Demek bir insanın karşısındakini tanıması ne kulakladır ne de dille. Peki ne iledir? Zekâ, akıl ve kalbledir. İşte gerek Kâmil mürşidin mürşidlikteki kemalinin ve gerekse müridin yetişmesinin ölçüsü zekâ, akıl ve gönüldür.

*
* *

Rabbim meded senden. Göze ve gönüle gerçek görme nuru ver.

Ey sâdık âşık! Samimiyetle inandığın kutlu ve mutlu kimselerin karşılarına geçtiğin zaman hulus-i kalble onlara müteveccih ol. Onların huzurunda sessiz dur, sedasız otur.

Eğer kalbinden Dünya sevgisile Tanrıdan gayri olan şeyleri çıkarıp rikkat hâsıl olur ve Muhabbetullah nurile doldurursan ve gayri ihtiyari içinde bir eziklik, sızlayıp inleme husule gelirse işte o mübarek zatın huzur ve sâyesini saadet bil ve ondan ayrılma.

İşte yol budur. Yoksa bu işler sırf lâfla, söz ve lâkırdı ile olmaz.

Hak Taalâ sana böyle bir devleti nasip etmişse ve ederse kimseden şehadet isteme. Kalbinde doğan Muhabbetullah nuru onun şâhidi olur.

Faraza bir azizi havada uçar ve seccade ile yedi denizi geçer görürsen seni gerçekten haberdar etmeyip Iman nurile gönül lâmbanı yakmadıktan ve Muhabbetullah ihsan etmedikten sonra onun kerametinden sana ne fayda gelir?

MESNEVÎ

Sen kendini tanımadıktan sonra ne elde edebilirsin?

Sen gülle dikeni tanımadıkatn sonra ben sana sırları ne diye söyleyeyim? Nasıl anlatayım?

Git, kendini tanı ki, kendi nurunla göreceğini kendin göresin.

*
* *

Şimdi diyeceksin ki, peki bir aziz ve kutsal kişiden bunca kerametler müşahede edilir de nasıl olur da tâlibin kalbini aydınlatamaz?

Evet doğru ve isabetli bir sorudur bu. Cevabı da şudur :

Her Keramet sâhibi irşada kaadir olmayabilir. HZ. Subhane ve Taalâ i'ta ve kudreti kime lâyık görürse irşad ta onundur. Bu hâl ne ilim ve kerametledir; ne de marifetle olur.

Babasından saltanata vâris olan Padişah bu saltanatı nasıl ki kazanmakla elde etmeyip bu, kendisine ilâhi bir mevhibe ise bu da onun gibidir.

Keramet erbabı Cenab-ı Hakkın makbul kulları olup, önceden bu eserde belirttiğimiz gibi gayr-i meczup sâlikler zümresinde kalmışlar, içlerine bir menfaatı olmamıştır. Lâkin Dünya istek ve mazarratlarının def'inde faydası dokunur.

Sözümüz Hakka tâlip olanlar ve masivaya iltifat etmeyenler hakkındadır. Rabb-i Zülcelâl Keramet erbabının makamlarında sâbit edip her biri makamından hoşnut olmuş ve memnun kalmıştır.

BEYİT

Ehil olmayana, kaabil-i hitap olmayana ne diye boşuna kendini yorarak lâf anlatmağa çalışırsın. Kendini zorlama.

*
* *

Ey canım kardeşim, ey baba ve annesinin gözünün bebeği, gözünün ışığı!

Kendini bir yokla, tart. Eğer gerçek tâlipsen Kâmil mürşidin nişanı budur. Ona uy ki Hak Taalâ maksadına erişmeği sana nasip ede.

MESNEVÎ

Temiz, nurlu ve yüreklerinde sevgi olanlarla otur, düş, kalk.

Git çabuk Allah dostunu ara, bul. Böyle yaparsan Allah ta sana yardımcı olur.

Allaha yakın olmak isteyen Evliyanın huzurunda oturmalı. Böyle yapmazsan sonun iyi olmaz.

39 — MİMŞAD DİNURÎ MENKABELERİ

Mimşad Dinurî nasıl bir zattır? O, Hidayet âleminin bir âmili, inayet makamının Kâmilidir. Irak Şeyhleri ona iktida etmişler, ona bağlanmış ve uymuşlardı. Onu izlerlerdi. İştiyak âleminde yanıp tutuşanların önderiydi O.

Doğum yerine ve menşeine gelince : O, Hemadanla Bağdad arasında İranın bir eyaleti olan Kirmanşaha tâbi' Dinur şehrinde doğmuştur.

BEYİT

Gerçekte onun sırrı canların sırrı idi. O, kendisi gizli bir sırdı.

* * *

Mimşad Dinurî diyor ki :

(Allah, ârifin kalbine bir ayna yerleştirmiştir. Ârif ne zaman ona baksa Hakkı müşahede eder.)

BEYİT

(Ey onu görmeğe istekli olan! Bir ayna olan kalbini temiz tut. Aynaya iyi bakılırsa o da iyi gösterir. Gönül de bunun gibidir. Çünkü O, belki de aynaya aks eder. Yani için temiz olursa Onu görebilirsin.)

* * *

Dinurî diyor ki : 40 yıldan beri Cennette olan her şey bana gösterildi ama ben gözümün ucu ile bile bakmadım.

NESİMÎ'DEN BEYİT

Ey Cennetin handan gülü! Aç fırakın hâr imiş;
Müştaka dirlik sensizin Vallahi ki düşvar imiş.

Gülgûn yanağından bana keşf oldu ey bedr-i düca
Ehl-i Vefanın Cenneti şol bâg-ü şol gülzar imiş.

*
* *

Şeyhülislâm Abdullah Ansarî dedi ki :

Hakkın huzurunda başka bir şeye, başka bir kimseye bakmak şirktir, kâfirliktir.

*
* *

Ebu Abdullah Eltafî diyor ki :

Muhammed bini Hafif bana şöyle anlattı :

Bir gün rüyada Mimşad'ı gördüm. Ya Rabbi-il Kulûb, ya Rabb-il Kulûb diye münacat ediyordu. Birden gök yarıldı ve Mimşad'ı içeriye aldı.

40 — MUHAMMED DİNURÎ MENKABELERİ

Takva sâhiplerinin seyyidi, tertemiz insanların en seçkini, Ahediyet yakını, Samediyetin mukaddesi, Dergâhın beğenilmişi, Allahın makbulü. Muhammed Dinurî işte budur.

Adı Muhammed bini Abdülhalik Dinurî'dir.

En meşhur ve birinci sınıf Şeyhlerden olup, yıllarca fakirler ve dervişlerle sohbet etmeği tercih etmiş ve onların terbiyelerile meşgul olmuştur.

Ömrünün son günlerinde «Vâdi-ül-Kura» adlı bir yerde bir mesçitte kalınağa başladı. İlk gün yatsı namazından sonra cemaat oradan ayrılıp evlerine giderlerken içlerinden bir tek kimse bile buyurun, bize gidelim, misafirimiz olunuz demedi.

Onlar gidip Muhammed Dinurî yalnız kaldıktan sonra «Fe iza câe ecelühüm lâ yeste' hurune saaten ve lâ yestakdemun.» (Tercümesi : Eceliniz geldi mi ne bir saat geciktirilir ve ne de öne alınır) Âyeti gereğince Allahın rahmetine kavuştu.

Sabah namazını kılmağa gelenler Muhammed Dinurî'yi ölmüş buldular. Hemen onu techiz, tekfin ve defin ettiler.

Cemaat ertesi gece camie geldiklerinde kefeni mihrabda bul-dular. Bir de şöyle bir yazı yazılıydı :

Biz size çok mübarek bir zatı aziz misafir olarak gönderdik ama siz onun kıymetini bilmediniz. Kendisini misafir çağırıp karnını doyurmadınız. Sizin kefeniniz makbule geçmemiştir.

*
* *

Muhammed Dinurî diyor ki :

Allah adamlarile konuşmak ve konuşabilmek Hak Taalânın Tevfik ve inayetindedir.

İnsanoğlu dışını temizleyeceğine ve gösteriş olarak cicili bicili elbise giyeceğine asıl içini temiz tutmalı ve süsleemli.

*
* *

Abdullah Ansarî, Muhammed Dinurî'nin bu sözünü te'yiden şöyle diyor :

(Biz, ashabımıza elbiseyle süslenmeği ve dış âlâyişi öğretmedik. Bâtını öğrettik. Zâhi e önem verip, bâtına i'tina göstermeyen, seccade ile yetinen kimselerden Tanrı razı olmasın. Böylelerini gören aldanır ve tabiatile muratlarına nail olamazlar. Çünkü dışlarına aldandıkları kimselerde bâtını safa yoktur)

Buna mukabil ma'nayı müdrik olup, Haktan gayriye gönül vermeyen ve masiva ile meşgul olmayanalı'dan Tanrı hoşnud olsun.

MESNEVÎ

Dış. sûret fânidir, ma'na âlemi ebedidir. Bunu böyle bil.

Destinin nakışile ne zamana kadar oynayacaksın? Sen onun içindeki suya bak. Yoksa git de su bul.

Sûrete dalan ma'nadan gaflet eder tabiatile. Akıllı isen sadeften inci elde etmeğe bak.

Sonra bir mes'ele daha var. Her sadefte inci bulunmaz. Gözünü aç, dikkat et. Her birinin kalbine, içine bak. Bulmak istediğini orada ara.

41 — ŞEYH ZİYAEDDİN SÜHREVERDİ MENKABELERİ

Şeyh Ziyaeddin Ebünnecib Abdülkadir Sühreverdi. Bu zat bir dinî kutuptur. Ebedî bir varlık ve bütün Ahmedî sünnetlerin ziyasıdır. Tevhid gülşeninin açılmış çiçeğidir.

Zâhirî ve bâtınî bütün ilimlerde tekemmül etmiş ve bir çok te'lif eserler yazmıştır.

MANZUME

Şeyh Necip Sühreverdi'yi tam, onu iyi anla. Tarikat mensupları bir İmam olarak ona iktida ettiler.

Onun kadehinden bir katre içen bir varlık olur,

Onun aşkı âşıkları mest etmiştir. Ondaki aşk bizi birbirimize kenetlemiştir.

*
* *

İmam Şâfi'nin bir tarih kitabı vardır. Orada şöyle yazılmaktatadır :

Şeyh Ziyaeddin Sühreverdi'nin ashabından birisi diyor ki :

Bir gün onunla birlikte bir kasap dükkânının önünden geçiyorduk. Dükkânda yüzülmüş ve çengele asılmış bir koyun gördü. Şeyh Ziyaeddin Sühreverdi onun önünde bir az durup baktı ve dedi ki :

Bu koyun ben ölüyüm, diri olarak kesilmedim. Ölü olarak bu çengele asıldım diyor.

Kasap bu sözü işitir işitmez hemen oracıkta düşüp bayıldı. Ayıldığında suçunu i'tiraf ve tevbe etti.

Ziyaeddin Necip Abdülkadir Sühreverdi «Âdâb-ül-müridîn» adlı kitabında şöyle demektedir :

Hayır işleyen kişi verdiğini fi sebilullah yani Allah yolunda vermekle fakirlik kapısını feth etmiş olur. Yoksulluk kapısını kapatıp, varlık, zenginlik kapısını açmış olur.»

BEYİT

Cürmüne mu'terif olan miskin
Yektir ondan ki ola taat bîn.

*
* *

Ma'siyeti taata mukaddem tutanlar günah üzere tevbe terettüp etmek i'tibariledir. Yoksa ki riyasız ve hâlis taate ma'siyet nasıl mukaddem tutulabilir?

Bu bakımdan zenginliği fakirlikten üstün tutmak, zenginlik nefsini fakirlikten üstün tutmak demek değildir; varlığın yoksulluğa göre lüzumu i'tibariledir.

MESNEVÎ

Fakr ehli Meleklerden daha üstündürler.
Fakr ehli Cihan mülkünün zübdeleridirler.

Sen İbrahim Edhem gibi hemen mülkten ve Hükûmdarlıktan vaz geç te gerçek ve daimî Hükûmdar ol ki, gerçek mülke ve saltanata kavuşabilesin.

*
* *

Kalben Dünyaya hevesli olmayıp fakre mâil olan dahi işte o fakirler zümresindendir.

BEYİT

Bir işin sonunu gören; işte mes'ut olan odur.

*
* *

Kalben fakirliğe razı olmayıp zenginliği özlerse hüsrana uğrar.

Şİ'İR

Dünya malı Şeytanın yanında toplanır. Ben bunu Kur'andan öğrendim.

Git te Kur'an üzerinden amel et ki, Hakkın Cenneti kapısını sana açsın.

ŞEYH FERİDEDDİN ATTAR'IN «DERYA - Yİ EBRAR» ADLI ESERİNDEN BİR MANZUME

Zenginlerin gördükleri i'tibar bir kaç kuruşun hâtırı içindir. Netekim süt emen çocuk ta annesinin sütü ile neş'elenir.

Dünya süsüne i'tibar; kendini rüyada yeni elbise giymiş görenin hâline benzer.

Dünya, her iki günde bir erkek değiştiren kocakarının durumu gibidir. Dünya böyle bir Dünyadır.

Sen böyle bir kocakarıdan bıkmışsan onu terk etmek ve boşamak kocanın elindedir.

(Alçak adamlara göre Dünya Âhiretten daha hoş ve cazibelidir. Hamam böceği, bok böceğinin yanında, sirkenin kokusu anber kokusundan dahi âlâdır.

Altın, ateşi gördü mü kar olur.

Hak'tan gayrisinden rızık dilemek ve başkasına iltica etmek en büyük günahlardan biridir; çünkü kâfirliktir, şirktir.

Altınla, gümüşe düşkün olan ölünceye kadar doymaz. Suya bir türlü kanmayan kimseye benzer ve ölümle sonuçlanır.

Nimet veren de yani ister insanı doyuran olsun ister doyurulan kimse ecelden kurtulamaz.)

Avcının avladığı hayvan ister zayıf olsun ister semiz. Av avdır ve avcı onu avlamıştır. Ecel de böyle.

Muhiddin Arabî anlatıyor :

Bir tâlip Endülüsten Mısır'a giderken denizin kıyısında fakir gibi görünen bir zâhidle arkadaş olmuş.

Zâhid, hava çok sıcak olduğundan harareti def' için sazdan bir evcik yapmış ve mahrem yerlerini örtecek kadar bir hasır elbise giymişti.

Her gün denizden 3 balık tutup birini serbest bırakır, ötekini Allah yolunda bağışlar, üçüncüsü ile de kendisi geçinirdi.

Onun bu hâlle ibadet ve mücahede etmesi taaccübünü mucip olarak dedim ki :

Ey aziz! Ne zamandan beri buradasın?

Bana şu cevabı verdi :

30 yıldan beri buradayım. Hep böyle yaşar, geçinir ve ibadet, mücahede ile meşgul olurum.

Tâlip diyor ki onun bu durumunu görüp bu sözlerini işittikten sonra hoşuma giderek bir müddet kalayım dedim ve kalıp hem ibadetimle meşgul oldum hem de onunla sohbet ettim.

Bu hal bir müddet devam ettikten sonra artık ondan ayrılıp hareket etmek ve yoluma devam etmek zamanı geldi. Bana nereye gitmekte olduğumu sordu ben de Mısıra gideceğim karşılığını verdim.

Dedi ki :

Mısır'da falân ismile tanınmış bir aziz vardır. Onu git gör ve benden selâm söyle. Benim için de ondan bir nasihat iste.

Ben, Mısıra vardıktan sonra gidip onun bahs ettiği azizi buldum. Lâkin tuhafıma gitti. Dikkat nazarımı çekti. Afalladım, bir yanlışlık olmasın diye tekrar sordum. Yine de orayı gösterdiler. Hayretimi mucip olan cihet şu idi. Bana saray gibi bir yeri gösterdiler. Kapısında bir çok uşak, hizmetçi, emir kulu vardı.

Peki burada oturan ve buranın sâhibi nerede? Onunla görüşmek istiyorum dedim. Sultanın huzuruna gitti dediler. Ben büsbütün şaşırdım. Oturup onu bekledim. Bu müddet zarfında oradaki memur, görevli ve hizmetkârlar da bana dikkatli dikkatli bakıyor ve beni baştan aşağı süzüyorlardı.

Neden sonra o aziz dönmüş olacak ki beni çağırdılar ve onun yanına götürdüler.

Hoş geldiniz, safa bulduk sözlerinden sonra o zâhidin selâmını bildirdim ve bir nasihat istediğimi söyledim.

Bu zat bana : Bir kaç gün burada işlerini görüp bitirdikten sonra gideceğin zaman bana gel dedi.

Hareket etmeden önce dediğini yapıp kendisini görmeğe gittim ve vedalaşırken :

O zâhide bizden selâm söyle ve de ki :

Dünya sevgisini kalbinden çıkarıp atmağa baksın ve buna çalışsın dedi. Bana da çok ikramda bulundu ve lûtüflerine mazhar oldum.

MANZUME

Tarikatın sırları ondadır : Söz onundur ve ondadır.

O, bilgi hususunda Meleklerden daha üstündür. O, her şeyi gerçek gözle, basiret gözile görür.

*
* *

Mısırdan dönüşümde yolumun üzerinde bulunan o zâhide uğradım. Beni karşıladı ve o azizden ne haber? diye sordu.

Ben de selâmını ona söylediğimi ve onun da selâm söyleyerek Dünya sevgisini gönlünden ihraç etmeğe himmet etsin yollu öğüdünü söyler söylemez zâhid derin nefes alıp içini çekti ve kuvvetli bir âh çekerek yere düşüp bayıldı ve sonra şöyle dedi :

MANZUME

Onun bu Dünyada oldukça sâliki vardı ama onun yanında çöp kadar kıymeti yoktu.

Cihanda sahavet denilen cömertlik onunla tamamlanmaktadır.

Onun gibi bu Âlemde bir Şeyh yoktur.

*
* *

Sonra ağlaya ağlaya şu sözü söyledi : Tam 30 yıldır kalbimden Dünya muhabbetini kaldırıp atmağa, çıkarmağa çalışıyorum.

BEYİT

Dünya, budalaların meskenidir. Ahmakların işi de Dünyayı yemektir.

*
* *

diye diye şu sözleri ilâve etti :

Herkesten uzaklaşıp şu köşeye çekildim. Hâlâ ve hâlâ Dünya sevgisinden kurtulamadım.

Sen Mısır'da zengin gördüğün o kimseden kat'iyen şüphelenme. O, sureta zengindir. Onun kalbinde zerre kadar Dünyaya karşı bir rağbet yoktur.

Onun böyle sureta zengin görünmesinin ve Sultanın sarayına girip çıkmasının onunla daimî görüşmesinin sebebi nedir biliyor musun? O, bu suretle nice mazlumların ellerinden tutmuş ve onların acz yakalarını zâlimlerin zulüm pençesinden kurtarmıştır.

MESNEVÎ

Eğer sen mal sâhibi isen bu malın Hak yoluna masruf olmalı. Peygamber bile bunu böyle söylemektedir.

Gemiye su dolarsa gemi batar. Fakat o su geminin altındaysa gemi o sayede yürür ve o su gemi için bir destektir.

Malı da mülkü de gönülden kov. En iyi hareket tarzı budur. Bu Cihan Onun mülküdür ama Onun nazarında hiç bir şeydir.

*
* *

İmam Muhammed Gazalî diyor ki :

Kabir azabına sebebiyet verecek olan şey kalbin Dünyaya karşı olan âlâkasıdır.

BEYİT

Dünya sevgisi insanı Haktan uzaklaştırır ve seni küfrün (kâfirliğin) karanlığına atar.

*
* *

Âile ve evlât dahi Dünyadan sayılır.

Şimdi siz diyeceksiniz ki :

Peki Dünya ile ilişiği ve ilgisi olmayan kim var? Bu takdirde Kabir azabından kimse kurtulamayacak demektir.

Bu sorunuzun cevabı şudur :

Dünyanın bir hayli sâdıkları vardır ki, bunlar Dünyayı sevmezler ve ölmeği özler ve gözlerler. Çünkü 2 çeşit zengin vardır :

1 — Mallarına, âile ve çocuklarına karşı âlâkalıdırlar ama Hakka karşı olan sevgi ve aşkları onların hepsine ve her şeye galiptir. Meselâ ne gibi?

Bazı kimseler vardır ki, bulundukları şehir ve oturdukları ev ile ilgilidir ama onlara o şehrin, o memleketin Hükümdarlığı veya Valiliği verilse saltanata, saraya karşı olan bağlantıları daha galiptir. O zaman ne yapar evinden kalkıp çıkar saraya taşınır. Peki o zaman böyle bir kimse tasalanır mı yoksa sevinir mi? Tabi'î sevinir; çünkü bıraktığı şey ehemmiyetsiz lâkin nail olduğu şey ehemmiyetlidir.

Bütün Peygamberlerle veliler ve mü'minler âilelerile evlâtlarına, vatanlarına bağlı olmakla beraber Tanrıya karşı olan merbutiyetleri daha galiptir. Bunların gönülleri o Allah sevgisinin lezzetiyle neş'elenmiş ve neşvelenmiştir. İşte bunun içindir ki, kulağına «İrci'î, yani bana dönünüz, bana geliniz nidası geldiğinde Dünyaya ait bir tek şey kalblerine yol bulmaz.

MESNEVÎ

Dünyaya değil de Allaha düşkün olanın, Allaha gönül verenin gözünde Dünya murdardır. Hakka tapan mes'uttur.

*
* *

Şimdi gelelim 2. inci çeşit zengine :

Bunlar Dünyaseverdirler; bunların kalbinde Muhabbetullah yoktur. İçierini maslva zulmeti kaplamıştır. Böyleleri kabir azabından kurtulamazlar. Bu gibileri ahlâksızlıkla Dünyada yalnız ve ancak habis işler görmüşlerdir.

*
* *

Yâsin sûresindeki şu Âyete dikkat ediniz :

«Ve lev neşa'ü letemesna alâ a'yünihim festabekus sırate fe emma yubsirun. Ve lev neşaü lemesehnahüm âlâ mekânetihim femes tetan muziyyen ve lâ yerciun.» (Tercümesi : Dilesek, gözlerini kör ederdik de yol bulmağa çalışırlardı. Nasıl görebilirlerdi? Dilesek onları oldukları yerde dondururduk ta, ne ileri gidebilirler ve ne de geri dönebilirlerdi.)

*
* *

Kadı Beyzavî Kur'an tefsirinde diyor ki :

Ceza günü olan Kıyamette herkes kabirlerinden çıkıp bölük bölük mahşer sahrasına geldiklerinde bu gelenlerin durumu nasıl olacaktır diye sorulduktа Resul-i Ekrem şu cevabı verdi :

Benim ümmetimden bazıları domuz, bir kısmının başı tersine dönmüş, yüzü çirkinleşmiş, bir takımı kör veya sağır ve yahut ta dilsiz, dilleri göğüslerinden sarkık, ağızlarından cerahat akıyor bir hâlde gelecekler. Öyle ki orada bulunan herkes onlardan iğ-

renecek. Bazılarının el ve ayakları kesik, bir kısmı ateş dallarına asılmış, bir takımının vücutlarından çok pis bir koku çıkıyor bir vaz'iyette bazıları da katrandan elbiseler içinde Cehenneme girer vaziyette gelir, toplanırlar.

Bunlar kimlerdir? Kimler olacak? Müzevvirler, fitneciler, haram yiyiciler, faiz yiyenler, zâlimler, sözleri işlerine uymayan âlimler, komşularına eza ve cefa edenler, zekât vermeyenler, kibirliler.

MANZUME

Âlimler, Dünyaya göre değil Âhirete göre hareket ederek o ilimlerile amel etmelidirler.

İşte bunun için merdud oldum ey fakîh! Ve adın ukba âleminde oldu sefih.

GÜLŞEN-İ RÂZ

Canavardan, yırtıcı hayvandan daha beter sıfatlarla gelir görünürler.

***

BEYİT

Cihandan maksat nedir hiç biliyor musun bunu? Bilmiyorsan öğren o hâlde ve bil ki Cihandan maksat ma'na âlemindeki senin kendindir, sen kendinsin.

GÜLŞEN-İ RÂZ

Can âleminden bir nur erişirse bu ya cezbenin feyzindendir yahut ta delilin şahit ve ispatin in'ikâsı (aks etmesidir.)

FERİDEDDİN ATTAR'DAN Şİ'İR

Peygamberin şeriatını hor gören şeriat gülüstanında diken eker.

MANZUME

Sen kendini bilmez tanımaz ve kendini hayvan gibi koşturursan çok yazık edersin doğrusu.

Ey insanoğlu sen âdamsın, beşer neslindensin.
Senin esasındaki ma'nada bir eksiklik ve azlık yoktur.
Dost mahallesine izzetle adım at. Aksi takdirde Âhirette seni sürükler ve derini yüzerler.

*
* *

Şu aşağıda sıralananlar Haktan uzaktırlar. Çünkü ruhanî ve nuranî sıfatları nefsanî zulmete çevrilmiştir ve buna da kendileri sebep olmuşlardır :

Haset edenler, gazaplananlar, kibirli olanlarla inatçılar, inkârcılar, alçaklar, cebir, zor kullanarak iş gören zâlimler, akılları noksan olanlar, hava ve hevese tabi' olanlar, kısa görüşlüler, nefsen sefih olanlar, şehvet düşkünleri, harîsler, Dünyaya rağbet edenler, habîs düşünceli olanlar, müfsit ve münafık olanlar.

Aşağıda yazılanlar ise Allaha yakın olanlardır :

Hakîm ve kerîm olanlar, kanaat edenler, mütevazi' kimseler, sabırlı olanlar, şükr edenler, iyi kalbli olanlar, himmet sâhipleri, ince görüşlü kimseler, iyi huylular, mahzun fakat sevgile sevinenler.

FERİDEDDİN ATTAR'DAN ŞİİR

Allahım gönlümü azat et ve beni kendi adaletinle sevindir.
İlâhî! Günahım çoktur; bunu ikrar ve i'tiraf ediyorum.
Ben sana nankörlük ettim. Bu bir küfrdür. Bu hatamı sil, çünkü kendi zulmümün denizine batmışım.
Rabbim! Dünya beni zebun etti, âciz bıraktı; senin aşıklarının bulunduğu muhitten beni dışarı çıkarıp attı.
Beni bulunduğum çevreden ihraç et te sana âşık olanların bulundukları yere sevk et.
Allahım! Sensiz ne hâl olur ne kaal olur. Benim derdimin dermanı sensin. Sapsarı kesilmiş yüzümü rahmet ve merhametinle sarılığımı gidert, ona tabi'î rengini ver.
Ulu Tanrım! Sen, Peygamberi bana şefaatçı kıl. Ben ona itaat edeceğim.
Kevserin sâkisine bana şerbet verdir.

Ey Allahım! Beni bu karanlıktan kurtar da senin baka nurun bana nasip olsun.

*
* *

Ey benim selim, kerim ve aziz kardeşim! Dünyada hangi sıfatların sana galebe çalarsa Kıyamet günü o sıfatlarla haşr-ü-neşr olacaksın. «Yuhşer-ün-nâs alâ niyyatihim.» (Tercümesi : İnsanlar, niyetlerine göre haşr edilirler.)

Meselâ Dünyada kibir sıfatı galip gelirse o insan Mahşerde kaplan suretinde; gazap üstün gelirse kurt suretinde; şehvet galebe çalarsa domuz, köpek suretinde ve hırs galip gelirse fare suretinde haşr-ü-neşr olur. Hem de nasıl? Azap içinde kalarak ve saire ve saire.

MANZUME

Huni olan bis-ü bers, zâni ve lûti hug-ü seg
Sârık olan bi dest-ü pa bir dabe-i cünban gelir.
Görmediğini bilmedin işitmediğini söyleyen
Kör ve sağır, dilsiz olup gör kim nice hüsran gelir.
Her sâlikin kim ayağı merdane basmaz bu yola
İmandan ayrı düşer ol kim kâfir-ü tuğyan gelir.
Oku kitab-ı nefsini dilinle gözün sağ iken
Koyma bugün yarın güne sonra sana pişman gelir.

*
* *

Ey benden nasihat isteyen ve beni dinleyen kişi! Madem ki dinliyorsun o hâlde söyleyeyim :

HZ. Peygamber «En-nevm ah-ül-mevt» yani uyku ölümün kardeşidir buyurmadı mı? O hâlde sen de ona göre hareket et.

(Gurur şarabını içen, afyon ve haşiş gibi uyuşturucu madde kullanmış kimseye benzeyerek Dünyada gaflet uykusuna dalanın o şarapla o gaflet uyuşukluğunun mahmurluğu ölüm zamanı belli olur.)

(Kalb bir aynadır. İyi veya kötü, beyaz veya siyah her ne ise oraya aks eder. Ayna iyiyi iyi, kötüyü kötü gösterir. Beyazı beyaz, karayı kara gösterir. Evet ayna fenayı iyi ve iyiyi fena göster-

mediği gibi akı kara, karayı da ak göstermez. İşte kalb de aynen böyledir.)

İnsan aynaya : Ne olur, Allah aşkına siyahı beyaz ve kötüyü iyi göster diye yalvarıp yakarsa hiç bir fayda sağlar mı bu rica, olacak iş midir bu? İşte kalb te aynen böyledir. Hak olanın ve hak olmayanın terazisidir kalb. Ameller orada tartılır.

MESNEVÎ

Oğlum! Herkesin ölümü kendi rengi ve sıfatı üzeredir. Düşmansa düşman, dostsa dosttur. İyi kalpli ve nurani yüzlü bir kimsenin yüzü ölürken kararmaz, korkunç bir şekil ve renk olmaz.

Beyaz renkli ve güzel insan aynada beyaz ve güzel görünür. Zenci ise tabi'i olduğu gibi siyah görünür.

Ölümden korkarak kaçınakla insan ölümden kurtulamaz.

Senin ölü yüzün senin kendi çirkin yüzündür. Senin canın ağaç gibidir; ölüm o ağacın yaprağıdır.

Her şey senin elindedir. İyi ise ve iyilik yapmışsan ölürken yüzünün rengi de ona uygun olur.

İyi ve kötü her şey senin kalbine bağlıdır. Kalbin iyi ise aynaya aks eden iyi yüz gibi ölüm anında da o temiz kalb yüzüne öylece aks eder.

Ayna yalan konuşmaz; terazi de yanlış tartmaz.

*
* *

Bir çok insanlar Allaha karşı olan saygı ve sevgilerinden bahs ederler; Dünyayı sevmediklerini söylerler.

Hak muhabbetine gönülde bir mihek vardır. Bir iddianın doğruluğu ve yalan olduğu o mihekte belli olur.

Şeriatın emirleri nefsanî şehvete galip gelir ve gönül, Tanrı fermanına itaat ederse Hakka karşı olan muhabbet sâbit olur; aksi takdirde yalandır ve sahtedir.

Bunu da unutmamalı ki insanoğlu Dünyaya karşı büsbütün âlâkasız kalamaz. Bu tabi'i bir şeydir. Yalnız şu var ki her şey zaruret miktarınca olmalı ve ona kanaat etmeli.

MESNEVÎ

Fakirliği dene; onda zenginlik görürsün. Sabırlı ol, bu usancı, bıkkınlığı ve sıkılmağı bırak. Zülcelâlin izzeti fakirliktedir.

Tevekkül et, ne diye elin, ayağın titriyor? Senin rızkın senden daha çok sana âşıktır.

Kanaat ile bal ve şeker denizine batarsın. Yüzbinlerce acı gören, acılık çekenleri gör; onlara bir bak.

* * *

Ey sâdık dost ve uygun sevgili!

"Ebünnecip Sühreverdî'den Kutbüddin Ebheri. Rükneddin Secasi, Şehabeddin Tebrizi, Cemaleddin Tebrizi, İbrahim Zâhid Gilâni, Safiyeddin Erdebili, Sadreddin Erdebili, Hâce Alaeddin Erdebili, Ebu Hamid Aksarayî, Hacı Bayram Ankaravi. Emir Sekini,"

Bunların her biri sıra'ile irşad seccadesini teşrifle âşıkların kalblerine Rahmanın cezbe nurunu ve aşk ateşini yakıp aydınlatmışlardır. Bunlardan her birinin ahvali teker teker yazılsa muazzam hacimde bir eser olur. Yazanı da okuyanı da yarar. Bunun içindir ki ben bunları muhtasar olarak Bayramîye tarikatının âciz, zavallı bir ferdi ve mensubu sıfatile Bayramiyede Emîr Sekini kolundan ayrılmış ileri gelen hidayet erbabının bazı menkabelerini şu kırık kalemimle yazmağa niyet ettim. Şöyle ki :

Bunların her biri Allah sevgisi denizinin birer eşsiz ve tek incisidir.

BEYİT

Bu sır sence zaten malûmdur artık ben onların vasıf ve sıfatları hakkında daha ne diyeyim?

42 — ŞEYH EBU HÂMİD AKSARAYÎ ve MENKABELERİ

Kimdir bu zat? Kim midir? Bakın kim olduğunu anlatayım. Hidayetin müftüsü, Velâyetin mehdisi, akıl ve şeriat ekicisi, aslın ve fer'in ârifi, Allah sevgisinin dağıtıcısı.

İşte Şeyh Ebu Hâmid Aksarayî böyle bir zattır. Kayseri'de doğup Aksaray'da vefat etmiştir. Bütün zâhir ve bâtın bilgilerin bilgini olarak pek çok keramet göstermiştir.

BEYİT

Çünkü geldi mülk-i Rûma cânib-i Şarktan Hâmid
Halk-ı Rûma oldu zatı serbeser zıll-ı medid

*
* *

İlâhî sır ve Rahmanî cezbe Rum diyarına (Anadoluya) ilk önce onun yüzünden, onun mübarek yüzü suyu hörmetine sirayet etmiş; bu tertip ve suretle Dünyayı ve Dünyada oturanları hidayet nuruna gark etmiştir.

Denildiğine göre eskiden Anadolu'da oturup ta bir tarikate girmek ve yahut zâhirî ve bâtmî ilimleri öğrenmek isteyenler, İrana ve Arabistana gidip öğrenir ve dönerlermiş.

Ebu Hâmid te böyle yapmıştır. Yani Suriye'ye gidip ilim tahsilini yaptıktan sonra Bayezidiye tekkesinde bir Şeyhin hizmetinde bulunmuş, ilme ve tahsile bir türlü doymayarak bu defa oradan İran'ın Tebriz şehrine gidip Hoy şehrinde Hoca Alaeddin isminde kendisinde nur-i Muhammedînin tecelli ettiği bir zatın bulunduğunu haber alarak ve sonunda sabırla bir ilim hazinesi bulurum diyerek Hoy'da onu bulmuş ve yanına varmıştır.

MANZUME

Ey sonsuz nur hazinesi kendin gibi bizi de aydınlat.
Bizim değersiz bakırımızı bakış iksirinle altın yap.
Sen can cevherinin denizisin bizi de cevher kıl.

*
* *

diyerek kendinden geçti. Sonra kendine geldikte dedi ki :

MESNEVÎ

Evet kendine geldikten sonra şöyle dedi :

Ben sana ne söyleyeyim. Esasen benim bir şey söylememe lüzum yok. Sen kendin bilirsin. Sana meçhul değil; sen gizli sırları bilirsin.

Ey hacetlerimize daima sığınak olan sen! Biz hata edip yolumuzu şaşırdık.

*
* *

Meğerse Hoca Aleddin de artık son günlerini yaşıyor ve emaneti sâhibine teslim için uygun ve lâyık birisini arıyormuş. Zaten bir Âyetten de anlaşılacağı üzere emanetin sâhibine teslimi Tanrı buyruğu gereğincedir. Hoca Alaeddin, Ebu Hâmidin iyi niyetle geldiğini ve muhabbet nurunun onda tecelli ettiğini görerek kendisine emniyet geldi ve Ebu Hâmidin emanetini kendisine teslimi hususunda emin bir kimse olduğuna kanaat getirdi ve bu kanaatı da tahakkuk etti.

MESNEVÎ

Elini açtı ve ateşin kenarında oturmuş gibi içi ısındı.

Yüzünü ve alnını öptü, makamını ve yolunu sordu. Keyfini sorup gönlünü aldı. Ebu Hâmid de dedi ki :

MESNEVÎ

Ey nur-i Hak! Ey sabır kurtuluşun anahtarıdır sözünün ma'nasının ma'kesi ve mazharı olan zat!

Her sorunun karşılığı senin yüzünden alınmakta, okuyup öğrenilmektedir.

Her müşkül seninle halledilmekte ve her zorluk seninle yenilmektedir.

Gönlümüzde olan her şeyin tercümanısın sen. Ayağı çamura batanın elinden tutansın sen.

*
* *

Birbirlerile bir müddet konuşup görüştükten sonra Hoca Alaeddin Zikrullah sohbeti için dervişlerini topladı.

Şimdi bile İranın Hoy şehrinde Makam-ı Şems Tebrizi diye anılan yer o zaman onların mesire dediğimiz gezinti yerleriydi.

Onların bu âyini tam 3 gün devam etti. Öyle bir âyin ki velvelesile yer, gök, dağ ve çöl zelzele gibi sarsıldı. Gökte Melekler bile buna hayret ettiler.

MESNEVÎ

Sanki Tur dağında Hak tecelli etti. Sanki dağ yarıldı ve raks etti. Sen dağın oynadığını gördün mü hiç?

*
* *

(Hatta o âyinin yapıldığı sırada otlamakta olan bir kaç koyun sürüsü yeme içmeden vaz geçerek oldukları yerde meleme suretile ağladılar.) Bir Kıyamet günü nümunesiydi o gün sanki.

BEYİT

Cümle bir meydan oluptur bu Cihan yekbar mest
Arş mest-ü ferş mest-ü künbed-i devvar mest.

*
* *

Âyin sonunda Hoca Alaeddin'in dervişleri, Efendilerinin elini öptüler.

Şİ'İR

Sakiyâ! depret elin peymaneler gelsin beri
Dolu dolu nuş eden mestaneler gelsin beri
Boynuna edin hamail aşk zincirini Hakkın
Kûşe kûşe çağırışın divaneler gelsin beri
Varlığın yokluğa verip kendisin mahv eyleyen

Mahzen-i aşkım olan viraneler gelsin beri
Âşıkım ma'şuk dilinden âleme saldım salâ
Can-ü bâşın terk eden merdaneler gelsin beri.

*
* *

Hoca Alaeddin : Herkes gitti, kimse kalmadı mı? diye sordu. Her tarafı iyice aradılar. Bir de baktılar ki, Ebu Hâmid bir köşede kendinden geçmiş, mumla yanan pervane gibi yanmış bir durumda.

Onu uyandırdıklarında içinden bir âh çekerek şöyle dedi :

ŞI'İR

Aşk elinden yandı cânim ya Ali senden medet
Ben garib-i bînevayım ya Ali senden medet
Sen bana lûtf-ü keremle derdime bir çare kıl
Şâhsın sen ben gedayım ya Ali senden medet.

*
* *

Ebu Hâmid bu şi'iri okuduktan sonra Hoca Alaeddin'in ayaklarına kapandı. O, da onu kucaklayarak şu Mesnevîyi okudu :

MESNEVÎ

Git Hakkın emrine canla başla ta'zim et ve halka müşfik davranıp onlara şefkat öğret.

Bizim sırrımızı bildiğin için ona göre hareket et. Dervişlerle âşık ve âriflerle dost ol. Sonra da benim cevherimi öne sür.

*
* *

Bu Mesneviyi okuduktan sonra Hoca Alaeddin, Ebu Hâmid'e Anadoluya gitmesi lüzumunu belirtti. O da bu işarete tabalyetle hemen hareket etti.

O esnada Hoca Ali isminde birisi, Ebu Hâmid, İrandaki sırları Anadoluya götürüyor diye menfi propagandaya başladı. Bazı kısa düşünceli ve olgunluk çağına ermemiş toy insanların Ebu Hâmide su'i kast yapmaları ihtimali Hoca Alaeddinin içine doğdu.

Kendi adamlarına şu tenbihatta bulundu.

Ebu Hâmidin arkasından gidin. Gözden kayb oluncaya kadar

eğer arkasına dönüp bakarsa bizim için ve İran için korkulacak bir şey yoktur.

Adamları da onun dediğini yaparak tam gözden kayb olacağına yakın bir sırada Ebu Hâmid dönüp arkasına baktı hem de iki defa.

O ayrıldıktan sonra çok geçmeden Hoca Alaeddin vefat etti ve Ebu Hâmid Aksarayi de Yıldırım Beyazıd zamanında gelip Bursa'da oturdu.)

Ebu Hâmid Bursa'da merkeble dağdan odun getirir ve ekmek pişirip : Somunlar, mü'minler diye diye satarmış. Pişirdiği ekmek o kadar lezzetli imiş ki, Bursalılar onu kapış kapış alırlarmış.

Bu Ebu Hâmidin nasıl bir şahsiyet, ne gibi bir insan olduğunu kimse bilmiyordu.

(Sultan Yıldırım Beyazıd, Bursa'da yaptırdığı Camii' bittiği vakit Emir Sultana bizzat giderek :

Önce siz İmamlık yapınız ve cemaate nasihat buyurunuz dedikte Emir Sultan ona şu cevabı verdi :

Büyük Ruhanî Lider şimdi Bursa'dadır. O dururken bu iş bana düşmez.

Ve sonra onun kim olduğunu söyledi, onu tanıttı.)

MANZUME

O, ucu bucağı olmayan engin ve derin bir denizdir. Kimse ona benzemez.

Onun tuttuğu yol Hak yoludur. HZ. Muhammedin tam, kâmil ve dürüst din yoludur onun gittiği yol.

MANZUME

Onun ışığile her iki âlem de aydınlandı. Ahmed ona mahremdi.

Bu çark onun sayesinde dönmektedir. O, insan ruhunun güneşidir.

Kendisi her iki âlemde müsterih olduğu gibi her iki âlem de onun himmetile rahat etmektedir.

Bu Dünya onun elinde bir yumurta gibidir. O, İslâmın sığınağıdır.

O, müşkülleri halleden bir zat olup, zâtî bir nurdur O.

*
* *

«Emir Sultanın Sultan Yıldırım Beyazıd'a verdiği cevap üzerine gidip Ebu Hâmid'i buldular.

O güne kadar kimse onu bilmiyor ve tanımıyordu. Minbere çıkıp Kur'an telâvet etti, hutbe okudu, vaaz etti. Herkes hayrette kaldı. Bazıları onu tanıyarak «Ekmekçi Hoca» dediler. Hattâ meşhur Molla Fenarî dahi oradaydı. O da bir takım sualler sorarak Ebu Hâmid onun da müşküllerini çözdü.

O gün orada 70 kişi cezbeye vardı.

Molla Fenarî sonra onun evine giderek dedi ki:

Medresedeki vazifemden 5.000 akçe biriktirdim; helâldir size takdim ediyorum.

Ebu Hâmid o paranın içinden bir akçe alarak merkebine ot aldırdı. Otu alıp ve getirip merkebin önüne koydular. Merkep otu kokladıktan sonra üzerine küçük abdestini bozdu.»

BEYİT

«Sen bir tuzakla Evkafın parasını getirdin. Ma'na âleminde haram şarap içtiğin anlaşıldı ve Ebu Hâmid şöyle dedi :

Benim merkebim şimdiye kadar şüpheli bir şey yememiştir. Demek ki, ot şüpheli bir para ile satın alınmıştır.»

MANZUME

İlim ve hikmet gerçek olmalıdır; müderrisin sözile değil.
İlim, din için olmalıdır, utanılacak leş için değil.

MANZUME

Eğer kendine güveniyor, kendinden emin isen ve cesaretin varsa gel de bize ma'na âleminden ilim sor.

*
* *

Bunun üzerine Molla Fenarî gayri ihtiyarî ona bi'at etti. Sonra da Seb'ül mesanî tefsirini yazdı k i, bu tefsir âlimler arasında hâlâ revaçtadır.

(Seb-ül-mesanî; 7 Âyetten meydana gelmiş olan ve Kur'anın ilk sûresi bulunan Fâtiha Sûresidir.)

Ebu Hâmid (Hamideddin) halktan çok saygı ve sevgi gördü. Muazzam bir kalabalık onu izliyordu; ona bağlanmıştı. Günün birinde Bursa'dan hareketle Aksaraya gitti ve orada vefat etti.

MANZUME

Ebu Hâmid bu menzile erecek
Mülk-i Ruma götürdü, dikti livâ
Cezbesini diyar-ı Ruma salıp
Kıldı Rum ehlini aşk ile şeyda
Çünkü geldi diyar-ı Ruma Hâmid
Oldu Ruma hidayet-i uzma.

43 ve 44 — HACI BAYRAM ANKARAVÎ İLE EMİR SEKİNÎ ve MENKABELERİ

Hacı Bayram Ankaravî bir ilim ve hikmet hazinesi, Evliyaların müçtehidi, asfiyanın müteferridi, tarikat bilginlerinin en bilgini, hakikat yolunun kılavuzu, hilim ve ismet âleminin mümtaz siması, zamanının kutbu, önderlerin önderi idi. O, Allah ve Peygamber aşkının bir temsilcisiydi.

Bir hayli zaman ilme çalışmış ve Ebu Hâmid Aksaravî'den de feyz almıştır. Bir rivayete göre Yıldırım Beyazıd'ın kapıcı başısı olmuştur.

MANZUME

Ey gönül! Boş şeyler düşünüyor, tedbirde hata ediyorsun. Beyhude şeyler bunlar. Böylelikle rahat mı edeceğini sanıyorsun?

Ey gönül! Tevhid nuru ile aydınlanmak istiyorsan vardan yokton asude olmalısın.

*
* *

diyerek müderrislikten vaz geçti.

BEYİT

Git ma'na erbabını gör ve mahfilde oturan müftüden uzaklaş.

*
* *

diyerek Ebu Hâmide (Hamideddin) bağlandı ve onun ayağının tozunu kendisine baş tacı etti.

MANZUME

Senin ayağının tozuna yüz sürmek hevesindeyim. Senin gönül kafan, iki gözünün meczubu olmak istiyorum.

Senin yüzündeki şu'le etrafa sıcaklık verdiği vakit can-ü yürekten sana feda olmak istiyorum.

*
* *

diyerek Şam yol ile Mekke ve Medine'ye gitti. 3 yıl dolaştıktan sonra Aksaraya geldi ve Ebu Hâmid orada ölünceye kadar onun hizmetinde bulundu. Bu suretle nur-i-hakikat-i Muhammediye Hacı Bayramın burcunda doğmakla onun mübarek yüzünü görüp kalblerini ona çevirenler hidayete ererek nefsanî kötülüklerden kurtuldular.

Hacı Bayram irşad seccadesini yayarak Muhabbetullah bezminin sâkîsi oldu.

MANZUME

Hacı Bayrama ondan oldu nazar
Her kim ona erişti buldu reha
Pertev-i nur cezbesile o er
Eyledi mürde dilleri ihya
Vaslı iydine erişen uşşak
Gamdan azade oldular ebeda.

*
* *

Hacı Bayram Velinin ahbab, dost ve arkadaşları gittikçe çoğalmakla bunu çekemeyen bazı fesad münafık ve hasûd kişiler Sultan Mehmed Fâtih'in babası II. inci Sultan Murad'a giderek şöyle fitnelediler ve iftira ettiler :

Hacı Bayram adındaki kimse Ankara'da pek çok müridi başına toplamış bir takım münasebetsiz ve tehlikeli şeyler söylüyor. Halkı ayartıyor. Söz ve hareketlerinden anlaşıldığına göre Saltanat iddiasında bulunmaktadır.

O fitneci ve iftiracıların maksadı Sultan II. inci Muradı korkutmaktı.

Bunun üzerine Sultan II. inci Murad, bir çavuşa şu emri verdi:

Git o adamı bulup buraya getir. Karşı koyarsa zincire bağlayıp getir.

O zaman Paytaht Edirne idi. Çavuş oradan hareketle Gelibolu ve Çanakkale yolile Ankara'ya geldi.

Ankara'ya yakın bir yerde Hacı Bayram Veli ata binmiş, çavuşun geldiği semte doğru gitmekteydi. Çavuşu görünce ve nereye doğru, kime gidiyorsun? diye sorunca çavuş şu cevabı verdi:

Buralarda Hacı Bayram isminde zararlı ve tehlikeli bir adam varmış. Padişahımız Efendimizin emrile onu Paytaht olan Edirne'ye götürmeğe me'murum. Bunun için geldim. Muhalefet ederse onu şu elimdeki zincire vurarak zorla götüreceğim.

Hacı Bayram Veli : O aradığın adam işte benim der demez çavuş onun mübarek yüzüne bakıp orada nur-i Muhammedînin pertevini görmekle şu beyti okudu :

BEYİT

Cümle âlem bundan nur almıştır. Halk amma da gafilmiş ha.

dedi ve şu sözleri ilâve etti :

Sultanıma gerçeğe aykırı haber vermişler. Gidip keyfiyeti kendisine bildireyim.

Hacı Bayram şu mütalâada bulundu :

Padişahın fermanını yerine getirmek gerek. Haydi beni şu getirdiğin zincire bağla ve götür.

Çavuş dedi ki :

MANZUME

Sâliklere kast etmek demek Cehennemi boylamak demektir. Doğruyu söyleyen sensin; onlar yolsuzdurlar.

İçinde tarikat mensuplarına karşı buğzu, kini olan kimse bu Cihandan imansız gidecektir.

*
* *

Çavuş ağlayarak dedi ki : Haşa! Ben böyle bir küstahlıkta bulunmadım ve bulunamam da.

Hacı Bayram Veli ona şu beyit manzumunu karşılık olarak okudu :

Erkekler rahat ederler lâkin âşıklık bir sıkıntıdır.

Arslanların boynuna boyunduruk vurulur ve bu, arslanların süsüdür.

*
* *

Derya-yi ebrardan bu yukarıdaki manzumeyi okuyarak yola revan oldular.

Geliboluya geldiklerinde Muhammediye sâhibi Yazıcı Zade Mehmet Çelebi cidden değerli bir âlimdi. Lâkin ne yazık ki çok içer ve sarhoş olurdu.

Hacı Bayram Veli onu huzuruna davetle dedi ki :

ŞI'İR

Ey gönül! Aşk havasile pejmürde olma. Aşk ateşile ol, yan fakat efsürde olma.

Gül gibi herkese gül.

*
* *

Yazıcı Zade birdenbire değişerek ayyaşlık huyundan vaz geçti. Karanlık kuyudan çıkarak nura kavuşup kurtuldu. Hacı Bayram Veli'nin ayağına kapanarak lisan-ı hâl ile şu şi'iri inşad etti:

ŞI'İR

Gayb perdesinin arkasındaki o nur şüphesiz her yerde zuhur eder.

Alçak Dünyaya kat'iyen gönül vermeyelim ve bel bağlamayalım.

*
* *

Oradan kalkıp Edirne'ye geldiler ve Huzur-i şahaneye çıktılar. Sultan 2 inci Murad, Hacı Bayramla konuştuktan sonra hakkındaki suçlamanın birer isnad ve iftiradan ibaret olup, aslı ve esası olmadığını anladı.

MANZUME

Git Allahın huzurunda tövbe et. Sonra da kalbine Allah muhabbetini yerleştir.

Avam halk kalblerinde cahildirler ve tarikat yolunda da gafildirler.

BEYİT

Sen onu iyi tanı; o sır âlimidir. Sen onu iyi tanı; o sır gözüdür.

*
* *

diyerek ona ikram ve iltifatta bulundu. Aynı zamanda Sultan 2. inci Murad, Hacı Bayram Veli'ye kusura bakma diyerek özür diledi. Hacı Bayram Veli de «El-uzr makbul inde kiram-en-nâs» (Tercümesi : Kerem sâhibi insanlar yanında mazeret kabul edilir.» dedi.

MANZUME

Zulüm etme; âlimin kalbini kırma. İman'ın ma'nasını biliyorsan ve imanın varsa bilgini incitme.

Tanrı, âdil Hükümdardan memnun kalır ve onu felâketlerden kurtarır.

Ne yazık ki, bazı Padişahlarda HZ. Ömer'in adaleti yoktur ve âriflere kin beslerler.

*
* *

Hacı Bayram Veli, Sultan 2. inci Murad'ın ricasile minbere çıkıp halkı irşad ve ikaz etti. Dinleyenlerin gönül fitilleri aşk ateşile yandı ve kalb evleri parladı.

MANZUME

HZ. Muhammed gece yarısı gökteki ay'ı ikiye böler, yarar; Ebuleheb ise kininden saçma sapan sözler söyler.

HZ. İsa ölüyü diriltir; yahudi'nin ise hiddetten gözüne perde iner.

*
* *

Vezirlerden biri Hacı Bayram Veli'yi öldürmek kasdile onu ziyafete davet eder.

Hacı Bayram Veli, davete icabet, sünnete nezaket icabıdır diyerek gider.

Vezir zehirli şerbeti ona sunar. Hacı Bayram Veli :

Biz içelim; zararı ve belâsı size ait olsun der, içer fakat Allahın inayetile bir şey olmaz. Vezire ise bir titreme gelerek

hemen orada ölür. Mecliste hazır bulunanlar hayretler içinde kalarak parmaklarını ısırdılar.

*
* *

Mesnevîde Bayezîd Bistamî hikâyesinde şöyle yazılıdır :

MESNEVÎ

Onun yanına binlerce erkek ve kadın geldi. İki âlemi de bir gömleğinin içine sığdırdı.

Senin bedenin de öteki insanların vücudu gibi olsaydı hançerle mahv olurdu.

Boşu boşuna kendi gözüne diken batırdın. Ne yaptınsa kendine ettin.

Aklını başına al, topla, kılıcı kendine saplıyorsun.

Fena âlemine mensup olan insan sonuna kadar, daimi olarak emniyettedir.

Onun nakşi fânidir. Kendisi bir aynadır. Nakış, resim; şekil ve sûret ne ise aynada o görülür.

Tükürürsen kendi yüzüne tükürmüş olursun. Aynaya vurursan kendine vurmuşsun demektir.

Aynada çirkin yüz görüyorsan o sensin, kendinsin; başkası değil ki.

Yok eğer aynada İsayı ve Meryemi görüyorsan o da yine sensin, kendini görüyorsun.

O, ne budur ne odur. O, saf ve sadedir. Senin hüviyetini, mahiyetini senin kendi önüne serip koymuşlar.

*
* *

Hacı Bayram Veli, Padişahdan izin ve müsaade alarak Edirneden hareket etti. Gelibolu'da Yazıcı Zadeye bazı nasihat ve vasiyetlerde bulunduktan sonra vatanı olan Ankara'ya döndü.

*
* *

Bu son görüşmeden sonra Yazıcı Zade meşhur Muhammediye'sini yazdı ki, aşağıdaki kaside oradan alınmıştır :

KASİDE

Yine arz eyledi dilber yüzün kasr-i celâliden
Yine nalende şeydayım şarab-i lâyezaliden
Yine keşf-i hicap etti gözüm, gönlüm cehaletten
Giru câna nida etti nida-yi Zültaaliden
Hakikat yüzünü vech-i mecazide müberka'veş
Peşinmiş âlın âlile seçilmez âli Aliden
Cemali aftabının şua'ı etmedin pertab
Adem şehrinde sayıdi Cihan-ı fi zevaliden
İki âlem vücudu kim düşüptür sırrına Mushaf
Kemal-i hüsn-i Âyatın açar ayn-i Kemaliden
(Onun mihri havasında vücud-ı Kâinat zerre
Onun çehr-i safasında bihişt bir şemme âliden)
Çinar derya-yi hicrana başından aşa gark idim
Visal erişti sirâbım serab-ı pür hayaliden
Benim şehbaz-ı kudsî kim elinde tutar ol Sultan
Benim serbas-ı ünsi kim eriştim zülmealiden
Çü düştü aşkına gönlüm ezelden ta ebed mestim
İmaret mi gelir hergiz harab-ı lâübaliden
Hayal-ı nakş-i cânımda musavver olalı gönlüm
Hep Ism-ü resmi mahv etti bu tasvir-i ınisaliden
Yüzünü görmeğe imkân çu vardır arzumendim
Kulağım hâlidir zira kelam-ı i'tizaliden
Ne ederler anı kim anın dili söylemeye râzın
Niderler cânı kim başlar çeke â'lel aaliden
Gerekmez şol fena ömrü çü bu ömr-i azizim ol
Gerekmez bâke şol cânı ki pür gam ola hâliden
Yegâne sumaa, mesçit çü maksudumdur ol mürşit
Gerek her yüze yüz vuran görem anı mecaliden
Zehi mukbil şu kuldur kim ola katında ol makbul
Zihey kaabil şu kaabil kim diye mevlelmevaliden
Sun ey saki mey-i baki bana gül hüsn-i bağından
Ki iksir-i hayat içmem o fercam-ı zülâliden
Anın sevdasını bulam geçem sevday-ı sevdadan
O sevdayı bulan geçti bu sevdayı melâliden

Çün anın derdi derdinde buluptur silsile canım
Geçen fikrim teselsülden çıkar devr-i muhaliden
Benim derya-yı Tevhide çü mahv-i mahz müstağrak
Getirsem nola ger gevher bu derya-yi Visaliden
Hüdavendane nakş ola Kemal-i saltanattan kim
Eğer bu Yazıcıoğlu göre nur-i Cemaliden
Senin aşkın kitabını gözü kanile yazmıştır
Saçarsa dür ile mercan nola bahr-i emaliden.

*
* *

Sultan 2. inci Murad, Hacı Bayram Veli'nin bunca kemalâtını görüp kalben ona bağlandı ve kendisine mektup yazarak şöyle dedi :

Sizden tâc takan ve elbise giyen kimler varsa hepsi de işçilik, vergi, askerlik ve sâir tekâliften muaftırlar.

Bu fermanı duyanlar dervişlik tâc ve elbisesini giydiler. Hükûmet me'murları onları böyle görerek kendilerini tekâliften muaf kıldılar.

Keyfiyet Padişaha arz edildi. Hükûmdar Hacı Bayram'a tekrar bir mektup yazarak onun dervişlerinin gerçek sayısını sordu.

Hacı Bayram Veli, gerçek olan veya olmayan müritlerini imtihan için dellallar vasıtasile ziyafete çağırdı. Ziyafete gelenler muazzam bir kalabalık teşkil ediyorlardı. Hacı Bayram Veli, eline keskin bir kılıç alarak onlara şöyle hitap etti :

Bana iradet getirenleri Allahın yolunda kurban edeceğim.

Dervişler bu ne biçim mürşit; bu nasıl müritlik diye söylenmeğe başladılar ve bizim aziz Şeyhimiz galiba aklını oynatmış dediler. Neden böyle söylediler?

Çünkü Hacı Bayram Veli'nin hitabına ancak bir erkekle bir kadın : Canımız, malımız ve başımız sana feda olsun diye teslim oldular.

Ötekiler ise evvelâ tereddüt gösterdiler. Hacı Bayram Veli, o ikisini yüksek yerde kurdurduğu çadırına aldı. Önceden hazırlattığı koyunu kesti. Kurban kanı dışarıya akınca öteki dervişler o iki kişi kesildi sanarak dağılmağa ve kaçışmağa başladılar.

Bunun üzerine Hacı Bayram Veli, Sultan 2. inci Murad'a şu cevabı verdi :

Ey Gazi Hünkârım! şimdilik gerçek müridim 2 kişidir : Biri erkek, öbürü kadın.

Fâtih Sultan Mehmed, İstanbulu alma plânını tatbik etmeğe başlarken çok sevdiği Hacı Bayram Veli'ye bir haber göndererek:

Orduma ve başladığım işe uğur getirsin diye dervişlerinden birini yolla dedi. Hacı Bayram Veli de ona Ak Şemseddin'i yolladı.

Akşemseddin'in dua ve berekâtı dahi İstanbul'un fethi gibi muazzam, clhanşümul ve tarihî bir zaferde müessir olduğu gibi HZ. Resuluilahın alemdarı HZ. Halid Eba Eyyub Ansarî'nin mezarını keramet yolile keşf eden de odur.

*
* *

Emir Sekkini ile Akşemseddlnin arası iyi değildi. Araları müthiş açılmış ve bir soğukluk girmişti.

Hacı Bayram Veli, bu vesileyle şöyle dedi :

O ikisinin arasını ateşten başka bir şey temyiz etmez.

Nitekim de böyle oldu; şöyle ki :

Emir Sekkini Bursa'da otururken Hacı Bayram Veli'nin ölmek üzere bulunduğuna dair bir takım işaretler vaki' olmakla Ankara'ya gitti ve Hacı Bayram Veli'nin ölmek üzere bulunduğunu görerek kendi aralarında işaretle görüşüp anlaştılar. Nihayet Hacı Bayram Veli vefat edip Ankara'da defn edildi.

Onun ölümünden sonra Halifelerinden her biri bir tarafa dağılıp gitti. Emir Sekklni dahi kendi öz yurdu olan Gönen'e gitti. Akşemseddin de orada oturuyordu.

Hacı Bayram Veli dervişlerinden bazıları Emir Sekkl'niye gelip onunla sohbete koyuldular. Akşemseddin, o anadan doğma cahildir, okuma yazması yoktur. Kimse onun yanına gitmesln ve O da kimseyi irşat etmesin. Mürşitlik onun nesine dedi.

Öyle ama, iyi ama Emir Sekkl'niye gidenler onda bir takım fevkal'âdelikler görüyordu. Emir Sekkini cezbeye tutuluyor; halkta onun cezbeslne tutuluyordu.

Bir gün Emir Sekkini, dervişlerle birlikte gezmeğe çıktı. Akşemseddln de oraya geldi ve şöyle dedi :

Ey Ömer dede! Sen ümmîsin, irşada hakkın yoktur. Rahmetli Hacı Bayram Veli'nin bizzat başına koyduğu tâc, giydiği hırka ile elindeki tesbih ve asa bizdedir. Bu işaret ve âlâmetler kâfidir.

Bu ve buna benzer sözler üzerine Emir Sekkinî, başını yakasının içine çekip alarak manevî bir âleme daldı. Hacı Bayram Veli'nin, Akşemseddinle Emir Sekkinin arasını ateş temyiz eder diye ettiği işaret zâhir oldu.)

BEYİT

(Akıllı insana bir işaret kâfidir. Âşıklara da bir müjde yeter.

*
* *

diyerek sözüne şöyle devam etti :

Hacı Bayram Veli'ye kim sâdık ise birer yük odun getirsin.

Esasen onların gezinti yeri dağlık bir bölge olmakla odun toplanıp getirildi ve bir yere yığılarak yakıldı. Ateş göklere çıkıp ufuklara yayıldı.

Emir Sekkinî, Akşemseddin'e dedi ki :

Azizimiz mübarek Hacı Bayram Veli'nin tâcile hırkası, teşbihile âsa ve seccadesi bizde de vardır. Eğer zevk ve hâlet taçla abada ise vücudumuz bu ateşte odun olsun fakat tâç ve aba yanmasın. Aksi takdirde yani zevk, hâlet, aşk ve muhabbet bizdeyse taçla aba yanıp kül olsun; vücudumuza bir zarar gelmesin.

Sonra Bismillâhirrahmanirrahim diyerek kendini ateşe attı. Çeşitli zevk ve vecd ile raks ve sema' ederek üzerinde olan tâç, hırka, seccade ve âsa yanıp kül oldu. Kendisine hiç bir şey olmadı.)

Bazıları ateşe hitaben şöyle dediler :

MESNEVÎ

Ey ateş sen kat'iyen sabırlı değilsin. Mademki yakmıyorsun nedir, nedendir ki kaadir değilsin.

Ateş te şu cevabı verdi :

MESNEVÎ

Ben, o bildiğiniz ateşim; başka bir şey değilim ki. Ben neysem oyum.

Yandığımı gördün ve görüyorsun ya. Ben hiç değişmedim ki.

Ben Hakkın kılıcıyım; emrile keserim. Rüzgâr, toprak ateş ve su kuldurlar. Benimle seninle ölüdürler ama Hakla yaşarlar, diridirler.

Emir Sekkini, Hacı Bayram Veli'nin verdiği şal ile mahrem yerlerini örtüp yalnız o yanmadı. Allahın iznile vücudunun bir tüyüne bile zarar ve halel gelmedi. Yüzü ve yanakları gül gibi kızarmıştı. Terlemişti. Şu aşağıdaki Mesneviyi okuya okuya ateşten çıktı :

MESNEVÎ

O ateş değil, sanki bir su idi. Yakan değil söndürendi sanki o.

O ateşte HZ. İbrahim'in esrarını gör. Sanki ateşte güller, yasemenler bitmişti.

O ateşte bir âlem gördüm. Orada HZ. İsa'nın nefesi vardı.

Akşemseddinle dervişler bu hârikûl'ade olay karşısında birbirleriyle kucaklaştılar. Dedikodudan eser kalmadı.

Cemaatten birisi elbisesile sarığını çıkarıp Emir Sekkini'ye verdi. Fakat artık ondan sonra tâç ve hırka kabul etmedi. Kabri Gönen'dedir.

MANZUME

Dava-yi seccade edicek nicesi
Oda yaktı çıkarıp tâc-ü aba
Gizleyip zümre-i sâdıkları ol
Pes kaba içre eyledi ihfa

*
* *

İşte gerçek budur kardeşim. Yani asıl maksad aşk, muhabbet, zevk ve hâlettir yoksa tâc (tarikat külâhı), hırka, âsa ve tesbih değildir.

İnsanoğlunun zâhiri bâtınına, bâtını zâhirine, dili hareketine, gidişi lisanına uymalı. Bu bir.

İkincisi tâlip, Hak talebinde sâdık olmalı. Maksad Hak'tan gayri olmadıktan sonra yalancı veya mukallitlerden birinin tezvir tuzağına düşse, bağlansa bile Hak Subhanahu ve Taalâ onu sadakat ve hulûsu berekâtından mahrum etmez. Her ne suret,

yol ve vesile ile olursa olsun onu ehl-i tahkika eriştirir. Kalbinin aynasında nur-i Muhammedi parlar. Lâkin bu gibi olaylar nâdirdir ve «En-nâdir kel ma'dum.» (Tercümesi : Nâdir olan şey hiç yok gibidir.)

Mevlânâ bu hususu yukarıda anlattığımız gibi Mesnevîsinde belirtmiştir.

45 — BÜNYAMİN EYAŞI ve MENKABELERİ

Velâyet kubbesi, keramet Kâ'âbesi, Rahmanî meczub âşık Emîr Seklinî vefat ettikten sonra ruhanî âlemin kutbu, Rabbanî hikmetin ma'deni, ve subhanî Kâ'âbe hariminde oturan, Vefa denizi ve âtâ ma'deni olan Bünyamin Eyaşî irşad dairesinin merkezi olarak hidayet tarikini isteyenlere ilâhî aşkın şarabını sundu.

Her zaman ve her yerde vukua geldiği gibi bu zat ta bir takım iftiralara uğrayıp isnatlara kurban giderek Kütahya kal'asına haps edildi.

Sultan Süleyman Kanunî o sırada Rodos adasını muhasara etmiş fakat 7 ay geçtiği hâlde bir türlü alamıyordu.

Sultan Süleymanın çuhadar başısı; Bünyamin Eyaşî'nin ahbabıydı. Sultan Süleyman Kanuniye şu maruzatta bulundu :

Hacı Bayram Veli tarikatından çok muhterem bir zat olan Bünyamin Eyaşî bunca zamandır haksız yere Kütahya kal'asında haps edilmiştir.

Emin olunuz ki, bu zavallının nahak yere haps edilmesi yüzündendir ki, Rodos kal'ası 7 ay geçtiği hâlde zapt edilemiyor.

Sultan Süleyman Kanunî tahliyesine emir verip Bünyamin Eyaşî'nin serbest bırakılarak hapisten kurtulduğu gün Rodos adası da feth edildi.

Sonraları adı geçen Padişah Bünyamin Eyaşî'nin uğurlu ve kutsal bir şahsiyet olduğuna kanaat getirerek onu çok sevdi, ona çok saygı gösterdi fakat çok geçmeden Bünyamin Eyaşî çok yaşlı olduğundan vefat ederek Eyaş Kasabasında defn edildi.

BEYİT

O dahi bu fenayı terk etti
Gördü yarını edip azm-i baka.

46 — PÎR ALİ SULTAN AKSARAYÎ ve MENKABELERİ

Hakikat esrarının ışığı, tarikat erbabının anahtarı, Allaha kulluk eşiğinin terbiye görmüşü, ilâhî cezbeyle ciğeri yanmış, gerçek yol yolcularının rehberi Pîr Ali Sultan Aksarayî, Velâyet-i hakikat-i Muhammediyenin verasetine mazhar olup, bir hayli keramet göstermiştir.

Sultan Süleyman Kanunî İran seferine çıkacağı sırada Pîr Ali Sultan Aksarayî'ye muhalif bazı kimseler onun Mehdîlik iddiasında bulunduğunu Padişaha arz ettiler. Bir şer'î meclis teşkilile Alâeddin Aksarayî'yi oraya getirdiler.

Pîr Ali Sultan Aksarayî mecliste bulunanlardan birisine :

Aleyhime şahadet eden sizmisiniz derdemez adam orada hemen yere yıkılıp öldü.

Başka birisine de ayni suali sorar sormaz o da kusarak ağzından bir takım pislikler çıkardı.

Mecliste hazır bulunanlar dona kaldılar ve korkularından ağızlarını açıp bir şey sormağa cesaret edemediler; sustular ve meclis dağıldı. Şâirin dediği gibi :

Kavga bitti, dava da sukut etti; herkes suspus oldu.

Sultan Süleyman Kanunî yukarıda dediğimiz gibi İran seferine çıkmak üzere Üsküdara geçmişti. Biz kendimiz o tarafa da gider, işi yerinde tetkik ve tahkik ederiz dedi.

Netekim Hükümdar Aksaraya da uğradı ve elbisesini değiştirip kendini tanıtmadan Pîr Ali Sultanın yanına vardı ve onda bir çok kerametler görüp kendini tanıttı ve dedi ki :

Azizim sizi bize fena tanıtmışlar. Ulu Tanrıya şükürler ol-

sun ki, sizinle konuşup sizi tanıma şerefine nail oldum ve hakikatı anladım.

Pîr Ali Sultan da dedi ki :

Şevketli Padişahım, satvetli Hünkârım! Bendeniz fakire isnad olunan nedir?

Sultan Süleyman şu cevabı verdi :

Ben, Mehdiyim; Cennetin 4 ırmağı bizdedir ve buna benzer sözler sarf ettiğinizi anlattılar.

Pîr Ali Sultan şu karşılığı verdi :

Şimdilik zâhirde Mehdi sizsiniz. Cennetin 4 ırmağı, Cennete mahsustur. Mü'minler ölüp Cennete girdikten sonra o 4 ırmaktan su içerler.

Ama insanoğlu, şahadet ve Melekût âleminin nümunesi olmakla ilim, marifet, aşk ve hakikatin her biri Cennetin birer ırmağına benzetilmiştir:

Cennetin bu 4 ırmağının birisi Kevser suyu, ikincisi şehba denilen kül, kır renginde akçıl süt, üçüncüsü tasfiye edilmiş bal, dördüncüsü de kırmızı içki.

MESNEVÎ

Senin sabrın işte o kevser suyudur. Süt ise sendeki sevgidir. Taat zevki o baldır. Şevkine gelince işte o içkidir.

*
* *

Ulu ve yüce Padişahım! Cenab-ı Hak size ve bize Resuluilahın meclisinde onu içmeği nasip etsin.

Evimizin önünden geçen su tatlıdır. Bir kaç tane ökçüzümle koyunum ve bir kaç tane de arı kovanım vardır.

Hükümdarın huzuruna bal ile süt sundular.

Sultan Süleyman : Kırmızı içki dediğin o şarab ırmağının nümunesi varmıdır? diye sorunca Pir Ali Sultan, cevaben dedi ki :

Evet Efendimiz; şarap ırmağı Rabbin aşkı ve Rahman cezbesidir.

MANZUME

Bizim yanımızda bakın neler var? :

Dervişlerin sırları ile. nâle ve figanlar, aşkın sırlarile aşk lâkırdıları.

Kevserin şarabı bizdedir. Tarikat rehberi de bizdedir.

Pîr Ali Sultan, bu sözlerile o nimetler tâliplere esirgenmez demek istedi. Bunun üzerine Padişahın yanında duran Çuhadarbaşı Pertev Paşa onun bu sözlerini gönülden ve can kulağile dinliyor; âdeta kendini ona ve o sözlere vermişti.

Pîr Ali Sultan, Pertev Paşaya Hakkanî bir bakışla bakar bakmaz gayr-i ihtiyarî Allah diye feryad ederek yere düştü ve bir hayli müddet vecd içinde kaldı. Hükûmdar bile gayr-i ihtiyarî ağladı.

Pîr Ali Sultan Padişahın çıkmış olduğu İran seferine ait bir takım işaretlerde bulundu. Netekim, sonradan bu işaretler İran seferinde aynen zuhur etti.

Sultan Süleyman Kanunî sefer dönüşü Pîr Ali Sultana tekrar uğradı. Din ve Devlete ait ondan bir çok nasihatler istedi. O da bu öğütleri verdi. Şöyle ki :

MANZUME

Hak Taalâ senden adalet isteyecek, adalet soracak. Onun için sen de adaletle iş gör. Bundan başka yol yoktur.

Sen âdil olursan bu Dünya da senindir; öbür Dünya da. Böyle âdilâne hareket edersen Sultanlık tahtı daima senin olur.

Boşuna ömür geçirme. Kendine kötülük etme.

Mazlumların hakkını zâlimlerden al. Böyle yapmazsan Allah seni alt üst eder. Peygamberleri düşün; dini gözünün önüne getir.

Fena bir yol tutarsan Allah seni öyle baş aşağı eder ki, sen de şaşırıp kalır, nasıl oldu, nereden geldi der, düşünürsün.

Sen git Peygamberin şeriat yolunu tut. O zaman gecen gün gibi aydınlık olur.

Git adalet tohumu ek ki, her iki âlemde de mahçup olmayasın.

Mazlumların nefesi kılıç gibidir; mülkünü viran ederler; buna meydan verme.

Allaha karşı gelenleri ayaklarından ateşe atıp asarlar. Bak, düşün bir kere binlerce Hükûmdar toprak altında yatmaktadırlar.

Git te din erbabı hakkında bir himmet et. Çünkü bu Dünyanın sonu yoktur.

Sen benim bu nasihatlerimdeki ma'nayı bir inci gibi kulağına küpe yap.

*
* *

Bu öğütler Padişahı çok ağlattı. Pîr Ali Sultana pek çok emlâk ve tarlalar bağışlamak teklifinde bulundu. Fakat Pîr kabul etmedi. Hükümdar, öyleyse oğlunuzu İstanbula benim yanıma gönderiniz dedi. Pîr Ali Sultan :

Oğlumun adı İsmail'dir; size kurban olsun dedi ve gönderdi. Bu zat bir müddet Edirne'de kaldıktan sonra İstanbula geldi. Eyüp'te Zal Paşa cami'i yanında deniz kenarında medfun olup mezarın sâhibine Şeyh Pîr Ahmed derler.

*
* *

Pîr Ali Sultan, oğlu Çelebi Şeyh İsmaili İstanbula gönderirken birisine şöyle demiş :

Oğlumu İstanbula gönderiyorum. Onu orada öldürürler. Ama ben hayatta iken değil. Ben öldükten sonra öldürecekler.

Oğlu Çelebi Şeyh İsmail İstanbula geldikten 6 ay sonra babası Pîr Ali Sultan Tanrının rahmetine kavuştu.

İsmail Edirne'de 19 yaşına bastığında babasının ahbaplarından ve büyük ulemadan biri onun şerefine bir ziyafet vererek sofrada onu yanında ve üst tarafına oturttu. Davetlilerden bir kaçı bunu kıskandılar ve bir takım dedikodular etmeğe başladılar.

İstanbula geldiğinde halk bir izdiham hâlinde ziyaretine gitti. Bunu çekemeyenler müzevvirliğe başladılar. Ona gösterilen bu teveccühü haber alan Sultan Süleyman Kanunî ona şu haberi gönderdi ve şu emri verdi :

Size su'i kasd yapılması ihtimali vardır. İyisi mi yeriniz olan Aksaraya gidiniz.

Babasının bazı dervişleri de ona aynı sözleri söylediler.

MESNEVÎ

Bazıları inad etme, celâdet gösterme yerine git. Canın tehlikededir dediler.

Git de bu dedikoduların arkası kesilsin. Kendini de bizi de vebal altında bırakma dediler.

Biz hâinlik suretile değil seni sevdiğimiz için bu nasihatte bulunuyoruz dediler.

*
* *

Fakat Çelebi Şeyh İsmail şu cevabı veriyordu :

Benim sonum önceden belli edilmiştir. Alnıma ne yazılmışsa odur; değişmez; o olur. Takdir ne ise odur. Ben, günün birinde kanımın döküleceğini çok iyi biliyorum. Müjdesi bana çoktan verilmiştir. Âyet-i Kerime gereğince emr-i Hak mutlaka tahakkuk ve tecelli edecektir.

MESNEVÎ

O dedi ki : Ey bana nasihat verenler! Doğru söylüyorsunuz; iyi ama benim derdim sizin öğütünüzden daha üstün ve daha müthiş.

Ben bu Dünyaya doymuş bir insanım. Canımdan bıktım. Aşk nedir tanınmadı.

Beni öldürülmekle korkutmayın. Boş bir tehdittir bu. Ben kendi kanıma susamış bir kimseyim.

Âşıklar her zaman için ölüme hazırdırlar. Âşıkların ölümü bir çeşit değildir. Onların bir değil iki yüz canı vardır.

Her an onu fedaya hazırdırlar ve feda ederler de.

Ben hayatı tattım ve denedim. Biraz da ölümü tadayım ve tecrübe edeyim; ne çıkar bundan? Dünyada kim kalacak ki ben kalayım?

Beni öldürün, öldürün beni. Benim katlimde hayat vardır. Ölüm tatlı şeydir. Kafes kırılınca kuş uçar.

Ben âşıkım, ölüme susamışım. Nöbetim geldi mi gonk vurur.

*
* *

Çelebi Şeyh İsmail, sıram, vaktim bakalım ne zaman gelecek diye ölümünü bekledi. Bazen Ayasofya, bazen de Süleymaniye cami'lerinde vaaz ederdi. Münafıklar, şeriate aykırı sözler söylüyor diye yalanlar uydurdular. Fetvacılar da haksız yere fetvalarını verdiler. Hicri 935 yılında (bunadn tam 452 yıl önce) kati edildi.

BEYİT

Onun en ufak, küçük kabahatı ve en önemsiz bir kusuru bile yoktu. O yiğitliğine, âlicenaplığına kurban gitti.

MANZUME

Hak ona vermişti sun'undan
Hüsnü halk-ü cemal-i bihemta
Kıldı canını Hak için kurban
Verdi ol er dahi kazaya rıza.

FERİDEDDİN ATTAR'IN MANTIK - ÜT - TAYR'INDAN

O zamanın hüdhüd kuşu şöyle dedi :

Âşık olan canını düşünmez. Canını ver, perdeyi indir, kaldır da göreceğini gör.

Aşkın küfr ile, iman ile, kâfirlik veya müminlikle bir işi, alâkası yok. Aşıkların bir lâhza bile canla işleri yok.

Âşık harmanda yanar, âşıkı HZ. Zekeriya gibi başından ayağına kadar testere ile keserler. Buna razı olur, kendini teslim eder.

Aşk, zor bir hikâyedir. Aşk için yürek kanı gibi bir dert ister.

Ey sâkî! Kadehe ciğer kanı koy. Senin derdin yoksa benden ödünç al.

Aşk, adama bazan perdeyi yırttırır bazan da perdeyi yaktırır.

Aşk zerresi âşıklardan, aşk derdi ufuklardan daha iyidir.

Aşk, Kâinatın beynidir. Aşksız derdi biten hiç bir erkek yoktur.

Kâfirin küfrü ve dindarın dini, Attar'ın yüreğinde dertten bir zerredir.

(Aşkta adımı sağlam olan kâfirlikten de İslâmdan da vaz geçer.

Aşk, insanın yüzüne fakirlik kapısını açar. Fakirlik ise insana küfr yolunu gösterir ve oraya sevk eder.

Sende bu küfr ile iman kalmadı mı vücudun da canın da kalmadı demektir.)

Sen adam olmağa bak; dava budur. Bu gibi sırlar merd erkeğe yakışır.

Erkek gibi adım at, mert ol, yiğit ol; korkma. Küfrden vaz geç; imandan korkma.

Niçin ve ne kadar da korkaksın? Vaz geç şu çocukluktan. İşte arslan kesil; erkek arslan gibi ol.

47 — ŞEYH AHMED SÂRBAN ve MENKABELERİ

Şeyh Ahmed Sârban tam 17 yıl mürşitlik vazifesi gördü. Kimlere mürşitlik etti? Kimlere olacak? Tarikat yolundan gidenlere.

O, din denizinin gemisi metanetin definesiydi. Makamlara rehber olmuştu. O, kerametler aynasıydı ve parlak nurlar onda doğmuştu. Hakikî aşk meclisinin sâkîsiydi O.

Kendişine iradet getiren en yakın ahbaplarından başka halktan kimseyle temas etmedi. Hayrabolu'da otururdu. Son derece halîm ve selîm bir zat idi.

Sultan Süleyman Kanunî, Irak - İran seferine çıktığında Ahmed Sârban onun baş devecisiydi. İlk zamanlar kendisi ehl-i keyfti, içerdi. Pîr Ali Sultan ona dikkatle bakıp onda kabiliyet ve isti'dad müşahade etmekle dedi ki :

Oğlum sen, hidayet nuruna hazine ve emanet rümuzuna define olmağa lâyıksın. Sen böyle Dünya ilişiklerile paslanmağa lâyık bir kimse değilsin. Sen bir cevhersin. Dünyanın süs ve âlâyişine gönül verme.

ATTAR'IN DERYA - Yİ EBRARINDAN

Bu çarh adam öldürür, şefkatsizdir. Bu Felek oyunbazın biridir. Yıldızlar onun elinde birer oyuncak gibidir.

Dünya güzellerinin badem gözlerile inci dişlerine aldanma.

Altın ve mücevherat gönül adamlarının hoşuna gitmez. Kadınlara lâyık olan, yakışan şeyler erkekler için ayıptır.

Padişahların elbiselerinde gördüğün altın düğmeler, külde parlayan kordan başka bir şey değildir.

*
* *

Bu öğütler üzerine Pîr Ali Sultana bağlandı ve Irak seferi dönüşünde bütün varını yokunu yok ederek gerçek yoldan gitmeğe başladı.

Onun bir çok manzumeleri olup, bazen kaygısız bazen de Ahmedî mahlesile şi'irler yazdı. Aşağıdaki şi'ir onundur :

MANZUME

Vârımı ol dosta verdim hanımanım kalmadı
Cümlesinden el çekip iki Cihanım kalmadı.
Çünkü Hubbullah erişti çekti beni kendine
Açtı gönlüm gözünü artık humarım kalmadı
Dost cemali aksini saldı bu gönlüm eline
Onu görelidenberi sabr-ü-kararım kalmadı.
Ayn-i Tevhid açılıp hakkel yakın gördüm onu
Şirki sürdüm aradan şekk-ü gümanım kalmadı.
Evliyanın himmeti yaktı beni kaal eyledi
Sâfiyem buldum safa ayrık gümanım kalmadı.
Ahmedi eder ilâhî sana şükrüm oldurur
Hamd-ü billâh aşk-ı Haktan gayrı varım kalmadı.

*
* *

Anlatıldığına göre Ahmed Sârbanın çok ahlâksız ve inkârcı bir karısı vardı. Kocası olan ona bir çok eziyetler etmekle beraber Ahmed Sârban'ı görmeğe gelenlere içeriden şöyle cevap verirdi :

Siz bu heriften ne medet umuyor ve ne hayır bekliyorsunuz?

Hattâ bir rivayete göre, gelenlere küfür de ederdi.

*
* *

Ebülhasan Harakanî'nin de karısı, Ahmed Sârbaninki gibi olup, o da hem kocasına eziyet eder hem de Ebülhasan Harakanî'yi ziyarete gelenleri tahkir edermiş.

Bir gün Ebülhasan Harakanî getirip satmak ve bu suretle geçimini sağlamak üzere dağda odun kesmeğe gitmiş. Tabi'î evde yokmuş. Kendisi evde değildi ama karısı evdeydi.

Çok uzak bir yoldan bir sâdık âşık gelip kapıyı çalıyor.

O kadının söylediği şu çirkin sözlere bir bakın :

MANZUME

Ziyaretçi son derece hürmetle kapıyı çaldı. Kadın içeriden başını çıkararak sordu :

Ne var, ne istiyorsun?

Ziyaretçi : Efendi HZ. lerini ziyaret maksadile geldim.

Kadın gözünü yumup ağzını açarak ve gülerek şöyle dedi :

Şuna bak şuna : yolculuğa çıkmış bizim adam için. Allah aşkına senin başka işin yok mu? Ayol boşuna gelmişsin sen.

Vatanından uzak düştün bu yolculuk için mi? Aldanma senin iştihanı arttırdı galiba öyle anlaşılıyor.

Şeytan iki boynuz takıp seni vesveseye mi düşürdü yoksa?

Yahu o riyakâr seni tuzağa düşürmüş, sana yolunu şaşırtmış.

Senin gibi yüz binlerce ham adam, boşuna sakal bırakmış, herifler bu yola düştüler. Sen buradan çekilip geri gidersen daha iyi edersin. Senin için daha hayırlı olur.

*
* *

Fakat Ahmed Sârbanî'yi ziyarete gelen kimse onun karısına şu cevabı verdi :

Ey acuze (kocakarı) Hak mumunu söndürüyorsun. Ey gözü çukura kaçmış, çenesi çarpık hem kendin yanarsın, hem de başın yanar.

Deniz, köpeğin ağzile necis olur mu hiç? Püf demekle güneş söner, kararır mı hiç?

Tanrı ışığna püf diyenin yüzü yanar fakat o ışığa hiç bir şey olmaz.

Ay ışıldar, köpek havlar ve havlamakla kalır; aya bir şey olur mu?

*
* *

Şeyhin dervişleri hem bu durumu düşünüyor hem de birbirlerile şöyle konuşuyorlardı :

Şİ'İR

Acaba neden, nasıl oluyor da Şeyhimiz böyle bir kadınla bir evde yaşayabiliyor, bir arada geçinebiliyor?

Bunlar birbirine zıd. Biri halkın İmamı, öbürü ise bir dev, bir gulyabani.

Şeyh HZ. leri de onlara şu cevabı verdi :

Mes'ele senin zannettiğin gibi değildir. Benim böyle bir kadına tahammül etmem nefsani bir hevesten değildir.

Ben çiy adam değilim ki, halkın beni ayıplamasına merak edip durayım.

Bizim gerek tekliğimiz ve gerekse çift olmamız hava ve hevesten değildir. Bizim canımız Allahın elindedir.

O budalanın yahut onun gibilerin nazlarını çekiyorsak bu onlara aşk ve sevdamızdan ileri gelmiyor.

Bu, bizim öğrencilerimize verdiğimiz bir derstir. Bu hâl, tasavvurlardan uzak, bu durum, kuruntulardan ıraktır. Maksat çirkin huylu insanlarla da geçinmektir. İşte bu kadar.

*
* *

Ahmed Sârban ömrünün sonuna kadar o kadının yaptığı eziyetlere katlandı ve öleceğine yakın geçinebilmesi için ona bir humma (sıtma) muskası yazdı.

Vefat tarihi Hicri 952 yılındadır.

MANZUME

O dahi âşıkları irşad etti. Aşk hastalığına tutulana şifa yazdı.
O, dahi bu Dünyadan geçip göçtü.

*
* *

O kadın bir gün bir evde misafir iken ev sahibinin hanımı hummaya (sıtmaya) tutuldu.

Ev sâhibi ona dedi ki :

— Senin kocan mübarek bir zat idi. Sen de onun karısıydın. Aile-

min bu humma (sıtma) hastalığına hiç bir ilâç veya muska bilmez misin? Yokmu sende böyle bir şey. Olması lâzım.

Var diyip muskayı kaynattılar, yahut tütsü gibi kullandılar. Kadın iyileşti ve Ahmed Sârban'ın karısı da geçimini bu suretle sağladı.

*
* *

Ahmed Sârban'ın karısı, kocasının mezar taşına bir yastık gibi başını dayayarak gece gündüz ağlar ve şöyle derdi :

Ah, ah! Yazık çok yazık ki ben senin kadrini, kıymetini bilmedim.

Ahmed Sârban, Hayrabolu'da doğduğu gibi orada da vefat etti. 2 Halifesi vardı :

1 — Vizeli ve Gazanfer efendinin Şeyhi Alâeddin; 2 — Ötekisi ise Hüsameddin Ankaravî'dir.

48 — HÜSAMEDDİN ANKARAVÎ ve MENKABELERİ

Tarikat çölünün yolcusu, hakikat denizinin yüzücüsü, belâ safının mücahidi, sıdık-ü safa âleminin ârifi, ma'na meydanının eri, takva fezasının ferdi, şer'i mübinin tebliğcisi ve icracısı, ilm-i yakîn dairesinin merkezi. İşte Hüsameddin Ankaravî böyle bir zattır. O, nice zaman ilâhî aşk şarabı yurdunun sâkîliğini yapmıştır.

MANZUME

O, Hak olan ilimleri hakkile bilir veb aşkaları gibi başkalarına müracaat etmez ve etmeğe ihtiyaç duymazdı. Ledünnî ilmi onunla sona ermiştir.

Hüsameddin efendi Ankara'ya yakın Kutluhan köyünde doğmuştur. Bir cami'. inşasına başlamıştı.

Zal Paşanın adamlarından biri Hüsameddin efendinin oğlunda bir arap atı görüp istemiş; o da vermeyince adam Hüsameddin efendiye garaz bağlamıştı. Bu kini ile ona bir takım isnatlarda bulundu. Esasen çok fena bir adamdı.

MANZUME

Kaza ve kader herkese bir şeyler vermiştir.

Bu Cihan, savaş meydanıdır. Zerre zerre ile savaşır; din ise kâfirlikle savaşır.

Hilkat binası zıdlarla doludur. Bu savaşlarda kimi zarar eder, kimi de menfaat sağlar.

Padişahın ordusuna mensup bir çok kişiler cami inşasında ırgatlık, marangozluk gibi işler yaptılar. Fakat yukarıda adı geçen adam aslı, esası olmayan yalanlar söyleyip, ortaya yayarak Hüsameddinin haps edilmesine emir çıkarttı. Hüsameddin haps edildi. Mes'ele tekrar araştırılıp hakikatın ortaya çıkacağı bir sırada hapishanede vefat etti.

BEYİT

Sen gönül adamına zulm edersen artık bak düşün yarın nasıl yanacak ve yanarken ne yapacaksın.

MANZUME

Kudret-i Hak Hüsam efendiye
Gün gibi bâhir idi sanki zuha
Zâhiren âlim idi şol resme
Her suale verirdi bin fetva
Mir-i mülk-i ledün olup, o dahi
Kaaf-ı Kuliab-ı aşka vurdu kafa.

49 — ŞEYH BÂLÎ ve ŞEYH HASAN KABADUZ

Şeyh Bâlî, Hüsameddin Ankaravî'nin dervişlerindendi. İlâhî aşkın şarabile kendinden geçmiş bir zat olup, Ahediyet meczubu idi. Nefsini öldürmüş fakat gönlü diriydi.

Cezbeye o kadar çok tutulurdu ki, kendisine yakın olanlar da cezbeye tutulurlardı.

(Gösterdiği fevkalâdelikler gittikçe arttığından kendisine bir takım isnadatta bulundular ve neticede öldürüldü.)

BEYİT

Senin aşk menzilin zindandır. Canını orada vereceksin; nitekim de verdin.

ŞEYH HASAN KABADUZ

Bu da bir çok tâlipleri vahdet-i Hakka irşad etti ve sonunda Hakkın rahmetine kavuştu.

MANZUME

Damla gibi aşk denizine git, ak, katıl.

Git nur ol. Bundan sonra sayısız gerçekler söyleyeceğim ama senin de benim bu sözlerime kulak asman gerek.

50 — HOCA ALİ RUMÎ HAYYAT ve MENKABELERİ

Hoca Ali Rumî, ricalin beğenilmişi, takdir edilmişi, kemalin noktası, Velâyetin hücceti, tenkitlere karşı korkusuz, uyumaz daima uyanık, hidayet gözünün nuru, gizli bir güneş, Rabbanî cezbenin sâkîsi idi.

Tam 46 yıl halkı irşad etmiş ve kendisine hayran bırakmıştır. Hep şu beyti okurdu :

BEYİT

Benim bildiğim bir tek şey vardır o da budur :
Hak, her şeyi bilir ve biliyor. Bundan başkasını ne ben söyleyeyim, ne de sen söyle.

*
* *

Kendisini çekemeyip tenkit edenlere de şöyle derdi :

BEYİT

Adam çekiştirmeği bırak ta bizim yanımıza gel; ma'nayı bil, anla ve gerçeği öğren.

*
* *

Onu tenkit edenler tezvirlerinde israr ettikçe şu mesnevîyi okurdu :

MESNEVÎ

Külhanın dumanı güneşe ulaşır mı hiç?
Karga, Anka kuşu olabilir mi hiç?

*
* *

Hâce (Hoca) Ali Rumi zâhlren ümmilikle maruftu ama o kadar güzel konuşur, Tevhld sırlarında o derece talakat sâhibiydi ki, onun bu vasıfları birer mucize telâkki olunurdu. Melekût ve Nasût âleminden öyle haberler verirdi ki, herkes bütün dinleyenler derin derin düşünür ve üstün hayretler içinde kalırlardı.

MESNEVÎ

Düşünmeden öyle konuşurdu ki, dinleyenler düşünceye dalar ve onu zevkle dinlerlerdi.

Onun düşünmeden söylediklerini başkaları 500 defa düşünseler bulup söyleyemezlerdl.

O, içten konuşuyor ve sözlerile cevher saçıyordu.

Onun birer cevher olan sözleri nur yağdırıyor; hakla bâtılı ayırıyordu.

Onu dinleyip tê Rahmani cezbeye tutulmamak ve ilâhi aşkın ateşile yanmamak ne mümkün.

MANZUME

Ben Onun bostan ve gülüstanının bir bülbülüyüm. Ben Onun ma'naları sayesinde sırları keşf edebiliyorum.

Başımda Onun sevdası vardır.

*
* *

O, bulutun ve obanın altında parlak bir güneşti.

MESNEVÎ

O, muhabbet ve adalet bayrağını dalgalandırdı. Cihanda yoksulluk ile ihtiyacı ortadan kaldırdı.

İnci denizi onun himmetile duruldu ve berraklaştı.

O toprağın âleminde buluttu, suydu; toprağa feyz verdi. Onun ihsanları ilâhî birer mevhibeydi.

Onun adaleti dağlardan dağlara aks etti. Kafile kafile onun cömertliğinden nasibini aldı.

Kapısı hacet kalesiydl.

Ondan feyz alanlar kendilerine gölgelik yaptılar ama ne yazık ki, bunu fark etmez ve kadr-ü kıymetini bilmezlerdi.

*
* *

Ama O bu nankörlükten ümitsizliğe düşmedi. Halbuki yukarıda dediğimiz gibi O sayesi engin bir ağaçtı.

BEYİT

Gerçek gören kişi, gerçeği gören kimse maneviyatta bir nur olur.

Bazen yârın sarhoşu, bazen de mahmur olur. Yani Hak yolunda kendinden geçer.

*
* *

Onun bazı sözleri cahillerce yanlış anlaşılır; müfsitlerce de kasten fena gösterilirdi.

MANZUME

Şeyh bu cefa ve yalan, yanlış tefsirlerden ay'ın bulutla örtülmesi gibi yüzüne yorganı çekerdi.

Ezelle de hoştu ecelle de arası iyiydi. Yani ölüme hiç önem vermezdi.

Havassın da avamın da hücumlarına aldırış etmezdi.

Canı onun yüzüne gülerdi. Bunun içindir ki, halkın surat asmasını umursamazdı.

Can, onun gözüne buse kondurduktan sonra Feleğin hışmından ne pervası olabilirdi?

Suyun üzerine bir çöp düşse su ızdırap çeker mi hiç?

Hükûmdar su kenarında sabaha kadar içer fakat kulağına baykuşun sesi gelmez.

BEYİT

Söz söyleyecek olsam Dünyayı karıştırır, alt üst eder; birbirine vururum.

Hallaç Mansur gibi başından geçer, kellemi koltuğumun altına alırım.

Benim bütün işlerim onunla müyesser oldu.

Kâfir nefsinden, kâfir nefsten Onun sayesinde halâs buldum. Kurtuluşumu Onda gördüm.

Kalbimde bir takım kötü şeyler vardı; bunun için utanıyordum ve bu kötü şeyler kalbimi bir perde gibi örtmüş, kapamıştı.

Bir sabah vakti erkenden bir sevgilim kapımdan içeri girerek beni gaflet uykusundan uyandırdı.

Kendi yüzüme baktım; içimden birdenbire bir âh çektim.

Birisi bana bir kadeh verdi; içtim ve içim tutuştu. Kendimi kayb ederek yere düştüm.

Öyle bir hâl geldi ki bana, sanki ne varım, ne yokum; ne sarhoşum ne mahmur, ne de uyanık ve aklı başında.

Onun saçı gibi bazen zihnim müşevveş. Bazen gülşende bazen de külhandayım sanki.

Hoca Ali Rumî Hayyat, ömrünün sonuna kadar hep böyle saldırılar karşısında kaldı. Öyle olduğu hâlde ne incindi ne de incindiği için birisini incitti.

Hattâ muarızları hakkında beddua edeceğine hayır dualar etti. İşte ispatı meydanda. Aşağıdaki manzume buna bir delildir :

MANZUME

Her kim bize taan eyler ise nev'i beşerden
Hak saklasın âlemde onu havf-ü haterden.
Zem eyleyerek aybımızı halka diyenler
Mahşerde emin eyle Hüda şûr ile şerden
Sövmekte ne var dövse helâl eyleriz âni
İncinmeyerek hatırımız dahi beterden
Siz her neçe zem eyleseniz bence kabuldür
Tevhide eren kendini pâk etti zilletten.

Hâce Ali Rumî Hayyat, 83 yaşında ve Hicretin 1024 üncü yılı Rebülevvel ayının sonunda vefat etti.

MANZUME

Evliyaya kim bakarsa ten gözile serseri
Bî basardır cânı yoktur ölüdür değil diri
Evliya candır gerektir can gözile bakalar
Zira kim canlı kişiler cana olur müşteri
Mürşidimiz Evliyadır tut eteğin sıdk ile
Yoksa kaldın iki Cihanda şöyle âciz müşteri
Söyleyen bil ben değilim söyleten vardır beni
Evliyanın kudreti var söyletirse mermeri.

MESNEVÎ

Sen mermer taş bile olsan gönül sâhibile buluştun mu cevher olursun.

*
* *

Sözün doğrusunu isterseniz ben Hâce Ali Rumi Hayyat gibi bir tarikat Sultanının yüksek meziyetlerinin binde birini bile zikr etmeğe kudretim yetmez.

MANZUME

Binde bir vasfın edemez Hakka
Yaratılmış olursa hep güya
Lebleri camını içen ölmez
Zulmet-i dehr içinde Hızır âsâ
Zülfü dareyne her ki verdi boyun
Buldu iki Cihanda Ömr-i bakâ
Leb-i mü'ciz nüması âb-ı hayat
Teşnedir katresine heft derya
Rihlet ettikte ol vücud-i şerif
Asdıka hasretile etti bükâ
Laleveş dideler olup, pür hûn
Dâğ-i matem yakındılar nüceba
Nukaba dedi ki ah gönlümüzü
Yaktı nar-i fıraka ser ta pâ

Bahr-i zata dalan muhipler ile
Bile haşr eyle zulmet içre koyma
Hâşe lillah kala o kes mahrum
Ki dili sana vere doğru baka
Hubb-i zatiye nail et Yarab
Nur-i zatınia eyle isticla
Ab-ü gil âleminden eyle halâs
Bad-ü âteşten ona verme fena
Bizi huy-i hüviyete erdir
Dem be dem nurunla kıl ihya.

*
* *

51 — HUSUSÎ VAAZLAR
SON BÖLÜM

Şimdi ey mukbil mü'min ve Kaabil dinleyici! Kat'iyen kötü dilli olma. Allah adamları hakkında şüpheye düşme. Onlara düşman olma. Kalbini temiz tut. Tanrı huzurunda mes'ul olmaktan çekin ve kork. Ayıp arıyorsan önce kendi ayıplarını gör. Eğer sen bende bir kusur yok dersen böyle bir şey tasavvur etmen Şeytan sıfatıdır. Allah kurtarsın. Allah korusun.

BEYİT

Çü sen sende seni gördün beğendin
Sen İblis eyledin kendini kendin.

* * *

Peygamberlerle Evliyaların ekserisi böyle su'i zandan ve halkın dil uzatmasından kurtulamamışlardır.

BEYİT

Sualime hep ve hemen cevap vereyim. Çünkü bunun bana sevabı vardır.

* * *

HZ. Peygamberin bir Hadîsinde buyurduğu gibi mihnet ve belâ, Peygamberlerle Evliya ve doğru adamlara mahsustur. İnsanoğlunu Hakka ulaştıran yol mihnet yoludur. Altın, ateşin ağzında nasıl hâlis olursa, Allah âşıkları da Muhabbetullah olan mihnetin belâ ateşile her türlü kirden, pastan, pislikten, şeytanlıktan temizlenir, tertemiz olur.

BEYİT

Ma'naların esrarına ait sözlerim var ama şimdilik söylemiyeceğim.

*
* *

Hülâsa belâ, eza ve halktan cefa görmek Evliyalara, Peygamberlerden miras olarak kalmıştır.

EBU SAİD EBU HAYRİN SÖZLERİNDEN

Bir adım at da yolu gör. Ne yoludur o. O, İslâm yoludur.
Ey can ve ey Cihan! İslâmiyet yolunu seç.

*
* *

Zünnun Mısrî'yi ölünceye kadar inkâr edenler buulnduğunu ona ait geçmiş bölümde anlatmıştık.

MANZUME

İmanı sağlam olanların Evliyalara inanışları da muhkem olur.
Allah yolunda kimseyi incitmemeli. Allah yolunda olan biçare ve zavallı kimseleri, fakirleri hor görmemeli.

*
* *

Halep ve Şam etrafında Muhyiddin Arabî'ye bağlı olan nice dervişleri dinsiz diye nerede bulsalar öldürürlerdi ve bu facia senelerce devam etmişti.

MANZUME

Defalarca Ehlullaha kasd ettiler. Böyle yapanlar kendi ayaklarına diken sokmuşlar, batırmışlar demektir.
Dervişlere kast etmek Allaha isyandır.

*
* *

Nur-i Muhammedî ile parlayan, yanan bir ışığı kimse söndürmeğe muvaffak olamamıştır.

MESNEVÎ

Bu Dünyada kalble iyilik bir arada bulunmalıdır.
Peygamberlerin güneşi doğunca ey hile, aldatma uzaklaş, sâf ol da öyle gel dedi.

Göz, cevherle çöp çöpü birbirinden ayırd eder.

Dalavereciler, sahtekârlar insana nasıl düşman iseler altın madeni de insana düşmandır. Altına âşık olma.

*
* *

Peki bunlar böyle çileler çektikçe neden beddua etmiyorlar?

Çünkü bunlar Tanrının emrile hareket ederler. Sabırlıdırlar, müteessir olmazlar. Eza, cefaya katlanırlar. Allah emir verdimi o zaman beddua da ederler.

Mevlânâ Celâleddin Rumî dahi Evliyaya hakarette bulunanları Mesnevisinde takbîh etmiştir.

Evliyayı yerenler, onlara sövenler Dünyada belâya, âhirette de azaba düçar olurlar.

Kalbieri nur-i Muhammedi ile aydınlanmış kişileri inkâr etmek aslı inkâr etmek değil midir? Bu bakımdan inkâr en kötü bir sıfattır.

Kıyamet günü sen Dünyada falan kimseye neden hakaret ve küfür etmedin diye bir sual sormazlar ve ona bir ceza vermezler. Lâkin bir mü'mine bühtanda bulunana, onun aleyhinde konuşana ceza vermek, azab etmek muhakkaktır ve mukadderdir.

Bir gün Şeyh Saadi Şiraziye falan adam hakkında ne dersiniz diye sormuşlar. O da şu hakimâne cevabı vermiş :

Zâhiren onda bir kusur görmüyorum. Batını benim için meçhuldür. Bilmiyorum, bir şey söyleyemem.

*
* *

Hülâsa; Allah adamlarına ta'an etmek, en habisçe bir harekettir.

MESNEVÎ

Sendeki her bir huy bedeninde bir diken köküdür. Dikkat et de sonra bunlar büyüyüp sana batmasınlar.

Başkalarını yormak senin için çirkin bir harekettir. Sen bu çirkin huyunla yorgun düşmüş ve hasta olmuşsun ama farkında değilsin. Çekliğin azaptan gafilsin.

*
* *

Hüccet-ül-İslâm İmam Muhammed Gazali, «Ihya-ül-ulum» «Kimya-yi-saadet» «Müşkat-ül-envar» «Cevahir-üi-Kur'an» «Bidayet-ül-hidaye» «Meslek-ül-mesalik» adlı eserlere ilâveten daha başka kitaplar da te'lif etmiştir. Onun bu eserleri ölü gönülleri diriltiği, zulüm ve cehalet perdelerini yırttığı ve karanlıkları aydınlığa çevirdiği halde (Divan-ı Ali'yi şerh eden Kadı Mir Hüseyin Meybedi'nin yazdığına göre mütaassiplardan biri İmam Muhammed Gazaliyi Kâfirlik ve Hak yolundan ayrılıp yanlış yola sapmakla suçlamış ve buna dair yazdığı bir kitapta şöyle demiştir :

Hamd olsun ki İmam Muhammed Gazalı, İhya-ül-ulüm adlı kitabile âlimler arasından çıkarılmıştır.)

(İmam Muhammed Gazali de yazmış olduğu Kitab-ül-erbainde ona gerekli cevabı vermiş ve şöyle demiştir :

Çok şükür ki beni reddedenler gerçek bilginler yani ulema-i Billah değil zalim, Allahsız ve sapık âlimlerdir.

Kadı Mir Hüseyin, Celâl Devani'nin öğrencilerinden olup fâzıl bir allame ve kâmil bir insandı. Te'lifatından her biri bir inci mesabesindedir.

Onun yazdığına göre Muhyididn Arabi İmam Muhammed Gazaliye son derece hürmet eder ve onu çok takdir ederdi.)

(Muhyiddin Arabi «Dürre-tül-fâhire» adlı kitabında şöyle yazmaktadır :

' İbni Zeyd Endülüsi'den işittiğime göre o, Kurtaba Kadısı İbni Hamdun'un, İmam Gazali aleyhinde yazmış olduğu eserini çarşıdan satın aldım. İmam Gazali'ye lânet eden satırları okuduğum zaman gözlerim karardı, göremez oldum; tam ma'nasile kör oldum. Alıp okuduğuma pişman oldum. Cenab-ı Hakka pek çok istiğfarda bulundum. Ağladım, sızladım. Yalvarıp yakardım. Allah Tebareke ve Taalâ tekrar gözlerimi açtı ve körlükten kurtuldum, dedi.

Bir gece rüyada İmam Muhammed Gazali'yi gördüm. Baktım ki bir domuzun boynuna zincir vurmuş, onu çekiyor.

Bu domuz nedir?diye sordum. Bana cevaben dedi ki :

Bu domuz İbni Hamdundur. Neden o beni lânetlemiştir, göreyim diye Hak Subhanehu ve Taalâ beni işte böylece ona musallat etti.»

Şİ'İR

Ey gönül! Sûret ehlinin tarikatinden vaz geç. Ayna ol, her türlü dargınlıktan vazgeç.

Âşıkların safa nurunu istiyorsan senin için zaruri olmayan şeylerden vaz geç.

*
* *

Bunlardan anlaşıldığı üzere tasavvufta İlâhî nurlar, sonsuz feyzler eşyanın marifeti vardır ve bu muhakkaktır, kat'îdir.

Hak yolunun sâlikleri yakin yani emniyet, şüphesizlik, tereddütsüzlük, inanış, kesinlik denizine dalmışlardır. Onların işittikleri Hak, duydukları Haktır. Onların kalbleri kat'iyen pas tutmaz.

Şİ'İR

Tasavvuf Turundan haberdar olduktan sonra geçen günlerime acıdım.

Resmî tekellüfleri terk edip tekellüfsüz sevincim, neş'em vardır ve keyfim yerindedir.

*
* *

Bir takım kimseler derler ki :

«Sizin Evliya dediğiniz insanlara biz hakarette bulunduk, onlara fena gözle baktık, onlara kötü muamele ettik, acı konuştuk, dil uzattık. Böyle olduğu halde işimiz aksi gideceğine büsbütün rast gitti. Daha çok mal, mülk sâhibi olduk. Halk içinde i'tibarımız arttı.

Evet onlar böyle düşünür ve böyle söylerler. Dedikleri de doğrudur. Servet sâhibi olmuşlar ve hiç bir belâya da duçar olmamışlardır.»

«İyi ama onlar gafildirler; basiret gözleri bağlanmış, kapanmıştır. Bilmezler ki Allah onların kalbierini karartmış. Cehennem ateşine mutlaka mâruz kalacaklardır. Allah bunu haber veriyor. Acele etmesinler. Bu Dünyada da âhirette de cezalarını göreceklerdir. Yalnız ne var. Rab-bil Alemin işi geciktiriyor, yoksa ih-

mal etmiyor. Neden? Cehennemde yanarken çekecekleri azab daha şiddetli olsun diye.

Peygamber Hz. Şuayb zamanında bir adam ona şöyle dedi :

Bak ben bunca zamandır isyan etmiş bir kimseyim ama şimdiye kadar kimse beni muahaza etmedi; kimse benden bir sual sormadı ve bir hesap istemedi.

Rabb-el-Âleminden vahy gelerek o adama ne gibi bir karşılık verileceği Hz. Şuaybe bildirildi.

Mevlâna bu olayı Mesnevisinde şöyle anlatmaktadır :

Bir adam Şuayb Aleyhisselâma şöyle dedi :

Allah benden çok kusurlar gördü. Ben çok günahlar işledim. Hatalı işler gördüm.

Lâkin Allah; kereminden, bana hiç bir şey yapmadı.

Ona cevap olarak Ulu Tanrı Hz. Şuaybe şu tebligatta bulundu :

Sen diyorsun ki günah işledim. Ben kerem ettim; sana dokunmadım.

Ey insanoğlu sen aksini söylüyorsun. Farkında değilsin ki sen.

Bir tencere dumandan nasıl kararırsa senin için de öyle kapkara olmuştur. Sen bundan habersizsin. Kalbin paslanmış ve bu pas, içinin karartısı yüzüne vurmuştur.

Beyaz tencere ile dumandan, isten kapkara kararmış tencere bir midir? Beyaz tertemiz tencere dururken kararmış tencereye kim bakar?

Pas, demiri nasıl çürütürse içindeki kötülükler de seni çürütür. Demircinin, kalaycının, ocakcının yüzleri nasıl da kararıyor dumanla, isle. Sen de onun gibi. Bir de var ki ocakcı bir zenci olur, kir, karartı, kör pisliklerile onun yüzünün rengi birdir.

Adam bunun üzerine yani Allah tarafından ve Hz. Şuayb vasıtasile bildirilen emir, yapılan ihtar, tenbih ve tebligat üzerine ibadete başlıyor ama Cenab-ı Hak kabul etmiyor. Çünkü yaptığı taat iyi şey ama ma'na yok, zâhiridir. Özü, çekirdeği, içi olma-

yan bir tohum hiç yetişir, göverir, yeşerir, mahsul verir mi? Fidan ve ağaç olur mu?

BEYİT

Bu haberler kim işittin âşikâr
Hoş nasihattır unutma zinhâr

*
* *

Çinli san'atkârlar çok güzel resimler yaparlar. Rum (Yunanlı) san'atkârlar da onları cilâlarlar.

Mevlâna, Mesnevîsinde bunu şöyle hikâye etmektedir :

MESNEVÎ

Çinlilerin duvarlarla perdelere, eşyaya yaptıkları resimleri, Yunanlıların da onları cilâlayıp parlattıklarını gördün ve görüyorsun.

İşte sufiler de böyledir yani o Yunanlı cilâcılar, parlatıcılar gibidirler. Sufiler de riy'a, hased, kin yoktur, kalben ve ruhen tertemizdirler.

Her ne kadar onlar nahvi ve fıkhı bir kenara atıp bırakmışlardır ama mahvı ve fakirliği de ortadan kaldırmışlardır.

*
* *

İbni Abbas diyor ki :

Ben bir gece Hz. Ali ile beraberdim. Bismillahirrahmanirrahim'in başındaki «B» harfinin ma'nasını sordum. Sabaha kadar bana onu anlattı. Ben kendimi Hz. İmam Ali'nin huzurunda o gece engin bir denizin içindeki testi mesabesinde gördüm.

MANZUME

Murtaza, Mustafanın i imlerinin kapısıdır.
Murtaza Kerem madeni, vefa denizidir.
Murtaza Kur'an Âyetlerinin sırrı idi. Murtaza kendini sevenler için bir bilgi hazinesyidi; o, haberler verirdi.

Hz. Ali, eğer ben size «Allah-ül-lezi halaka seb'a semavati ve minel arzı mislühünne yetemezzelül emri leynehünne» âyetinin ma'nasını hakikat üzere size beyan etsem beni taşa tutardınız diye buyurmuştur.

Yine İmam Ali, benim göğsümde bir ilim vardır ki onu size izhar etsem kuyunun içindeki ip nasıl sallanıyorsa siz de öyle titrerdiniz diye buyurmuştur.

MANZUME

Âlimin yanında bu muamma malûm ve mekşuftur. Onun kalbinde bu muamma berraktır ve bellidir.

Başkaları için malûm değildir. Sana malûm olması için baş ister, kafa ister yani idrâk, kavrayış gerek.

*
* *

Evliya dediğiniz yüksek şahsiyetlerin kalb aynaları tevhid ile cilâlandığı için onların hakikati hâllerine her ferdin aklı ermez.

*
* *

BEYİT

Sıdk-ü-safa âleminde oturanlar Arştan da kürsüden de yüksek ve daha üstündürler.

*
* *

İşte bu bakımdan onlara ümmî diye hakaret etmek hiç yakışık almaz.

FERİDEDDİN ATTARDAN

Velâyet âlemine yol bulan, kendisini delâlete düşürmez; gerçeği bilir ve yolunu kaybetmez, sapıtmaz.

Bunu bilmezsen ölmüşsün demektir. Ârifler arasında nasıl yaşayabilirsin?

*
* *

Cenab-ı Hak, Veli ittihaz ettiği kullarına nur-i Muhammedîden ilm-i ledün-ü öğretir. Habib Acemî Kur'an okumasını bilmezdi. Ebülhasan Harakanî ümmilikle mevsuftu.

S O N

Ey mukbil mü'min ve ey değerli dinleyici.

«Kâne zâlike fil kitabi mestura» Âyeti gereğince Enbiya ve Evliyaya ikrar veya suret-i inkârla zâhir olanların ikrar ve inkârları ilm-i İlâhîde mukadder olup her birinin ruhu eşbah âlemine yani şekil, vücut, görünen şeyler âlemine tenezzül ettikte o hâlle sıfatlanır ve o suretle meydana çıkıp görünür.

(Eğer Subhanehu ve Taalâ Hz. leri ruhlar âleminde ezeli isti'dad inayet edip Enbiya ve Evliya ile ittihat ve i'tilâl mukadder etmişse his ve şehadet âleminde dahi Enbiya ve Evliyaya meyil ve muhabbet edip fermanlarına tabi olurlar. Onun nurlarından kalbinin fitilini yakarlar.)

İsti'datsızlık ve inkârcilik mukadder olmuşsa eşbahda dahi inkâr suretile zâhir olup ihtilâf ederler.

İşte bunun içindir ki Enbiya ve Evliyaya olan teslim ve ikrar ilâhî bir atiyye olup şükür ve sena eylemelisin. İçinde i'tiraz ve inkâr dahi avrsa Hak Tebareke ve Taalâdan af ve mağfiret dileyip kalbindeki red etme sıfatını izale etmesini rica eylemelisin. Ümit edilir ki bu suretle yani ikrar ve i'man ile Hakkın huzuruna çıkabilesin.

Mevlâna bile sûretten murat suret-i zâhire olmayıp sıfat-ı ruhaniye olduğunu beyan etmektedir.

Suretle gidiyorsan insan değilsin. Matlup olan Âyet-i Rahmanîdeki ma'nadır.

Rabb-ı Zülcelâl bizleri insanlıkla, gerçek adamlıkla; bilhassa Muhammedin dinile müşerref kıldı.

Çeşitli kabahat ve kusurlarımızla beraber yine de Ulu Tanrıdan rica ve niyaz edelim de bize iyi işler gördürsün ve fazl-ü keremile bizi Cennete kabul buyurmak suretile ebedî devlet ve nimete müyesser kılsın.

Ey aziz kardeşim! Yine bunu da bilelim ki insanlar eğlence için yaratılmayıp «Ve ma halektel cinne vel ins illâ liya'büdun» Âyeti mucibince marifetullah için yaratılmışlardır.

İnsanın kalıbı topraktandır ve suflî ise de hakikat-ı ruhu ulvî ve Rabbanîdir.

Beşerin cevheri ilk önce kötü sıfatlıdır ama Hak yolunda mücahede edip temizlenirse o en aşağı dereceden en yüksek mertebeye ulaşır ve bu suretle Allah azîm-üş-şana yakın olmaya lâyık olur.

MESNEVÎ

İnsanoğlu aşkla yükselir. Hatta aşkla dağ bile raks eder.

MANZUME

Gönlün ne zamana kadar tasalanacak ve bu tasa ile inleyecek?

Bugün gönlünün çaresine bakmazsan yarın onun çaresine kim bakacak?

GAZEL

Ey gönül! Ne zamana kadar kendini ona buna kanmış, aldanmış göreceksin?

Bu zulmet kuyusundan çık ta Dünyayı gör.

İçinden kötülükleri atıp çıkarır ve bir silkinir, tam kendine gelirsen işte o zaman İlâhî remzleri görürsün.

*
* *

Bundan anlaşıldığı üzere Hakkı bilmenin anahtarı insanın kendi nefsini tanımasıdır. İşte bunun içindir ki «Men arefe nefsehü fakad arafe Rabbehü» demişlerdir. Yani kendini anlayan, bilen, tanıyan Allahını bilir, tanır ve anlar.

Azizim kardeşim efendim! Sen kendi nefsini bilmedikçe Hakkı anlayamaz ve tanıyamazsın. Ben kendimi biliyorum dersen

yanlış düşünüyor ve hata ediyorsun. Çünkü sen nefs demekle başını, saçını, el ve ayağını, cildini sanıyorsun. Bunlardan gayrisini bilmiyorsun.

Halbuki bunlar bir takım zâhiri şeylerdir. Sen bâtına bak. Gerekli olan odur. Başka şey nene gerek senin.

Sen yeme, içme, hiddetlenme ve şehvetten başka bir şey düşünmezsin. Bunlarla mı Allahı tanıyıp, bilecek; Hak yolu güdecek ve gerçeği anlayacaksın? Şaşarım aklına. Senin bu hâlinle hayvanların durumu arasında ne fark var? Hepisi bir, ikisi de müsavi.

MANZUME

Bütün ömrüm boyunca her gece namaz vakti ma'şukamın hayali belirirdi.

O, yüzündeki örtüyü çekip atarak ve kaldırarak şöyle dedi :

Bak bakalım kimden geri kalıyorsun!

*
* *

Demek ki sana lâzım olan kendi hakikatini talep etmektir. Yani sen kendin nesin, kimsin? Neden, ne iş için yokluk âleminden varlık âlemine geldin?

Sen gerçeği ayırd etmedikçe gerçeği isteyemezsin ki. Saadet nasıl elde edilir, bedbahtlık, felâket ne ile hâsıl olur? Asıl bunları fark etmelisin. İçindeki iyi sıfatlarla kötü huylardan hangisi ile hakikat elde edilir; bunları bilmen gerek.

MANZUME

Git te insan ol, hayvandan kaçın ve hayvanlıktan çekin ki kıyamet günü korkup titremeyesin.

Koş, gönül ehlile arkadaş ol da kalb cevherin revnak bulup parlasın.

*
* *

İşte bu tertip üzerinden İslâmiyetin hakikî yolundan gitmeyip zâhire bakıp hareket ederse dinin gerçek anlamından gaflet etmiş, onu idrâk etmemiş olur.

GÜLŞEN-İ RÂZ

Bir bak ta cisimle can arasında ne fark olduğunu anla.

Sanki biri Doğu ötekisi Batıdır.

Ahval başka a'mal başkadır; kaal başka hâl başkadır.

Dünyaya meyl eden sûrete meyl ediyor demektir ma'naya değil. Halbuki sûret bir ilim değildir. Çünkü ma'na değildir.

Din bilgisi Meleklerin ahlâkındandır.

* * *

Zaten bakın Ulu Tanrı ne buyuruyor :

«Ya'lemune zâhiren minel hayat-üd-dünya ve hüm anil âhire hüm gafilun»

(Tercümesi : Dünya hayatını zâhiren görenler ve bilenler Âhireti de öyle sananlar yahut Dünyanın zâhirine aldanıp hüküm verenler gerek Dünya ve gerekse Âhiret hususunda gaflet etmektedirler.)

MESNEVÎ

Ham adam pişkin olgun olmalı; yetişmeli. Yetiştikten sonra artık çiylik yapmaz. Kısa keselim sözün hülâsası budur vesselâm.

* * *

Ey selim ve Kerim kardeşim! İnsanoğlu iki şeyden mürekkeptir :

Birisi kalıbı yani vücudu, bedeni. Bu zâhiri kısımdır. Zâhiri göz ancak bunu görür, bunu idrâk eder.

Ötekisi bâtındır, yani nefs ve candır. Dış göz bunu kavrayamaz. Onu ancak ve ancak basiret gözü idrâk edebilir. İnsanın gerçeği de işte o nefs, can ve ruh dediğimiz iç âlemdir.

MANZUME

Gönül, hakikatın içidir, özüdür, öteki kısım kabuktur yani dıştır.

İnsanlar da öyledir. Kisve, dış, sûret başka; iç ve ma'na âlemi başkadır.

Varlık nişanesi olan her şey ya onun kendisi yahut ta onun nurunun gölgesidir.

*
* *

Ki onun tarifi yani adı bazen nefs, bazen kalb ve bazen de ruhtur. Saadet ve saadetsizlik ona mahsustur; onun yüzündendir.

KIT'A

Aşkın şebneminden insanın toprağı çiçek oldu.

Aşk neştesinin ucu ruhun damarına dokunarak ondan bir damla damladı ve adı gönül oldu.

Şİ'İR

Esrar-ı hakikat sualle halledilmez. Haşmet ve malla da edinilmez.

Peki o hâlde ne yapmalı? Yapılacak şey şudur :

Göz ve gönül kan ağlamalı, kaalden hâle geçmeli.

*
* *

Yahudiler, Hz. Muhammede ruh nedir diye sordular.

O da şu Âyetle cevap verdi : «Ve yeseluneke an-ir-ruh kul-ir-ruh min emr-i Rabbi»

(Tercümesi : Sana ruhun ne olduğunu soruyorlar. Sen onlara söyle ki : Ruh, Rabbimin emrindendir.)

Evet cidden de öyle. Zira ruh, emir âleminden olup yaratılış âleminden farklıdır.

Ne kalb bölünebilir ne de ruh. Meselâ kalb bölünse bir tarafında ilim öbür yanında da cehalet bulunmalı ki bu da muhaldır ve olacak şey değildir.

Yaratılışa takdir de denir.

Ruh başka cisim başkadır. Cisim bölünebilir ve ayrılabilir.

Ruh ise kat'iyen. Ne bölünür ne de ayrılır. Yalnız iki çeşit ruh vardır. Biri hayvanî ruh, ötekisi ise izafî ve insanî ruhtur.

(Hayvanî ruh insanı meydana getiren bir hılttır; buna sevda dahi derler.

İnsanî ruh ise Allahın emrile Melek ülmevt denilen Azrail tarafından kabz edilir.)

MANZUME

Bu anasır ki Hak emrile
Birbirine bes ki ülfettir
Yel, su, toprak ve ad Hak emri
Dört ve beş ile hoş harekettir.
Beş kat oldu Kisvet-i âdem
Dahi artıklığı faziletttir.
Bir tabiat ki derd yani maraz
Safrayı gör ki zehr-i illettir.
Balgamın atası ve hem anası
Yığılıp ey hakim bürudettir.
Meşrebin teşnesi üçüncüsü
Yani sevda ki ol sefahattir
Bedeni yandırır hararetten
Dahi dördüncüsü hararettir.
Dört oldu tabiat-ı insan
Bu beşincisi istimaattir
Dinle bu beşi ruşena eyler
Hak Çelepten ne hoş hidayettir
Hak Taalâdır cihanda muhit
Görebildinse hoş nazarettir
Elde tutmak ve canda nutk-u nefes
Başta akıl ve gözde ibrettir.
Evvel âhır âdemin şerefi
Marifet ayine-i hacettir
Ne mürekkep düzer gör al üstad
Ne kim içerdi dolu hikmettir.
İns kim anlamadı ma'nadan
Cine benzer işi dalalettir
Gelmeğin aslı çünkü bilmek imiş
Belli bilmek ulu keramettir.

* *
*

İnsan ölmekle bedeni işe yaramaz olur ve sonra çürür, yok olup gider. Lâkin ruh ölmez.

Zarar sadefe gelir inciye değil, ona bir şey olmaz.

*
* *

Ulu Tanrı bir rivayete göre 18,000; başka bir haber mucibince 360,000 diğer bir deyime tevfikan daha fazla âlem yaratmıştır. Çünkü «İnnallahe alâ külli şey'in kadir»

(Tercümesi : Allah her şeye kaadirdir.)

Bu âlemler ikiye münhasır olup birisi âlem-i emr; öbürü de hilkat âlemidir.

Şİ'İR

Ey mukaddes Zat-i pâk, ey kaadir ve eşsiz olan Allah! Senin İradenle «Kün» sırrı peyda oldu.

Sen Hâliksin ve her şeyden, bütün mahlûklardan münezzehsin.

Hakikat-i Muhammediye senden ayrılamaz.

Senin İlâhi Zatın, sıfatlarından ayrı değildir. Eşyanın hakikatını bilmeyen bunu ne bilir?

Her şeye kaadir ve muhtar olan Allahtır. Her şeye muhit ve rehber olan Allahtır.

Yaratılış âleminden sayılanlar şunlardır :

5 duygu : Görme, işitme, tadma, koklama ve dokunma duyguları (zâhirî âlem.)

Emr âlemine girenler de şunlardır :

Akıl - kalb (gönül) - sır - ruh (bâtınî âlem) ki bunlardan aşağıda yazılanlar bakîdir ve esasen bunlar baka bulmak üzere yaratılmıştır :

Ruh - akıl - kalem - kürsü - arş - levh - cennet ve cehennem.

BEYİT

Kâf-ü-Nûn emrinden oldu Kâinat
Kâf-üNûndan vâcip oldu mümkünat

*
* *

Aziz ve sevgili kardeşim! Melekût âlemini izah etmek; değil yalnız zor hattâ imkân haricindedir. Bunu Muhyiddin Arabî ile Sadreddin Konyavî bir dereceye kadar anlatmışlardır.

Ağzımdan yanlış bir şey çıkar ve yuları elimden kaçırırım diye korkuyorum. Gülşen-i râzda denildiği gibi Peygamberler deveci ve halk ta kervan gibidir; kervana yol gösterirler.

Sırr-ı Muhammediyi anlamak istersen şu Âyeti gözünün önünde tut :

«Levlâke, levlâke lema halektül eflâk»

(Tercümesi : Allah, Hz. Muhammede şöyle hitap ediyor :

Sen olmasaydın, sen olmasaydın biz kâinatı yaratmazdık.)

BEYİT

Rabbim! Sen müşkülleri halledensin. Benim bu sözümü kalbime intikal ettir.

ŞİİR

Kimin gönülü daha temizse ona her şey tecelli eder.

BEYİT

Git gemile denizi geç; Hakka ulaş ve ona bak.

*
* *

Şimdi gelelim Hakka nasıl ulaşılacağını anlatmağa :

«Ve ma ya'kuluha illel âlimun» Âyeti gereğince ruha âlimler akıl erdirirler; onlar zihin yorarak anlarlar.

Can ve ruhla bedenin vazife ve işlerini belirten şu beyite bakınız :

BEYİT

Ben işle değilim fakat iş bensiz değildir.

Fail yani işi gören candır; onun gördüğü iş tentensiz, bedensiz değildir.

MUHAMMEDİYE

Muhammed feyz-i hikmettir çün oldur Âyet-i kübra
Muhammed mahz-ı rahmettir çün oldur gayet-i büşra

ŞİİR

Derya-yi muhit cûşa geldi
Kevnile mekân huruşa geldi

Sırr-ı ezel oldu âşkira
Âşık nice eylesin müdara
Her zerrede güneş oldu zâhir
Toprağa sücud kıldı tahir
Nakkaş bulundu nakş içinde
La'al oldu ayân bedahş içinde
Acı su şarab-ı Kevser oldu
Her zehr nebat-ü sükker oldu
Tiryak-i mizaç tuttu âgû
Lü'lü dahi oldu dârû
Ma'şukla âşık oldu bir zat
Mahv oldu vücud-i nefy-ü ispat
Şirki aradan götürdü Vahdet
Vahdetten açıldı ebvab-ı rahmet
Canile ten oldu bir hakikat
Birleşti şeriat-ü tarikat
Eşya ikilikten oldu hâlî
Baki Ahad oldu lâıfezali
Ey tâlip eğer değilsen a'ma
Gör va'de-i küllü men aleyha
Ref oldu hicab-i Mâsivallah
El-kudret-ü vel Bakaü lillah
Gayr oldu helâk vech kaldı
Mahv oldu şu kim bu bahre daldı
Ger açık ise basiretin bak
Gör sende Hakkı ve gitme ırak
Çün mü'mine mü'min oldu mir'at
Mir'atına bak onda göre zat
Gör sen sen ki ne cism-ü cansın
Maksud vücud kün fekânsın
Her kimine eserdi bu meydan
Hayy-i ebed oldu Zat-ı Haydan
Nefsi tanıdı ve buldu Rabbı
Tevhid yolunda ekti habbı
Çün mahrem-i Kul Kefa değilsin

Bigânesin âşina değilsin
Her kim ki tanıdı bu canı
Bir tereye saymadı Cihanı

*
* *

Yine gelelim ruh konusuna :

« Ruh, kalb, nefs ve hatta kalem ma'naları birbirine yakın ve uygun kelimelerdir; ayni anlama gelir. Netekim «Evvel mâ halakallah-ül-akl» sözünden maksat ruhtur.

Yukarıda ruh, nefs, kalb, can ve gönülün bir ma'nası da kalemdir dedik. Hafa ise hakka ve mürekkep mesabesindedir. Sevk ise onların zuhur ve tafsil mahalli olmakla Levh-i mahfuz denir.

Akıl, ruhun lisanı ve tercümanı olmakla ruha nefs-i Rahmani dahi derler.)

MEVNEVÎ

Bu fanî cihan hapishanesinden kurtuldun mu can cihanında daimi kalırsın.

Canana ulaşmağı candan iste.

*
* *

Abdullah bini Ömerin anlattığına göre HZ. Resul-i Ekrem şöyle buyurmuştur :

Melekler Hak Taalâya şu mâruzatta bulundular :

İlâhî! Beni Âdeme Dünyayı mesken ve vatan kıldın. Yerler, içerler. Dünya onların nasibi oldu. Âhireti de bize tahsis buyur.

Ulu Tanrı onlara şu cevabı verdi :

Ey Melekler! Kudret elimle yarattığım emir Kün ile yarattığım gibi değildir.

Peygamber buyurmuştur ki :

Allah, ruhları cisimlerden, bedenlerden bin kere bin senede yarattı. Bu bin kere bin yılının her bir günü Dünyamızın bugünkü yıllarından bin senedir. Bu bin kere bin yılının künhünü yani inceliğini, derin ma'nasını aslını kim kavrayabilir?

Ebu Said Ebu Hayr şu şi'iri söylemiştir :

Can, kudsîdir, herkesten gizli, kapalı, her şeyden örtülüdür.
Onun yüzünü kim görmüş, onun adını kim işitmiştir?

Kendinden geç, kendini unut, silkin ki ona ulaşabilesin.

Ayn-ül-Kuzat Hemedanî de diyor ki :
Hak gizli, can gizli, gönül gizli,
Ey gizlilik, ey gizlilik.

*
* *

ŞİİR

Sen bir cevhersin, bir varlıksın. Her iki cihanda da kendini göster.

Sen kendi kadr-ü kıymetini bilmiyorsan ben ne yapayım?

*
* *

«Hubb-üd-Dünya re's-i külli hatietün.»

(Tercümesi : Dünya sevgisi bütün hatâ ve belâların başıdır.)

BEYİT

Ey Dünyaya düşkün olan kişi! Sen ücretli bir işçiden, müstahdemden, bir gündelikçiden başka bir şey değilsin.

Eğer ebediyyet dileyen bir âşıksan bu hakikatten uzaksın.

Sen her iki cihandan da habersizsin.

Her iki cihandan habersiz olan sevinç içindedir, mes'uttur ve bunda mazurdur; çünkü gafildir.

Bir de var ki gam çekmiş sonra mes'ut olmuş; bunun farkında değilse mazurdur.

SULTAN VELED'İN SÖZLERİNDEN

Ömür tohumlarını tuzlu toprağa eken ne ürün elde edebilir? Hiç. Bunun gibi boşuna yahut kötü yolda ömür süren sonunda helâk olur. Tıpkı tuzlu toprağa ekilen tohumun çürümesi gibi.

Böyöle aziz bir ömrü neden, ne diye heder ediyor, beyhude yere sarf ediyorsun?

Öyle bir ömür sür öyle yaşa ki karşılıksız kalmasın. Karşılığını göresin.

Ey iş adamı! Aldanıyorsun. Çünkü gülüstan verip dikenlik, dikenli yer alıyorsun.

Hak yolunu tutup giden bahtiyardır. Ömür dediğin nedir? Sayılı günlerdir. Onu da bari Hak yolunda geçir.

Ömrünü taat ve hayır yolunda geçirirsen işte o mahdud ve ma'dud olmaz; sonsuz olur.

Bu Dünya bir alış veriş yeri gibidir. Sakın yüzbinlerce gül verip bir diken alma.

ŞI'İR

Bu Dünyaya ibret gözile bak ta sonra nedamet getirme ve özür dileme.

*
* *

RUBAÎ

Ey gönül! Mertlik yap ta fayda sağla, kâr et; ziyan etme.
Hava ve hevese kapılıp sonra zararlı çıkmandan korkarım.

*
* *

Sakın Şeytana uyma, ona aldanma, inanma, kanma.

KIT'A

Ölümden evvel şu iki üç günlük Dünya hevesine düşme. Dünya bir kocakarıdır. Bu kocakarı ile iki üç gün yaşamasan ne olur sanki?

*
* *

Azizim! Dünyanın hilelerinden ihtiraz et, Dünyanın gerçeği Kur'an-ı Kerimin Vahy nurile gönül aynasında belirir. İşte o zaman sen de Ulûlelbabdan (akıl sâhiplerinden) olursun.

KIT'A

Kendini hep Dünyaya verirsen ve bütün ömrünü onu tadmakla geçirirsen Işin sonunda ölüm olduğundan ömrün boyunca uykuya daldığını ve bütün görüp geçirdiğin hayatın bir uyku olduğunu anlarsın ve anla da hem.

ŞI'İR

Geçirdin ömrünü böyle gerek ağla gerekse gül
Dahi elin erer değil onun firdevs bağına
Bu fanî Dünyada bakî kalan diye zannetme
Ecel yeli eser bir gün erer ömrün çırağına
Vücudun mülkü ey âkıl dilersen yanmaya oda
Akın aynın pınarından yaşı nefsin ocağına
Bırak bu Dünyanın varın bu murdarı yıkayıp arın
Ki didar göresin yarın binip Cennet burağına

KIT'A

Kur'anla Peygambere bağlı ol. Kur'anda yazılmayan efsane-

den başka bir şey değildir. Onda ne yazılmışsa odur. Başka bir şey yok.

Baş ve son hep Kur'andır. Din yolunda rehberin Kur'andır.

*
* *

İbni Mes'uda şu suali sormuşlar :

Takva hakkı nedir?

O da şu cevabı vermiş :

Takva hakkı bunlardır :

Hakka itaat etmek; isyan etmemek. Onun nimetlerine şükür etmek, nankörlük etmemek. Daima Hakkı düşünmek, Onu unutmamak.

Bazı ârifler de haklı olarak şu sözü söylemişlerdir :

Taat, mücazat korkusile ve mükâfat ümidile olmamalı. İtaat ve ibadet bir karşılık bekleme suretile olmamalı.

BEYİT

Gafil olma gözün aç sen seni insan ede gör
Hemdem-i ehl-i dil olup tenini can ede gör.

*
* *

Arayan bulur fehvasınca tâbip, talebinde sâdık olursa aradığını bulur, muradına erer. Hakkı arar ve bulup ona nail olur.

BEYİT

Boş lâkırdıları bırak, işe yarayacak söz söyle. Zâhiren sustun mu bâtının konuşur ki gerekli olan da odur.

KENZ-ÜL-RÜMUZ

Geç bu varlıktan bu sevdalar nedir
Ya bu bazarında kavgalar nedir
Bâm-ı Arş olmak dilersen âşiyan
Kes taalluk ipini ey mürg-i cân
Kıymet-ü miktarı yok bu gevheri
Sen sen oldun ehl-i diller serveri
Âteş engiz oldu her bâd ey püser
Eyle terk-i mihnet âbâd ey püser
Dîn-i merdüm hâre olma aşina
Dînden merdümlük ummak zi hâtâ
Gul yeridir bu diyar-ı pür nehîb
Ki sakın kim kılmaya mekr-ü firib

Pür hiledir bu rubah ey nev civan
Tavşan uykusu verir sana heman
Çünkü yok ahû gibi sende firar
Kılma bu sahrada bir lâhza karar
Ey garip sen hasta kaldın tâbda
Kârban gitti yatarsın habda
Âdemi hâr oldu çarh-ı kine hâh
Gafil olma kıl hazer ey merd-i râh
Kime kıldı çarh-ı sergerdan vefa?
Sana kıla işbu danişfir hatâ
Bir kadeh yoktur ki bi renc-ü humar
Her gülün sonunda vardır zahm-i hâr
Câm-i derd olsa nasibin nuş kıl
Dürr-i hikmettir bu pendi gûş kıl
Pür iberdir gözle ruy-i rüzgâr
Var ise ger sende ayn-i i'tibar
Kurmağa bir dâne için nice dâm
Ola gör âzâd çün serv-i hıram
Ey dil-i miskin gez elhan olma sen
Marifet kesb eyle nadan olma sen
Marifetten her kim ola bihaber
Hardır o nice har hardan beter
Kıl ibadet Rabbine ey ehl-i din
Nefsine hatta erişince yakın
Ola gör cehd ile abd-i kirdigâr
Olmayasın har bendeveş abd-i himar
Ziyneti abdim ubudiyettir
Ol ki yok kulluğu bî ziynettir.
Bâr-i haşyetten belin olsun dü ta
Kılasın ebru gibi göz üzre câ
Kamet-i diller gibi ol müstakim
Bâg-i dilde alasın serv-i kavim
Beş havas-ü şiş cihetten kıl güzer
Olma sen bezm-i safada pür keder
Tahta-i gabrada zinhar vurma taht
Târüm-i âlâya eyle nakl-i raht

Gencl var viranede eyle talep
Akl-l kül divanede eyle talep
Nakşe mail olma hiç hemçün sabî
Koymasınlar adını ta ki gabi
Alma sen genc-i Keyanı bir ceve
Düşme sen bu cîfe için av ava
Var Işarat-ü gana şerhln oku
Anla kanun-ı şifa şerhln oku
Her ki hanın yese içme kanını
Kişi hoş tutmak gerek mihmanını
Ebr ki bostana âb isâr eder
Akıbet reyhan-ü gül izhar eder
Ehl-i ihlas ol ki ucb ile riya
Taat-i sad sâleyi eyler hebâ
Görmediği için kendini ayn-el-yakin
Merdüm-i dide oluptur durbin
Merdüm isen olma hudbin ey püser
Dideveş ta ki olasın muteber
Olmayasın bu künbed Içre bed zeban
Sen ne dersen sana der Künbed heman
Bi nlyaz olma Hüdadan bir zaman
Bî nlyaz olmak ona yarar heman.

SULTAN VELED'DEN

Gönlünde diri can olana bir şey söylemesen de o gerçeği anlar.

Halil (*) gibi kendi aslına doğru yürü, git.

Himmet sâhibi olsan himmet sâhibi isen himmet ayağını Ay'a koyarsın ve koy. Başını o eyvana ve dergâha koy.

Benliğini Allah yoluna sarf ve vakf et ki Şeytan gibi ayrı düşmeyesin.

Can suyunu can denizine dök ki ucu bucağı olmayan engin bir deniz olasın.

(*) Halil'in 2 ma'nası vardır : 1 — Peygamber HZ. İbrahim Halilullah. 2 — Dost, sevgili, aziz.

S O N

KİTABIN İÇİNDE BULUNAN YAZILAR :

— S O N —

NECM-ÜL KULÜP

Yazanlar : Süleyman Giryanî, Hasan Fehmi Kusurî

Münderecatından bazıları : Hilâfeti Ali ve Malik Eşterin, ibni Kaysle muharebesi — Na't-i şerif — İmam-ı Ali, leşkerile Muaviye muharebesine gittiği — Ehadisi Nebeviye der hakk-ı İmam-ı Ali — Esrar-ı vücud-i Âdem — Fazl-ı Ali — Şah velâyet Mürteza Ali — Şi'ri derhakk-ı Ali — Mersiyei Ammar İbni Yaser — Fezaili İmam-ı Ali'yi müştemil ehadisi Nebeviyye — Harb-i Siffeyn Malik Eşterin şehadeti — Fezail hanedanı nübüvvet v.s.

Fiatı : 750 kuruştur.

ŞEHSÜVAR-I İSLAM

(HAZRETİ ALİ) Kerremallahü veche

İslâm kahramanı Hz. Ali'nin menakibine dair yazılan bu eser aslından Türkçemize Yakup Necef tarafından temiz bir üslûp ile ve akıcı bir lisanla nakledilerek basılmıştır.

Eser Mısır Başvekili İsmail Sıtkı Paşa, El'ezher Üniversitesi Rektörü Şeyh Abdürrezzak, Mısır Adliye Nazırı Hafız Ramazan Paşa, Mısır Maarif Nâzırı Hilmi İsa Paşa ve Mısır Âyan Meclisi Reisi Hüseyin Heykel Paşanın takrizleri ile süslüdür.

Fiatı : 5 liradır.

ŞERHLİ VE TEFSİRLİ

MEVLİT

Süleyman Çelebi'nin eserî bulunan (Mevlid-i Şerifin) bu kerre uzun senelerden beri üzerinde çalışılarak çok mufassal bir tefsir ve şerhi yazılmıştır.

Bu eserde yüzden fazla âyet ve hadisi şerifler klişe olarak konmuştur ve çok nefis olarak basılmıştır, mufassal bir kitaptır. Bu eseri Murat Uraz hazırlamıştır. Bu eserin hazırlanması için müellifi beş seneden fazla bir emek sarfetmiştir.

Mevlid-i Şerifin her yerde, her evde, her camide, düğünlerde, bayramlarda ne kadar çok okunduğu malûmdur.

Bu tefsirli ve şerhli Mevild-i Şerifin Fiatı 250 kuruşdur.

HALKADAN PIRILTILAR

TAM OLARAK YENİDEN BASILDI

«Necip Fazıl Kısakürek» in İslâm tasavvuf ve felsefesine dair derlediği en mühim eseridir. Denebilir ki, şimdiye kadar bu kadar güzel, cazip ve sevile sevile okunacak, mânen zevk alınacak daha bir kitap basılmadı.

Eserde üçyüze yakın İslâm mutasavvıflarımn yazıları, menkabeleri ve tasavvuf yolları en güzel Türk diliyle izah edilmiştir.

Hediyesi 10 liradır. Ciltlisi 12,50 liradır.

B — HAZIRLANMIŞ OLUP DİZGİ ve BASKI İÇİN SIRAYA KONULANLAR :

20 — Fecr-ül-İslâm (2 Cilt)	Tercüme
21 — Siyasetname-i Nizamülmülk	Tercüme
22 — Sultan 2. inci Abdülhamid'i tanıyalım	Te'lif

C — HAZIRLANMIŞ OLUP İLERİDE BASILACAK OLANLAR :

23 — Genç Kadınlar ve Kızlar neler bilmelidirler?	Tercüme
24 — Ta'lim ve Terbiye Öğretim ve eğitim)	Te'lif
25 — Son Dersim	Te'lif

D — HAZIRLANMAKTA OLAN :

26 — Kimya-i Saadet (2 Cilt)	Tercüme

MÜELLİF - MÜTERCİMİN ÖTEKİ ESERLERİ

A — ŞİMDİYE KADAR YAYINLANANLAR :

1 — Firdevsî ve İran Milliyetçiliği — Telif (Kalmadı)

2 — Şehsüvarı-ı İslâm — Tercüme (2 defa basıldı)

3 — Saadet Yolu — Tercüme (2. inci defa basılmaktadır)

4 — Türklere Farsî öğretimi — Te'lif

5 — Gulistan — Tercüme

6 — Bûstan — Tercüme

7. — Hafız Divanı — Tercüme

8 — Baharistan — Tercüme

9 — Kelile ve Dimne — Tercüme

10 — Hadika-tül Evliya (Evliyalar bahçesi) Osmanlıcadan bugünkü dile çevirme

11 — Ehl-i-beyt (12 İmam) — Te'lif

12 — HZ. Muhammed Tercüme (Bugün gazetesinde tefrika edilmiştir.)

13 — Manevî cepheden tarihte İran (İranlı ruhunun belirtileri) Te'lif.

14 — 1908/1918 — Sultan 2. inci Abdülhamid ve İttihad-ü Terakki — Te'lif

15 — Hatice Anamız — Te'lif

16 — Fâtma Anamız — Te'lif

17 — Ayşe Anamız — Te'lif

18 — Semerat-ül-Fuad (Gönül Meyvaları) Osmanlıcadan bugünkü dile çevirme

19 — Hayyam ve İran Edebiyatı tarihi — Te'lif

Nakşbendiye silsilesi - Halvetiye silsilesi - Hasan Basrî - Habib Acemî - İbrahim Edhem - Zünnün Mısrî, Davut Taî Maruf Kerhî, Sırrı Sakatî, Cüneyd Bağdadî. Hüseyin mansur hallaç, Aynül Huzat hemedanî, Şemsettin tebrizî. İmadeddin nesimî, Ziyaeddin sühreverdi, Ebu hâmid aksarayı, Hacı bayram ankaravî, Pir ali Sultan aksarayî, Hüsameddin ankaravî, Şeh bâli, Şeh hasan Kaba duz.